

KİLİS TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI

2016 – 2019

KISALTMALAR

SUNUŞ

ÖNSÖZ

ÇALIŞMANIN MAKSADI

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

1.1 DOĞAL ALANLAR, YÖRE İNSANININ GELENEKSEL HAYATI, KIRSAL KALKINMA, SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALTERNATİFİ ve KİLİS VİLAYETİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ

Tabiatı korumanın geleceği kırsal alanların geleceğine, kırsal hayatın korunmasına ve sağlıklı yürüyen bir kırsal ekonomiye bağlıdır. Kırsal alanlardaki düşük ve dağınık nüfus ile beraber yetersiz gelir söz konusu olduğunda bu alanların turizm köyleri vb. gibi faaliyetler için kullanılması söz konusu olacaktır. Bu tür girişimlerin önemli bir kısmı korunan alanlarda veya dışında yapılmaktadır. Bazı etkinliklerin korunan alanlara ve tabiata çok zarar verdiği de görülmektedir. Bu sebeple tabiatı korumakla görevli olan bizlerin çevremiz ile iyi bir proaktif ilişkiler içinde olmamız gerekmektedir. Proaktif kişi; ilişkilerde ve faaliyetlerde inisiyatif eline alan kişi demektir. Tabiattaki faaliyetlerin kontrolü için Orman ve Su İşleri Bakanlığı taşra kuruluşlarının kırsal sahalarda doğa turizminin geliştirilmesinde öncü olması doğru bir harekettir.

Son yıllarda sivil toplum kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşları; statülü korunan alanlar, doğal alanlar, kırsal kalkınma, kalkınma için işbirliği gibi konuları tamamıyla farklı bir bakış açısı ile algılamaya başlamışlardır. Tabiat ve geleneksel kültürler üzerinde turizmin meydana getirdiği olumsuz tesirler ve bunların neticesinde duyulan korkular kitle turizmine karşı alternatif, çevreye duyarlı turizmi ve tabiatı korumayı öne çıkarmıştır. Sürdürülebilir doğa turizmi ve ekoturizm tabiatın korunması için bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Algılamadaki bu değişiklik, doğal alanlar, korunan alanlar ve çevresinin bölgesel planlamasında turizme ilişkin proje ve çalışmaların giderek artmasına yol açmıştır. Bu sayede turizm, zaman içinde kırsal alanların kalkınmasında, yoksulluğun azaltılması ve yöresel kültürel zenginliğin korunmasında anahtar bir rol haline gelmiştir.

Sürdürülebilir doğa turizmi, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, kırsal nüfus için yeni bir bakış açısı meydana getirilmesi, yoksulluğun ve kırsal göçün azaltılmasında önemli seçeneklerden biri olarak görülmektedir. Ancak, turizmin yalnızca yerel ekonomi ile doğru

şekilde bütünleştirildiği takdirde beklentileri karşılayabileceği ve yöre halkı ile diğer ilgi gruplarına fayda sağlayacağı unutulmamalıdır.

1.2 DOĞAL ALANLAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

1980’li yıllardan itibaren Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), çevre konularına ilişkin çalışmaları arttırmış, Bu çalışma giderek artan bir etkinin meydana gelmesini sağlamıştır. Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu’nca 1987 yılında tamamlanan çalışmalar sonunda “*ortak geleceğimiz*” adlı bir rapor hazırlanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, çevre ve kalkınma konularına çok farklı yaklaşılması gerektiği bu raporda vurgulanmıştır. Kalkınmanın ve insanlığın sahip olduğu kaynakların sürdürülebilir olduğuna vurgu yapılmıştır. Raporunda ortaya konulan “*sürdürülebilir kalkınma*” kavramı, insanların elinde bulundurduğu ve onlara muhtaç olduğu ekolojik, kültürel ve sosyo-ekonomik kaynakların nadir ve eşsiz olduğu görüşüne varılmıştır.

Bir sahanın sahip olduğu kaynaklar, çok farklı maksatlar için kullanılabilir. Örneğin, bir orman, kereste imalatı için kullanılabilirken, üzerindeki ağaçlar kesilerek tarım toprağı olarak kullanılabilirken ayrıca korunan alan olarak da ayrılabilir. Alanın ve alanda yaşayan yöre halkının özelliklerine bağlı olarak bu seçeneklerden bazıları uygulanabilirken, bazıları ise kesinlikle uygulanamaz. Yalnızca korumacı bir yaklaşım içine girildiğinde doğru görülen seçenek ormanın el değmemiş eski haline bırakılması olsa da, yöre halkı ve diğer iş gruplarının bu kaynakların sürdürülebilir kullanımı hayat kalitelerini yükseltmek için ormandan hak iddia etmeleri mevzubahistir. Bu sebeple yüzde yüz sürdürülebilir kalkınmaya her zaman ulaşılmasa da bu hedef üzerine yoğunlaşılmalıdır.

Doğal ve korunan kırsal alanlarda, geçmişten günümüze yerel topluluklar ile arazinin beraberliği çok önemlidir. Korunan alan ağı büyüdükçe korunan alan kavramının anlamı da değişmeye ve gelişme göstermeye başlamıştır. Bu gelişme içinde yöre insanların varlığı ve faydalanmalarının sürdürülebilirliği de öne çıkmaktadır.

Bir doğal alan ve korunan alanın içinde yer aldığı bölgenin sürdürülebilir kullanımı, turizm, ekolojik tarım, hayvancılık, yeni bölgesel ürünler, sürdürülebilir ormancılık, hatta enerji üretimindeki yatırımlarla birlikte düşünüldüğünde daha başarılı olacaktır.

Doğal alanlarda faaliyetlerin açıklanmasında *Kırsal alan*, *Kırsal kalkınma* ve *Sürdürülebilir Kalkınma* gibi kavramlar değerlendirilmelidir. Bu kavramlara baktığımızda;

Kırsal Alan; Şehir diye tabir edilen yerleşme sahalarının dışında kalan tarımla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren köy, mezra, kom vb. adlarla adlandırılan ve anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alanları “*kırsal alan*” olarak tanımlayabiliriz.

Kırsal Kalkınma Kavramı: Kırsal kalkınma, küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel şartları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabalarının, devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların tüm ülke insanların tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam katkıda bulunmalarının sağlanma süreci şeklinde tanımlanmıştır.

Kırsal Alan Kalkınması; Hem eğitim hem de örgütlenme işi olup, kırsal alan; toplumun ihtiyaçlarının göz önünde tutulması, kırsal alan kalkınma politikası ile ilgili planların alınması sırasında topluma zorla kabul ettirilmemesi gereken bir konudur. *Toplum istediklerini elde etmedikçe kırsal alan çalışmalarına katılmayacaktır.* Tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayiler, sosyal güvenlik çalışmaları, planlama ve sağlık politikaları nitelikleri kırsal alan ve ülke planları ile bir bütünlük içinde olmalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma: Ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır. Burada ekolojik, ekonomik ve sosyo kültürel sürdürülebilirlik şartlarının tamamının sağlanması önemlidir.

Kırsal alanlar turizm ve boş zamanların değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alan, turistlere sakin ve huzurlu bir seçenek sunmaktadır. 2005 yılında yapılan bir araştırmada; Fransız vatandaşları tatillerinin, %52'sini ya bir ailenin yanında ya da bir arkadaşının evinde, %26'sı evlerinde geçirdiklerini ve %9'luk bir kısmı ise kırsal alanda ikinci bir eve sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal alanlar doğa için önemli role sahiptir. Tabii kaynakların korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, doğal felaketlere karşı koruma, iyi hayat şartlarının korunması ve doğal manzaranın korunması doğal çevre ile ilgili hususlardır.

1.3 SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ

Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımına dayanmaktadır.

Sürdürülebilir turizmin gelişimi de sürdürülebilir kalkınma ile bağlantılı bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir turizmin gelişiminde turistlerin ve ziyaret edilen yerlerin bugün kü ihtiyaçlarının, gelecekteki fırsatları koruyup geliştirerek ve genişleterek karşılanması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların, kültürel bütünlüğün, gerekli ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve kırsal hayatı destekleyen süreçlerin devamını içermektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre sürdürülebilir bir turizm gelişimi;

Çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlamalı,
Ziyaret edilen toplulukların sosyo-kültürel yapısına, gelenekselliğine saygı göstermeli,
Bütün ilgi gruplarına adil bir şekilde dağıtılan sosyo-ekonomik faydalar ile tutarlı ve uzun vadeli ekonomik faaliyetler ortaya koymalıdır.

Buna göre sürdürülebilir kırsal/doğa turizminin gelişme ölçütleri;

- a. Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- b. Ekonomik tutarlılık,
- c. Kültürel zenginlik,
- d. Yöre halkının refahı,
- e. İstihdam kalitesi,
- f. Sosyal eşitlik,
- g. Ziyaretçi memnuniyeti,
- h. Yetkinin yerele doğru dağıtılması,
- i. Toplumun genelinin refah ve mutluluğu,
- j. Fiziki bütünlük,
- k. Kaynakların etkin kullanımı,
- l. Çevre temizliğidir.

Korunan alanlar açısından; tabiatın seçkin parçaları olan korunan alanlar ile turizm arasındaki bağ, korunan alanların tarihçesi kadar eskidir.

Korunan alanlar turizme, turizm de korunan alanlara ihtiyaç duymaktadır. Turizm korunan alanların kurulması ve yönetiminde göz önüne alınması gereken önemli bileşendir.

Turizm; aynı şekilde koruma altında olmayan flora ve faunanın tutunduğu tabiat alanlarına ve insanın yaşadığı sahalardaki yöresel kültüre de bağımlıdır. Bu bağımlılık doğa ve kültürün bozulmaması için tedbirleri gerektirir. Bu tedbirlerin neler olacağına “sürdürülebilir kırsal kalkınma” ilkeleri çerçevesinde tespiti de zorunludur.

Turizmin önemli bir ekonomik faaliyet olması ve tüm göstergelerin bu faaliyetin büyüme eğiliminde olacağı yönünde olması önemli bir husustur.

Turizmdeki büyümeyle beraber sürdürülebilir turizm, ekoturizm gibi doğayla ilgili turizme olan talep artmış ve turizm ürünleri ile destinasyonlar çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri de değişmiş ve çeşitlenmiştir. Turistlerin talepleri konaklamada konforun sağlanması yanında, yöreye özgü kültürel değerler hakkında bilgi edinme, yöre halkıyla iletişim, bölgenin flora ve faunası, özel ekosistemler, doğal hayat ve bunların korunması da dahil olmak üzere daha sorumlu bir seyahat deneyimi kazanmak da söz konusudur.

Beklenen büyüme ve yeni eğilimler turizmi o kadar stratejik bir konuma taşımıştır ki, turizm eşsiz özellikli doğal veya korunan alanların sürdürülebilirliğinin yanı sıra bu alanların çevresinde yaşayan yöre halkının kalkınma potansiyeline de müspet etki sağlayabilmektedir. Bu durumda turizm, doğal alanların korunması ve yöre halkı ile ziyaretçilerin çevre bilincinin arttırılmasında kullanılabilir çok önemli bir araçtır. Dolayısıyla turizm sayesinde koruma çalışmaları için gerekli mali kaynakların kazanılmasının yanı sıra ziyaretçiler ile yöre halkına yönelik bilinçlendirme ve eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması gibi hedeflere de kolayca ulaşılabilir.

En önemli hususta; turizm faaliyetlerinin uzun dönemde sürdürülebilir olması için geniş kapsamlı, dikkatli, katılımcı ve paylaşımcı olarak planlanması, sürecin etkin yönetimi ve izlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bu faaliyetlerin geri dönüşü mümkün olmayan olumsuz etkileri ortaya çıkacak ve turizm bu alanları tahrip eden bir faktör haline gelebilecektir. İşte bu nedenle; “SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ GELİŞME (MASTER) PLANI” çalışmasına lüzum duyulmuştur.

1.4 SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ GELİŞME STRATEJİSİ

Yukarıda da bahsedildiği üzere, insan kullanımı bakımından hassas olan sahalarda turizm söz konusu olduğunda turizmin iyi planlanması ve yönetilmesi önemli olmaktadır.

Alışılmış turizm stratejileri ile Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme Stratejisi arasındaki fark şudur; alışılmış yöntemler yukarıdan aşağıya bakış açısı ile uygulanmaktadır.

Yani kararlar merkezden alınmakta ve uygulanması için yerele taşınmaktadır. Yöre halkı katılımcı olamamaktadır.

Sürdürülebilir turizm ise aşağıdan yukarıya bir yaklaşım için gayret göstermektedir. Bu yaklaşımda yöre halkının beklentileri ele alınır, yönetime katılmasını sağlayıcı yapı kurulur, *yörenin kalkınma potansiyelini bünyesinde barındıran tabii değerlerin korunması için ortak kararlar alınır. Karar almanın yanında uygulama ve izleme aşamalarında da yöre halkının bilgisini, becerilerini, en uygun şekilde kullanmak esastır. Bu yaklaşım yöre halkının, yerel otorite ve organizasyonların yetkilendirilmesine dayanır.*

-Sürdürülebilir turizm gelişim aşamasında doğa ve çevresinin ortak çıkarları söz konusudur. Konaklama ve diğer turizm altyapıları mümkün olduğunca doğal alan dışında olmalıdır. Bu durum doğaya ve kültüre zararı en aza indirdiği gibi ev pansiyonculuğu gibi faaliyetlerin yapılmasıyla yöreye faydayı arttırabilir.

-Yöre halkı ve diğer bölgesel ilgi grupları turizm gelişiminde önemli ortaklardır. Söz konusu gruplar turiste konaklama imkanı sunacaklar, sunacakları ürünün kalitesinin korunmasında da sorumluluk alacaklardır.

-Günübirlik ziyaretçiler yerine uzun süreli konaklamaya lüzum duyan turistlerle hedefleniyorsa, doğal ve kültürel mirasa dayalı **çekim noktaları**, el sanatları gibi faaliyetler ortaya konmalıdır.

-Doğal alanlar genellikle çok hassastır, bu sebeple ekolojik değerler, belirli bir saha ile sınırlı olmayacaktır. Geleneksel hayat, yerel kültür, kırsal, sosyal ekonomik yapılar da aynı zamanda turizmin temel kaynağı olmaktadır.

- Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın ilimizde/bölgemizde ve ülkemizde doğa turizmine konu olacak sahaların tüm ilgi grupları için anlamlı ve cazip bir bakış açısına dayandırılmasına esas olmalıdır.

- Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planı'nda turizm; doğayı koruma, kırsal kalkınma için bir araç olarak ele alındığından, doğa turizmi yönetim planı olarak ele alınmalıdır. Halihazırda olan turizm etkinlikleri de tartışılmalı, değerlendirilmelidir. İlde sürdürülemez olan turizm veya gelir getirici faaliyetler de tanımlanmalıdır. Ayrıca iyi bir yönetim için tehditler ve fırsatlar da ele alınarak bunlardan hareketle ortaya çıkacak fikirler ortaya konmalıdır.

-Doğaya dayalı turizm yönetiminin entegre bir anlayışla (alan ve çevresinin sahip olduğu doğal, tarihi ve sosyo-ekonomik kaynakların bütüncül ele alınması) değerlendirilmesi de önemlidir.

-Turizm gelişimi genel olarak piyasa talebine göre yönlendirilir. Bir alanın turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, rekabetçi özgün ve özellikli bir destinasyon oluşturması için gerçekçi beklentiler ortaya konulmalıdır. Yüksek ekolojik değerlere sahip olan sahalar yüksek turizm değeri içermeyebilir. Turizm, ancak doğru pazar ürünlerini hedeflediği zaman başarılı olabilir. Özellikle hassas tabiat alanlarında taşıma kapasitesi düşük iken, bu alanlardan beklenen faydalar yüksek olmaktadır. Taşıma kapasitesinin düşüklüğü sınırlı sayıda turist demektir. Bu sebeple taşıma kapasitesinin değerlendirilmesi de önemlidir.

-**Entegre Doğal Alan Yönetimi**, Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planı ile doğa ve turizm yönetimi için tüm ilgi gruplarının desteğini almayı hedefler. Tüm ilgi gruplarının etkin desteği önem taşır. Turizm gelişiminin karmaşık yapısı göz önüne alınırsa, ilgi gruplarının etkin iş birliği oldukça önemlidir. Planın herkes tarafından sahiplenilmesi ayrıcalık olacaktır.

-Sürdürülebilir kırsal kalkınma için kapsamlı bir vizyon belirlenmesine de ihtiyaç vardır.

-**Pazarlama Stratejisi**; Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planı'nın bir parçasıdır. Kalkınma ve rekabete açık ürün-Pazar kombinasyonu için yaratıcı yaklaşımlar içermelidir. Pazarlar, hedef gruplar, turist sayısı, ürünler, hizmetler, yaratıcı yaklaşımlar bu stratejide yer almalıdır.

-Turizm Destinasyonu Yönetimi; Yaygın bir stratejik yaklaşım olup, destinasyonu rekabete açık hale getirir, bir turizm pazarını iyi bir şekilde yönetmek, pazarlamak, bir destinasyonu rekabetçi yapabilmek için gereken tüm unsurları içeren bir yaklaşımdır.

-İyi tanımlanmış amaçlar ve göstergelerle mantıksal bir çerçeve kurmak, ayrıntılı bütçe, mali portre ve ilgi gruplarının tümüne açık görev ve sorumluluklar veren bir iş planı hazırlamak gereklidir.

-Ziyaretçinin İzlenmesi ve Ziyaretçi Yönetim Planı: Madem ki doğa gibi hassas bir sistemde çalışılıyor, bu durumda turist ziyaretinin ilkelerini belirleyen bir ziyaretçi yönetim planı lüzumludur. Aynı zamanda da hem geri bildirim temin etme, hem de taşıma kapasitesinin kontrolü için izleme programı da olmalıdır.

Geri bildirimler kalitenin artırılması, sunumların taleplere uygun hale getirilmesi (iyileştirilmesi), hizmetteki aksamaların ve doğadaki değişimlerin takibi için çok önemlidir.

Şu unutulmamalıdır ki; turizm, doğanın korunması için ortaya konan ana hedeflere ulaşmak garanti edildiği takdirde teşvik edilmelidir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ GELİŞİMİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

2.1 KAYNAK ANALİZİ

Gelişme planı ve stratejisi için öncelikle kaynak analizi yapılması mecburidir. Bir alanın sahip olduğu kaynaklar, o alanın kalkınması için bir sermaye veya potansiyel oluşturmaktadır. Bu kaynakların analizi de önemli veri ve bilgi oluşturulmasını temin etmektedir.

Ekolojik ve kültürel kaynakların yanında sosyo-ekonomik özellikler de turizm gelişimi için önemli bir temel oluşturmaktadır. Örneğin kırsal turizmin, tarımsal faaliyetleri desteklemediği durumlarda kırsal turizmin gerçekleştirildiği bölge hem kendi sermayesini hem de kırsal olma özelliğini kaybedecektir. Gerek turizm potansiyeli gerekse taşıma kapasitesi turizm kaynaklarının mevcut durumuna bağlı olduğundan kaynak envanterinin mutlaka yapılması gerekir.

2.1.1 Kaynak Analizinde Ele Alınacak Unsurlar

a. Doğal Kaynaklar: turizmin gelişimi için önemli olan yöreye özgü doğal kaynaklardır. Bu kaynakların hali hazırdaki ekonomik kullanımları, korunma durumları, statüleri, iklim gibi turizm gelişimi için potansiyel kaynakların envanterini içermektedir.

Seçkin Doğal Kaynaklar: Turizm yalnızca korunan doğa parçaları ile ilgili değildir. Eşsiz manzaralar, dağlar ve nehirler gibi ve korunmayan türler de turizm için ilgi çekici olmaktadır. Örneğin; ormandaki ağaçların üzerinde gezinen sincapları, konakladığımız evin penceresinden gözlemlemek son derece çekicidir. Bir orman öncelikli olarak odunculuk amacıyla kullanılsa da dağ bisikleti gibi bir aktivite için ortamı çekici hale getirebilmektedir.

Seçkin Doğal Kaynakların Halihazırdaki Ekonomik Kullanımlarının Tanımlanması

Doğal kaynakların çok çeşitli kullanımları söz konusudur, ormanların odunculuk, nehirler ve göllerin sportif balıkçılık, su sporları ve enerji üretmek için kullanımları gibi. Bu kullanımlardan bazıları gelenekseldir ve düşük etkilere sahiptir. Bazıları ise sürdürülebilir değildir. Bu sebeple bunlar turizm gelişimi için de uygun değildir.

Kaynağın Korunma Durumu ve Statüsü: Bazı doğal kaynaklar mevcut kanunlarla korunur. Bunların turizmde kullanımını da bu kanunlara uygun olmalıdır.

İklim; mevsimlerin dağılımı, ortalama sıcaklık, nem ve günlük ortalama optimal güneş ışığı saatlerine bağlı olarak iklim analizi yapılmaktadır. Burada önemli olan iklimin farklı mevsimlerde turizm için elverişli olup olmadığıdır.

Turizm Gelişimi İçin Potansiyel Doğal Kaynaklar: Potansiyel kaynakların tespiti turizm planlaması için önemli ve özellikle yönlendirici olmaktadır. Tüm bu kaynakların envanter çalışmalarının haritaya aktarılması, turizm ürünleri ve hizmetlerinin gelişmesi ve altyapı ile tesislerin fiziksel planlaması için önemli olmaktadır.

b. Kültürel Kaynaklar: Kültürel kaynakların envanteri doğal kaynaklara ilişkin çalışmalara benzerlik göstermektedir. Özellikle doğal ve kültürel kaynaklardan oluşan kombinasyonlar, turistler tarafından yüksek ilgi ile karşılanmaktadır. Kültürel mirasın korunmasının önemi konusunda farkındalık meydana getirilebilirse, sürdürülebilir turizm gelişimine ve doğa korumaya verilen destek artacaktır.

c. Sosyo-Ekonomik Kaynaklar: Altyapı, insan kaynakları ve farklı ekonomik sektörlerin bileşimini içermektedir. Bu konuda yapılacak envanter çalışması, birbiri ile bağlantılı birçok farklı unsurlar içermesi ve bu unsurların turizm gelişimi için ilk bakışta kavranamaması mümkündür. Bölgenin kalkınma potansiyelinde, sosyal ve ekonomik rekabet edebilirlik unsurları büyük öneme sahiptir. Yerel nüfusun turizme yaklaşımı, turizm sektöründe çalışma isteği gibi bazı unsurların turizm ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

Altyapı: Bir bölgenin turizmde rekabet edebilirliği ve kalkınma seviyesinin tespiti için altyapı kalitesi önemli bir göstergedir. Altyapının kalitesi, yerel nüfusun hayat kalitesini ortaya koymanın yanı sıra turizm gelişimi için de zorunlu bir şarttır. Alan, güvenli içme suyu, donanımlı sağlık tesisleri gibi temel unsurları içermiyorsa turizm gelişimi asla başarılı

olamayacaktır. Altyapının farklı unsurları için şartlar, kalite ve gelecekteki durum değerlendirilmelidir. Kaynak halihazırda turizm için mi kullanılmaktadır? Sorusu hem kaynağın turizm gelişimi için önemi konusunda hem de kaynak kalitesi hakkında göstergeleri ortaya koyabilmektedir.

- Su kaynaklarına yönelik etütler; kaliteli su kaynağının sağlanması, su kaynağının sürdürülebilir kullanımı ve su çıkarmanın çevresel etkisini de içerir.
- İletişim ağına yönelik etütler; turistlerin refahı ve turizm gelişimi için önemli olan cep telefonları da olmak üzere telefon ve internet ağlarının kalitesine yönelik etütleri içermektedir.
- Sağlık hizmetlerinin; kalite, miktar ve coğrafi dağılımı son derece önemlidir.
- Güç kaynaklarına yönelik etütler; elektrik şebekesi, ısınma ve yemek pişirme için enerji kaynaklarının varlığı önemlidir. Her ne kadar resmi standartlara göre planlansa ve tehlike içermese de turistler nükleer santrallerin yakınında konaklamamaktadır.
- Su ve toprak kirliliği etkisi olan atık su sistemleri önemli olup, bölgeye gelen turistlerin sayısı ile meydana gelecek atık su miktarı da dikkate alınmalıdır.
- Katı atıkların düzenli depolanması toplum için olduğu kadar çevre için de önemlidir. Katı atıkların görüntü kirliliğine de yol açması ayrı bir menfi etkisidir.
- Yol ağlarının durumu; çoğu turist tercihlerini yaparken en önemli etkendir.
- Güvenlik; kamu güvenliğini ve asayişini sağlamak turist güvenliği gibi unsurlar önemli olmaktadır. Aşırı kar yağışı, kanyon veya dağ kurtarma timlerinin olup olmaması da çok önemlidir.
- Politik istikrarsızlık ve suçlar; turist için caydırıcı etki yapmaktadır.

İnsan Kaynakları; Bir bölgenin insan sermayesini ifade eden bu unsur, turizm gelişiminde anahtar etmenlerden biridir. İnsan kaynakları hem hizmeti hem de manevi nitelikteki kültür ve kimliği oluşturmaktadır.

İnsan kaynaklarına ilişkin etütler aşağıdaki unsurları içermelidir;

- Yöre halkının nüfusu,
- Göç vb. eğilimler,
- Demografik yapı,
- Aktif nüfus ve yapısı, eğitim seviyesi, potansiyel bilgi ve beceriler, açık fikirlilik, geleceğe odaklanma, çalışma ahlakı,
- Yöreye özgü geleneksel ekonomik faaliyetleri ve yöresel sanatları yapabilme,
- Turizm gelişimine ilişkin tutum, misafir severlik duygusu, hizmete yönelim,

- Sosyal tutarlılık, esneklik, mevcut sosyal ilişkilerin kalitesi ve aralarındaki işbirliğini içeren sosyal yapı,
- Yerel kurumlar, idareler, yönetim, bürokrasiden kaçınma vb. hususlarla finansal kaynaklar ve yönetimleri,
- Alanın kültürü ve kimliği, alanda etkin görev alacak kişilerin ortak değerleri, ilgileri, yaklaşımları, algılama şekilleri, özel ilgi ve becerileri, özgün gelenekler, o topluma ait olma ve o toplumda yaşamaktan onur duyma gibi durumları içerir,
- Farklı ekonomik sektörler; söz konusu coğrafi bölgeye ve ile yoğunlaşma durumları, firma sayısı, ölçeği, ortalama karlılık, geleceğe yönelik bakış açısı, pazarları ve dış ilişkileri, sektörler arası işbirliği son derece önemlidir, tüm sektörler turizm sektörü ile ilişkili olabilmektedir.

Kaynak analizinin sonuçları; sürdürülebilir turizm yönetimi ve kalkınmada sermayeyi oluşturan kullanılabilir kaynaklara genel bir bakışı sağlamakla beraber, bölgenin mevcut kalkınma durumunu ve sürdürülebilirliğini değerlendirmeye yönelik bir resim sunmaktadır. Analiz aynı zamanda; bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına yönelik bir vizyon oluşturulmasını ve turizm gelişiminin diğer sektörlerle bütünleştirilmesini sağlayacaktır.

2.2 TURİZM POTANSİYELİ

Yüksek değerlere sahip doğal ekolojik sahalar her zaman yüksek turizm potansiyeli içermezler;

- Bazı doğa parçaları araştırma yapan uzmanlara, iyi eğitilmiş ekoturistlere hitap etmektedir. Bu alanlar sayıca az olduğu için de sınırlı bir turizm potansiyeli içerirler,
- Bazı doğal sahalar, erişim, güvenlik gibi nedenlerle turistler için elverişli olmayan yerlerde bulunurlar,
- Ekolojik kaynakların kullanımlar karşısındaki duyarlılığı (taşıma kapasitesi), ziyaretçi girişinde kısıtlamalara sebep olmaktadır,

Bir sahanın daha fazla turist çekebilmesi için ihtimalleri ortaya koyan **turizm potansiyeli** önemli bir konudur. Turizm potansiyelinin tespiti için arz ve talebin ortaya konması gerekir. Bu potansiyel sınırlıysa başarılı bir turizm girişimini başlatmak imkanı olmayacaktır.

Turizm ekonomik bir faaliyet olduğundan ancak turizm pazarında sürdürülebilirliği için bir talebi karşılaması lüzumludur.

Turizme ilişkin motivasyon ve istekler değişkendir, kaynakların değeri aynı kalırken değişen tüketici davranışları turizm potansiyelini etkilemektedir. Dolayısıyla turizm potansiyeli tüketicinin bakış açısı (talebi) ile değerlendirilmelidir.

Turizm potansiyeline ilişkin veri toplarken, istatistiki veriler, anketler gibi yöntemlerle veri elde edilebilir, ayrıca derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemler, olaylar üzerinde çalışmalar ile veri elde etmek için kullanılan niteliksel araştırma metotları kullanılmaktadır.

Turizm potansiyeli için “turizm talebi” incelemesi aşağıdaki hususların tespiti ile yapılabilir;

- Halen yapılan turizm,
- Halihazırdaki turist miktarı,
- Her bir ziyaretçinin günde harcadığı miktar,
- Ortalama kalma zamanları,
- Turist profili,
- Dürtü analizi; hangi temel etmenlerin turistler için rol oynadığı,(doğa, kültür, sağlık, güneş, vb.)
- Benzer bir il veya saha ile kıyaslama yapılması, milli veya milletlerarası bir il ile kıyaslama yapılması ve neden o ilin tercih edildiği,
- Gelecekte rakip olacak iller hangileridir, nedeni,

“Turizm arzı” incelemesinde ise aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır;

- İlimizde bir uluslar arası havaalanı var mıdır veya yakın bir ilden yararlanma imkanı makul müdür?
- Alan ulaşım hangi araçlarla olur?(demiryolu, özel taşıt, genel taşımacılık, vd.), bunlara yaklaşım nasıl olmaktadır (kötü, yeterli, iyi gibi),
- Alana ulaşma durumu (kolay-rahatsız, çaba ile, zor ve tehlikeli)
- İle gelmek için yabancı turistler ülkemizden vize alıyor mu?
- Sahamızın istikrarlı bir yönetimi var mı?,
- Güvenlik ve ulaşım açısından ne gibi problemler yaşanabilir?
- *Alt yapı incelemesi*; taşımacılık ağı, yerel yolun durumu (toprak, asfalt), anayolla bağlantısı, demiryolu ağı, yerel genel taşımacılığın yaygınlığı, program, ücretler, hat/duraklar, döngü patikaları, patikalar, yollar, işaret levhaları, genel enformasyon levhaları, araç-otobüs park kapasitesi, bilgi alma, tercüme kolaylıkları,
- *Yiyecek içecek ve barınma*; restoran sayısı, restoranların sınıflandırılması (iyi-sayısı, orta iyi-sayısı vb.)
- Hangi standartta yiyecek sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü)
- İl ve çevresinde ne tür barınma alanları var? (otel, hotel, yatak kapasitesi, rota üstü barınma kulüpleri, bungalov, parkları, kamp alanı, diğerleri),

- Hangi standartlarda barınma sunuluyor? (yüksek, yeterli, kötü),
- İlinizin seçkin özellikteki doğal alanlarının özellikleri (sundukları ile tek mi?, biraz farklı mı?, diğer seçkin özellikli yerlere benziyor mu?),
- Alan turist gezi rotasına girecek şekilde turistlerin ilgisini çekebilecek diğer sahalara yakın mı? (diğer çekici sahalara yakın, orta derecede potansiyel, düşük veya yakında böyle bir potansiyel bulunmamakta),
- İlin alanlarında yaban hayatı; (bayrak tür, ilginç diğer türler, temsil edici yaban hayatı, farklı yaban hayatı izleme aktiviteleri, yürüyerek, botla, gözlem noktası ile vb.),
- Yaban hayatı izleme de tatmin edicilik durumu (garanti etme, genellikle, şans veya mevsime bağlı),
- Bölgedeki önemli yaban hayatının tanımı,
- Yardımcı tesislerin durumu (rekreasyonel, spor, diğer; durumu:kötü-yeterli-iyi),

Kaynakların turizm potansiyelinin değerlendirilmesi;

- *doğal değerler*: (sahiller, sahil kayalıkları, kumullar, dağlar, ormanlar, korunmuş izole olmuş alanlar, şelaleler, göller, nehirler, mağaralar, yaban hayatı, hayvan-kuş, deniz canlıları, iklim, diğerleri),
- *kültürel değerler*; (tarihi binalar, tarihi yerler, anıtlar, arkeolojik yerler ve koleksiyonlar, folklor ve gelenekler, el işleri, müzeler, sahne sanatları, sanayi mirası vb.)
- *Toplumun turizm potansiyeli*; (insan kaynakları; aktif nüfusun büyüklüğü ve yapısı, eğitim düzeyi ve profesyonel bilgi, beceriler, eğitimler, orijinal-karakteristik ve geleneksel özellikleri, ekonomik faaliyetler-sanatlar profesyonel olmayanlar dahil, resmi olmayan bilgi ve beceriler, turizm gelişimine yaklaşımlar, misafir severlik anlayışı, hizmet eğilimleri, yerel kuruluş ve idareler ile yönetim, alanın kültürü ve kimliği,
- *Ekonomik kaynakların turizm potansiyeli*; (tarım, ormancılık, balıkçılık, sanayi ve diğer),
- *Altyapı*; (su sistemleri, ulaşım ağları, sağlık imkanları, ulaşım terminalleri, enerji kaynakları, kanalizasyon sistemleri, katı atık ve yok etme sistemi, caddeler/yollar, güvenlik sistemleri vb.)
- *İş ve hizmet altyapısı*; (fırımlar, kasaplar, bakkallar, süpermarketler, doğrudan satış yapan çiftlikler, kiralık araç, servis istasyonları, taksiler, otobüsler, kiralık bisiklet, kiralık spor malzemeleri ve bakımı, postaneler, bankacılık hizmetleri, doktorlar, dişçiler, eczaneler, kafe ve restoranlar, atm'ler, bankalar, diğer iş ve hizmetler.)

Turizm Talebi; turizmin mevcut durumunun incelenmesi;

Ziyaretçi; boş zamanlarını geçirmek için bir yere gelen kişi olarak tanımlanabilir, turist ise alanda bir veya daha fazla gece konaklamaktadır. *Her turist bir ziyaretçidir, ancak her ziyaretçi turist değildir.* Dolayısı ile turist ve ziyaretçi sayılarının ayrılması gerekmektedir.

Ziyaretçi ve turist ayrımı farklı talepleri sebebi ile yapılmak durumunadır, ayrıca her ikisinin de farklı etkileri bulunmaktadır. Bir turistin ortalama harcaması alanda daha fazla zaman geçirdiğinden, konaklamaya, ilave yiyecek ve içeceğe ödeme yaptığından genellikle daha yüksek olmaktadır.

Turizme ilişkin mevcut durumun ortaya konabilmesi için;

- Turist ve ziyaretçileri ayrı ayrı sayısı (yıllık, mevsimlik, aylık, haftalık, günlük),
- Son on yılda turistlerin/ziyaretçilerin değişimi,
- Ortalama kalış süreleri, konaklama ve ulaşım şekilleri önemlidir.

(Sürdürülebilir doğa turizm gelişme planımızda ana unsur turizm olduğundan;turizme ilişkin veri kullanılamaz olduğu hallerde ikinci en iyi seçenek olarak ziyaretçilere ait veriler üzerinden değerlendirme yapılması mecburiyeti doğmaktadır).

- Turist başına ortalama harcama,
- Grup hacmi ve düzeni,
- Turistlerin ağırlıklı yaş grubu,
- Yaptıkları faaliyetler,
- Ziyaret edecekleri-ettikleri yere ilişkin seçimleri,
- Memnuniyeti, deneyimleri ve para harcama şekilleri,
- İkinci ziyaretlerin yüzdesi ve sayısı,
- Kullanılabilir ilave veriler.

Talep incelemesinde ilimizi rakip olarak gördüğümüz veya bizimle rekabet eden benzer il veya illerle karşılaştırmak faydalı ve yerinde olacaktır.

Turizm Arzı:

Konum Faktörü; Bir ilin başka turizm pazarları ile ilişkili olarak nasıl konumlandığını, bir turistin alana ulaşmak için harcadığı zamanı, parayı/enerjiyi belirtir.

Bir saha ne kadar güzel olursa olsun, hedef grup tarafından kolayca ulaşılabilir değilse asla başarılı bir turizm gelişimi sağlanamayacaktır. *Yerel nüfusun değil turistin algılama durumu dikkate alınmalıdır.* Örneğin bakir alanları ziyaret etmekten zevk alan ve ilkel patika yollarla ulaşılan yerleri ziyaret etmek isteyen turistler için düşünülen uzak mesafeler için alanın sınırlı sayıda turist potansiyeli olacaktır.

- Uzun mesafeden gelen turistler için hava alanına uzaklık çok önemlidir,
- Tur operatörlerinin çoğu havayolu ulaşımını zorunlu görmektedirler, bu sebeple bağımsız turistler veya tur operatörleri hedeflenebilir,
- Tren, otobüs veya özel araçlarla erişim de konum faktörleri içinde önemlidir,
- Alana ziyaret iklim şartları açısından da kısıtlı imkanlara neden olabilir,
- İle özgü yapılan bürokratik işlemlerin biktırcılığı da önemlidir, sık sık güvenlik birimleri tarafından kimlik sorulmak, aranmak gibi,
- Turizm arzında; işaretlemeler, doğru yönlendirmeler, bilgiye ulaşma kolaylığı da önem arz etmektedir. Haritalar, broşürler, internet imkanı, kılavuz ve rehberler önemli bir arz faktörüdür.
- Yiyecek içecek sunumu ve konaklama arzı; Sunumun ürün ve hizmet kalitesi, hijyenik standartlar, özgünlük/otantik, yöresel olması, yer ve ürünlerin çeşitliliği, ortam ve konukseverlik önemlidir.
- Restoranların sınıflaması önceden yapılırsa turist için kolaylık olacaktır.
- Konaklama tüm türleri içerebilmelidir, ürün ve hizmetlerin kaliteli olması, özellikle hijyeniklik konaklamada çok önemlidir.

Doğal Alanın Kendine Has Özellikleri; Doğal alanların değer yaratması, kırsal kalkınmada rol oynaması beklentisi de son yıllarda öne çıkan bir görüştür. Doğal alanların alternatif kaynak kullanımına dönüştürülmesi için yapılan baskılar sonucu tehdit altında olduğu yerlerde devamlılığını sürdürebilmeleri, diğer alternatif kaynak kullanımları karşısında koruma ve kullanma dengesinin uzun dönemli ekonomik değerinin gösterilebilmesine bağlıdır. Tabiat ve kültürel miras, yaban hayatının gözlemlenmesi, yöreye özgü özellikler ve korunması gereken öncelikli türler, doğa ile ilgili çalışan ve doğanın kıymetini bilen eko-turistler için son derece önemlidir.

2.3 TAŞIMA KAPASİTESİ

- Belirli bir sürede (yıl, ay, hafta, gün, saat) bir bölgenin alabileceği ziyaretçi sayısı veya bölgenin kaynakları üzerinde istenmeyen veya planlanmamış etkilere sahip olmayan ve

sürdürülebilir kalkınmayı tehdit etmeyecek düzeyde bir alanda aynı anda bulunabilecek ziyaretçi sayısı,

- Bir bölgenin, hayati önemde olduğu düşünülen değerleri, ekolojik süreç ve koşulları tehlikeye atmadan ve sürdürülebilir kalkınma imkanlarını azaltmadan belirli bir süre boyunca destekleyebileceği insan faaliyetlerinin (ağaç kesimi, avlanma, tarım) ve diğer etmenlerin (örn: iklim değişikliği, kirlenme.vb.) baskısı,

- Ziyaret edilen bir alan veya tesisin sahip olduğu kaynaklar üzerinde koruma amaçlarını tehlikeye atmadan, istenmeyen ve planlanmayan etkilere neden olmadan belirli bir süre (yıl, ay, gün, an) boyunca alabileceği ziyaretçi sayısı şeklinde tanımlanmaktadır.

Taşıma kapasitesi, *Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planında* önemli bir planlama aracıdır. Turizmin gelişimi ve korunmasında önemli bir kavramdır. Taşıma kapasitesinin analizi ve izlenmesi, yönetim kararları yönünden girdi sağlayacaktır. Taşıma kapasitesi sayesinde kullanımı sınırlamak, en elverişli ziyaretçi sayısını tamamlayarak müspet etkileri azamiye çıkartmak, olumsuz etkileri en aza indirmek mümkün olabilecektir. Kısaca *Doğa Turizmi Gelişme (Master) Planındaki* “sürdürülebilirlik” taşıma kapasitesinin aşılması ile temin edilir.

Ziyaretçi sayısı ve etkinin büyüklüğü arasında doğrudan ilişki vardır. Ancak alan içinde tek tehdit unsuru ziyaretçiler değildir. Doğa için önemli olan tehditlerin tümünün birleşik etkisidir.

2.3.1. Taşıma Kapasitesinin Elemanları;

Sosyal Taşıma Kapasitesi,

Turizm için yerel tolerans limitleri olarak tanımlanmakta olup yöre halkı üzerindeki olumsuz etkilerinden ve ziyaretçiler ile yöre halkı arasındaki çatışmalardan kaçınılmasını içerir. Bu unsurun turizm gelişimi içerisinde anahtar rolü vardır. Yöre halkı turizmi desteklemezse kalkınma asla olmaz.

Yerel kabulü belirleyen temel etmenler, sosyal yapı ve kültürün hassaslığı, toplumun değişimin üstesinden gelebilme yeteneği, turizmin algılanışı, yöre halkı ile ziyaretçilerin ilişkileri, kullanıcı grupların davranışları, birbiri ile uyumu ve paydaş olmanın ekonomik ve toplumsal faydalarıdır.

Ekonomik Taşıma Kapasitesi;

Sürdürülebilir bir turizm gelişiminde turizm, ekonomik yapı ile bütünleşmiştir ve diğer sektörleri de desteklemektedir.

Ekonomik taşıma kapasitesi; turizm gelişimini sağlayan bir yerel ekonomi ve yerel ekonominin sürdürülebilirliğini sağlayan bir turizm gelişimi anlamına gelmektedir. Yani temel kıstas; turizm gelişimi ile yerel ekonomi arasındaki sinerjidir.

Ekonomik taşıma önemli olan iki unsur; Beklenen faydaları temin etmek için asgari turist sayısı ve ekonominin üstesinden gelebileceği azami turist sayısıdır.

Ekolojik Taşıma Kapasitesi;

Ekolojik taşıma kapasitesi, ziyaretçilerin/turistlerin ziyaret edilen alandaki ekosistemler, ikamet yerleri ve canlı türleri üzerinde ortaya koyduğu ekolojik zararlardır. Burada, ekolojik değerlerin, ziyaretçi akışlarının ve davranışlarının uzun süreli ve sistematik olarak izlenmesi ve veri toplanması önemli olmaktadır.

İdari/fiziki Taşıma Kapasitesi;

Fiziki taşıma kapasitesi aynı anda ve belirli bir zamanda müşteri olarak alınabilecek ziyaretçi sayısıdır. Bu kapasite, alana uygun insan sayısına, yani alanın büyüklüğü ve diğer fiziki şartlar (doğal, coğrafi koşullar ve hava şartları) ile turizm altyapısının kapasitesine dayanmaktadır. Burada temel göstergeler; kalabalık, kuyruklar ve trafik sıkışıklığıdır.

Fiziksel kapasite yönetiminin verimliliği ve etkinliği şu unsurlara bağlıdır;

- Organizasyon kaynaklarının kapasitesi (insan ve ekonomik kaynaklar vb. gibi),
- Ziyaretçi yönetiminin kapasitesi,

Bir sahanın ziyaretçi kullanımına/ turizm gelişimine karşı hassas olan kaynakları: Kırmızı liste ve endemik türlerin habitatları, alanın savunmasız olan diğer kaynakları, göçe hassas türler,

Ziyaretçi yönetimi de dahil olmak üzere yönetim amaçları ve hedefleri: Genel bir doğa koruma planı, amaçlar, hedefler ve doğa koruma politikası, tür koruma politikaları, bölgeleme sistemi, izleme sistemi,

Ziyaretçiler/turistler, turizm gelişimi ve etkileri üzerine veriler; tüm güzergahlar, tesisler, konaklama ve ziyaretçi/turist için olan etkinlikler ve detaylı haritalar, ziyaretçi sayısı, özellikleri, akımları, ziyaretçi modelleri, etkinlikler ve mevsime bağlı özelliklere ilişkin bilgiler vb., ziyaretçiler tarafından özel olarak gerçekleştirilen faaliyetler, ziyaretçi etkilerine ilişkin veriler, etkilerin izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yöntemler, ölçütler ve göstergeler.

Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri ile bilgilerin gösterilmesi mümkündür.

Psikolojik Taşıma Kapasitesi;

Psikolojik taşıma kapasitesi bir alanın belirli bir zaman diliminde ziyaretçi deneyimleri üzerinde olumsuz etkilenmeye sebep olmaksızın kaldırabileceği maksimum ziyaretçi sayısıdır.

3. İLGİ GRUBU ANALİZİ VE YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

3.1 İLGİ GRUPLARI/PAYDAŞLAR

İlgi grupları, “belirli bir koruma ve sürdürülebilir kalkınma projesi ile ilgili olarak fayda sağlayan, projenin içinde yer alan veya söz konusu projeden olumlu ya da olumsuz etkilenen bireyler, gruplar veya organizasyonlar” olarak tanımlanabilirler.

Paydaşlar, bir problemi çözmek için sürdürülebilir doğa turizmi gelişimine ve amaçlarımıza ulaşmak için güvenebileceğimiz kişilerdir.

İlgi gruplarının hepsi sürdürülebilir doğa turizmi gelişimine ortak değildir veya olmaları gerekmez. Çünkü bir ortağın projeye olumlu bir bakışı, tutumu olmalıdır ve amaçlara ulaşmak için işbirliği yapmalıdır.

Bazen bir ilgi grubu projeye olumsuz bakabilir ve hatta aktif bir tehdit bile olabilir, ilgi gruplarını işbirliği yapılanlar haline getirmek onlara paydaş değeri verilmesi ile mümkün olur.

3.2 İLGİ GRUBU KATEGORİLERİ

Turizmde ilgi grupları;

- Yöre halkı, kişiler ve kurumlar,
- Alana dayalı ilin sorumlu yöneticileri,
- Bölgesel yetkililer,
- Ulusal yetkililer,
- Turizm ofisleri, yerel turizm organizasyonları, konaklama ve hizmet sunanlar, taşımacılar,
- Turizmle ilgili sektörler,
- Tarım, ormancılık ve balıkçılık gibi farklı ekonomik sektörlerin temsil edildiği ticaret ve sanayi odaları ve el sanatları ile ilgili birimler,
- İşçi sendikaları, dernekler, STK'lar,
- Eğitim ile ilgili birimler,

3.3 İLĞİ GRUBU ANALİZİ

İlgi grubu analizi *sürdürülebilir doğa turizmi gelişme planının* ortaya konması ve uygulamasında yer alan farklı taraflara ilişkin genel bir izlenim sahibi olabilmek, niyet okumak için kullanılan bir araçtır. Yalnızca bir envanter olarak ele alınmamalıdır, *sürdürülebilir doğa turizmi gelişme planının* planlanmasında potansiyel ortaklarımızın kimler olduğunu ve hangi tarafla çelişkiler yaşayacağımızı bize bildirmektedir. Ayrıca projenin farklı seviyelerinde destek temini için de son derece elverişli bir analizdir.

İlgi grupları analizine dayalı olarak *sürdürülebilir doğa turizmi gelişme planının* yönetiminden sorumlu bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir doğa turizmi gelişimi için, detaylı bir ilgi grubu analizi ilgi gruplarının;

- Genel hedeflerini,
- Turizmden beklediği faydaları
- Turizmdeki rollerini tanımlamalıdır.

Bu süreç; şu adımlardan oluşur;

1. İlgi gruplarının tanımlanması,
2. Her ilgi grubunun çıkarlarının, önceliklerinin ve değerlerinin belirlenmesi,
3. Her ilgi grubunun davranışlarının belirlenmesi,
4. İlgi grubunun gücünün ve ilgi grupları arasındaki muhtemel koalisyonlarının gücünün tahmin edilmesi,
5. İlgi gruplarının mevcut ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığının değerlendirilmesi,
6. İlgi grupları ile birebir iletişimlerin başlatılması ve ilgi gruplarının güveninin kazanılması,
7. Ortak menfaatler, sinerji ve başarı unsurlarının tanımlanması,
8. Paydaşların bir araya getirilmesi,
9. Ortak hedef ve amaçların ve onlara ulaşmak için gerekli olan stratejinin ortaya konması,
10. Organizasyon çerçevesinin oluşturulması,
11. Uygulama (zaman çizelgesinin ve hedeflerin ortaya konması, iletişim organizasyonunun oluşturulması, ilgi gruplarına somut sorumlulukların verilmesi.)
12. İzleme ve geri bildirim yapılması

3.4 TOPLUM TEMELLİ YAKLAŞIM

Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme Planı'nın hazırlanmasında toplum temelli yaklaşım uygulanması neticesinde;

- Yöre halkı için sürdürülebilir geçim kaynakları ortaya koymak,
 - Toplulukların kendi yapılarını korumalarını teşvik etmek ve
 - Doğal alanların koruma hedeflerinde yerel faydayı oluşturmak mümkündür,
- Toplum temelli turizmin en önemli özelliği, doğal kaynakların kalitesi ile alanın kültürel mirasının bozulmamış ve turizmle güçlendirilmiş olmasıdır. Doğal çevre üzerindeki olumsuz etkiler en aza indirilmeli ve yerel kültür korunmalıdır. Turizm, insanların kendi yerel kültürlerini yaşatma ve değerlendirmeye teşvik etmelidir.

3.5 YEREL ORGANİZASYONUN OLUŞTURULMASI

İlgi grubu analizine dayalı olarak, korunan alan ve çevresi için, Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme Planını izlemek veya biçimlendirmek amacıyla, korunan alan yönetimi ve tüm ilgi gruplarının resmi işbirliğine dayalı bir organizasyon oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir Doğa Turizmi Gelişme Planını uygulamak, desteklemek ve sorumluluklarını, karar verme gibi hususları düzenler.

3.6 TARİHÇE

Kilis ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. 1995 yılında il statüsüne kavuşan Kilis'in batısı Antakya, kuzeybatıdan kuzeydoğuya kadar olan kısmı Gaziantep illeri ile güneydoğu ve güney kısmı Türkiye-Suriye sınırı ile çevrilidir.

Kilis, Hıristiyanlığın ilk çağında, şimdiki yerinden 10 km kadar güney-batıda bulunuyordu. Makedonyalı Büyük İskender'in kurduğu ve o çağda bu isimle bulunduğu sanılıyor. M.S. IV. yüzyılda büyük bir açık hava tiyatrosu ile 117.000 nüfuslu, birçok yolların kavşağında "Cyrrhus" adıyla, şimdiki Kilis'in 10 km kadar batısında gösterilmiştir. (Cambridge Üniversitesi, Medieval History c.11)

İlin Yüzölçümü	: 1521 km ² .
İlin Nüfusu	: 130.655 (2015 verilerine göre)
Başlıca Dağları	: Kurt, Darmik, Hazil, Karruca, Kartal, Arapdede ve Sof Dağları
Başlıca Akarsuları	: Afrin Çayı ve Sabun Suyu
Başlıca Ovaları	: Kilis ve Elbeyli Ovaları
İlçeleri	: Musabeyli, Elbeyli, Polateli
Köy Sayısı	: 139 Köy

Tarihine bakıldığında Kilis, orta tunç çağa değin uzanan eski bir yerleşim merkezidir. Önceleri Babil'e bağılyken, daha sonra Hititler, Hurri-Mitanniler ve Asurlular arasında sürekli el değıştirmiştir. M.Ö. 1460 larda Halep Krallığı içinde yer alan Kilis, Hitit İmparatorluk döneminin başlamasından sonra, Hitit egemenliğinin kabul etti. II. Hattuşil döneminde Halep ile birlikte, bir süre bağımsızlığına kavuşan Kilis, İmparator Şuppiliuma'nın Suriye seferi sırasında yeniden Hitit yönetimine girdi. 1200 lerde göç dalgasının oluşturduğu kargaşalıktan yararlanan Aramiler, Kilis yöresine egemen oldular. Sonraları bölge Asurlulara bağlandı.

Persler döneminde II. Kiros tarafından alınan Kilis ve yöresi Perslerin İskender ve ordularına yenilmesinden sonra bir süre Makedonya'nın egemenliği altında kaldı. İskender'in ölümünden sonra ise, Selokid toprakları arasında yer aldı. M.Ö.64'te Selokidlerin Romalılarca ortadan kaldırılması ile de Roma'ya bağlandı. Roma'nın ikiye ayrılması ile Kilis, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yer aldı.

Osmanlı egemenliğine Yavuz Sultan Selim zamanında geçen Kilis, uzun yıllar Halep eyaletine bağıly kaldı. Kilis Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, önce İngilizler, Sonra da Fransızlarca işgal edildi. Ankara Antlaşması uyarınca 6 Aralık 1921'de işgalden kurtuldu.

Ali Cevad, XIX. yüzyılda Kilis'e ilişkin olarak şunları yazmaktadır; "Kilis, Halep Vilayeti merkez sancağına bağıly bir kazadır. Kentin 20.000 nüfusu vardır. Bunun 15.000'i İslam, 1406'sı Süryani, 1547'si Ermeni, 1300'ü Katolik ve 747'si Musevi'dir. Kentte, 1 hükümet konağı, 47 cami, 12 mescit, 4 dergâh, 3 kilise, 24 ilkokul, 1 rüştiye (ortaokul), 40 sübyan mektebi, 24 medrese, 7 han, 11 fırın, 740 dükkân, 120 dokuma tezgâhı, 15 kahve, 4100 ev, 2 sabunhane, 20 değirmen ve birçok zeytinyağı imalathanesi vardır. Köyleri ile beraber tüm kazanın nüfusu 73.520 İslam, 961 Hıristiyan, 747 Musevi olmak üzere 83.888'dir. Tarım ürünleri, buğday, arpa, mısır, susam, pirinç, bakla, fasulye, nohut, pamuk, tütün, incir, ceviz, kavun, karpuz ve üzümdür."

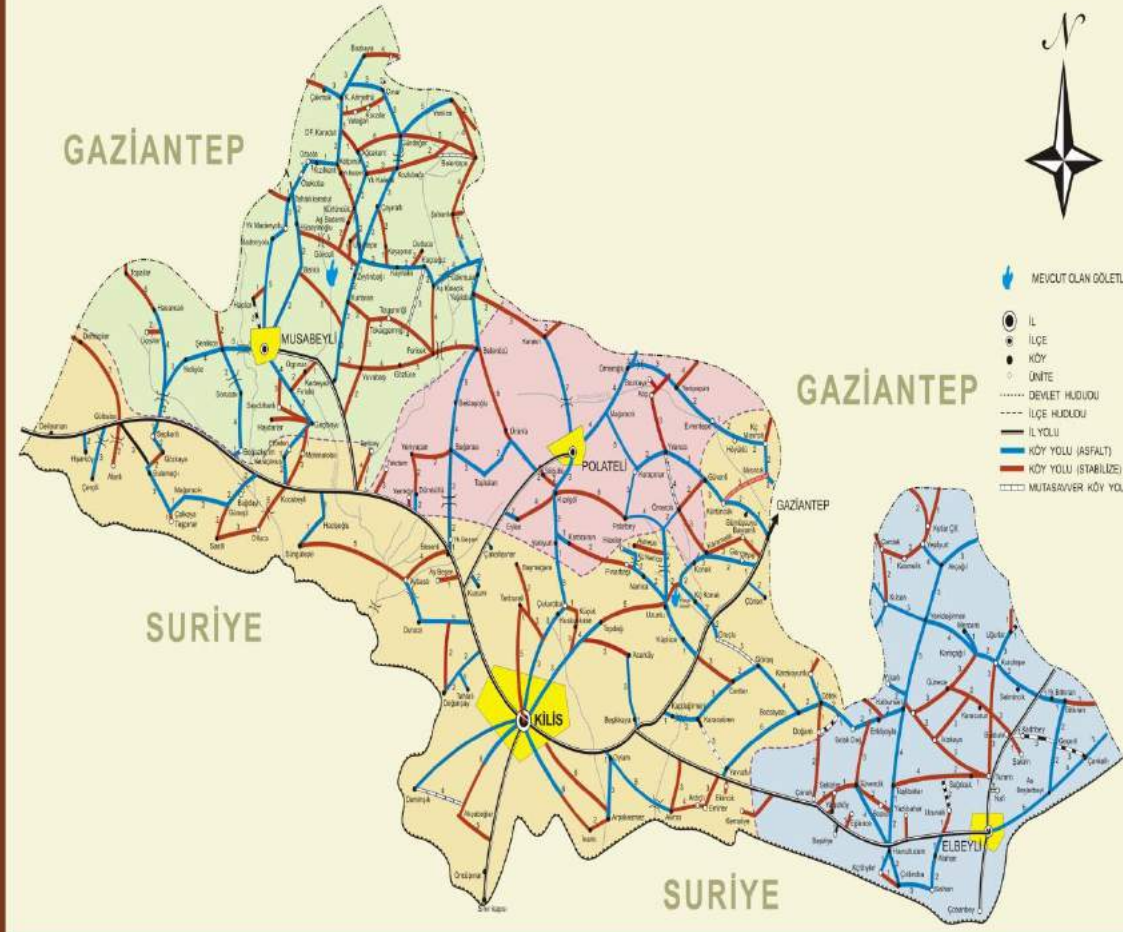
Şemseddin Sami aynı dönemde, Kilis'e ilişkin şu bilgileri vermektedir; "Halep Vilayeti merkez sancağına bağıly bir kazadır. Kaza merkezinin 20.000 nüfusu vardır. Kentte, 37 cami, 14 mescit, 27 tekke, 1 kilise, 1 havra, 25 sübyan mektebi, 1 rüştiye, 8 medrese, 5 hamam, 15 han, 1459 dükkân, 120 kumaş tezgâhı, 3 sabunhane, 58 zeytin ve susam yağı hanesi vardır. Sanayi ürünü olarak pamuklu dokuma ve bez, yünden aba, her çeşit ipekli kumaş dokunur. Dış satımı susam ve zeytine dayalıdır. Kazanın 7 nahiyesi, 460 köyü, 83.888 nüfusu vardır. Tüm nüfusunun 73.520'si İslam, 9.621'i Hıristiyan ve 747'si Musevi'dir. Toprak ve tarım ürünleri zeytindir. Tahıl, baklagiller, zeytin, pamuk, pirinç, tütün, üzüm ve meyve ile sebzelerin her türü yetiştirilir."

Kilis iline bağıly 3 ilçe mevcuttur. Aşağıda adları yazılı ilçeler Harita A.2.1. de gösterilmektedir.

- Elbeyli
- Musabeyli
- Polateli

T.C. KILIS VALİLİĞİ KILIS İL HARİTASI

3.7 KILIS İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

3.7.1. İlin Jeomorfolojik Özellikleri

Dağlar: Gaziantep Platosunun batısı ile Hatay-Maraş Grabeni arasında uzanan ve Kurt Dağları olarak adlandırılan dağlık kuşak il sınırlarını, batı ve kuzeybatıdan sınırlandırmaktadır. Güney kısmında Suriye sınırı yakınında kuzey- güney yönlü olan bu dağlar, daha kuzeyde güneybatı-kuzeydoğu yönünü almaktadır. Güney ucunda Türkiye-Suriye sınırının üzerinden geçtiği Darmik Dağı'ndan başlayarak kuzeye doğru Hazil, Karruca, Kartal, Büyük, Arapdede ve Sof Dağları ile devam eden kuşağın yükseltisi 1250 m civarındadır. Kütlelerin en yüksek noktasını teşkil eden Sof Dağı ise 1496 m yüksekliğindedir. Nispi yükseltileri Gaziantep Platosu tarafında 500 m kadar olduğu halde, Hatay-Maraş oluğu tarafında 750 m nin üzerindedir. Kuzey kısımları daha sarp olan

kuşağın Suriye sınırına doğru olan güney ucu ise daha fazla aşındırılarak plato görünümü kazanmıştır.

Güneydoğu Toroslarının ön sıralarını oluşturan bu kabartıların yapısını tortullar ile karışık halde bulunan serpantinler ve bazaltlar oluşturur. Örneğin Darmik, Büyük, İkiz ve Karruca dağları bazaltik konilerdir. Daha kuzeydeki Arapdede ise lütesiyen kalkerlerinden müteşekkildir. Çevresine göre daha sert kütlelerden oluşan ve daha zor aşınan bu sahalar, Gaziantep Platosunun yüksek kısımlarını oluşturmuşlardır.

Bu dağlık alanın oluşmasında tektonik yükselmelerinde rolü vardır. Arabistan Bloku ile Hatay-Maraş Grabeni, jeolojik olarak orojenik filiş zonu olarak belirlenen bu saha doğudan ve batıdan sınırlanmıştır. Kütlelerin Hatay-Maraş Grabenine bakan batı yamaçlarında yer yer asılı vadiler gözlenmektedir. Ayrıca dağlık alan içerisindeki bazı vadiler 15-20 yıl içerisinde daha geniş olan eski yatakları içine 3-4 m gömülmüşlerdir. Aynı şekilde Afrin Vadisi orta çığırında Belenözü Köyü yakınında daha dirençsiz olan paleosen-eosen marınları aşındırmış ve alttaki sert kretase kalkerlerine dalarak gömük menderesler oluşturmuştur. Mendereslerin çarpakları 8-10 m yüksekliğimde çok dik yamaçlar meydana getirmiştir. Böylece Amanos Dağları kadar belirgin olmamakla birlikte bu dağları bir horsi olarak değerlendirmek mümkündür.

Platoluk Alanlar: Kilis Ovası ve küçük ölçülü düzlükler dışında kalan çok geniş kısım, platolardan oluşur. Başka bir ifadeyle sahayı bir platolar alanı olarak değerlendirmek mümkündür. Bu platolar litolojileri ve dolayısıyla tarımsal değerleri bakımından farklı iki tipe ayrılırlar.

Bazalt Platolar : Bu platolar Afrin Vadisi doğusunda, Kilis Ovası ve daha doğuda Yavuzlu Köyü çevresindeki düzlükler ile Balık ve Sinnep Suları arasındaki dar alanlı düzlükler dışında sahanın tamamını işgal etmektedir. Dolayısı ile bu bölümde çok geniş sahali ve bütünlük içinde dağıldıkları halde, Afrin Çayı batısındaki kısımda uzun sırtlar veya eşikler halinde ya da aşınmadan arta kalan tek tepelerin üzerlerinde örtü şeklinde parçalı bir dağılışı göstermekte ve çok daha az bir saha kaplamaktadır.

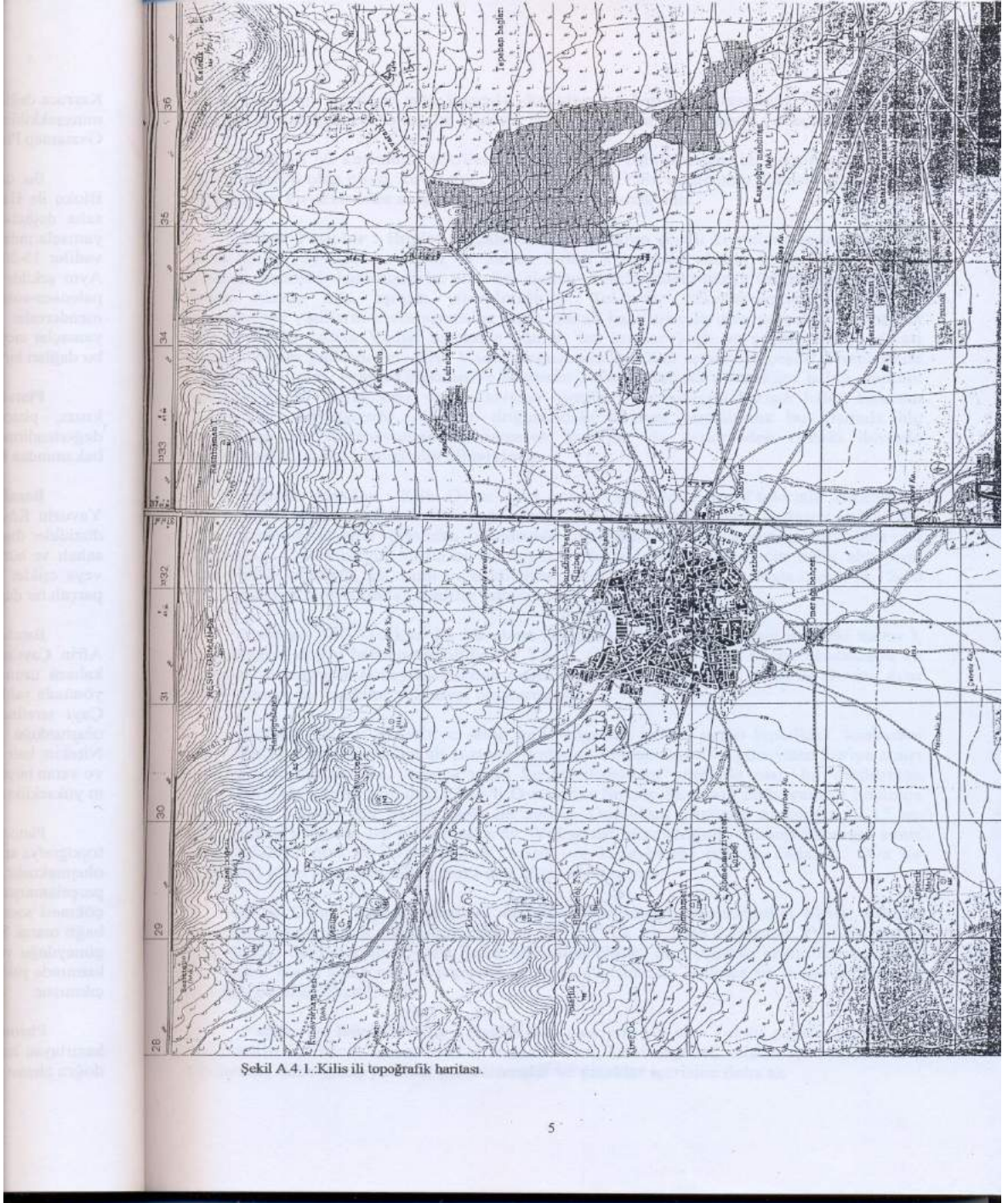
Batıda Afrin Çayı, güneyde Kilis Ovası, doğuda Balık ve Sinnep Suları ile kuzeyde Afrin Çayı'nın küçük bir kolu arasında uzanan doğu kesimdeki geniş bazalt platosu, kabaca uzun kenarı kuzey-güney yönünde olan bir dikdörtgene benzer. Kuzey-güney yönünde yaklaşık 20 km kadarken, doğu-batı 10-15 km arasında değişir. Platonun Afrin Çayı tarafından derince yarılan batı yamacı oldukça dik ve üst kısımda kornişler oluşturduğu halde, doğu kısmı güneydoğuya doğru hafifçe eğimler tedricen alçalır. Nitekim batı kısmında Afrin Çayı ile plato yüzeyi arasında 1,5-2 km lik mesafede 450 m ye varan büyük nispi yükselti farkı bulunur ve Afrin Çayı'ndan aniden yükselen plato, 500 m yükseklikteki vadiden bakıldığında bir dağı andırır.

Platonun kuzey kısmı genişçe bir sahada çok hafif engebeli, yeknesak bir topografya arz etmektedir. Bu yüzden kış mevsiminde, platonun bu kısmında sığ gölcükler oluşmaktadır. Buna karşılık platonun güney kısmı akarsular tarafından fazlaca parçalanmıştır. Bugün Kilis Ovasının bulunduğu kısmın doğu,batı uzanışlı bir fayla çökmesi sonucunda platonun güney kısmı yükselmiş ve röllyef enerjisinin yükselmesine

bağlı olarak Sinnep Suyunun doğu-batı yönlü kolları ve Kilis Ovası zerindeki kuzeybatı-güneydoğu yönlü Akpınar ayı tarafından derince yarılmıştır. Nitekim platonun kuzey kısmında yükseltisi 800-850 m arasında olduğu halde, güney kısmında 1.000 m nin üzerine çıkmıştır.

Platonun yükselmesine neden olan, buna karşılık Kilis Ovası'nın oluşumunu hazırlayan bu fay, platonun deformasyonuna da yol açarak, normalde kuzeyden güneye, doğru olması gereken eğimin, hafif de olsa her iki taraftan orta bölüme doğru yönelmesine neden olmuştur. Böylece orta kısımda doğudan ve batıdan akarsuların kollarını plato içerisine uzatarak alaltmaları, bu kısımda plato yüzeyinin daralmasına yol açmışlardır.

Sahanın bu kesiminin şekillenmesinde büyük rolü bulunan bu tektonik olayda en geç formasyon olan pliyo, kuvaterner yaşlı bazaltların dahi etkilenmiş olması, faylanmanın muhtemelen kuvaternerde meydana geldiğine işaret etmektedir.

Harita A.4.1. Kilis İli Topoğrafik Haritası

Diğer Platolar : Bunlar parçalar halinde sahanın çeşitli kısımlarında bulunurlarsa da en geniş yayılışlarına Afrin ve Sabun Suları arasındaki alanda sahip olurlar. Hafif engebeli düzlüklerden oluşan bu platoluk alanlar, üzerlerindeki bazalt örtünün aşınması ile ortaya çıkmış eski aşınım yüzeyleridirler. Tektonik yükselmelerinde etkisi ile, üzerlerindeki vadilerin derinleşmesine bağlı olarak bazı kısımlarında parçalı bir görünüm kazanmışlardır. Afrin Vadisi batısında bunlar, üst kretase yaşlı ve çeşitli formasyonları kesen yüzeyler

şeklindedir. Afrin Vadisi doğusunda bazaltlar tersiyerin çeşitli devrelerinde (Palaosen, Eosen, Eosen-Oligosen ve Miyosen) oluşan tortuları örttüğü halde, vadinin batısında direkt olarak orta ve üst kretase tortuları ve bunlarla karışık halde bulunan serpantinleri örtmüşlerdir. Vadinin doğusundaki tersiyer tortularına bu kısımda hiç rastlanmaz. Bu formasyonlar muhtemelen bazaltlar ile örtülmeden önceki devrede aşındırılarak ortadan kaldırılmış olmalıdırlar.

Düzlük Alanlar : Kilis Ovası daha öncede belirtildiği üzere tektonik kökenli bir ovadır. Kuvaternerde Afrin Vadisi doğusundaki platonun güney kısmının düşey atımlı bir fayla çökmesi sonucu platodan aşındırılan malzemelerin bu kısımda birikmesi ile oluşmuştur. Ova yüzeyini örten bu materyaller, fazla taşınmadıkları için nehir alüvyonu karakterinde olmayıp, kil, kum ve çakıllardan oluşurlar. Kalınlıkları fazla olmayan (5-10 m) bu materyallerin altında bazaltlar bulunur.

Yaklaşık 100-110 km² lik bir alana sahip olan ova (sınırlarımız içindeki kısmı), güneydoğuya doğru hafifçe eğimlidir (% 1.5-2). Ova üzerinde akan küçük akarsuların en önemlisi ve platonun güney kısmından doğarak güneydoğuya doğru Akpınar Deresi, aynı yönde uzanan bir birikinti yelpazesi oluşturmuştur.

Batıdan 750 m yükseltiye sahip hafif engebeli kalker yapıları tepelikler, kuzeyden 950-1.000 m yükseltideki bazalt platosu, doğudan Sinnep Suyu ve güneyden Suriye sınırı tarafından kuşatılan ova, kabaca uzun kenarı doğu-batı yönünde olan bir dikdörtgen şeklindedir. Ova daha doğudaki Elbeyli Ovasından Sinnep Suyunun doğu yamacı boyunca uzanana az belirgin bir bazalt eşiği ile ayrılır. Doğu-batı yönünde uzunluğu 12-15 m, kuzey-güney yönünde ise 6-8 m kadardır. Yükseltisi güneydoğuda Sinnep Suyunun sınırı aştığı kesimde 500 m civarındayken, kuzey ve kuzeybatıda 650 m kadardır. Ova ile kuzeydeki alanı arasında daha eğimli etek düzlükleri uzanır.

Kilis Ovası dışında sahadaki önemli sayılabilecek düzlüklerden birisi, Elbeyli Ovasının doğu kısmını oluşturan yaklaşık 70 km² lik bir saha kaplayan Yavuzlu Köyü çevresindeki düzlüklerdir. Diğerleri Balık ve Sinnep Suları orta çığırıkları arasında kabaca 60 km² lik bir alana sahip olan Karamelik, Çörten, Kürtüncük, Yılanca ve Polatbey Köyleri arasında yer alan düzlüklerdir.

Vadiler ve Düzlükler : Dağlık alan üzerinde yer alan yukarı çığırılarında dar ve derin vadiler içerisinde akan Afrin ve Sabun Suları, hafif engebeli sahalar içerisindeki orta çığırılarında daha geniş yataklar oluşturmuşlar ve yataklar içerisine daha az gömülmüşlerdir. Aynı akarsular daha güneyde, Darmik Dağından başlayan ve kuzeydoğuya doğru Afrin Vadisi'ne kadar uzanan sırtlar kuşağını aşarken, araziye gömülerek dar ve derin vadiler oluşturmuşlardır. Daha önce de değinildiği üzere, kuzeyden ve güneyden faylar ile sınırlanmış olan ve bu nedenle bir horst karakteri arz eden bu sırtlar tektonik olarak yüksekliklerden, üzerlerindeki akarsularda yükselmelerine paralel olarak litolojiyi oluşturan sert orta kretase kalkerleri içerisine saplanmışlardır. Buna göre sözü edilen boğazların oluşumunda üstteki formasyon olan bazaltların aşındırılması nedeni ile epijeninin de payı bulunmaktadır. Bununla birlikte antedans olayı etkili olmuştur. Epijeni Afrin Vadisinde daha belirgindir. Bu akarsu Koççağız Köyü güneyinden itibaren orojenik fliş zonu ile Suriye Platosu arasında sınıra yerleşir ve doğu kesimdeki bazalt platosunu

derince yarararak, dirençsiz paleosen-eosen marnları arasındaki sert orta kretase kalkerlerine saplanır ve gömük menderesler oluşturur. Nihayet Suriye sınırına doğru her iki akarsuda daha alçak bir çöküntü alanı içerisinde geniş yataklar oluşturularak sınırı terk ederler.

Afrin Vadisi doğusundaki bazalt platosundan doğan Balık ve Sinnep Suları, yukarı ve özellikle çığırında, aralarındaki su bölümü sahasını aşındırarak alçaltmaları nedeni ile geniş tabanlı asimetrik vadiler içinde akarlar. Balık Suyunun batı yamacı, doğu yamacına göre Sinnep Suyunun doğu yamacı, batı yamacına göre daha alçaktır. Sinnep Suyunun doğu-batı yönlü yan kolları platonun yükselen güney kısmını parçalayarak kanyon şekilli vadiler oluşturmuşlardır. Sinnep Suyu orta çığırında hafif engebeli düzlükler ile aşağı çığırındaki Kilis Ovası arasındaki bazalt platosunu aşarken boğaz oluşturmuştur. Bu akarsular daha güneyde, düzlükler içerisindeki az derin, geniş tabanlı yataklar içerisinde akarak Suriye topraklarına girerler.

Konut ve Sanayi Alanları : Kilis yerleşim alanı içerisinde yükselti olarak Resul Osman Dağı haricinde dağ ve plato bulunmamaktadır. Şehrin sanayi alanının üzerine kurulduğu yer üstten alta doğru alüvyon, bazalt ve yer yer killi kireçtaşından oluşmaktadır. Şehir III. derece deprem bölgesinde bulunmaktadır. Yakın civarında tehlike arz edebilecek büyük çaplı bir tektonik olay (fay kırık ve çatlağı) bulunmamaktadır. Şehrin yerleşim ve sanayi alanı çevresine göre yüksek bir alan olduğu için sel tehlikesi de mevcut değildir. Bu verilere dayanarak şehrin mevcut yerleşiminin jeomorfolojik açıdan uygun olduğu görülmektedir.

İlin Musabeyli İlçesi ise jeomorfolojik açıdan uygun bir yere kurulmamıştır. Dağ yamacında kurulu olan ilçede heyelan ve kaya düşmesi tehlikeleri mevcuttur. İlçenin bir mahallesi kaya düşmesi tehlikesi nedeniyle boşaltılmış ve jeolojik açıdan sakıncalı alan olarak belirlenmiştir. Diğer ilçelerdeki yerleşim bir sakınca arz etmemektedir.

3.7.2. Jeolojik Özellikler

Kilis ilinin bulunduğu bölgede alttan üste doğru Kretase yaşlı Hasanke Formasyonu, Bozova Formasyonu, Karadut Karmaşığı, Koçali Karmaşığı ve Germav Formasyonu; Tersiyer yaşlı Beşenli, Cengin, Aslansuyu, Ardıçlıtepe formasyonları, Midyat grubu (Gaziantep ve Fırat formasyonları), Şelmo Formasyonu ve Yavuzeli Bazaltı yüzeyleir.

İlin sınırları içindeki kayaçların yaşlılık sıralaması, ilin jeolojik haritası, ilin genelleşmiş stratigrafik kesiti, başlıca metamorfik kayaçlar ve ilin jeomorfolojik yapısı ile stratigrafisini çıkarmak için yapılan çalışmanın yer bulduru haritası aşağıdaki şekillerde verilmiştir.

3.7.3. İklim Özellikleri

Kilis İli'nin iklimi genel karakterleri itibarı ile Akdeniz iklimi içerisinde kalır. Akdeniz İklim Bölgesi, Akdeniz Havzasının genel atmosfer dolaşımı içerisindeki yeri gereği bütün yıl aynı hava kütlelerinden etkilenen, dolayısıyla hava olayları bakımından homojen olan bir bölge olmayıp, aksine yazın çoğunlukla tropikal, kışın ise kutupsal hava kütleleri gibi birbirinden farklı özellikler gösteren hava kütlelerinin tesirinde kalır. Yıl içerisindeki bu farklı dinamik-klimatolojik koşullar, iklim elemanlarına yansyarak biri sıcak-kurak, diğeri serin ve nemli olmak üzere, yılı farklı iki devreye ayırmıştır.

Yaz devresinde kuzey yarım kürede karaların aşırı ısınmasına bağılı olarak tropikler arası konverjans sahası kuzeye kaymış, buna bağılı olarak tropikal ve kutbi hava kütleleri ile bunlar arasındaki sınırdaki teşekkül eden kutbi cepheye kutba doğru ilerleyerek Akdeniz Bölgesinin kuzeyinde yerleşmiştir. Bu koşullar altında bölge genellikle tropikal hava kütlelerinin tesiri altında kalmakta, hava akım hatları ise Atlantik Okyanusu bulunan ve denizel tropikal hava kütlelerinden oluşan Azor antisiklonundan Basra alçak basınç doğru olmaktadır. Yaz devresinde oldukça etkili olan ve tarihi devirlerden beri Eteziyen olarak tanınan bu kararlı hava hareketi, il sınırları içerisinde etkili olmadan önce Akdeniz üzerinden geçerken azda olsa nem kazanıp, Amanos Dağlarını geçerken solduğundan bu devrede oldukça sıcak ve nispi nemi düşük olan il sınırları içerisinde serin-nemli etkisi ile bilinir ve garbi diye adlandırılır.

Kış döneminde ise yaz dönemindeki durum tamamen değişerek kutbi ve tropikal hava kütleleri güneye kaymış ve kutbi cephe, Akdeniz Havzası üzerinde yerleşmiştir. Aynı şekilde polar hava kütlelerinin Anadolu içlerine yerleşmesi ile iç kesimle çevre denizler arasında termik zıtlıklar oluşmuştur. Bu şartlar doğrultusunda hava hareketleri iç kesimlerden kıyılara doğru yönelmiş, farklı hava kütlelerinin karşılaşması ile artan karasızlık, siklonik aktivitelere yol açmıştır. Kutbi cepheye bağlı olarak oluşan bu gezici siklonlar, Akdeniz Havzası boyunca hareket ederek Doğu Akdeniz'e ulaşmakta ve buradan itibaren de doğuya doğru yer değiştirmektedir. Bu hareketleri esnasında Akdeniz Bölgesi araştırma sahasında frontal yağışlara yol açarak kış devresinin serin ve nemli geçmesine neden olurlar.

Sonuç olarak Akdeniz Bölgesinde hüküm süren yaz kuraklığı ve kışın görülen nemli devrenin temelindeki dinamik-jenetik nedenler araştırmacılar tarafından genel olarak bu şekilde ifade edilmiştir.

İl bölgesi ikliminin asıl karakterlerini belirleyen dinamik koşullar üzerinde az çok değişikliğe yol açan coğrafi faktörler yönünden ise şöyle bir durum dikkati çeker; genel çizgileri itibarı ile Akdeniz İklimi özellikleri gösteren il sınırları, konumu gereği Akdeniz Kıyı Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında yer alır. Kışın Akdeniz'den doğuya doğru hareket eden hava kütleleri, yükseltisi yer yer 2000 m yi aşan Amanos Dağları engeliyle karşılaşarak yükselmeye zorlanırlar. Bu dağı aştıktan sonra ise, Hatay-Maraş Grabeni üzerinde alçalırlar. Daha az etkili olmakla birlikte, Gaziantep Platosunun batı sınırını başka bir ifade ile Hatay-Maraş Oluğunu doğudan sınırlandıran ve yükseltisi 750-1250 m.ler arasında değişen Kurt Dağları üzerinde yeniden yükselmeye zorlanırlar. Buradan itibaren alçalarak 600-650 m yükseltileri ve denizden uzaklıkları ile orantılı nemlerinin ve nispeten özelliklerini kaybederek seyrederek.

Topoğrafik özelliklere kısaca değindikten sonra karasallık konusuna da birkaç cümle temas edilebilir. En sıcak ay ortalaması ile en soğuk ortalaması arasındaki fark, Akdeniz kıyısındaki istasyonlarda 20 °C altında iken, Akdenize 60-80 km uzaklıkta olan Kilis'te ise 22.6 °C dir. Güneydoğuya doğru hareket edildiğinde artan ampilütud, plato üzerinde yer alan Gaziantep'te 24.4 °C, Şanlıurfa'da ise 26.6 °C ye ulaşır. Conrad formülüne göre tespit edilmiş karasallık değerleri Akdeniz Kıyısı istasyonlarında yaklaşık % 25 civarında iken, İslahiye'de % 37.6, Kilis'te % 38.8, Gaziantep'te % 42.7, Şanlıurfa'da % 47.9'a çıkar.

İl sınırlarının deniz ile arasında az bir mesafe olmasına karşılık, nispeten yüksek dağ kütlelerinin ayırıcı etkisi nedeni ile deniz etkisinin, denize uzaklığı ile orantılı olarak hissedilmediği görülür. Hâlbuki denizlerden aynı uzaklıklarda yer alan Ege Depresyonlarındaki sahaların daha denizsel özellikler gösterdikleri anlaşılmaktadır. İl sınırlarının iklim özelliklerini ortaya koymaya

çalışırken Kilis istasyonu yanında, daha doğuda yer alan ve bir Güneydoğu Anadolu istasyonu olan Gaziantep ile daha batıda, bir iç kesim Akdeniz istasyonu olan İslâhiye'nin verilerinden yararlanılmıştır. Bu yaklaşımları ile, nispeten farklı iki bölge istasyonları ile karşılaştırma yaparak, benzerlikler ve farklılıkları belirlemek yanında, bazı kısımları İslahiye, diğer bazı kısımları da Gaziantep'e benzeyen il sınırlarındaki iklimin daha iyi ortaya konması amaçlanmıştır.

İklim Değişikliği:

Tüm meteorolojik elemanların 2015 yılı itibarı ile, ölçüm sonuçları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo C.1.1.1. 2015 yılı meteorolojik verileri.

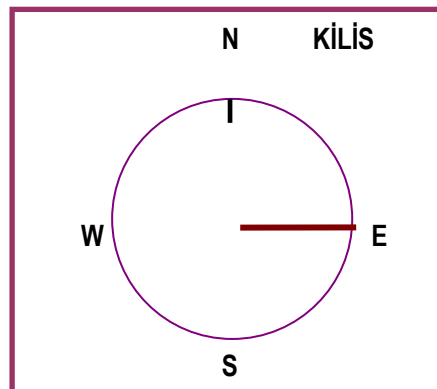
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ											
GÖSTERGE: Sıcaklık											
TANIM: Gösterge, ildeki yıllık ortalama sıcaklık değişimi ve Türkiye ortalamalarıyla karşılaştırılmasını ifade etmektedir.											
Önerilen Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü											
Kullanılan Veri ve Gösterge Birimi: İl için 1970 ve sonrası yıllık ortalama sıcaklık değerleri (°C), Türkiye Ortalama Değerleri											
Durum ve eğilimler;											
Veri formatı											
	1970	1971	1975	1977	1990	1992	2000	2011	2012	2013	2014
Türkiye ort. sıcaklık	14	13,5	13,6	13,8	14,3	12,5	13,9	13,8	13,7	13,9	14,1
İlin ort. sıcaklık	15,7	15,5	15,9	16,1	16,5	14,4	15,2	15	15,2	17,04	16
Kaynak:											
Değerlendirme ve Sonuçlar.											
1970-2014 yılları arasında Türkiye ve Kilis İlinde ortalama sıcaklıklarda artış eğilimi vardır.											

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2015.

Rüzgar :

Kilis ve çevresinde yıl içindeki genel durum dikkate alındığında, doğu sektörlü rüzgarlar etkili olmaktadır ve hâkim rüzgar yönüdür (Şekil C.1.1.1.1.).

Şekil C.1.1.1.1.Kilis ilindeki hâkim rüzgar yönü.

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2016.

Kış mevsiminde saha, İç ve Doğu Anadolu Bölgeleri üzerine yerleşen soğuk ve kuru hava kütlelerinin etkisi ile oluşan yüksek basınç sahasından Doğu Akdeniz üzerindeki siklon sahasına doğru hareket eden hava akımlarının etkisinde kalır. Ayrıca belirli devrelerde, Hazar Denizi'nin güneybatı kenarına yerleşen yüksek basınç merkezinden, Doğu Akdeniz'den doğuya doğru yer değiştiren gezici siklonlara doğru hava hareketleri de etkilidir. Bu neden ile tüm istasyonlarda kuzey ve doğu sektörlü rüzgarlar etkili olup, hâkim yön Kilis'te doğu, Gaziantep'te kuzeydoğu, İslahiye'de ise kuzey ve kuzeybatıdır.

İlkbahar mevsiminde kuzey sektörlü rüzgârların etkinlikleri, kışa göre zayıfta olsa sürer. Bununla birlikte marttan itibaren batı yönünden esen rüzgarlar egemen olmaya başlar. Bu mevsimde ikinci derecede önemli yön kuzeydir.

Yaz aylarına doğru güneybatı yönlü rüzgârlar hâkim olur, oldukça kararlı bir hava hareketi kazanırlar. Bu mevsimde saha, Türkiye'nin yaz devresindeki durumuna uygun olarak Asor yüksek basınç merkezinden Basra alçak basınç alanına doğru olan kararlı hava hareketlerinin etkisinde kalır.

Sonbaharda yaz mevsimindeki durum ana hatları ile devam etmekle birlikte, Kasım ayından itibaren kuzey ve doğu sektörlü rüzgârların etkinlikleri belirmekte ve bu etkinlik Aralık ayına kadar sürmektedir. Mevsimin hâkim rüzgârı güneybatıdır.

Aralık ayından itibaren doğu yönlü rüzgarlar hakim olmaya başlar ve il sınırları tamamen kış devresindeki koşulların etkisine girmiş olur (Tablo C.1.1.1.1)

Tablo C.1.1.1.1.Yönlerine göre rüzgâr sayıları ve ortalama hızları

<i>Meteorolojik Elemanlar</i>	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmu	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
(N) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	1	3	6	3	7	4	4	1	1	9	7	4	
(N) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0	1,0	0,9	1,0	2,0	1,3	1,0	3,6	1,5	0,7	0,6	0,3	1,16
(NNE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	6	9	5	6	7	1	1	2	2	24	17	14	
(NNE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,7	1,6	1,6	1	0,9	0,5	1,0	0,0	2,3	1,0	0,8	0,3	0,98
(NE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	13	31	10	28	30	4	1	-	11	21	40	50	
(NE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,5	1,7	1,0	1,1	1,5	0,7	3,6	-	1,6	1,6	1,3	1,0	1,3
(ENE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	25	51	36	60	36	1	-	-	7	25	74	81	
(ENE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	1,6	2,0	1,6	1,8	2,2	1,0	-	-	2,4	2,3	1,8	1,7	1,53

Ortalama Hızı (m/sec)														
(E) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	67	99	33	59	28	2	1	7	14	34	88	122		
(E) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	2,0	2,1	2,4	2,0	2,0	1,8	0,5	3,3	2,2	2,6	2,0	1,8	2,06	
(ESE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	16	24	29	23	18	2	-	3	8	20	21	23		
(ESE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	1,1	1,9	1,2	1,8	1,9	0,3	-	2,4	1,0	2,2	1,1	1,3	1,35	
(SE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	6	15	25	19	6	1	-	-	6	8	12	12		
(SE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	1,0	1,6	1,5	1,7	1,1	1,0	-	-	1,2	2,0	0,8	0,8	1,06	
(SSE) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	1	9	12	1	3	1	1	2	2	9	7	9		
(SSE) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,5	1,0	1,8	0,5	1,4	1,0	0,5	0,5	0,5	1,1	0,5	0,6	0,83	
(S) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	2	7	13	11	7	3	1	-	6	9	8	12		
(S) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,0	0,7	0,9	1,2	1,8	1,5	0,0	-	0,8	0,8	0,4	0,5	0,72	
(SSW) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	4	14	13	9	7	5	2	2	8	3	11	4		
(SSW) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,5	0,7	0,5	0,9	1,0	1,2	1,0	0,5	0,9	1,0	0,5	0,9	0,8	
(SW) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	8	12	19	23	18	4	6	11	16	17	14	13		
(SW) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,3	0,9	1,1	1,4	1,3	0,6	1,8	1,5	0,7	1,1	0,8	0,7	1,02	
(NW) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	5	8	12	7	11	5	7	5	15	12	3	10		
(NW) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,3	0,4	0,6	0,4	1,2	1,3	1,2	0,8	0,8	0,6	0,2	0,2	0,67	
(NNW) Rüzgârın Esme Sayıları Toplamı	3	5	11	2	5	3	-	6	3	3	6	6		
(NNW) Rüzgârın Ortalama Hızı (m/sec)	0,5	0,7	1,0	0,0	1,0	1,3	-	1,0	0,8	1,0	0,3	0,4	0,67	

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2015.

İl sınırlarında ortalama yıllık rüzgar hızları 0,67-2,06 m/sec arasında değişir. Ortalama rüzgâr hızı sonbahar ve kış aylarında düşük, ilkbahar ve bilhassa yaz aylarında yüksektir. Bu da yaz mevsiminin hâkim rüzgârı olan güneybatı yönlü rüzgârların daha hızlı olduğunu göstermektedir.

En hızlı rüzgâr hızları, kış mevsiminde düşük, ilkbahar ve yaz mevsimlerinde daha yüksektir. Ayrıca en hızlı rüzgâr yönleri güneybatıdır. (Tablo C.1.1.1.2.)

Tablo C.1.1.1.2.En hızlı esen rüzgârların yönleri ve hızları

Meteorolojik Elemanlar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
En Hızlı Esen Rüzgarın Yönü	NE-ENE	WSW	ENE	-	WSW	NW-NNW	WSW-W	-	WSW-W	WSW-W	NE	NE-ENE
En Hızlı Esen Rüzgarın Hızı (m/sec)	5,6	13,3	11,3	-	13,8	13,3	12,8	-	11,8	12,3	12,3	12,8

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2015.

Kış aylarında, çok soğuk geçen günlerde, evlerde ısınma amaçlı yakıt kullanılmasından dolayı rüzgârsız havalarda, şehrin üzerini yoğun bir duman tabakası kaplamaktadır. Havanın rüzgârlı olması halinde ise bu tabaka dağılmakta ve hava akımı sayesinde kirlilik azalmaktadır.

Basınç :

Herhangi bir bölgede hava olaylarının asıl karakterlerini belirleyen veya söz konusu sahanın iklimi üzerinde etkili olan asıl faktör, o sahanın genel atmosfer dolaşımı içindeki yeri ve dolayısıyla genel atmosfer dolaşımının bir unsuru olan büyük basınç merkezlerine göre olan pozisyonudur. Belirli hava durumlarının görülüş sıklıkları, hava akım yönleri ve şiddetleri bu büyük basınç merkezlerinin kontrolünde gelişir. Böylece herhangi bir yöredeki yerel basınç durumunun hava akım yönleri ve şiddetleri üzerinde belirleyici bir özelliği olmayıp, aksine bu yerel basınç şartları büyük basınç merkezleri tarafından belirlenir. Bu nedenle sadece yıllık ortalama yerel basınç değerleri, en düşük ve en yüksek olduğu aylar ve değerleri verilmekle yetinilecektir (Tablo C.1.1.2.1.).

Yıllık ortalama yerel basıncın 940,1 hPa olduğu Kilis ilinde basıncın en düşük olduğu Temmuz, en yüksek olduğu ay ise Kasım ayıdır. Kış aylarında yüksek olan basınç, ilkbahar ayları boyunca sürekli düşer, Temmuzdan itibaren yükselmeye başlar ve Kasım-Aralık aylarında en yüksek değerine ulaşır. Bu durum, sıcaklık şartları ve soğuk-ağır olan kuzeydoğu yönlü hava akımlarının bir sonucu olsa gerekir.

Tablo C.1.1.2.1.Ortalama, en yüksek ve en düşük basınç değerleri

METEROLOJİK ELEMANLAR	Kasım S. (Yıl)	AYLAR												YILLIK ORT.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Yerel Basınç (hPa)	1	943,2	939,6	943,0	-	939,0	934,7	932,8	-	936,5	941,9	943,9	946,5	940,1
Maksimum Yerel Basınç (hPa)	1	949,3	949,4	954,7	-	945,1	940,0	940,7	-	943,9	947,1	949,7	953,6	947,4
Minimum Yerel Basınç (hPa)	1	929,6	926,6	931,6	-	933,7	929,2	926,9	-	929,7	937,0	935,6	935,0	931,5

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2015.

Nem :

Yıllık ortalama nisbi nemi % 50,61 olan Kilis'te nisbi nemin yıl içindeki seyri, yağışın yıl içindeki gelişimine benzemekte, sıcaklık gidişine ise ters düşmektedir. Yani sıcaklığın yüksek olduğu Mayıs ayından Kasım ayına kadar olan devrede düşük, sıcaklığın düşük olduğu Kasım ayından Mayıs ayına kadar olan dönemde de yüksektir. En yüksek olduğu devre kış aylarıdır. Bu mevsimden itibaren yazı doğru gittikçe azalır. En düşük değerler Ağustos ayında görülür, % 34'ün altına inmemiştir ve yazın devamı gibi olan sonbaharda yavaş yavaş artar. Ancak ilkbahardan daha düşüktür (Tablo C.1.1.3.1.)

İklim ile ilgili diğer karakteristikler gibi nisbi nemde tarım hayatına olumlu ya da olumsuz etkileri olan bir iklim elemanıdır. Nisbi nemin özellikle yaz aylarında düşük olması, buharlaşma ve terlemeyi artırır. Bu ise yaz aylarında suya ihtiyaç duyan bitki hayatını daha da zor duruma sokar. Sulama yapılan sahalarda bile nemin çok düşmesi, yapılan sulamayı etkisiz hale getirerek, toprağın kısa sürede çatlamasına ve yeniden sulamaya ihtiyaç duyulmasına neden olur.

Tablo C.1.1.3.1. Aylık ortalama nisbi nem ve buharlaşma oranları

AYLAR														
METEOROLOJİK ELEMENLAR	Rasat S. (yıl)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	YILLIK ORT.
Aylık Ortalama Buharlaşma (mm)	1	-	-	-	-	8,2	10,9	11,7	-	8,1	5,1	-	-	
Aylık Ortalama Nisbi Nem (%)	1	66,7	65,1	48,9	-	53,4	40,4	42,6	-	35,9	39,8	55,0	58,3	50,61

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2015.

Sıcaklık :

Rasat periyodunu oluşturan 2015 yılı dikkate alındığında bulunan yıllık ortalama sıcaklık 17.2 °C dir. Kış mevsimi ortalama sıcaklıkları 7,0 ile 8,3 °C arasında değişmektedir. Yaz mevsimi sıcaklık ortalaması 25 °C nin üzerindedir. Geçiş mevsimlerinde yazı takip eden sonbahar, kışı takip eden ilkbahardan daha sıcaktır. Ölçüm yapılan son bir yıl içerisinde ortalama en yüksek sıcaklık 34,0 °C, ortalama en düşük sıcaklık ise 2,8 °C olmuştur (Tablo C.1.1.4.2.).

En yüksek sıcaklığın gerçekleştiği yıl 1956 yılı olup, sıcaklık 47.0 °C, en düşük ise 1964 yılı olup, sıcaklık -12.0 °C düzeyinde olmuştur (Tablo C.1.1.4.3.). Sıcaklığın 64 yıl içerisindeki değişimi Tablo C.1.1.4.2. de görülmektedir.

Tablo C.1.1.4.1.Ortalama, yüksek ve düşük sıcaklık değerleri (2016).

METEROLOJİK ELEMENLER	AYLAR												YILLIK ORT.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Aylık Maksimum Sıcaklık (C)	14,6	17,9	23,2	-	31,7	38,2	41,6	-	36,8	32,6	20,7	15,3	27,3
Aylık Maksimum Sıcaklıkların Ortalaması (C)	10,4	11,8	17,0	-	25,6	32,2	37,0	-	33,1	24,5	13,0	11,5	21,6
Aylık Minimum Sıcaklık (C)	2,4	-1,0	-0,2	-	8,9	15,7	18,8	-	14,7	8,0	0,4	1,3	6,9
Aylık Minimum Sıcaklıkların Ortalaması (C)	4,1	4,1	6,7	-	13,9	19,0	22,1	-	20,2	13,5	5,6	3,7	11,3
Aylık Ortalama Sıcaklık (C)	7,0	7,8	13,1	-	20,3	27,1	29,9	-	28,4	20,1	10,2	8,3	17,2

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2016.

Tablo C.1.1.4.2.Ortalama, yüksek ve düşük sıcaklık değerleri (1936-2000).

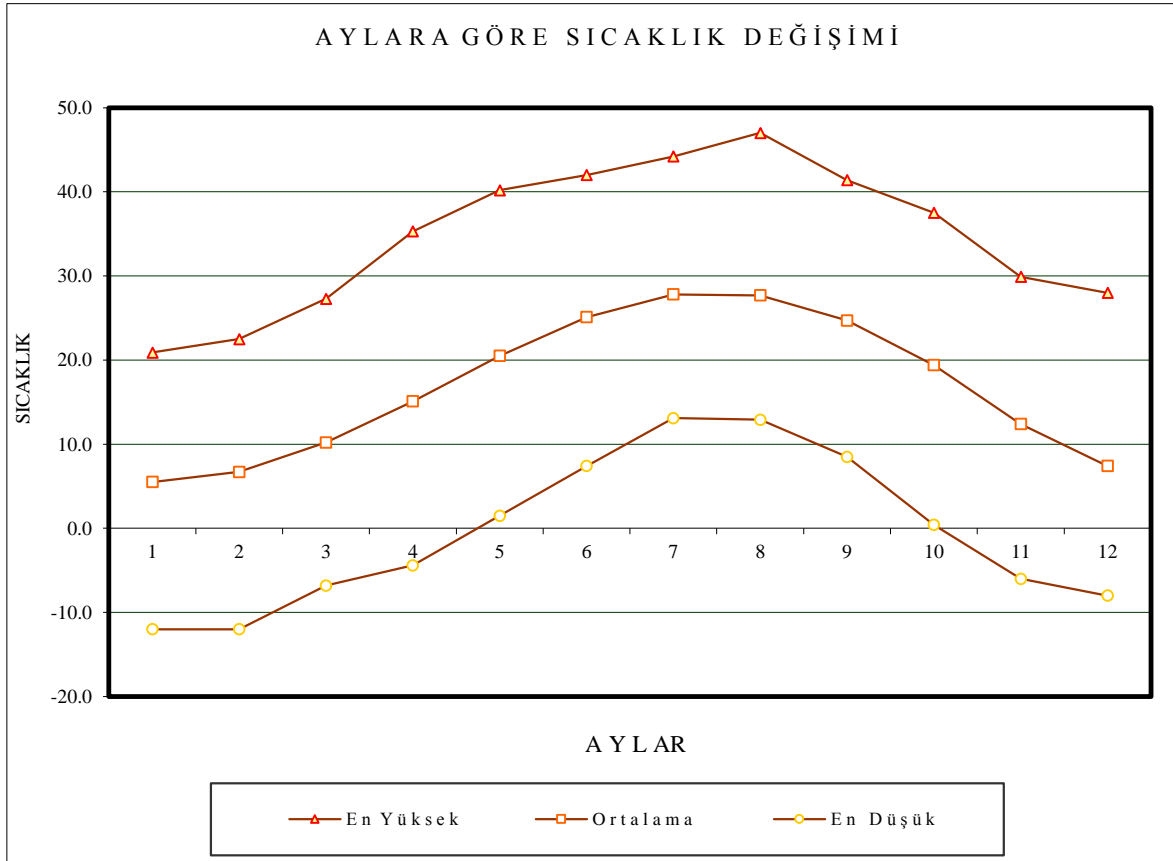
METEROLOJİK ELEMENLER	Kasım S. (yıl)	AYLAR												YILLIK ORT.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Sıcaklık (C)	64	5.5	6.7	10.2	15.1	20.5	25.1	27.8	27.7	24.7	19.4	12.4	7.4	16.9
Ortalama Sıcaklık \geq 5 C Olduğu Günler Sayısı	64	12.3	13.3	18.5	19.2	19.9	19.2	19.9	20.2	19.5	20.2	18.9	16.4	217
Ortalama Sıcaklık \geq 10 C Olduğu Günler Sayısı	64	0.7	2.6	10.5	17.9	19.9	19.2	19.9	20.2	19.5	20.0	15.0	3.7	169
Ortalama Yüksek Sıcaklık (C)	64	8.8	10.8	15.1	21.2	27.4	32.6	35.7	35.6	31.9	25.5	17.5	10.8	22.7
Ortalama Düşük Sıcaklık (C)	64	1.9	2.6	5.1	9.5	13.9	17.6	20.3	20.5	17.9	13.7	8.0	3.6	11.2

Kaynak : Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Tablo C.1.1.4.3. En düşük ve en yüksek sıcaklıklar ve gerçekleştiği yıllar

METEOROLOJİK ELEMANLAR	Rasat S. (yıl)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	YILLIK ORT.
En Yüksek Sıcaklık Günü	64	5	26	23	13	31	22	29	8	3	7	5	1	8
En Yüksek Sıcaklık Yılı	64	1971	1977	1975	1970	1990	1942	2000	1956	1992	1957	1966	1959	1956
En Yüksek Sıcaklık (C)	64	20.9	22.5	27.3	35.3	40.2	42.0	44.2	47.0	41.4	37.5	29.9	28.0	47.0
En Düşük Sıcaklık Günü	64	19	2	1	4	3	6	1	3	21	29	28	19	19
En Düşük Sıcaklık Yılı	64	1964	1967	1961	1965	1965	1967	1969	1968	1965	1965	1953	1971	1964
En Düşük Sıcaklık (C)	64	-12.0	-12.0	-6.8	-4.4	1.5	7.4	13.1	12.9	8.5	0.4	-6.0	-8.0	-12.0

Kaynak : Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Şekil C.1.1.4.1.Sıcaklığın aylara göre değişimi (64 yıllık).

Kaynak : Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Buharlaşma:

Buharlaşma Mayıs ayından başlayıp Kasım ayına kadar sürmektedir. Buharlaşmanın en fazla olduğu aylar yaz aylarıdır. Buharlaşma miktarları ve güneşlenme süreleri Tablo C.1.1.5.1. de verilmiştir.

Tablo C.1.1.5.1.Aylık Ortalama buharlaşma ve aylık ortalama günlük toplam açık yüzey buharlaşması.

METEROLOJİK ELEMENLAR	AYLAR												YILLIK ORT.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Aylık Ortalama Buharlaşma (mm)	8,2	10,9	11,7	.	8,1	5,1	.	.	8,81
Aylık Ortalama Günlük Toplam Açık Yüzey Buharlaşması (mm)	8,2	10,9	11,7	.	8,1	5,1	.	.	8,81

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2016.

Yağışlar:

Yağmur:

Kış devresinde Akdeniz'den doğuya doğru ilerleyen siklonlar, hareket yönlerine dik istikamette uzanan Amanos Dağları ile karşılaşılır. Bu dağ sıraları, hava kütleleri ve cephelerin hareketlerini engelleyerek yavaşlatmaktadır. Süratle birbirlerini takip eden siklonlar bu kütle üzerinde yavaşladıkları için, sık sık oklüzyonlar meydana gelir. Yükselteleri yer yer 2000 m nin üzerine çıkan bu dağlar aşılırken zaten instabil karakterde olan bu hava kütleleri adyabik olarak soğuyarak batı yamaçlara bol miktarda frontal ve orografik yağış bırakırlar.

İlimizdeki uzun yıllar yıllık toplam yağış ortalaması 485,7 mm dir. En yağışlı dönem kış mevsimidir. Kış ayları bahar aylarından daha yağışlıdır. 2011 yılı toplam yağış ve aylık maksimum yağış miktarının dağılımı Tablo C.1.1.6.1.1. dedir.

Tablo C.1.1.6.1.1.Aylık toplam ve maksimum yağış miktarının dağılımı

METEROLOJİK ELEMANLAR	AYLAR												
	Rasat S. (yıl)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Aylık Toplam Yağış (mm)	1	84,4	73,9	68,6	-	25,8	7,2	0	-	4,9	20,1	57,6	87,2
Aylık Maksimum Yağış (mm)	1	14,1	21,8	9,7	-	4,6	5,2	0	-	17,0	10,2	34,1	28,2

Kaynak : Kilis Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2016.

Don, Kar, Dolu, Sis ve Kırağı:

Kilis ilinde 2011 yılında Şubat ayında 4 ve Mart ayında 1 gün olmak üzere toplam 5 gün don olayı gerçekleşmiştir.

Kilis ilinde çok düşük miktarda kar yağışı olmaktadır. Sisli ve kırağılı günlerde azdır. Uzun yıllara ait Ortalama kar yağışlı, ortalama kar örtülü, sisli, dolulu ve kırağılı gün sayıları ile en yüksek kar örtüsü kalınlıkları Tablo C.1.1.6.2.1. de görülebilir.

Tablo C.1.1.6.2.1.Ortalama kar yağışlı, ortalama kar örtülü, sisli, dolulu ve kırağılı gün sayıları ile en yüksek kar örtüsü kalınlıkları (1936-2000).

METEROLOJİK ELEMANLAR	Rasat S. (yıl)	AYLAR												K ORT.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayıları	25	3.3	3.2	0.6	-	-	-	-	-	-	-	0.2	1.0	8.3
Ortalama Kar Örtülü Gün Sayıları	25	0.8	0.9	0.2	-	-	-	-	-	-	-	0.0	0.3	2.2
En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı (cm)	51	8.0	10.0	5.0	-	-	-	-	-	-	-	3.0	14.0	14.0
Ortalama Sisli Gün Sayıları	19	2.4	0.8	0.5	0.1	-	-	-	-	-	-	0.9	2.0	6.8
Ortalama Dolulu Gün Sayıları	25	0.0	0.2	0.6	0.3	0.2	0.1	-	-	-	-	0.0	0.1	1.5
Ortalama Kırağılı Gün Sayıları	19	2.4	0.8	0.5	0.1	-	-	-	-	-	-	0.9	2.0	6.8

Kaynak : Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Tablodan da anlaşılacağı gibi kar yağışının en yoğun olduğu aylar Ocak ve Şubat aylarıdır. Kasım, Aralık ve Şubat aylarında ise oldukça düşüktür. Diğer aylarda ise kar yağışı olmamaktadır.

Sis ve kırağının en yüksek olduğu aylar Aralık ve Ocak aylarıdır. Dolu yağışı daha çok ilkbaharda görülür.

Seller :

Yaptığımız araştırma neticesinde, Kilis ilinde daha önceleri sel afetinin yaşandığı tespit edilmiş, ancak meydana gelen sellerin sayıları, şiddet ve sonuçları hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Kuraklık :

Kilis il sınırlarındaki kuraklığın veya nemliliğin süresi ve şiddetini ortaya koyabilmek için De Martonne-Gottmann ve Thorntwaite formülleri kullanılmıştır.

De Martonne-Gottmann formülüne göre Kilis ilinin yıllık kuraklık indisi 9.7 dir. Bu durumda indis değeri 10 un altında kaldığı için Kilis ili yarı kurak iklim bölgesinde kalır. Ancak, indis değeri yarı kurak-nemli bölgeler arası geçiş tipi indis değerinin alt sınırına çok yakındır.

De Martonne'nin aylık kuraklık indis formülü ile hesaplanmış kuraklık indis değerlerine göre Kilis'te Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarından oluşan 4 ay kurak, Mayıs ve Ekim ayından oluşan 2 ay yarı kurak, Nisan ve Kasım aylarının oluşturduğu 2 ay yarı nemli ve Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarından oluşan 4 ayda nemlidir.

Kilis'te Nisan ayından Aralık ayına kadar olan 8 ay süresince az veya çok su yetmezliği görülebilmektedir.

Tablo C.1.1.8.1.De Martonne formülüne göre aylık kuraklık indisleri ve nemli, yarı nemli, yarı kurak ve kurak aylar.

OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
70.7	53.7	46.0	27.5	11.4	2.3	0.2	1.1	0.9	12.2	28.6	62.6
Nemli			Yarı Nem.	Yarı Kur.	Kurak				Yarı Kur.	Yarı Nem.	Nemli

Kaynak : Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü

3.7.4. Hidrografya

Afrin Vadisi doğusundaki arazi, üzeri düz veya çok az engebeli bazalt platoları ve alçak düzlüklerden oluşur. Plato üzerinde, zeminin bazaltlar gibi bol miktarda yarık, çatlak şeklinde boşluklar içeren ve erimeye karşı fazla dirençli olmayan bir kayaktan oluşması, düşen yağışın büyük ölçüde zemine sızmasına sebep olur. Ayrıca plato yüzeyinin yer yer leçe karakterinde olması, yani kaya bloklarının etrafta gelişigüzel bulunduğu bir arazi şekline sahip olması, akışı engelleyerek sızmayı daha da arttırmaktadır. Sızan bu sular, çevresine göre yüksekte kalmış bir masa görünümünde olan platonun yamaçlarından ve plato içlerine doğru sokulan, nispeten derin yarılmış vadilerin alttaki tortullara daldığı kesimlerde, yamaç kaynakları şeklinde yüzeye çıkarlar. Sayıları oldukça fazla olan bu kaynaklardan, bazaltlar içinden çıkanları veya bazalt-miyosen kantağından çıkanları çoğunlukla mevsimlik, eko-oligosenden çıkanları ise gür ve devamlıdır. En önemlileri Narlıca Köyü çevresindeki Narlıca Kaynakları, Ömeroğlu Köyü çevresindeki Kırkpınar Kaynakları, Yeniyanan Köyü'ndeki Keleken Kaynağı, Kilis il merkezi doğusundaki Akpınar Kaynakları ile Yeşiloba ve Belenözü köylerindeki kaynaklardır.

Afrin Vadisi batı kesiminde ise zeminin çoğunlukla serpantinlerden oluşması, rölyefin parçalı oluşu, eğimlerin kısa mesafede büyük değişiklik göstermesi ve bitki örtüsünün şiddetli tahribi yüzünden, sızma yerine akış koşulları egemen olur. Bu nedenle saha, doğu kesime göre daha yoğun bir akarsu ağına sahip iken, kaynaklar yönünden daha fakirdir. Özellikle sürekli ve güçlü kaynaklar çok az sayıda olup bazalt örtünün bulunduğu kesimlerde bazalt serpantin kontağından çıkarlar. En önemlileri bazaltik yapılı Karruca volkanik konisinin güney yamaçlarında, alttaki serpantinler ile temasın sağlandığı Kızılkent Köyü çevresindeki kaynaklardır. Bu kesimdeki kaynakların düşük akımlı ve mevsimlik kaynaklar oluşunun bir sebebi de serpantinler üzerindeki bazalt örtünün ince oluşudur. Sahanın güneybatısında Darmik Dağından Afrin Vadisine doğru uzanan güneybatı-kuzeydoğu yönlü sırtlar kuşağının kaynaklardan mahrum oluşu ise tabakaların kuzeye doğru eğimli olmasından ileri gelir.

Yeraltı sularının birikebileceği alanlar ise, Afrin Vadisi doğusunda Sinnep ve Balık Suları arasındaki düzlükler ile Kilis Ovasıdır. Bu iki sahadan Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlükler, nisbeten yüksek sahalara ile çevrili olduklarından, bir havza karakteri arz ederler. Dolayısıyla yeraltı suyunun birikebilmesi bakımından Kilis Ovasına göre daha uygun şartlara sahiptirler. Oysa Kilis Ovasında hem topografya hem de tabakalar güneye doğru eğimlidir. Bu yüzden, sızan suların önemi bir kısmı eğim yönünde akarak sınırlarımızı terk etmektedirler.

Her iki sahada halk, basit kuyular ve sondajlar vasıtası ile yeraltı suyundan istifadeye çalışır. Bu kuyuların derinlikleri 20-25 m. yi geçmediği için, kuyu verimleri, yağışların yok denecek kadar az, buharlaşmanın ise iyice şiddetlendiği, buna karşılık su ihtiyacının en fazla olduğu Temmuz ve Ağustos aylarında iyice azalır. Yeraltı suyundan diğer bir istifa şeklide *garaf* adı verilen kuyular vasıtası ile olmaktadır. Bunlar, boyutları 5-6 m. derinlikleri 8-10 m. kadar olan kare veya dikdörtgen, hatta bazen dikdörtgen şeklinde olabilen geniş kuyulardır. Bu kuyularda biriken yeraltı suyu, motopomp veya bostan dolapları ile 3-4 saat çekilerek bahçe sulamada kullanılırlar ve dolmaları için yeniden 3-4 saat beklenir.

Sözü edilen basit kuyulardan başka D.S.İ. ve Köy Hizmetleri tarafından da içme suyu temini ve araştırma amacı ile Kilis Ovası'nda 14 civarında su kuyusu açılmış ve bu kuyuların ancak yarısından su elde edilebilmiştir. Derinlikleri 36-227 m. , statik seviyeleri, 3-20 m. arasında değişen bu kuyulardan su bulunanların akımları 0.5-3 lt. kadardır. Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlükler üzerinde ise henüz sondaj kuyusu açılmamış, hatta yeraltı suyu potansiyelinin belirlenmesi amacı ile tam bir etüt dahi yapılmamıştır. Kilis Ovası'nda ise yukarıda sözü edilen, içme suyu teminine yönelik birkaç kuyu dışında sulama amacına yönelik, devlet kuruluşları tarafından yapılmış hiçbir tesis bulunmamaktadır. Sulama suyu bir tarafa içme suyu yetersizliği çeken 25 civarında yerleşme birimi vardır. Bunların yarısını plato üzerindeki köylerde, diğer yarısını ise ova veya alçak düzlüklerdeki köyler oluşturmaktadır. Sahada içme suyu büyük çoğunlukla kaynaklardan sağlanmaktadır. Nitekim içme suyu bulunmayan köylerin % 90 a yakın bir kısmı su ihtiyaçlarını kaynaklardan, % 10 u da basit kuyulardan veya sondaj kuyularından sağlamaktadır. İldeki toplam emniyetli yer altı suyu rezervi 1 hm³/yıl dır.

Akarsular:

Araştırma sahasının batı bölümü, sularını Afrin Çayı ve kolları aracılığı ile Amik Gölüne, doğu bölümü ise, yöre ölçüsüne önemli sayılabilecek iki küçük akarsu ile Halep güneyindeki Müftü Gölü kapalı havzasına boşaltır. Havza genişliği ve geçirdiği su miktarı bakımından sahanın en önemli akarsuyu olan Afrin Çayı Gaziantep Platosu batısındaki dağlık sahada Külecik Dağından doğarak güneye doğru akar. Daha sonra batıdan, Kartal Dağından doğan Bakırcan Deresi, doğudan da Sof Dağından kaynaklanan Karadere karışır ve Karaafirin adını alır. Buraya kadar yatağını derin yaran Afrin Çayı, özellikle Haremlı Dağından itibaren, Goncadağ Tepeye kadar yamaçları çok sayıda küçük akarsu tarafından parçalanmış ve pek belirgin olmayan, geniş bir yatakta akar. Haremlı Dağından sonra doğudan Gaziantep şehri batısındaki yüksek platoluk alanların sularını toplayan ve önemli kollarından biri olan Bozafrin Deresini alarak akan akarsu Afrin Çayı adıyla anılır. Daha Güneyde Goncadağ Tepeden itibaren, jeolojik olarak Arap platformuna dâhil, bazalt örtülü tortul plato Orojenik Fliş Zono arasındaki faylanmış sınırına dalarak derince yaran akarsu, üst kısımlarını bazalt kornişlerin oluşturduğu kanyonu andıran bir yatak içerisinde akar. Güneye doğru Dümbüllü Dağı'ndan itibaren bu

sınırdan ayrılan ve az derin bir yatakta akan Afrin Çayı, batıdan Deli Çayı, doğudan da Kınacık Dersini alarak sınırlarımızı terk eder. Böylece sınırlarımız içerisinde yaklaşık 70 km.'lik bir uzunluğa erişmiş olur ve sınırı terk ettikten sonra 5-6 km. sonra en önemli kolu olan Sabun Suyunu alır.

Afrin Çayı'ndan sonra 276 km.'lik kabul havzası ile sahanın ikinci akarsuyu olan Sabun Suyu'da olan Gaziantep Platosunun batısını oluşturan dağlık saha üzerindeki Çataltepe'den kaynaklanır ve kuzey-güney yönünde akar. Yukarı çığırında dar ve derin bir yatakta akan akarsu, orta çığırında serpantinler içinde açılmış genişçe bir yatağa sahip olur. Daha güneyde Arap Platformu ile Orojenik Fliş Zono arasındaki sınırını oluşturan ve Darmik Dağı'ndan itibaren güneybatı-kuzeydoğu yönünde uzanarak, Afrin Çayına kadar uzanan sırtlar (tepeler), dereler kuşağına dalan akarsu üst kritase yaşlı kalkerlerden oluşan bu tepelik kuşağı derince yararak bir boğaz oluşturur. Bu boğazdan sonra az derin yatağında akarak Suriye sınırına oluşan ve böylece yaklaşık 50 km.'lik uzunluğu tamamlayan Sabun Suyu, sınırın hemen ötesinde Afrin Suyu'na ulaşır.

Afrin Çayı doğusundaki bazalt platosu ve Kilis Ovası ise sularını Balık ve Sinnep Suları ile Halep güneyindeki Müftü Gölü kapalı havzasına gönderir. Balık Suyu bazalt platosunun kuzey kısmından doğar ve çok sayıda kaynak ile beslenerek güneydoğuya doğru akar. Yaklaşık 45-50 Km. uzunlukta olup, 242.1 km² lik bir kabul havzasına sahiptir. Sinnep Suyu ise söz konusu platonun Kilis Ovası kuzeyinden doğar. Platosu birbirine paralel olarak batı-doğu yönünde parçalayan ve kaynaklar ile beslenen üç kolun birleşmesi ile oluşan akarsu bu birleşmeden sonra güneye yönelir ve Kilis Ovası'nın doğu sınırını oluşturarak sınırlarımızı terk eder. Yaklaşık 30 km kadar bir uzunluğa sahip olan akarsu, 127.7 km² lik bir havzaya sahiptir.

Kilis İli'nin en önemli akarsuyu olan Afrin Çayı, aşağı çığırında sınıra 7-8 km. uzaklıkta İslahiye asfaltı üzerindeki Afrin Köprüsünde yapılan 1969-1985 arası 15 yıllık ölçümlere göre yılda ortalama 114.7 milyon m³ su geçmektedir. Sabun Suyu'nun geçirdiği su miktarı hakkında ise ölçümlerin birkaç yıl gibi çok kısa bir süre yapılmış olması nedeniyle bir fikir ileri sürülemez. Balık Suyunun yılda ortalama geçirdiği su miktarı 16.9 milyon m³, Sinnep Suyu'nun 16.7 milyon m³ tür. Buna göre Afrin Çayı, Balık ve Sinnep Sularından yılda ortalama 7 kat daha fazla su geçirmektedir.

Yağışlarda yıllar arası oynamaya bağlı olarak, yılda geçirilen toplam su miktarlarında yıldan yıla önemli değişiklikler meydana gelebilmektedir. Örneğin Afrin Çayı 1969 yılında 365.2 milyon m³ su geçirirken, 1983 yılında 35.2 milyon m³ su geçirmiştir. Bu durumda Afrin Çayının yılda geçirdiği su miktarı yaklaşık 10 kat değişebilmektedir. Bu farklılaşma, yağışlardaki artan kararsızlığa bağlı olarak, doğuya gidildikçe daha da büyümektedir. Nitekim Balık Suyu 1968 yılında 55.3 milyon m³ su geçirirken, 1983 yılında 3.7 milyon m³ su geçirmiştir. Sinnep Suyu ise 1969 yılında 50.5 milyon m³, 1983 yılında ise sadece 1.9 milyon m³ su geçirmiştir. Bu durumda Balık Suyu'nda maksimum değerine minimum değer arasındaki fark 15 kat iken, Sinnep Suyunda 26 kata çıkmaktadır. Ayrıca düşük ve yüksek miktarların görüldüğü yılların, yağışlardaki alçalma ve yükselmelerin görüldüğü yıllarla büyük bir paralellik içinde olduğu dikkati çekmektedir.

Sahadaki akarsular rejim bakımından Akdeniz ikliminin karakterini yansıtır. Yağışların fazla, buharlaşmanın az olduğu ilkbahar ve kış aylarında akım değerleri yüksek, buna karşılık buharlaşmanın fazla yağışların az olduğu sonbahar aylarında ise düşüktür. Her üç akarsuda da yüksek akım değerleri Şubat ayında, en düşük değerler ise Ağustos ve Eylül aylarında görülmektedir. Şubat ayından Nisan ayına kadar yavaş yavaş azalan akım değerleri, bu aydan Ağustos ayına kadar hızla azalır. Ekim ayında ilk yağışlar ile tekrar artmaya başlar ve bu durum Ocak ayına kadar devam eder. Yaz aylarında özellikle Haziran ayından sonra akımı iyice azalan akarsu kaynakları tamamen kurumaktan kurtarılmıştır. Ancak son yıllarda akarsu ve kaynakların sulamada kullanılması, yaz aylarında akarsuların tamamen kurummasına yol açmıştır.

2016 yılı Yerüstü suyu (İl çıkış toplamı) ortalama akım :	225	hm³/yıl
Balık suyu	: 23	hm ³ /yıl
Sinnep deresi	: 18	hm ³ /yıl
Afrin Çayı	: 129	hm ³ /yıl
Sabun suyu	: 55	hm ³ /yıl

Göller, Göletler ve Rezervuarlar:

Kilis'te bulunan göletlerden sadece Konak Göletinden içme suyu sağlamak amacıyla faydalanılmaktadır. Bunun dışında kalanların tamamı sulama amacına hizmet etmektedir. Göletler ayrıca spor amaçlı balıkçılık faaliyetlerine de olanak sağlamaktadır. Göletlerle ilgili bilgiler Tablo D.1.4.1. de verilmiştir.

Tablo D.1.4.1.Kilis'te bulunan göletler, kapasiteleri ve kullanım amaçlarını gösteren tablo.

GÖLETİN ADI	İşletmeye Girdiği Yıl	Su Depolama Hacmi (Milyon m³)	Cazibe Sulama Brüt (Ha)	Sulama Sahası Brüt (Ha)	Faaliyette Olup Suladığı Alan Net (Ha)
Balıklı	1999	7.7	348	348	348
Üçpınar	2007	5.3	370	370	370
Sapkanlı	İnşaa halinde	-	209	209	
TOPLAM		13	904	904	595

Kaynak : DSI Bölge 20. Bölge Müdürlüğü, 2016

3.7.5. Arazi Varlığı

Arazi:

Arazi Varlığı:

Arazi Sınıfları :

Kilis ili arazi sınıfları aşağıdaki tabloda verildiği gibidir:

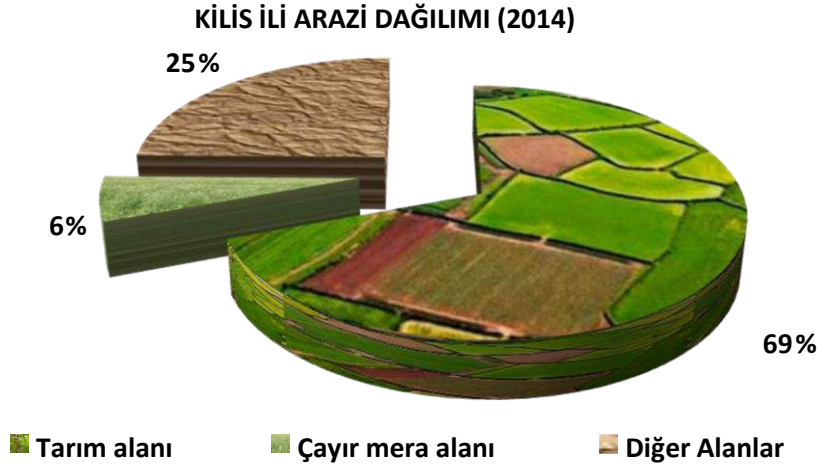
Tablo E.3.1.1.1.Arazinin eğimine göre sınıflandırılması.

Arazi SINIFI	Alan (ha)	(%)
1. Sınıf Araziler	3016	2
2.Sınıf Araziler	37747	25
3. Sınıf Araziler	18330	12
4. Sınıf Araziler	27280	18
5. Sınıf Araziler	0	0
6. Sınıf Araziler	26561	17
7. Sınıf Araziler	32916	22
8. Sınıf Araziler	6250	4
TOPLAM	152100	100

Kaynak : Kilis Tarım İl Müdürlüğü, 2016.

Kullanım Durumu :

Şekil E.3.1.2.1.Kilis ili arazi varlığının durumu.

Grafik E.1 – Kilis ilinde 2016 Yılı Arazi Kullanım Durumu (İl Gıda Tarım ve Hay.Md.,)

Kaynak : Kilis Tarım İl Müdürlüğü, 2016.

Tablo E.3.1.2.1.KHGM Etüd sonuçları

Kullanım Durumu	Alan (ha.)	Oran (%)
Tarıma Elverişli Arazi	126.176	68
Çayır-Mera	11.800	8
Orman Fundalık	19,161	13
Diğer Araziler	16.150	11
TOPLAM	152.611	100.0

Kaynak : Kilis Tarım İl Müdürlüğü, 2016.

Sulanabilir Arazi (a) : 72.000 ha

Tablo E.3.1.2.2.DSİ Etüd sonuçları

Kullanım Durumu	Alan (ha.)
Etüd Edilen Arazi	63.275
Sulamaya Elverişli Arazi (b)	54.174 %75 (b/a)
Ekonomik olarak sulanabilir (c)	45.233 %63 (c/a)

Kaynak : DSİ XX.Bölge Müdürlüğü, 2016.

Arazi Problemleri:

Neredeyse tamamen yakın ekstansif bir karakterin hâkim olduğu İl tarımının sulama, gübreleme, kaliteli tohumluk kullanımı zararlılar ile mücadele, mekanizasyon, kredi, pazarlama v.b. birçok sorunu bulunmaktadır. Ancak bunlar içinde en önemlisi, entansif bir ziraatin ilk ve esas koşulu olan sulamadır. Zira sulamasız koşullarda sürdürülen bir tarım, gerek verim düşüklüğü, gerekse yoğun bir uğraşı istemesi nedeniyle çiftçi toprağa bağlayamamaktadır. Dolayısı ile ümit vermeyen ve gelişme yolundaki çabaları engelleyen bu durum, diğer birçok sorununda nedeni olarak görülebilir.

Sıcaklık koşulları yönünde Akdeniz ve Ege kıyılarından sonra Türkiye'nin en iyi durumda olan sahalarından biri olan Kilis İli, yağış ve nemlilik yönünden pekte iyi bir durumda değildir. Nitekim sahada tarımsal aktivitenin en yoğun olduğu Nisan-Kasım ayları arasındaki 6-7 aylık sürede az veya çok kuraklık etkili olmakta ve sulama ihtiyacı doğmaktadır. Böyle olmasına rağmen, tarımsal faaliyetler açısından bu durum bir avantajdır. Zira sıcaklık koşullarından kaynaklanan yetersizliklerin geniş sahalı olarak ortadan kaldırmak mümkün olmadığı halde, yağış ve nemlilik şartlarının ortaya çıkardığı eksikleri telafi etmek, sulama ile mümkün olabilmektedir.

Sahada tarım hayatı yanında genel olarak sosyo-ekonomik yaşantıyı tüm yönleri ile etkileyen önemli sorunlardan biride toprak mülkiyeti ve işletme büyüklükleri meselesidir. Sahada yer alan köylerin yaklaşık % 70'inde ortalama parsel büyüklüğü 10 da. veya daha azdır. Hatta bazı köylerde yer yer 1 da.'ın da altına inebilmektedir. Buna karşılık ortalama parsel büyüklüğü 20 da. üzerine çıkan köylerin oranı sadece % 7.4'tür.

3.7.6. Orman Varlığı

Ormanlar:

Ormanların Ekolojik Yapısı:

İlkbahar yağmurlarının sağanak karakterinin daha az oluşu, daha çok suyun akışa geçmeden, kurak aylarda tüketilmek üzere toprakta depo edilmesi demektir. Ayrıca yağmur damlalarının bu mevsimde bitkilerin çiçeklerine vereceği mekanik zararlar ve erozyon, taşkın, toprağın süpürülmesi gibi olaylar üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınınca, yağışların karakterinin önemi daha da ortaya çıkmaktadır. Hele Kilis arazisi gibi, kısa mesafede yükselti ve eğimlerin değiştiği bir topografyanın görüldüğü çok eğimli alanlarda dahi, tarım arazisi kazanmak amacı ile orman tahribinin had safhaya ulaştığı bölgelerde, özellikle toprak erozyonu bakımından önemi büyüktür.

İlimiz Ormanlarında Bulunan Belli Başlı Dağ ve Tepeler:

Darmik Dağı	Karaburun tepe	Öksüz Tepe
Çağla Tepe	Hannanhöyüğü Tepe	Karapelit Tepe
Altınparmak Tepe	Tavuk Tepe	Kurt Tepe
Domuzbel Tepe	Zeytinlik Tepe	Batakgedik Tepe
Kale Tepe	Lanetleme Tepe	Pancarlı Tepe
Boyunağaç Tepe	Tilki Tepe	Domuzçökeyi Tepe
Güneş Tepe	Hazel Tepe	Kırmızı Tepe
Kocakürrü Tepe	Resulosman Dağı	

Belli Başlı Sular ve Dereler:

Afrin Çayı	Deli Çay	Bozbelen Deresi
Soğukpınar Deresi	Taşlıalan Deresi	Hoşhoşuk Deresi
Kale Deresi	Taşdin Deresi	Sünnet Deresi
Akpınar Deresi	Balık Suyu	

Toprak Yapısının Orman Yayıllığına Etkileri :

İlimizde ormanların bulunduğu alanlarda toprak yer yer sığdır. Bonitet düşüktür, bu nedenle ağaçlarda gelişme ve kalite düşüktür. Yetiştirme muhiti ünitelerinin ayrılmasında ölçü olan lokal iklim ve toprak oluşmasını çeşitlendiren etkenler o kadar çok ve farklıdır ki bunların hangilerinin ölçü olarak alınabileceği konusunda genel bir kural söylemek güçtür. Zira bazı yetiştirme muhitlerinde toprak ekolojisi, bazılarında ise toprak türü ve jeoloji temel ayırıcı ortak faktör olmaktadır.

Jeolojik ve Hidrolojik Yapı :

MTA tarafından hazırlanmış olan Türkiye Jeoloji Haritalarından alınan bilgilere göre, Kilis ormanlarının üzerinde bulunduğu arazinin Holoseh, Yeni Alüvyon, Serpantin, Mezoiktersiyer ve Siluriyen'den meydana geldiği anlaşılmıştır. Toprak yer yer sığdır. Bonitet düşüktür. Bu nedenle

ağaçlarda gelişme ve kalite düşüktür. İklimi Akdeniz mntikasındadır. Güneydoğu Anadolu mntikasına geçiş zonundadır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise az yağışlı geçer.

İklim Özellikleri :

Kilis ormanları, Akdeniz iklim mntikasına dahildir. Rakım, denizden yaklaşık 400-1268 m. Yükseklikler arasında değişmektedir. İklimin genel karakteristiği; yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Normal olarak vejetasyon mevsimi Martta başlar ve Kasıma kadar devam eder.

F.1.1.2.İlin Orman Envanteri :

Bölgede ormanlarla kaplı alanlardan birisi, il sınırlarının kuzeybatısındaki serpantin yapılı Kurt Dağlarıdır. Burada Hisar, Topallar, Deliosman ve Hasancalı köyleri arasında kalan kısım, bölgede ormanların en yoğun olduğu sahayı oluşturur. Buradaki vejetasyon içinde Kermezmeşesi, seyrek olarak Katran Ardıcı, Sandal, Tespih Ağacı, Sakız, Menengiç, Pınar Meşesi, Akçakesme ve Mazı Meşesi bulunmakla beraber, en yaygın olan tür Kızılçamdır. Buradaki orman, bölgedeki tüm orman alanının 1/3 ünü oluşturmaya rağmen, orman içi ağaçlandırma nedeni ile sahadaki diğer ormanlardan daha gürdür. Bu orman alanının daha doğuya doğru genişlemesine, söz konusu dağlık kuşaktan itibaren güneydoğu yönünde uzanarak Sabun Suyuna kadar ulaşan Yedigöz Bazalt Platosu engel teşkil eder. Bazalt platosu üzerinde blok halindeki taşların temizlenerek tarım arazisi şekline dönüştürülmemiş kesimlerde kızıl çamların yoğun olduğu orman yerine Kermez Meşeleri, Tespih ağaçları ve Karaçalılardan oluşan cılız bir formasyon gelişmiştir. Bu platodan Sabun Suyuna kadar olan kesimde arazi çok daha seyrek bir maki formasyonu ile kaplıdır. Oluşan tahribat ve şiddetli eğimler nedeniyle toprağın süpürülmesine bağlı olarak Kızılçamlar iyice seyrelmiş, Kermez Meşeleri çalı karakterini almıştır.

Sabun Suyu doğusunda, bu akarsu ile Afrin Çayı arasında orman alanlarının bir bütün olarak nispeten geniş yayılışa sahip olduğu alanlar, sahanın kuzeyinde yer alan Haremlı Dağı kuzey yamaçları ve bu yamaçlar üzerinde kurulu Bozkaya Köyü çevresi ile Afrin Çayı orta çıkırında Koççağız Köyü'nden, aşağı çıkırında Deliçay kolunu aldığı kesime kadar olan sahadır. Bu iki saha dışında özellikle Afrin Çayı'nın her iki tarafında doğu batı yönlü yan derelerin eğimli yamaçlarına sığınmış ve parçalı, küçük köy korulukları şeklinde, Körahmet Höyüğü, Karadut, Çınar, Gündeğer, Kozlubag, Aşağıbademli, Sabanlı ve Koççağız Köyleri çevresinde bazen Kızılçam bazen de Kızılçamlarla karışık maki formasyonu şeklinde yer alırlar:

Yukarıda sözü edilen nispeten geniş yayılışa sahip iki alandan Bozkaya Köyü çevresindeki formasyon, yükseklik nedeniyle yağışın artmasına bağlı olarak Afrin Vadisindekilere göre daha güv ve daha yoğundur. Burada maki içerisinde; kermez meşesi, pırnal meşesi, sandal, tespih ağacı, ardıç, sakız ağacı menengiç, akçakesme, palamut meşesi, mazı meşesi ve sumak bulunmakla beraber kızılçamlar çoğunluktadır. Bu kesimdeki orman alanı, sahanın tüm orman alanının onda biri kadardır.

Orta çıkırında Koççağız Köyü çevresindeki Goncadağ Tepeden itibaren, üzeri bazaltlarla örtülü platoyu derin yararak alttaki formasyonlara dalan Afrin Çayı'nın oluşturduğu vadinin her iki yamacındaki tortul kütleler üzerinde, yaklaşık kolu Deliçay'ı aldığı kesime kadar olan sahada kızılçam ve kermez meşeleri yayılmıştır. Ancak geniş alanlarda şiddetli eğim ve tahripler yüzünden toprak örtüsü büyük ölçüde süpürülmüş olduğundan, cılız ve seyrek bir bitki topluluğu gelişmiştir. Sahadaki tüm orman alanlarının yaklaşık üçte birinin bu kısımda bulunmasına karşılık, ormanı oluşturan meşeler çalı karakterinde, kızılçamlar ise oldukça seyrekdir.

Sahanın güneybatısında, Darmik Dağı'ndan başlayarak kuzeydoğuya doğru Afrin Vadisi orta çıkırına kadar uzanan tepeler üzerinde ise sadece kermez meşelerinden oluşan bir çalı formasyonu gelişmiştir.

Afrin Vadisi doğusundaki geniş bazalt platosu orman örtüsünden yoksundur. Yer yer korunmuş sahalarda köy korulukları şeklinde, özellikle eğimli yamaçlarda kermez meşeleri yer alır ve boyları bazen 2,5-3 m.'ye kadar çıkar. Bu tahripten korunmuş sınırlı sahalardan haricinde, kaya blokları arasındaki toprak üzerinde otsu türler gelişmiştir. Aralarında tek tek badem, alıç ve ahlat gibi ağaçları

türlere de rastlanır. Platonun batı yamaçlarında veya plato içlerine sokulan akarsuların bazaltları uyardığı ve alttaki tortulların ortaya çıktığı yamaçlardan seyrekte olsa kızılçamlara rastlanmaktadır. Bu durum, kızılçamların platoya sokulmama nedeninin genç bazalt örtüleri olduğunu ortaya koyar.

Kilis Ovası ve Sinnep Suyu arasındaki düzlüklerin tamamına yakını tarım alanlarına tahsis edilmiştir. Tarım arazisi dışında kalan sahalar ise step formasyonu ile kaplıdır. Ancak Kilis Ovası'nın hemen batı kenarında bulunan Demirişik Köyü çevresinde 600-650 m. yükseltideki vadi yamaçlarında ve Afrin Vadisinde 500 m. yükseltilere kadar kızılçamlar ve bazı maki türlerine rastlanması, Kilis Ovası üzerinde de tarıma açılmadan önce maki formasyonunun gelişmiş olması gerektiği düşüncesini desteklemektedir.

Ağaç Cinsleri Ağaçlık, Çalı ve Otsu Bitki Çeşitleri :

Kızılçam (Pinus Brutia)	Yabani Zeytin (Olea Oleaster)
Fıstık Çamı(Pinus Pinea)	Sandal (Arbatus Andrachnae)
Kavak (Populus Termula)	Akçakesme (Phillyrea Media)
Meşe (Qercus Sesiliflora)	Sakız (Pistacia Antiscus)
(Quercus İlex)	Funda (Erica Arborea)
(Quercus Cerris)	Tespah (Sytrax Officinelis)
Ardıç (Juniperus Oxysedrus)	Laden (Cistus Villosus)
Akasya (Acacia Horrida)	Sütleğen (Euphorbia Amygdaloides)
Akçaağaç (Acar Nagundo)	Isırganotu (Urtica Ureus)
Dişbudak (Fraxunus Ornus)	Karaçalı (Faliuryys Spina)
Servi (Cupressus Sempervirens)	Çayırotları (Germinea)

Tıp Biliminde ve Baharatlarda Kullanılan Bitkiler :

Çobançökerten	Sumak
Keber	Peryavşanı
Bitirak	Papatya
Cırtatanacı	Isırganotu
Kandrol Çiçeği	Zakkum
Kekik	Dağçayı

Tablo F.1.1.2.1.Ormanların ağaç türlerine göre dağılımı.

KIZILÇAM (Çz.)	FISTIĞÇAMI (Çf.)	MEŞE	YAPRAKLILAR KARIŞIK	İBRELİ-YAPRAKLI KARIŞIK	TOPLAM
14.075,5	25	336	3 274	1 451	19.161,5
% 73	% 0	% 2	% 17	% 8	% 100

Kaynak : Orman İşletme Şefliği, Kilis, 2016.

Tablo F.1.1.2.2.Ormanların niteliklerine göre dağılımı.

KORU			BALTALIK			TOPLAM		
Verimli	Verimsiz	Toplam	Verimli	Verimsiz	Toplam	Verimli	Verimsiz	Toplam
9300	5697	14997	-	4164	4164	9300	9861	19161
% 48,5	% 29,7	% 78,2	-	% 21,7	% 21,7	% 48,5	% 51,5	% 100

Kaynak : Orman İşletme Şefliği, Kilis, 2016.

Orman içi dinlenme yerleri:

Belenözü: 23.0 ha. Deliosman: 2.0 ha.

Tablo F.1.1.2.3. İl sınırları içerisinde bulunan ormanlar ve kaplamış oldukları alanlar.

BOZKAYA ORMANI	SABANLI ORMANI	MUSABEYLİ ORMANI	BELENÖZÜ ORMANI	HAZALTEPE ORMANI
87.1 ha.	589.0 ha.	2268.5 ha.	7679.5 ha.	7243.0 ha.

Kaynak : Orman İşletme Şefliği, Kilis, 2016.

Kilis İli Ağaçlandırma Faaliyetleri;

Maliye 1 Hatıra Ormanı	:	58.75 Ha
Maliye 2 Hatıra Ormanı	:	29 Ha
Maliye 3 Hatıra Ormanı	:	255 Ha
Polateli Ormanı	:	94 Ha
Acar Ağaçlandırması	:	118 Ha
Hasancalı Ağaçlandırması	:	200 Ha
Karakıl Ağaçlandırması	:	44 Ha

Orman Varlığının Yararları :

Ormanlar ;

➤ Yaşantımızın her safhasında ihtiyaç duyduğumuz yapacak ve yakacak hammadde kaynağıdır. Bunun yanı sıra bitkisel nitelikli tohum, çiçek, kozalak ve mineral nitelikli çakıl, kum ve benzeri hammadde kaynaklarının bir kısmı da ormanlardan elde edilmektedir. Ormanlar, bitkiler ve hayvanlar için doğal bir su şebekesi gibidir. Kar ve yağmur biçimindeki yağış, yaprakları, dalları, gövdesi ve kökleri ile tutarak sellerin ve taşkınların oluşmasını önler. Ayrıca yer altı sularının oluşmasını sağlar.

➤ Toprağı kökleriyle tutarak yağışların ve akarsuların toprağı taşımalarını önler. Böylece erozyonu kontrol altında tutar.

➤ Yaban hayatını ve av kaynaklarını korur. Nesli tükenmekte olan hayvanların üretimi, korunması ve barınmasında güvenli alanlar oluşturur. Bu sahalar milyonlarca canlının yuvasıdır.

➤ Bitki örtüsü ve toprak içerisinde çok miktarda karbon depoladıklarından, iklim üzerinde olumlu etki yapar. Sıcaklığı ve soğukluğu dengeler.

➤ Su buharını yoğunlaştırarak yağmura dönüşmesini sağlar, rüzgar hızını azaltır.

➤ Eğlenme, dinlenme gibi rekreasyon amaçlarına hizmet ederken, insanların beden ve ruh sağlığı üzerinde olumlu etki yapar.

➤ Yerleşim alanları çevresindeki hava kirliliğini ve gürültüyü önlemesi insan sağlığı bakımından büyük önem taşır. İnsan sağlığı üzerindeki bütün bu olumlu etkileri nedeniyle yerleşim yerleri çevrelerinde kent ormanları tesis edilmektedir.

➤ Orman içinde ve dışında yaşayanlara çeşitli iş imkanları sağlar. İşsizliği önlemede etkin rol oynar ve böylece köyden kente göçü azaltır.

➤ Ulusal savunma ve güvenlik açısından stratejik öneme sahiptir.

➤ Doğal güzellikleri ve sayılamayacak kadar çok faydalarıyla iyi bakıldığı takdirde tükenmez bir doğal kaynaktır. Ülke turizmine katkıda bulunur.

Odun Dışı Ürünler ve Faydaları :

Orman tali ürünleri, reçine ve sığla yağı başta olmak üzere yaprak, çiçek, meyve, kozalak, tohum, kabuk ve binlerce odunsu ve otsu bitkilerden elde edilen odun dışı ürünlerdir. Defne yaprağı ve meyveler, sumak yaprağı, mazı, palamut, menengiç, mahlep, keçiboynuzu, kekik, adaçayı ve benzeri ürünler odun dışı ürünlerdir. Avrupa'da yayılış gösteren yaklaşık 11.000 bitki türüne karşılık ülkemizde 9.000 bitki türü bulunmaktadır. Bunun yaklaşık 3.000 kadarı ise yalnız ülkemizde yetişebilen endemik karakterli bitki türlerinden oluşmaktadır. Bu bitkiler ilaç, gıda, boya, kozmetik ve deri sanayi başta olmak üzere birçok sanayi dalında kullanılmaktadır.

Orman Kadastro Ve Mülkiyet Konuları :

Önceki yıllarda orman tahribi, özellikle arazi kazanımı nedeniyle çok büyük boyutlarda idi. Ancak gerek bilinçli insan sayısındaki artış gerekse çıkarılan kanun ve yasakların etkisiyle orman tahribi durdurulma aşamasına gelmiştir.

Ağaçlandırma çalışmaları Orman İşletme, Kilis Belediyesi, İl Özel İdaresi ve Jandarma tarafından devam etmektedir.

Çayır ve Meralar:

Ekstantif karakterde mera hayvancılığının sürdürüldüğü ilimizde mera alanları, tarım arazisi oluşturmak amacı ile yıllardır sürekli olarak daraltılmıştır. Eğimlerin kısa mesafede sıkça değiştiği, engebeli bir topografyaya sahip olan ve geniş sahaların genç bazalt akıntıları tarafından işgal edildiği sahada, tarım arazilerinin toplam alanının % 60'a yakın bir kısmını oluşturması, çok eğimli ve taşlık-kayalık sahaların dahi tarım alanı haline dönüştürüldüklerine işaret etmektedir. Toprak örtüsünün bulunduğu hemen her saha, ya tarım arazisidir yâda tarım yapılamayacak kadar, eğimli veya taşlık-kayalıktır. Ayrıca en yüksek kısımları bile 1.250 m. nin altında bulunan sahada, yaylacılık şeklinde kullanıma olanak verebilecek yüksek kısımlarda mevcut değildir. Böylece yörede verimli mera arazisi bulunmayıp, ormanlık-fundalık kısımlar, çok eğimli, sığ bir toprak örtüsüne sahip alanlar taşlık-kayalık bazalt platosu yüzeyleri ile hasat sonrası tahıl ve baklagil arazileri verimsiz otlak alanları olarak kullanılmakta ve iklimin kurak oluşu nedeniyle bu otlaklardan yılın ancak birkaç ayında yararlanılabilmektedir.

İlimizde 11.800 ha. çayır ve mera arazisi bulunmaktadır. Arazinin tümü hayvan otlatmak amacıyla kullanılmaktadır.

Bölgede çayır ve meralarla ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

3.7.7. Flora-Fauna ve Hassas Yörelere

Güneydoğu Anadolu Bölgesi ülkemizin en kurak ve yaz aylarında en sıcak bölgesidir. Bu yönüyle kısmen Doğu ve İç Anadolu'ya benzemektedir. Bununla beraber iklim, toprak ve vejetasyon yönünden, Anadolu'nun kurak, yarı kurak bölgelerinden önemli ölçüde farklıdır.

Ova yüzeylerinde sıcak iklim şartları altında oksidasyonun şiddetli olmasından ötürü topraklar kırmızı renkli olup kurak bölge toprakları (aridisol) grubuna girer. Yağış yetersizliğinden dolayı topraktaki kireç miktarı yüksektir.

Bölgenin alçak kısımlarında kurakçıl ve zayıf otsu türler bulunur. Batıda Kahramanmaraş-Gaziantep hattı, doğuda Siirt arasındaki yayın güneyi, vejetasyon sahasıdır. Bilhassa güneye doğru çölümsü step manzarası görülür.

Habitat Ve Topluluklar:

Türler Ve Populasyonları:

Kilis İlinde bulunan endemik bitkiler şunlardır:

Araceae

Arum L.

Arum detruncatum C.A.MEYER var. CAUDATUM (ENGLER) K.ALPINAR ET R.MILL

Asteraceae

Anthemis L.

Anthemis pauciloba BOISS. var. MICROSTEPHANA (EIG) GRIERSON

Brassicaceae

Hesperis L.

Hesperis aintabika POST

Dipsacaceae

Scabiosa L.

Scabiosa kurdica POST

Fabaceae

Astragalus L.

Astragalus aintabicus BOISS.

Astragalus dipodurus BENGE

Dorycnium MILLER

Dorycnium Pentaphyllum SCOP. subsp. HAUSSKNECHTII (BOISS) GAMS

Liliaceae

Fritillaria L.

Fritillaria viridiflora POST

Tablo F.2.2.1.Kilis ilindeki yaygın flora familya ve türleri.

Bitki Türleri (Familya, Latince Adı)	Türkçe Adı	Bitki Türleri (Familya, Latince Adı)	Türkçe Adı
AMARANTHACEAE			
Amaranthus albus	Tilki Kuyruğu	LEGUMINOSAE	
BORAGINACEAE		Lathyrus pratensis	Mürdümük
Cynoglossum creticum		Medicago radiata	Yonca
Echium italicum		Medicago rigudula	Yonca
Onosma rascheyanum	Emzik otu	Prosopis farcta	
Symphtym kurdium		Trifolium campestre	Çayır üçgülü
CARYOPHYLLACEAE		Trifolium purpureum	Tiftil
Minuartia lineata		Vcia assvrca	Fiğ
Silene compacta	Nakıl	LILIACEAE	
CHENOPODLUACEAE		Allium paniculatum	Yabani soğan
Atriplex lasiantha	Kazayağı	Allium nigrum	Yabani soğan
Chenopodium foliosum	Kazayağı	LINACEAE	
CISTACEAE		Linum nodiflorum	Keten
Cistus creticus	Laden (Pembe çiçekli)	MALVACEAE	
Cistus laurifolius	Laden (Defne çiçekli)	Malve neglecta	Küçük ebegümeci
COMPOSITAE (ASTERACE)		PAPAVERACEAE	
Achillea biebersteinii	Civanperçemi	Fumaria asejala	Şahtere

Anthemis cotula	Papatya	Hypecoum pendulum	
Anthemis altissima	Papatya	Papaver macrostomum	Gelincik
Bitki Türleri (Familya, Latince Adı)	Türkçe Adı	Bitki Türleri (Familya, Latince Adı)	Türkçe Adı
Centaurea solstitialis	Peygamber çiçeği	PLANTAGINACEAE	
Cicorium inthibus	Karahindiba	Plantago lanceolata	Yıldandili
Cousinia aintabensis		Plantago afra	Beşdamar otu
Cousinia stenocephala		RANUNCULACEAE	
Leontodon asperrimus	Yemlik	Adonis annua	Kandamlası
Onopordum carduchorum	Eşek dikenini	Consolida oliveriana	Morçiçek
Xeranthemum annuum	Pıtrak	Delphinium peregrinum	Hazaran
Senecio vernalis	Kanarya otu	Nigella unguicularis	Çörek otu
CONVOLVULACEAE		Ranunculus neocuneatus	Düğün çiçeği
Convolvulus arvensis	Kahkaha çiçeği	RESEDACEAE	
CRUCIFERAE		Reseda lutea	Sevgi çiçeği
Alyssum armenum	Yoğurt otu	ROSACEAE	
Arabis caucasica		Potentilla reptans	Başparmak otu
Aubrieta parviflora		RUBIACEAE	
CUCURBITACEAE		Rubia tinctorum	Kök boya
Bryonia multiflora		Galium verum	Yoğurt otu
DIPSACACEAE		SCROPHULARIACEAE	
Scabiosa argentea	Uyuz otu	Scrophularia umbrosa	
EUPHORBIACEAE		Verbascum orientale	Sığır kuyruğu
Euphorbia fistulosa	Sütleğen	Veronica viscosa	Mine çiçeği
GENTIANACEAE		SOLONACEAE	
Centaureum erythraea	Kantaron	Datura stramonium	Boru çiçeği
GERANIACEAE		VALERIANACEAE	
Geranium rotundifolium	Turna gagası	Valerianella coronata	
GRAMINEAE		UMBELLIFERAE (APIACEAE)	
Aegilops crassa		Amni visnaga	Kibrit otu
Avena sterilis	Yulaf	Eryngium creticum	Eşek dikenini

Hordeum bulbosum	Arpa	Orlaya daucoides	
Poa bulbosa	Tavşan bıyığı	Torilis tenella	
Lolium rigidum	Delice		
GUTTIFERAE			
Hypericum perforatum	Binbirdelik otu		
LUBIATAE			
Lamium garganicum subsp.renif	Ballıbaba		
Marrubium anisodon			
Micromeria myrtifolia			
Molucella laevis			
Salvia multicaulis	Adaçayı		
Stachys menthoides			
Teucrium polium	Acı yavşan		
Thymus kotschyanus	Kekik		
Ziziphora capitata	Dağ reyhanı		

Kaynak : Flora of Turkey and East Aegean Islands, 1965-1998, Davis ve Türkiye Bitkileri Veri Tabanı Kayıtları.

Fauna:

Türler ve Populasyonları:

-Karasal Türler ve Populasyonlar:

Günümüzde yaban hayvanları yaşama ortamları insan etkileri nedeniyle gitgide daralmakta, gün geçtikçe sınırlanmaktadır. Özellikle yerel memeli türler ile diğer fauna elemanları daha uygun yaşama ortamlarına çekilmektedirler. Bölgede tespit edilen türler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo F.3.2.1.1. Kilis ili faunası

<u>AMFİBİLER</u>		
Latince Adı	Türkçe Adı	Açıklama
Bufonidae		
Bufo viridis	Kara Kurbağası	Yaygın, tehlikede olmayan
<u>SÜRÜNGENLER</u>		
Latince Adı	Türkçe Adı	Açıklama
Testudinidae		
Tesdudo graeca terrestris	Tosbağa	Yaygın, tehlikede olmayan
Gekkonidae		
Cyrtodactylus scaber	Arap keleri	Yaygın, tehlikede olmayan

Agamidae		
Agama rudrata	Bozkır keleri	Yaygın, tehlikede olmayan
Scincidae		
Eumeces schneideri	Sarı kertenkele	Yaygın, tehlikede olmayan
Mabuya vittata	Şeritli kertenkele	Yaygın, tehlikede olmayan
Lacertidae		
Lacerta cappadocica urmiana	Kertenkele	Yaygın, tehlikede olmayan
Ophisops elegans	Toros kertenkelesi	Yaygın, tehlikede olmayan
Typhlopidae		
Typhlops vermicularis	Köryılan	Yaygın, tehlikede olmayan
Leptotyphlopidae		
Leptotyphlops marcorhynchus	İpliksi yılan	Nadir
Colubridae		
Coluber jugularis	Karayılan	Yaygın, tehlikede olmayan
Colubar ravigieri	Kocabaş yılan	Yaygın, tehlikede olmayan
Eirenis coronella	Halkalı yılan	Yaygın, tehlikede olmayan
Malpolon monspessulans insgnia	Çukurbaşı yılan	Yaygın, tehlikede olmayan
Rhynchoncalamus melanocephalus	Toprak yılanı	Yaygın, tehlikede olmayan
Spalerosophis diadema cliffordii	Urfa yılanı	Nadir
Viperidae		
Vipera lebetina	Koca engerek	Yaygın, tehlikede olmayan
<u>MEMELİLER</u>		
Latince Adı	Türkçe Adı	Açıklama
Soricidae		
Crocidura leucodon	Tarla sivrifareşi	Yaygın, tehlikede olmayan
Erinaceidae		
Erinaceus concolor	*Kirpi	Yaygın, tehlikede olmayan
Latince Adı	Türkçe Adı	Açıklama
Hemiechnus auritus	Uzunkulaklı kirpi	Nadir
Leporidae		
Lepus europaeus	**Yabancı tavşan	Yaygın, tehlikede olmayan
Cricetidae		
Mecocricetus auratus	Avurtlak	Yaygın, tehlikede olmayan
Vespertilionidae		
Pipistrellus kuhli	*Beyaz yakalı yarası	Zarar görebilir

Pipistrellus pipistrellus	*Cüce yarasa	Zarar görebilir
Gerbillidae		
Meriones vinogradovi	Küçük çölsıçanı	Nadir
Meriones crassus	Çölsıçanı	Nadir
Spalacidae		
Spalax ehrenbergi	Körfare	Yaygın, tehlikede olmayan
Muridae		
Apedemus mystacinus	Kayalık faresi	Yaygın, tehlikede olmayan
Canidae		
Vulpes vulpes	**Kızıl tilki	Yaygın, tehlikede olmayan
<u>KUŞLAR</u>		
Latince Adı	Türkçe Adı	Açıklama
Ciconiidae		
Ciconia ciconia	*Ak leylek	Sayıları 51-500 çift kalan türler, korunmalı
Accipitridae		
Accipiter nisus	*Atmaca	Sayıları 26-50 çift kalan türler, tehlike altında
Phasianidae		
Alectoris chukar	**Kınalı keklik	Sayıları 51-500 çift kalan türler, korunmalı
Coturnix coturnix	**Bıldırcın	
Columbidae		
Streptopelia decaocta	*Kumru	
Columba livia	**Kaya güvercini	
Caprimulgidae		
Apus apus	*Ebabel	Sayıları 501-5000 çift ve yukarıdır
Meropidae		
Merops apiaster	*Arıkuşu	Sayıları 501-5000 çift ve yukarıdır
Alaudiae		
Galerida cristata	*Tepeli toygır	
Melanocorypa calandra	*Tarlakuşu	
Fringillidae		
Carduelis carduelis	*Saka	Sayıları 26-50 çift kalan türler, tehlike altında
Corvidae		
Corvus corena	***Leş kargası	

Pica pica	***Saksağan	
Hirundinidae		
Hirundo rustica	*Kırlangıç	
Motacillidae		
Motacilla alba	*Kuyruk sallayan	Sayıları 501-5000 çift ve yukarıdır
Muscicapidae		
Muscicapa striata	*Sinekkapan	
Passeridae		
Passer domesticus	*Serçe	
Sturnidae		
Sturnus vulgaris	*Sığırcık	
Turdidae		
Turdus merula	**Karatavuk	

Kaynak : Başoğlu ve Baran, 1977; Başoğlu, 1973; Demirsoy, 1988, 1992, 1996; Doğramacı, 1989; Kence ve Bilgin, 1996; Kiziroğlu, 1989 .

Yanlarında (*) ile gösterilen türler belli zamanlarda avlanılmasına izin verilen türlerdir. Yanlarında (**) ile gösterilen türler Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğünün 2016-2017 Av Dönemi Merkez Av Komisyonu kararı ile koruma altına alınmıştır. Yanlarında (***) ile gösterilen türler her vakit avlanabilen türlerdir.

Hayvan Yaşama Hakları:

Evcil Hayvanlar:

Sahipsiz Hayvanlar:

İlimizde 90 adet sahipsiz köpek bulunmaktadır. Diğer sahipsiz hayvan tür ve sayıları konusunda herhangi bir veri yoktur.

İl ve İlçelerde gerekli koruma, aşılama işlemleri İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ekipleri ile birlikte yapılmaktadır.

İl merkezinde Konak Göleti yanında 1 adet hayvan barınağı olup bu barınakta 90 adet sahipsiz köpek bulunmaktadır . İlçelerimizde hayvan barınağı bulunmamaktadır.

Valilikler, Belediyeler ve Gönüllü Kuruluşlarla İşbirliği :

Müdürlüğümüz Belediyeler ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde. Sokak hayvanlarının aşılama işlemleri işbirliği neticesinde Kilis Belediyesi tarafından yapılmıştır. Ayrıca sokak hayvanlarına barınak edindirme çalışmaları da devam etmektedir.

3.7.8. Yerleşim Alanları ve Nüfus

Kentsel ve Kırsal Planlama

Kentsel Alanlar:

Doğal Özelliklerin Kent Formuna Etkileri :

Başlangıçta varlığını büyük ölçüde kurulduğu ovaya borçlu olan ve XVI. Yüzyıl sonunda 3 500 civarındaki nüfusu ile çevresine göre yavaş yavaş merkeziyet kazanan bir kasaba özelliği gösteren şehir, sonraki yüzyıllarda daha da gelişerek etki bölgesini genişletmiştir. Kuşkusuz bu gelişimde yeni oluşan koşulların büyük etkisi olmuştur. Ortaçağın önemli mevkilerinden olan Kilis çevresi Korus, Azaz ve Ravenden kale yerleşmeleri uygun olmayıp, sarp konumları nedeniyle yavaş yavaş eski önemlerini kaybederken, oldukça verimli bir ova üzerine kurulu, aynı zamanda çok sayıda kaynağa sahip olmasına bağlı olarak, sulamalı ziraatin de önem kazandığı Kilis ili, gelişme imkanı bulmuştur.

Kentsel Büyüme Deseni :

Şehrin teşekkül ettiği devrede mevcut olan kısmını, diğer bir deyişle çekirdek sahasını belirlemek zor olmakla birlikte tarihi camii, çeşme, han, hamam gibi eserlerin bugüne ulaşan yapılaş tarihlerinden hareketle kabaca da olsa, bu mümkündür. XVI.yüzyıl sonunda 600 civarında hane ve 100 kadar dükkanın yer aldığı 6 mahalleden oluşan Kilis İli, klasik doğu şehirlerinde olduğu gibi, bir merkez camii, han, hamam ve dükkanların bulunduğu bir çarşı etrafında kümelenmiş durumdaydı. Sözü edilen şehrin bugün de en önemli alış-veriş merkezi durumunda olan Kadı Camii sabah pazarı çevresinde teşekkül ettiğini ve bugünkü Büyükkütah, İnnaplıkütah, Tabakhane, Hakverdi ve Hacıilyas mahalleleri ile Meşhetlik mahallesinin bir kısmı, Tekye mahallesinin doğu yarısı, Ketenciler, Tırlı ve Karaali mahallelerinin güney kısmında oluşan oval şekle sahip bir yayılış gösterdiğini sanıyoruz. Daha sonraki yüzyıllarda topografik bir engelin bulunmamasında bağlı olarak her yönde gelişen şehir, Cumhuriyet devrine kadar bu dairesel formunu muhafaza etmiştir. Dar ve çıkmaz sokaklarıyla ilk bakışta dikkati çeken bu kısım, oldukça sıkışık bir yapı göstermektedir. Ancak Cumhuriyet Devri boyunca hemen her yönde, fakat özellikle son 25-30 yıldan beri Gaziantep asfaltının kuzeyi boyunca doğu yönünde olan gelişme, şehrin dairesel formunu kaybederek kabaca dikdörtgene benzer bir şekil almasına neden olmuştur. Nitekim şehrin kuzey-güney yönünde uzunluğu 2,5 km doğu-batı yönünde olan uzunluğu ise 4 km kadardır. Daha çok doğu yönünde olan bu gelişimde, bazı resmi bina ve okulların bu kesimde yapılması ve bu kısmın eskiden beri bağ ve bahçelerin yer aldığı bir sayfiye yeri durumunda olması nedeniyle çok tercih edilmesinin önemli rolü olmuştur.

Planlı Kentsel Gelişme Alanları :

1970 yılında meydana gelen sel afeti, Belediye Başkanlığının girişimi ile Kilis'in batı kısmı Gaziantep yolu üzerinde afetzedelerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak ve tekrarlaması muhtemel olan sel afetinin önüne geçmek amacı ile şimdiki adı Beşevler olarak anılan mahallenin kurulmasına neden olmuştur. Gaziantep yolunun da buradan geçiyor olması şehrin bu yöndeki gelişimini hızlandırmıştır.

Halka ucuz konut temin edebilmek düşüncesi ile İl Merkezinin Kuzeybatısında, Beşyüzevler Mahallesi olarak anılan Toplu Konut Bölgesi oluşturulmuştur.

İl Merkezinin batısında bulunan ve Tibilevler olarak anılan mahallenin kuruluş nedeni ise, Suriye sınırına yakın bulunan Tibil Köyünün kamulaştırılması sonucunda köy halkına yer ve barınak temin etmektir. TOKİ tarafında Kilis Merkezde 864 adet toplu konut inşası yapılmıştır.288 adet toplu konutun ise inşası yapılmıştır.

Kentsel Alanlarda Yoğunluk :

Şehrin belediye sınırları dahilinde kalan arazi miktarı bir başka deyişle şehir yerleşmesi alanı 86.006 dekar kadar olup, bu miktar nüfusu 80 bin civarında olan bir şehir için oldukça fazladır ve belki de Türkiye'de alanı böylesine fazla olan bir başka şehir mevcut değildir. Bu durum, şehrin kökeninin bir tarım kasabası oluşuna bağlanabilir. Ayrıca bugün belediye sınırları içinde bulunan mevkiiler olarak gördüğümüz Kefre, Keferdeşir, Kefersafra, Leylir, Akpınar ve Rasaf XV.yy da mevcut olan köylerdi. Muhtemelen, zamanla bu köyler, yaşayanlarının çok yakınlarında yeni gelişen şehre göçmesiyle boşalmışlar, arazileri de şehir arazisi içine alınmış ve böylece şehir arazisi genişlemiştir.

Böyle olmakla birlikte bu miktarın 7.910 dekar veya sadece % 9.2 si yerleşilmiştir. Dolayısıyla, ticaret, ikamet, endüstriyel ve resmi amaçlı tüm konut sayısının 19.000 civarında olduğu (buna 3.000 nin üzerindeki boş ve inşa halindeki ikamet konutu ve işyerleri dahil, fakat bahçe evleri dahil değildir.) şehirde km² ye 2 400 kadar konut düşer. Konuya nüfus yönünde de baktığımızda km² ye 82 kişi düşmektedir. 1980 öncesi kaçakçılığa dayalı yoğun ticari faaliyete bağlı olarak, hemen bütün semtlerde, ama özellikle, Cumhuriyet Caddesi civarında çok katlı binalar yapılmıştır. Şehirde oturlan konutların 3.000 tanesi veya % 23.6 sını apartman konutları oluşturur. Başka bir ifadeyle şehirde yaklaşık her dört aileden birisi apartman dairesinde oturur.

-Üniversite

İlimizde yükseköğrenim alanında 5662 sayılı “Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda” ve “Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile “ Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la 28 Mayıs 2007 tarihinde kurulan Kilis 7 Aralık Fen-Edebiyat Fakültesi, M. R. Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ile Ziraat Fakültesi'nden oluşan 6 fakülte; Sağlık Yüksekokulu ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu olmak üzere 2 yüksekokul, Meslek Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu olmak üzere 2 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. 2015 Aralık itibariyle Kilis 7 Aralık Üniversitesinde toplam 323 Akademik Personel, 345 İdari Personel görev yapmakta, yaklaşık 8.975 öğrenci öğrenim görmektedir.

Toplam Öğrenci sayısı 8.975 olup, 2012 yılında 45, 2012 yılında 68, 2013 yılında 123, 2014 yılında 139, 2015 yılında 144 öğrenci mezun olmuştur.

Fakültede 40 kişilik sınıflardan oluşan 9 adet derslik bulunmaktadır. Ayrıca 250 kişilik konferans salonu ve 250 kişilik bir anfi bulunmaktadır. Fakültede 1 adet Bilgisayar Laboratuvarı, 1 adet Fen Bilgisi Laboratuvarı bulunmaktadır. Fakülte 5600 m² kapalı, 600 m² açık alana sahiptir.

Otel-Motel ve Turizm Amaçlı Diğer Yapılar:

İlimizde 4 adet otel, Öğretmen Evi ve Polis Evi dışında turistik tesis bulunmamaktadır.

Kırsal Alanda Yapılaşma :

Osmanlı Devletinin parçalanmasından sonra oluşturulan Türkiye-Suriye sınırı ile Kilis'e bağlı olan köylerin yaklaşık % 70'i Suriye'de kalmıştır. Ayrıca Cumhuriyet devri içerisinde Kilis'e bağlı 12 köy bu İlçeden alınarak Gaziantep il merkezine ve bir başka 12 köy de yeni oluşturulan Oğuzeli İlçesine bağlanmıştır. Bu nedenle İl arazisi sürekli daralmıştır.

Bugün Kilis İli içerisinde kalan sahalarda XVI.yy başlarında (1.519) 50'nin üzerinde köy bulunmaktaydı. Bu köylerin 30 kadarını bugünkü köyler, 10 a yakınını da günümüzdeki mahalleler oluşturmaktaydı. O zamanki 15 köy ise bugün mevcut değildir. Ayrıca sözü edilen devrede sayılan, 60'ın üzerinde olan mezraların 10'dan fazlasını bugünün mahalleleri 6'sını da günümüzdeki Köyler teşkil etmekteydi. Geriye kalan 45'i aşkın mezra ise ortadan kalkmıştır.

Söz konusu tarihte mevcut olan köylerin, saha içerisindeki dağılışına baktığımızda, Kilis Ovası, Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlüklerle, Kınacık Deresi çevresindeki köylerin büyük çoğunluğunun var olduğu, sahanın kuzey, kuzeybatı ve batısındaki köylerin ise çok azının bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu durumda sahanın tarıma elverişli düzlük kısımlarının daha erken yerleşmeye açılmış, engebeli ve nispeten merkeze uzak kısımların ise, daha geç yerleşilmiş olduğu söylenebilir.

Daha sonraki yüzyıllarda köy sayısı artarak, XIX.yy sonlarında 134'e yükselmiştir. Bunun 98'ini günümüzdeki mevcut olan köyler, 25 kadarını bugünkü mahalleler, 11'ini de bugün mevcut olmayan köyler oluşturmaktaydı. Böylece XVI.yy. başı ile, XIX.yy. sonrasındaki yaklaşık 400 yıllık sürede sahada Köy sayısı bugünkü durumuna gelmiştir. Buna göre sahadaki Köylerin çoğunun Osmanlı Döneminin ikinci yarısı içinde kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında (1928) Köy sayısı XIX.yy sonundakine göre fazla değişmemiştir. (130 civarında) Belirtilen tarihte var olan Köylerin 105'nin şimdiki Köyler, 16'sını halen sahada bulunan mahalleler, 10 kadarını da bugün terkedilmiş olan Köyler oluşturmaktaydı. Buna karşılık 9-10 Köy henüz o tarihte, Köy olarak mevcut değildi.

Daha sonraki yıllarda Köylerin küçülerek mahalle durumuna düşmeleri ve hatta bir kısmının tamamen boşalması yüzünden Köy sayısı azalmıştır. Nitekim 1928'de 130 civarında olan Köy sayısı, 1940'da 110'a inmiştir.

Sonuç olarak XVI.yy. başları ile XIX.yy sonu arasında 10, XIX.yy sonu ile 1928 yılı arasında 14, 1928-1940 arasında da 9 köy göçlerle boşalarak tamamen ortadan kalkmıştır. Böylece XVI.yy başı ile XIX.yy sonu arasında genel olarak kır yerleşmeleri ve özellikle de köy sayısında büyük bir artış olmuş, XIX.yy sonundan itibaren günümüze doğrudan fazla belirgin olmayan bir azalma gözlenmektedir. Halen sahada 112'si köy, 53'ü mahalle olmak üzere 165 kadarı kır yerleşmesi bulunmaktadır.

Sosyo-Ekonomik Yapı

İş Alanları ve İşsizlik

Göçler :

Nüfus değişiminde rol oynayan etmenlerden biri de göçlerdir. Nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi bir denge kurulmasını sağlamak amacıyla kendiliğinden meydana gelen bir çaba olarak değerlendirilen göçler, genel olarak iç ve dış göçler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Geçmişten günümüze, çok çeşitli uygarlıklar arasında sürekli el araştırma sahası, bu durumunu, Suriye, Mısır, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının doğuş sahaları arasında bulunan doğal sınırlar üzerinde yer almasına borçludur. Bu konumu gereği, diğer birçok sahalarla göre istilalara daha çok maruz kalacağı ve daha fazla göç olaylarına sahne olmuş olabileceği söylenebilir.

Yakın tarihte cereyan eden göç hareketlerinin başında, Torosların güney tarafları ile Kuzey Suriye'nin alçak düzlükleri ve vadileri arasındaki yaylalarla kırsal sahalar arasında gidip dönen göçebelerin XVII.yüzyıldan itibaren günümüze kadar Kilis Çevresine yerleşmeleri gelir. Bu göçebelerin yayla sahaları çoğunlukla Malatya, Adıyaman ve Elbistan çevresiydi. Ayrıca yine göçebe olan bir kısım ailelerde, I. Dünya Savaşı yıllarında bugün Suriye'den kalan sahalardan gelerek, ilimiz sınırlarına yerleşmişlerdir. Bunun yanında, Aksaray, Haymana ve Reyhanlı civarından gelenlerin kurduğu köylerde vardır. Kurtuluş Savaşı yıllarında Fransızların Kilis ve civarındaki köyleri işgal etmesiyle de halk, iç kısımlardaki köylere bir müddet göç etmiş, ancak sonra tekrar köylerine dönmüşlerdir.

İlimiz sınırları, Cumhuriyet devrinde de sürekli olarak göç veren bir saha olara dikkati çekmektedir. Etkisi bakımından en önemli göçler, 1950'li yıllardan itibaren başlayan ve günümüze kadar artarak devam eden göç olaylarıdır. Genellikle kırsal kesimden şehirlere doğru olan bu göç hareketleriyle, ilimiz sınırlarındaki köylerden önemli miktarda nüfus şehirlere göç etmiştir. Nitekim 1955-1990 arası 35 yıllık sürede, 108 köyden 45'inin nüfusu azalmıştır. Başka bir anlatımla sınırlardaki köylerden sadece 8'inin nüfusu söz konusu sürede iki katına çıkabilmiştir. Bu durum, ilimiz sınırları kırsal kesiminden genellikle şehirlere yönelik olan göçlerin şiddetini ortaya koymaktadır.

Nüfus verilerine göre ise, nüfus kaydını başka şehirlere nakledenler, 1950 yılından 1990 yılına kadar 40 yıllık sürede 40.000 kişi kadardır. Kaldı ki bu sayı sadece nüfus kaydını nakledenleri ifade etmektedir. Halbuki birçok kişi de başka şehirlerde yaşadığı halde nüfus kaydı hala Kilis'te bulunmaktadır. Ancak verilerin Kilis'ten başka yerlere olan göçün şiddetini göstermesi bakımından, ilginç bir sonuçtur.

Nüfusu 1990 yılında 70.000'e yaklaşan Kilis ilinde göç miktarı hakkında, kırsal kesimden olan göçleri, yerinde yapılan anket ve mülakatlarla tespitine çalışılmıştır. Bu tespitlere göre, kırsal kesimden büyük oranda şehirlere yönelik göç hareketiyle 1950-1990 devresinde 7.500'den fazla

ailenin, yaşadıkları yerleri terk ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu da, yaklaşık 40 000'e yakın nüfus demektir. Oysa Kilis ili kırsal kesiminde 1990 sayımına göre 38.870 kişi yaşamaktadır. Şu halde kırsal kesimden göçen nüfus, halen bu kesimde yaşamakta olan nüfustan daha fazladır. Bu kır nüfusunun 1927'den 1990'a kadar olan 63 yılda iki katına dahi çıkamamış olmasından da anlaşılmaktadır. Ayrıca köylerin çoğunda, evlerin yarıya yakınının terk edilmiş olmasından ve kır kesiminin ihmal edilmiş manzarasından da göçün boyutlarını anlamak mümkün olmaktadır. Genellikle çok şiddetli göçlere, tarım arazisi sınırlı, verimsiz plato üzerinde ve yamacında kurulmuş köyler ile bazı sınır köyleri ve tarım potansiyeli nispeten yüksek olduğu halde şiddetli sosyal huzursuzlukların bulunduğu köylerde tanık olmaktadır.

Göçler, çoğunlukla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyük şehirlere değil, bölgesel merkezlere yönelmiştir. Nitekim göç eden 7.500'ün üzerinde ailenin % 95'e yakını çevredeki büyük ve küçük şehirlere, sadece % 5 kadarı ise uzak merkezlere gitmiştir. Bu şehirler içinde de tek başına tüm göçlerin 1/3 ünden fazlasını kendisine çeken Gaziantep başta gelir. Bunu, % 30'luk payıyla Kilis izler. Böylece göçlerin büyük çoğunluğunun (% 67) bu iki şehre yönelmiş olduğu dikkati çeker. Gaziantep ve Kilis'ten sonra, sayıları bunlarla karşılaştırılmayacak düzeyde olmakla birlikte, önemli göç alan merkezler, sırasıyla İslahiye, Kırıkhan, Mersin, Adana, İskenderun, Osmaniye, Hassa, Dörttyol, Reyhanlı ve Kahramanmaraş gibi Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan şehirlerdir.

Göçlerin çoğunlukla en yakın şehirlere yönelmesi, ailelerin göç ederken genellikle tanıdıkları, bildikleri, yerleşebileceklerine inandıkları şehirleri tercih ettiklerini işaret etmektedir. Göçlerin 2/3 ünden fazlasının yöneldiği Gaziantep ve Kilis, alışverişlerini buralardan yapmaları ve yakın akrabalarının bulunuşu nedeniyle sürekli olarak ilişkide buldukları şehirlerdir. Akdeniz Bölgesi'nin doğusundaki şehirler de sözü edilen iki şehir kadar olmasa da, yine tarım işçiliği, hayvan otlatmak v.s. gibi nedenlerle en fazla tanıdıkları şehirlerdir. Bununla ilişkili olarak, ilimiz sınırlarının kuzey ve doğusundaki köyler en çok Gaziantep'e, Kilis çevresindeki köyler Kilis'e, batı ve kuzeybatıdaki köyler ise Gaziantep ve Kilis yanında Akdeniz Bölgesi doğusundaki şehirlere göç vermektedir.

Göçlerin sadece %5'ini oluşturan İstanbul, Bursa, Boğazlıyan, İzmir, Ankara ve Antalya gibi uzak şehirlere olan göçler ise, kademeli göç hareketinden ve bazı özel durumlardan kaynaklanmıştır. Örneğin Bursa ve Boğazlıyan'a göç, sınırın mayınlanmasıyla arazileri mayınlı sahada kalan ailelere buralardan arazi verilmesinden kaynaklanmıştır. Fazla yaygın olamamakla birlikte, diğer bir bölümü ise, kademeli göçler şeklinde, yani Kilis ve Gaziantep'e göç eden bazı aileler şehir hayatına alıştıktan sonra büyük şehirlere göç etmektedirler.

Göçler konusunda ilgi çekici başka bir hususta, kırsal kesimden önemli miktarda göç alan bir merkez durumunda olan Kilis şehrinin, aynı zamanda büyük şehirlere göç vermesidir. Elimizde sayısal veriler bulunmamakla birlikte, yerinde yapılan gözlemlerde, kırsal kesimin aksine Kilis şehrinde olan göçlerin genellikle Gaziantep, İskenderun, Mersin gibi yakın şehirler yanında İstanbul, Ankara ve Bursa gibi uzak merkezlere de yönelik olduğu belirlenmiştir. İlginç olan başka bir konu da kendisi göç veren önemli bir sanayi ve ticaret fonksiyonu bulunmayan Kilis şehrinin kırsal kesimden çok miktarda göç almasıdır. Bu, kırsal kesimin önemli itici gücünden kaynaklanmaktadır. Zira Kilis'e göç eden insanlar burada fabrikalarda çalışmamakta, ticaret ve zanaatla uğraşmamaktadırlar. Şehirde oturmalarına rağmen hala köylerindeki tarım arazilerini işleyerek ya da tarım işçiliği, hayvancılık v.s. gibi köy hayatına özgü faaliyetleri sürdürerek geçinmektedirler. Kilis'in Gaziantep'e göre tarımsal üretim yönünden kendi kendine yeten ve ucuz bir şehir olması da bunda etkilidir. Bunlara Kilis'te 1980 öncesi kaçaklıktan kaynaklanan yüksek ticari aktivitenin rolünü de ilave etmek gerekir.

İldeki göç olayları kuşkusuz 1950'li yıllardan önce de vardı. Ancak bu hareketlerin belirgin bir hale gelmesi, ilk defa, sözü edilen yıllardan sonraya rastlar. 1960-1970 yılları arasında nispi bir yavaşlama görülmüşse de 1970 yılından sonra çok daha hızlanmış ve 1980'e kadar artarak devam etmiştir. Ülke hayatında bir dönüm noktası olan bu tarihten 1985'e kadar olan göç olaylarında

yeniden bir duraklama görülür; fakat 1985-1990 döneminde bu duraklama ortadan kalkar ve göçler yeniden hızlanır.

İldeki tarımsal faaliyetlerde uygulanan teknikler, Cumhuriyetin ilk yıllarındakilerden çok az farklıdır. Ayrıca floksera hastalığı nedeni ile bağ alanlarının tamamen ortadan kalkması da, göçlerin artmasında etkili olmuştur. Başka bir neden de, bölgenin özellikle doğu yarısında mevcut olan toprak mülkiyetindeki adaletsiz dağılımdır. İşledikleri toprakların kendilerine ait olmayışı, birçok çiftçi ailesinin toprağa bağlılığını ortadan kaldırarak, göçe hazır halde bulunmalarını sağlamıştır. Daha sonra 1950'li yıllarla birlikte traktörün de tarıma girmesiyle, birçok ortakçı çiftçi ailesi boşa çıkarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Bunlara ek olarak, kır nüfusunun eğitim düzeyinin çok düşük oluşu, bir yandan yaşadıkları çevrede ve tarım hayatında ilerlemelere ilgi göstermemelerine yol açarken, diğer taraftan siyasi fikir ayrılıkları ve özellikle muhtarlık nedeniyle önemli sosyal huzursuzluklara da sebep olarak, kan davalarının çoğalmasına zemin hazırlamıştır. Böylece köy hayatına özgü sosyal bağlılığın ortadan kalkmasıyla köy ikiye bölünmüş ve bir tarafın göçü, artık son çare olmuştur. Kuşkusuz şehir hayatının çekiciliği, çiftçi ailesinin daha rahat bir hayata kavuşma arzusu, çocuklarının eğitim ve zanaat gibi faaliyetlerle hayatını daha kolay kazanacağı düşüncesi de etkili olan faktörler arasındadır. Bölgede sürdürülen tarımsal faaliyetlerin, zeytincilik ve tahıl tarımı gibi çok yoğun uğraşı gerektirmeyen ürünler olmasının da bunda rolü vardır. Nitekim şehre göçen bazı aileler, traktörlerini dahi satmayarak yazın, köylerindeki tarımsal faaliyetlerini sürdürmekte, arta kalan geniş boş zamanlarında da şehirde traktörle iş yapmaktadırlar. Özellikle Gaziantep şehrinin son yıllardaki hızlı gelişmesine bağlı olarak buradaki gayrimenkul fiyatlarının da hızlı artışı, buna karşılık köylerdeki arazilerin bunu karşısındaki gerileyişi, bir kısım çiftçi ailelerinin köylerindeki mallarını satarak şehirdeki gayrimenkullere bağlama istekleri de, göçlerin önemli nedenlerinden biridir.

Göçebe İşçiler (Mevsimlik) :

İlimiz sınırlarında meydana gelen diğer bir göç türü de amacı ve süresi daha farklı olan mevsimlik göçlerdir. Bu tür göçler içerisinde en önemlisi, mevsimlik işgücü olarak değerlendirilebilecek olan tarım işçisi göçüdür. Yaklaşık 800 dolayında ailenin ya da 4.000'nin üstünde insanın katıldığı bu nüfus hareketi Hatay-Maraş Grabeni içerisindeki Kırıkhan ve İslahiye Ovaları ile Çukurova ve Söke Ovası gibi tarımsal faaliyetlerin oldukça yoğun olduğu alanlara yöneliktir. Bu nüfus hareketine katılan kişilerin büyük çoğunluğu (%61.6) Kırıkhan Ovası'na gitmekte, bunu sırasıyla İslahiye Ovası, Çukurova ve Söke Ovası izlemektedir. Büyük çoğunlukla Kırıkhan ve İslahiye Ovaları'nın tercih edilmesi, bu ovaların bölgeye yakın oluşundandır. İslahiye Ovası'nın çok yakın olmasına karşılık, oranın düşük oluşu, burada tarım işçiliğine olan ihtiyacın daha az olmasından kaynaklanmıştır. Çukurova ve özellikle Söke Ovası'na gidenlerin az oluşu ise, bu ovaların il sınırlarına uzak oluşundandır. Söz konusu ovalara pamuk ve biber çapalanması ve hasadı için gidilir. Biber çapası için Mart Başında, pamuk çapası için Mayıs'ta, her ikisinin hasadı için ise Ağustos sonunda gidilir ve en geç Ekim sonunda gidilir.

Bu şekilde göç hareketine, genellikle il sınırlarının kuzey ve batısındaki köyler ile doğu kesimindeki toprak ağalığının bulunduğu bazı köylerden topraksız aileler katılmaktadır. Söz konusu göç hareketi, bölgede yetiştirilen ürünlerin yoğun uğraşı istemeyen ürünler olması nedeniyle köy halkının boş zamanlarının çok olması ve bölgedeki tarımsal faaliyetlerin zamanıyla sözü edilen ovalardaki zirai faaliyetlerin zamanının birbiriyle çakışmamasından kaynaklanır. Daha da önemlisi, tarım arazisi hiç olmayan veya yetersiz olan ailelerin, aile bütçesi açıklarını bu gibi faaliyetlerle kapatma çabalarıdır.

İl sınırlarında yaşanan bir başka mevsimlik göç ise bir tür yarı göçebelik olarak değerlendirilebilecek olan, hayvan otlatmak amacıyla sürülerin Çukurova ve Hatay-Maraş Grabeni içerisindeki ovalara götürülmesi şeklinde cereyan etmektedir. Yerleşik olan ve köylerindeki tarımsal faaliyetlerini sürdüren, aynı zamanda hayvancılıkla da uğraşan bazı aileler, kendi çevrelerindeki otlak alanlarının dar ve yetersiz oluşu yüzünden, Çukurova, Kırıkhan ve İslahiye Ovalarında tahıl ve pamuk

hasadından sonra geriye kalan bol miktardaki bitkisel üründen yararlanmak amacıyla sürülerini sözü edilen ovalara götürmektedirler. Geçmişte daha fazla olan, ancak günümüzde sadece 150 dolayında ailenin katıldığı bu faaliyete sürü sahibiyle, bir ya da iki çoban katılmaktadır. Böylece bu faaliyetle 300-400 civarında nüfus, mevsimlik olarak Çukurova, Kırıkhan ve İslahiye Ovalarına göç etmektedir. Büyük çoğunlukla (% 94) sürüler, çevresinde yapılan hayvancılığa göre bitkisel üretimi çok fazla olan Çukurova'ya götürülmektedir. Kırıkhan ve İslahiye Ovalarının bu faaliyete daha az tercih edilmesinin nedeni ise, bu ovaların daha küçük olması ve yakın çevrelerinde otlatılan hayvan sayılarının fazla oluşudur. Bu faaliyete katılanlar, genellikle ilimiz sınırlarının batı ve kuzeybatısındaki köylerin hayvancılıkla geçinen aileleridir.

İlimizde ki bir başka mevsimlik göç türü de, sadece Kilis şehri halkına mahsus olan bağ ve bahçelere göçtür. Genellikle üzümlerin olgunlaştığı Eylül ayı başında göçülen bağlardan en geç ayın sonunda dönülür. Bazı aileler bir hafta, bazı aileler ise 15-20 gün kadar bağda kalırlar. Bağa göçün amacı, kurutmalık üzümleri sermek ve sıra tabir edilen kışlık üzüm mamullerini hazırlamaktır. Eskiden Kilis şehri halkı yaşamının bir parçası olan ve bu yüzden bir çok ailenin katıldığı bu faaliyet, günümüzde nispeten azalmıştır. Tüm aile fertlerinin katıldığı bu göç esnasında, genellikle çadırlarda kalınır. Çok az sayıda aile ise modern bağ evlerinde kalır. Ancak bu evler daha çok sayfiye amaçlıdır.

Bahçe evlerine göç ise daha uzun sürelidir. Haziran ayı sonunda bahçelere göçülür ve bütün yaz orada kalındıktan sonra, Ekim ayında bahçe evleri terk edilir. Yaklaşık 250-300 kadar bahçenin bulunduğu Kilis'te, 400-500 civarında aile bahçecilikle uğraşmakta ve dolayısıyla 2000-2500 arasında nüfus bahçe evlerine göç etmektedir. Bahçelerde kış ve yaz aylarında sürekli olarak sebze üretimi yapıldığından, yaz aylarında bahçe evlerinde kalınmakta, kışın ise günü birlik gidişlerle bahçe işleri yürütülmektedir.

Kent Toprağının Mülkiyet Dağılımı :

İlimiz kırsal kesiminde yer alan 136 köyde, 72.960 parselden oluşan toplam 66.526 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. Buna göre ilimizde ortalama parsel büyüklüğü 10 dekar kadardır. Parsel büyüklüklerinin köylere göre olan durumu incelendiğinde de köylerin yaklaşık % 70'inde (75 köy) ortalama parsel büyüklüğünün yine 10 dekar veya daha az olduğu görülmektedir. Bu grup içerisinde yer alan köylerden 10 kadarında ortalama parsel büyüklüğü 5 dekarın da altına inilmektedir. Bu köylerin çoğunluğu ilimizin kuzeybatısında yer alan engebeli arazi üzerinde kurulmuşlardır. Bir kaç da Afrin Çayı doğusundaki bazalt platosu yamacı veya platonun akarsular tarafından fazlaca parçalandığı güney kısmında yer almışlardır. Ortalama parsel büyüklüğü 10 dekarın üzerinde olan köyler ise 33 kadar olup, tüm köylerin % 30.5'ini oluştururlar. Bunlar içinde (7.4) kadarında da ortalama parsel büyüklüğü 20 ile 30 dekar arasındadır. Bu köylerden Hacıpoğlu hariç tamamı Balık ve Sinnep Suları arasında, tamamına yakını tarla tarımının yapıldığı düzlükler üzerinde kurulmuşlardır (Akıncı, Karamelik, Kürtüncü, Çörten, Yeniyan, Bozcayazı, Kapdeğirmeni gibi.)

Ortalama parsel büyüklüğü bakımından farklı gruplarda yer alan köyleri daha ayrıntılı olarak incelediğimizde, ortalama parsel büyüklüğü 5 dekar veya daha az olan köylerin tamamına yakınında parsellerin yarıdan fazlasını 5 dekardan daha küçük parsellerin oluşturduğu, 20 dekar ve daha küçük parsellerin oranı ise bütün köylerde % 95'i aştığı görülmektedir. Başka bir anlatımla büyüklüğü 20 dekarı aşan parsellerin oranı % 5'ten daha az olup, 50 dekarın üzerinde büyüklüğe sahip parsel ise bulunmamaktadır.

Ortalama büyüklüğü 5-10 dekar arasında olan köylerde 5 dekar ve daha az olan parsellerin oranı, % 35-36 arasında değişmektedir. 20 dekar ve daha küçük parsellerin oranı da % 83-95 arasındadır. Büyüklüğü 20 dekar dan fazla olan parsellerin oranı ise tüm köylerde % 5'i aşmakta, % 13'ten daha fazla olmamaktadır. Bu grupta yer alan köylerin çoğunluğunda 50 dekar dan daha büyük parsel bulunmazken birkaçında 100 dekar a kadar çıkan parsellere de rastlanmaktadır.

Ortalama parsel büyüklüğü yönünden 3. grupta yer alan köylerde (10.1-20 dekar) 5 dekar ve daha küçük olan parsellerin oranı % 33 ile % 19 arasında değişmektedir. Büyüklüğü 20 dekarın altında olan parseller ise, tüm parsellerin yaklaşık % 80'ini oluşturmaktadır. Buna karşılık, 20 dekar dan daha

büyük parsellerin payı % 20'ye kadar çıkmakta, fakat genellikle en büyük parsel 70 dekar geçmemekte, nadiren de 100 dekarı bulmaktadır.

Dördüncü grupta yer alan ve ortalama parsel büyüklüğü 20 dekarı aşan köylerde, 5 dekar ve daha az olan parsellerin oranı ise % 25'in altındadır. Büyüklüğü 20da altında olan parsellerin oranı ise % 60'lara kadar inebilmektedir. Buna karşılık, diğer gruplarda çok nadir rastlanan 100 dekarı aşan parsellerin oranı, bu grupta yer alan bazı köylerde % 5'e kadar çıkabilmektedir. Ayrıca sayıları çok az da olsa (% 1-2.3) 200 dekarın üzerinde büyüklüğe sahip parseller bulunmakta, hatta 1000 dekarı aşan parsellere bile rastlanmaktadır.

Sonuç olarak ilimiz sınırları ölçüsünde 50 dekar ve daha az olan parseller olarak değerlendirildiğimizde, köylerin büyük bir kısmında (% 70.5) orta büyüklükte ve büyük tarım işletmelerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Köylerin % 23.1'inde ise orta ve büyük parseller bulunmakta, ancak buraların oranı % 1.3-2.7 gibi çok düşük bir düzeyde kalmaktadır. Buna karşılık 8-10 kadar köyde bu işletmelerin oranı nispeten artarak % 7 ile % 20 arasında değişmektedir.

Böylece ilimiz genelinde düşünüldüğünde, 8-10 köy hariç diğer tüm köylerde küçük işletmeler hakimdir. Bu durum tarımda gelişmeleri engelleyen ve verimliliği düşüren bir faktördür. Zira tarım alanlarının küçük parçalardan oluşması yalnızca tarım alet ve makineleri kullanımını güçleştirerek verimliliği düşürmekle kalmamakta, aynı zamanda tarım arazilerine sulama v.s. amaçlı yatırımları da ekonomik olmayacağı düşüncesiyle engelleyerek, tarımda gelişme sağlanmamasına yol açmaktadır. Ayrıca tarım arazilerinin çok sayıda küçük ünitelerden oluşması, çiftçilerin güçlerinin bölünmesine neden olarak tarlalarına olan bağlılıklarını azaltmaktadır.

İlimizde tarım arazilerinin küçük ve dağınık ünitelerden meydana gelmesi, öncelikle arazinin engebeli oluşu ve bağ-bahçe tarımıyla ilişkilidir. Nitekim tarım arazisi küçük parsellerden oluşan köyler, engebeli sahalar üzerinde kurulu, aynı zamanda bağ-bahçe tarımının nispeten önem kazandığı köylerdir. Örneğin ortalama parsel büyüklüğünün en düşük olduğu Kızılkent Köyü, ilimizin kuzeybatısında yer alan Karruca bazaltik konisinin akarsular tarafından sıkça parçalanmış güney yamacında kurulu, çok sayıda kaynağın bulunmasına bağlı olarak bağ-bahçe ziraatının önem kazandığı bir köydür. Aynı durum doğu kesimdeki bazalt platosunu derince yaran Afrin Çayının oluşturduğu vadinin eğimli doğu yamacında kurulu Yeşiloba Köyü içinde geçerlidir. Buna karşılık, tarım arazilerinin devamlılık kazandığı Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlükler üzerine yer alan ve büyük ölçüde tarla tarımının egemen olduğu köylerde, parseller büyüme imkanı bulmaktadır. Bunun yanında küçük ünitelerin egemen oluşunda, her yerde olduğu gibi tarım arazilerinin veraset yoluyla sürekli olarak küçülmeleri de önemli bir etkidir. Ayrıca sahada birkaç köyde az da olsa büyük ünitelerin var oluşunda, büyük mülkiyetin de rolü vardır.

Nüfus gelişiminin büyük ölçüde göçlerin kontrolünde şekillendiği ilimiz sınırlarında, mülkiyet durumunu ortaya koymak oldukça zordur. Göçler kısmında belirtildiği üzere, ilimizin kırsal kesiminden olan göçlerin büyük çoğunlukla (% 95'e yakın) çevre şehirlere yönelik olması, göçen ailelerin önemli bir kısmının köylerindeki arazilerini satmayarak, kendilerinin işletmesine olanak vermiştir. Böylece ilimizdeki tarım arazilerinin önemli bir bölümü halen ilimizde oturmayan ailelere aittir. Nitekim Köy Envanter Etüdü'ne göre köyde arazisi olduğu halde köy dışında oturan ailelerin sayısı 4.000 civarındadır. Kuşkusuz bu durumun ortaya çıkmasına uğraşılan tarımsal faaliyetlerin de etkisi vardır. Yörede ekstansif bir tarımın sürdürülmesi, yoğun bir uğraşı gerektirmemektedir. Diğer bir deyişle, tahıl tarımı veya zeytincilik için kısa sürelerle yılda birkaç kez meşgul olunması yeterli olduğundan, şehre göçen ailelerin köylerindeki arazilerini işlemeleri mümkün olmaktadır.

İlimiz sınırlarında çoğunlukla kuru tarım yapılmakta olduğundan, 200dekar kadar olan tarım arazilerini küçük mülkiyet olarak kabul ettiğimizde, çiftçi ailelerinin % 94'ünün küçük mülk sahiplerinden oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Orta mülkiyet olarak kabul edilebilecek olan 200-500 dekar arasında araziye sahip ailelerin oranı ise % 5.3'tür. buna karşılık 500 dekarın üzerindeki arazileri büyük mülkiyet olarak değerlendirdiğimizde, bu büyüklükte araziye sahip olan ailelerin sadece % 0.7 oranında olduğu görülmektedir.

Bu durumda, ilimizdeki çiftçi ailelerinin çok büyük bir kısmının küçük mülk sahiplerinden oluştuğu söylenebilir. Bununla birlikte, tüm ailelerin sadece % 6'sını orta büyüklükte ve büyük mülk sahiplerinin oluşturmasına karşın, bu ailelerin toplam tarım arazisi içerisindeki payları 1/3 e yakındır.

Oysa toplam aile sayısının % 94'ünü oluşturan küçük mülk sahipleri, toplam arazinin % 70'inden daha az bir kısmına sahiptirler. Özellikle 100 dekarın altında araziye sahip olan aileler tüm aile sayısı içinde % 75'lik bir paya sahip oldukları halde tarım arazilerinin % 40'ından daha az bir kısmını ellerinde bulundururlar. Bu oranlar, ilimizde mülkiyet sisteminin ne kadar adaletsiz olduğunu göstermektedir.

Konuya köyler ölçüsünde yaklaşıldığında, Büyük çoğunluğu Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlüklerde yer alan 20'ye yakın köyde az veya çok orta büyüklükte ve büyük mülkiyet (200 dekar ve daha fazla) bulunmaktadır. İlimiz dışındaki köylerin çok az bir kısmında, nadiren 200 dekarın üzerinde mülkiyete rastlanırken, bu kısımdaki hemen her köyde bir veya birkaç aile çok miktarda araziye sahip olabilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak ilimizin batı ve kuzeybatısında yer alan Deliosman ve Kolpınar gibi köyler ile, ilimizin kuzeyinde Afrin Çayı doğusundaki bazalt platosu yüzeyindeki Yeni yurt Köyünde orta büyüklükte ve büyük mülkiyet bulunmazken, yine bir bazalt platosu köyü olan Ömeroğlu ile Kilis Ovası'nda yer alan Arpakesmez Köylerinin her birinde birer ailenin 200 dekarın üzerinde araziye sahip olduğu görülmüştür. Buna karşılık sözünü ettiğimiz Balık ve Sinnep Suları arasındaki düzlükler üzerinde kurulan köylerden Bozcayazı'da yaklaşık % 10, Karamelik'te ise % 30 orta büyüklükte ve büyük mülk sahipliği vardır. Ayrıca bu kısımdaki köylerde bir ailede olsa 1.000dekarveya daha fazla araziye sahip olanlar da vardır. Bu köylerin tamamına yakınında, geçmişte şehrin yerli halkından büyük toprak sahipleri bulunmaktaydı. Ancak zamanla zaten şehirli olan bu ailelerin bir kısmının arazilerini satmalarıyla, toprak mülkiyeti bir dereceye kadar dengeye gelmiştir. Bununla birlikte köylerin hala çoğunluğunda şehirli büyük mülk sahipleri bulunmaktadır.

Daha önce de değinildiği üzere, mülkiyet meselesi ile ilgili olarak dikkati çeken bir durum da hemen her köyde, ama özellikle göç veren köylerde arazi sahibi olan ailelerin yarıdan daha az bir kısmının köyde oturmasıdır. Başka bir deyişle, köyde arazi sahibi olan ailelerin iki katı kadardır. Bu durum yöre tarımı için büyük bir kayıp ve çok önemli bir sorun oluşturmaktadır. Zira büyük çoğunlukla şehirde oturan ve başka işlerle uğraşan bu aileler, ya periyodik gidişlerle bu arazileri işlemekte, ya da yarıcılık-kiracılık v.s. şeklinde köyde oturanlara işlettirmektedirler. Böylece tarım arazilerinin belki yarısı, şehirde oturan ve tarıma fazla önem vermeyen ailelerin elinde bulunmaktadır. Böylesi bir uygulama hem verimi düşürmekte hem de tarımda gelişmeleri engellemektedir. Bu arada, ortalama olarak her köyde 10'a yakın topraksız aile bulunmakta ve bu aileler hayvancılık, yarıcılık, kiracılık, tarım işçiliği gibi uğraşlarla geçinmektedirler.

Konut Yapım Süreçleri :

İlimizde konutların 3/4'ünü yörenin geleneksel konutları olan düz damlı, toprak örtülü taş ve kerpiç evler oluşturur. Son 20-30 yıldan beri briket, taş ve kerpiçle rekabete girişmiş ve bugün en çok kullanılan yapı malzemesi durumuna gelmişse de hala taş hakimiyetini korumaktadır.

İlimizde konut ihtiyacı oldukça fazladır. Bunun karşılanması için 2000 yılında girişim yapılmaya başlanmıştır. Son 3 yıldır kooperatifleşme ve konut yapımında talepler neticesinde gözle görünür bir artış bulunmaktadır. Özellikle merkezde bulunan boş parsellerin çoğunda inşaat nedeniyle çalışma bulunmaktadır.

Nüfus

Nüfusun Yıllara Göre Değişimi :

Mercidabık zaferi ile Osmanlı topraklarına katılan Kilis, XVI.yüzyılda 1.500 nüfuslu büyükçe bir köy veya kasaba niteliğindedir. Osmanlı dönemi içerisinde gelişmesini sürdüren şehir, XIX.yy sonuna gelindiğinde kuzey Suriye'nin en önemli şehri olan Halep'in etkisi altında, çevresine göre merkezîyet kazanmış, çok sayıda (500'e yakın) kır yerleşmesine bir takım hizmetler sunan 20.000 civarında nüfusuyla nispeten önemli bir merkez durumundaydı. Sözü edilen tarihten 1927 yılına kadar geçen 30-35 yıllık sürede nüfus, savaşlar, istilalar, açlık ve sefalet gibi zor şartlar nedeniyle, sadece 2.500 civarında artarak, ilk nüfus sayımında 22 513'e yükselebilmiştir. Zor günler geçirmiş olan Anadolu için oldukça önemli sayılabilecek bu nüfusuyla Kilis, İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Eskişehir, Kayseri, Edirne, Sivas, Diyarbakır, Samsun, Erzurum, Şanlıurfa,

Manisa, Trabzon, Kahramanmaraş, Balıkesir, Afyonkarahisar ve Mardin'den sonra Türkiye'nin 22. büyük şehri durumundaydı. Başka bir anlatımla Kilis, bu nüfus büyüklüğü bakımından bugünkü birçok orta büyüklükteki şehirden veya 53 il merkezinden daha büyüktü.

İl nüfus sayımından 1990'a kadar geçen 63 yıllık sürede Kilis ili nüfusu, son sayımdaki fazla yazım dikkate alındığında, 3 katına yakın (% 197.6) bir artış göstermiştir. Oysa aynı sürede Türkiye şehrsel nüfusu 10, Gaziantep şehrinin nüfusu 15 kat artmıştır. Başka bir yaklaşımla, 1927 sayımında Gaziantep'in nüfusu, Kilis ili nüfusunun 2 katı bile değilken, 1990'da 9 katından fazladır. Bu durum, Kilis ili nüfusunun Türkiye ortalamasının çok altında artış gösterdiğini ve Gaziantep'le birlikte diğer birçok şehir karşısındaki gerileyişini ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet devrinin bu ilk sayımından 1940'a kadar ilin nüfusu, gittikçe azalan bir oranda; 1940-1950 arasında geçen 10 yıllık sürede ise, her sayım döneminde 500 kişi gibi çok düşük miktarda artmıştır. Yani 1927'den 1950'ye kadar ilin nüfusu, bazı dönemler doğal artış yoluyla artmış, bazı dönemlerde ise göç vermiştir. Bu yıldan 1975'e kadar gittikçe süratlenen artış hızı, 1970-1975 döneminde 4.9'lük değeri ile en yüksek oranına ulaşmıştır. Bu sürede şehir nüfusu, kendi doğal artışı yanında kırsal kesimden olan göçlerle de beslenmiştir. Bu durum, özellikle 1960-1975 arası daha belirgindir. 1975-1980 arasında ise şehir, dönem boyunca kırsal kesimden göç kabul etmiş, ancak dönemin sonuna doğru (1978) sıkıyönetim ilanı ve arkasından 12 Eylül Harekatiyle birlikte, kaçakçılığa bağlı ticari hayatın çöküntüye uğramasıyla kısa bir zaman içinde, önemli miktarda göç vermiştir. Zira aynı dönemde kır nüfusu ve köy yerleşmelerinin yarısından fazlasında (% 63) nüfusun azalması bunu doğrulamaktadır. Bu nedenle, yıllık % 1.6'lık bir artış gözlenmiştir.

Bu durgunluk hali 1980-1985 devresinde daha da belirginleşerek devam etmiş ve nüfus yılda sadece % 0.5 oranında artabilmiştir. Bu artış oranı, şehrin kırsal kesiminden göç kabul etmesi şöyle dursun, kendisinin çok fazla göç verdiğini göstermektedir. Son dönem olan 1985-1990 arasında ise fazla yazım nedeniyle nüfus hiçbir devrede görülmemiş oranda (% 7.7) artmış gibi görünmektedir. Böyle bir artışın mümkün olamayacağı, daha önce belirtilmişti. Bununla birlikte bu dönemde 1980-1985 arası dönemdeki kadar düşük bir artışın olmayacağı da ortadadır. Nitekim bu dönemde kırsal nüfus % 1.5 oranında azalmış, aynı şekilde köylerin de 2/3'ünde nüfusta azalma olmuştur. Bu, kırsal kesimden göçlerin yeniden hızlandığını göstermektedir.

İlimizdeki şehirleşme derecesine baktığımızda, 1927 sayımında nüfusun yarıya yakınının (% 49.2) şehirde yaşadığını görürüz. Halbuki aynı yılda Türkiye toplam nüfusunun sadece % 24.2'si şehirlerde yaşıyordu. Bu rakamlara göre Kilis, Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde şehirleşmiş gibi gözükmektedir. Ancak bu durum yanıltıcıdır. Nüfus artışı konusunda belirtildiği üzere, kırsal kesim halkının 1927 nüfus sayımına katılım oranının düşük olması, kır nüfusu miktarının düşük kalmasına yol açmış; bu da, toplam nüfus içinde şehir nüfusu oranının yükselmesine neden olmuştur.

Ayrıca söz konusu dönemde Kilis ilinde yaşayan nüfusun bugün Kilis'e bağlı olan bölgenin şehirli nüfusu olmadığı da belirtilmelidir. Başka bir ifade ile, XX.yy başında Kilis ilinde yaşayan nüfus, bugünkünden çok daha geniş bir bölgenin şehirli nüfusu idi. Ancak bu geniş bölgenin çoğunun Ankara Antlaşması ile sınırın dışında kalması, ilk nüfus sayımında Kilis ili nüfusunun oldukça şehirleşmiş olduğu gibi bir sonuca yol açmıştır.

İkinci sayım olan 1935'te şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı, kır nüfusunun bu sayıma tam olmasıyla % 44 civarına düşmüş ve bu durum 1955'e kadar devam etmiştir. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren kırdan şehre yönelik göç hareketinin yoğunluk kazanmasıyla birlikte, şehrsel nüfus oranı artmaya başlamış ve ilk defa 1965 yılında % 50'nin üzerine çıkmıştır. Türkiye'de ise şehirli nüfusun, toplam nüfus içindeki oranı ilk defa 1985 yılında % 50'nin üzerine çıkmıştır. Şu halde Kilis'te, Türkiye ortalamasına göre, 20 yıl öncesinden nüfusun şehirde yaşıyordu. Sözü edilen tarihten itibaren daha da hızlanan şehre yönelik göçler sayesinde sürekli artan oran, 1980 yılında % 61.1'e yükselmiş, fakat şehirdeki ani duraklama ve kır nüfusunun yeniden artmaya başlamasıyla, 1985'te yeniden düşmüştür (%58.8). Son sayımda ise, oran % 68'e çıkmış gibi gözükse de fazla yazım dikkate alındığında % 64 dolayında olacağı kanısındayız. Bu sayımda Türkiye nüfusunun % 59'unu

şehirli nüfus oluşturduğuna göre, her dönemde olduğu gibi Kilis nüfusunun daha fazla şehirleşmiş olduğu görülmektedir.

Ancak bu, sağlıklı bir şehirleşme olmayıp, kırsal kesimin ekonomik potansiyelinin çok düşük olması nedeniyle şiddetli itici gücünden kaynaklanmış bir durumdur. Başka bir anlatımla, kırsal kesim halkının fazlaca fakir olması, nüfusun bir kısmını, iş imkanları yaratılmamış olmasına rağmen şehre itmiştir. Ayrıca kırsal kesimden şehre yönelen göçlerin sadece Kilis şehri ile sınırlı olmadığı da kuşkusuzdur. Zira göçler kısmında belirtildiği gibi, en çok göç alan merkezi Gaziantep oluşturuyordu. Aynı şekilde diğer çevre şehirlere de oldukça fazla nüfus göndermektedir. Sonuç olarak, ilimizde nüfusun önemli oranda şehirleşmiş olduğu söylenebilir.

Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 31.12.2011

Tablo M.6.2.1. İl yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus.

		YAŞ GRUBU																		
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90+
Erkek	Kız	6.648	6.508	6.662	5.981	6.105	4.455	4.515	3.805	3.361	3.495	2.359	2.233	1.867	1.345	1.108	834	533	158	35
		6.208	6.235	6.660	5.981	5.200	4.497	4.775	3.917	3.292	3.433	2.325	2.326	2.120	1.690	1.394	1.012	754	371	155

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu, 2016.

İl ve İlçelerin Nüfus Yoğunlukları :

Kilis ilinin 2016 yılı nüfus sayımına göre il ve ilçelerdeki nüfus yoğunluğu ve sayım sonuçları aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo.M.6.3.1.Cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu

Toplam			İl ve ilçe merkezleri		Belde ve köyler		Nüfus Yoğunluğu
Toplam Nüfus	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
128 781	64 441	64 340	45 305	45 634	18 640	18 956	87

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu, 2016.

Nüfus Değişim Oranı :

İlimizde, yeryüzünde ilk uygarlıkların kurulduğu sahalar içine yer alması nedeniyle, tarihin en eski dönemlerinden beri yerleşilmiş, dolayısıyla o günün koşulları çerçevesinde, oldukça yoğun nüfusa sahip olmuş bölgelerden biridir. Halen sahada bulunan çok sayıda tarihi kalıntılardan hareketle, nüfus ve yerleşme yoğunluğu hakkında bir dereceye kadar fikir edinmek mümkünse de Osmanlı Dönemine gelinceye kadar bunlar hakkında sayısal veriler mevcut değildir. XIX.yüzyıla ait Halep Vilayeti Salnamelerine göre 9 nahiyeye ve sayısı zaman zaman değişmekle birlikte 500 kadar köy yerleşmesine sahip olan Kilis ilinin, 75.000 civarında nüfusu bulunmaktaydı. Aynı yıllarda başka bir kaynağa göre ise kazada 83.000 nüfusun yaşadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, o zaman ki kırsal yerleşmelerin yaklaşık %70'i Suriye'de kalmış olduğundan, bu nüfusun ne kadarının bugün Kilis'e bağlı yerleşmelerde yaşadığını belirlemek mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, bu verilerden hareketle bir değerlendirme yapma imkanı da bulunmamaktadır.

Cumhuriyet devrinde, periyodik nüfus sayımlarının ilk defa yapılmaya başlandığı 1927 yılında, Kilis ilinde toplam 45.765 nüfus yaşamaktaydı. Söz konusu yıldan 1990'a kadar geçen 63 yılda nüfus % 166 oranında artarak, 121.752'ye çıkmıştır. Aynı sürede Türkiye nüfusu ise, % 313.8 oranında artmıştır. Buna göre Kilis ili nüfus artış hızının Türkiye ortalamasına göre çok daha yavaş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kuşkusuz ilk nüfus sayımından bu yana geçen süre içerisinde nüfus artışı sürekli ve düzenli olmamış, hatta bazı dönemlerde azalma da görülmüştür. Yıllık nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem, 1927-1935 arasındadır. Bu dönemde yıllık artış oranının % 4.5 gibi yüksek bir değer göstermesi, ilk nüfus sayımında kırsal kesim nüfusunun sayıya katılımının düşük olmasına karşılık, 1935 sayımında bu tereddüdün ortadan kalkması ve katılımın tam olmasıyla ilgili görünüyor. Gerçekten de aynı dönemde şehirsal nüfustaki oran % 1.9'la Türkiye ortalaması ile aynı iken, kırsal nüfusta bu oran % 7.1 olmuştur.

Bu sayımdan sonra gittikçe azalan nüfus artış oranı, II.Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri nedeni ile 1940-1945 döneminde % 0.9'a düşmüş ve ilk defa 1945-1950 devresinde, nüfusta azalma olmuştur. Bu azalış, il toprak bütünlüğü aleyhine yönetim sınırlarında yapılan değişikliklerle ilgilidir. Nitekim 1946'da Oğuzeli ilçesi oluşturulurken, 17 köy Kilis'ten ayrılarak bu ilçeye bağlanmıştır. Aynı şekilde, 1955 yılı Şubat ayında, 12 köyün Kilis'ten ayrılarak Gaziantep merkez ilçeye bağlanması, dönemin nüfus artış oranının çok düşük (%0.5) olmasına yol açmıştır. Böylece 1950'de 6.500 civarında, 1955'te ise 4.000'e yakın nüfus il nüfusundan ayrılmıştır. Ancak bu miktarlar, azalan veya artışı çok düşük olan devrelerin nüfuslarına eklendiğinde azalma değil, aksine % 3.3'lük bir artış meydana geldiği söylenebilir. Nüfus artış oranının düşük olduğu bir başka dönem de 1955-1960 arasındadır. Bu devrede, 1958 yılında sınırın mayınlanması ile arazileri mayınlı sahada kalan sınır köylerindeki ailelerin bir kısmına başka ailelerden arazi verilmesi, göçe yol açmış ve nüfus artışının düşmesi ile sonuçlanmıştır.

Bu tarihten 1975 yılına kadar Kilis'te kaçakçılığa bağlı olarak oluşan yüksek ticari aktivite nedeni ile, büyük ölçülü göç olayları yaşanmamış ve nüfus, doğal artış yoluyla artmıştır. Ancak 1975-1980 döneminin sonunda sıkıyönetim uygulanması ile birlikte, kaçakçılığa büyük bir darbe indirilmiş ve şehirde ticari hayatın birdenbire sekteye uğramasıyla paniğe düşen halk, büyük ölçüde göç etmiştir. Dönemin başında 92.759 olan nüfus sadece %0.6 oranında artarak, dönemin sonunda, 95.419'a çıkmıştır. Bunun hemen arkasından gelen 12 Eylül Harekati'yle daha da pekişen bu hal, göçlerin azalarak da olsa 1985 yılına kadar devamına yol açmıştır. Bununla birlikte, bir yandan şehirden olan göç sürerken, diğer taraftan dönemin sonuna doğru kırsal kesimden şehre yönelik göçün yeniden başlaması, nüfus artış oranının (% 1.3) çok fazla düşmesini engellenmiştir.

Son dönem olan 1985-1990 arsında ise, 1927-1935 döneminden sonra en yüksek artış oranı (% 3.9) gerçekleşmiştir. Bu devre içerisinde Kilis'te önemli sayılabilecek hiçbir sosyo-ekonomik değişiklik veya yatırım olmamışken, böylesine yüksek bir artış oranının görülüşü, yapılan incelemelere göre fazla yazımdan kaynaklanmıştır. Şehrin 1990 nüfusu, tahminen 10-15 000 civarında fazla yazılmıştır. Sayımda bu tür bir girişimde bulunulmamış olsaydı nüfusun 70.000 civarında olacağı tahmin edilmiştir. Kır nüfusunda yıllık %1.5 oranında bir azalmanın olması da bu görüşü doğrulamaktadır. Aynı dönemde şehir nüfusunda % 7.7 gibi hiçbir dönemde görülmemiş oranda, olağanüstü bir artış meydana gelmiştir. Toplam nüfustaki bu artış seyrine karşılık, kır nüfusundaki

artış daha farklı olmuştur. Öncelikle kırsal nüfus 63 yıl gibi oldukça uzun bir sürede sadece %60 oranında artmışken, aynı zamanda Türkiye kırsal nüfusu % 123.8 oranında artmıştır. Görüldüğü gibi toplam nüfusta olduğu gibi kırsal nüfusta da artış oranı, Türkiye ortalamasının altındadır. Bu durum hızlı ve yoğun bir göçü belgelemektedir.

İlk nüfus sayımı ile 1990 yılı arasındaki 12 sayım devresinden yedisinde nüfus artarken, beşinde azalmıştır. En yüksek yıllık artış oranı (% 7.1) 1927-1935 yılları arasında görülmüş olup, bu oran bugüne kadar olan en yüksek artıştır. Bu durum, 1927 sayımına katılmakta kararsızlık gösteren kır nüfusunun 1935'te bu kararsızlığının ortadan kalkması ve katılımın tam olmasından kaynaklanmıştır. Bu sayımdan sonra en yüksek artış oranı %2.6 ile 1980-1985 arası dönemde gerçekleşmiştir. Bunun nedeni ise Kilis kırsal nüfusu için, en önemli çekim merkezlerinden biri olan Kilis ilinin 1980'den sonra ticari hayatının büyük ölçüde sekteye uğraması nedeni ile özelliğini kaybetmesine bağlı olarak, kır nüfusunun artış göstermesidir.

Yukarıda bahsedilen iki dönem dışında artış oranları hep %2'nin altında seyretmiştir. 1945-1950, 1950-1955, 1970-1975, 1975-1980 ve 1985-1990 dönemlerinde ise kır nüfusu azalmıştır. İlk iki devredeki azalışın nedeni Kilis ili yönetim bölgesinde meydana gelen daralmalar, son üçüncü ise göçlerdir. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren başlayan göç hareketi 1975-1980 yılları arasında Kilis'te kaçakçılıkla yaratılan ticari etkinlikler nedeni ile daha da hızlanarak, kır nüfusunun azalmasına yol açmıştır. Aynı dönemlerde, şehir nüfusunda önemli artışların olması da bu görüşü desteklemektedir.

-Yer Değiştirme Olayları :

Bu konu ile ilgili bilgilerden, daha önce Göçler (M.4.1.) ve Göçebe İşçiler (M.4.2.) başlıkları altında detaylı olarak bahsedilmiştir.

-Turizm ve Seyahat:

Kilis'te turistik amaçla seyahat eden nüfusun yoğunlaştığı bölgeler konusunda bir çalışma yapılmamıştır.

-İşsizlik :

Türkiye İş Kurumu'ndan elde edilen veriler aşağıdaki tablolardaki gibidir.

Tablo M.6.4.1.Kamu ve özel sektörden alınan açık işler ve işe yerleştirme

Meslekler	Açık İşler		İşe Yerleştirme			
	Kamu	Özel	Kamu		Özel	
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	-	36	-	-	21	13
Hizmet ve Satış Elemanları	-	20	-	-	4	13
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	666	622	118	547	41	506
Nitelikli Tarım, Ormancılık, ve Su Ürünleri Çalışmaları	1	-	-	1	-	-
Profesyonel Meslek Mensupları	-	13	-	-	5	6
Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	-	81	-	-	6	74
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mens.	40	57	-	40	15	30
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları	1	82	-	-	11	70
Toplam	708	911	118	588	103	712

Kaynak : Kilis Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016.

Tablo M.6.4.2.İşe yerleştirilenlerin sektörel dağılımı(Özel sektör)

Sektörler	Kadın	Erkek	Toplam
Tarım, Avcılık, Ormancılık	-	-	7
Tarım, Avcılık, Ormancılık	-	-	-
Balıkçılık	-	-	-
Sanayi	-	-	72
Madencilik ve Taşocakçılığı	-	-	-
İmalat Sanayi	-	-	72
Elektrik, Gaz, ve Su	-	-	-
İnşaat	-	-	34
Hizmetler	-	-	702
Toptan ve Perakende Ticaret	-	-	-
Oteller ve Lokantalar	-	-	10
Taşıma, Depolama ve Haberleşme	-	-	7
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	-	-	-
Gayrimenkul Kiralama Faaliyetleri	-	-	-
Kamu yönetimi, Savunma ve Eğitim Hizmetleri	-	-	4

Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	-	-	4
Diğer Toplumsal, Sosyal, Kişisel	-	-	677
Evlerde Yapılan Hizmet İşleri	-	-	-
Uluslar arası Örgütler ve Temsilcisi	-	-	-
Toplam	-	-	815

Kaynak : Kilis Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016.

Tablo M.6.4.3.İşkura kayıtlı kişilerin kişisel durumları

Sosyal Durum	Başvuru			İşe Yerleştirme			Kayıtlı İşgücü			Kayıtlı İşsiz		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Normal	1752	891	2643	1278	221	1499	2998	2108	5106	2701	1976	4677
Özürlü	119	137	256	18	0	18	252	194	446	240	191	431
Eski Hükümlü	9	0	9	4	0	4	24	0	24	20	0	20
Terör Mağduru	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel Toplam:	1880	1028	2908	1300	221	1521	3274	2302	5576	2961	2167	5128

Kaynak : Kilis Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

Tablo M.6.4.4.İşkura kayıtlı kişilerin öğrenim durumları

Öğrenim Durumu	Başvuru			İşe Yerleştirme			Kayıtlı İşgücü			Kayıtlı İşsiz		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Bilinmeyen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Okur Yazar Olmayan	207	209	416	11	2	13	226	241	467	222	241	463
Okur Yazar	72	46	118	44	14	58	90	131	221	87	129	216
İlköğretim	1053	400	1453	946	129	1075	1887	1129	3016	1710	1053	2763
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	459	306	765	261	58	319	914	676	1590	805	633	1438

Önlisans	44	37	81	27	12	39	94	73	167	84	69	153
Lisans	46	33	79	11	6	17	59	50	109	49	41	90
Yüksek Lisans	2	1	3	0	0	0	4	2	6	4	1	5
Doktora	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel Toplam:	1883	1032	2915	1300	221	1521	3274	2302	5576	2961	2167	5128

Kaynak : Kilis Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

Tablo M.6.4.5. İşkura kayıtlı kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru			İşe Yerleştirme			Kayıtlı İşgücü			Kayıtlı İşsiz		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
15-29	339	222	561	75	25	100	357	302	659	343	298	641
20-24	489	174	663	252	44	296	842	478	1320	790	451	1241
25-29	283	113	396	246	51	297	603	325	928	534	295	829
30-34	210	147	357	238	31	269	484	356	840	415	339	754
35-39	159	128	287	201	34	235	330	299	629	294	269	563
40-44	112	71	183	128	25	153	237	225	462	200	211	411
45-49	196	103	299	136	9	145	232	167	399	204	157	361
50-54	21	17	38	10	2	12	87	76	163	82	73	155
55-59	62	47	109	14	0	14	64	39	103	63	39	102
60-64	6	5	11	0	0	0	35	31	66	33	31	64
65 +	3	1	4	0	0	0	3	4	7	3	4	7
Genel Toplam:	1880	1028	2908	1300	221	1521	3274	2302	5576	2961	2167	5128

Kaynak : Kilis Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, 2016

3.7.9. Tarım ve Hayvancılık

Genel Tarımsal Yapı :

Nüfusunun 2/3 e yakın bir kısmının şehirde yaşadığı il sınırlarında tarımsal faaliyetler ilk bakışta sadece kırsal kesimde yaşayan nüfusu ilgilendiren bir uğraşımış gibi görülebilir. Ancak bu yaklaşım doğru olmayıp, tarımsal faaliyetler yalnızca kırsal kesimde yaşayanların uğraşı değil, aynı zamanda şehir halkının da ticaretten sonra en fazla olduğu bir faaliyettir. Ayrıca yörede ticari aktivite de tarımsal üretime bağlıdır. Aynı durum yörede üretilen tarımsal ürünleri değerlendiren sanayi içinde geçerlidir. Böylece diğer iktisadi faaliyetlerin de kaynağı olan tarım yöredeki en önemli ekonomik faaliyeti oluşturmaktadır.

Kilis il sınırları sıcaklık koşulları yönünden Akdeniz ve Ege kıyılarından sonra Türkiye'nin en avantajlı durumunda bulunan kısımlardandır. Ancak sıcaklık koşullarındaki uygunluğa karşılık yağış ve nem koşulları yönünden saha hiç de iyi bir durumda sayılmaz. Kilis, Osmaniye ve Gaziantep istasyonlarında yapılan incelemelerde en az yağış alan ve yağış oynaklığı en fazla değişen ilin Kilis olduğu belirlenmiştir. Bu durum kuraklık yönünden zaten kritik bir durumda olan Kilis'i daha da zor bir duruma sokmaktadır. Kuraklığın süresi bakımından da Kilis en dezavantajlı ildir. Zira Kilis'te Nisan ayından Aralık ayına kadar olan 7-8 aylık sürede az veya çok su yetmezliği görülürken, bu süre Mayıs ayından Kasım ayına kadar olan 6 aydır. Bununla birlikte, sulama amacına yönelik bazı tesislerin yapımı planlanmaktadır. İlimizin tarım arazisi büyüklüğü 105.500 Ha olup bunun 72.000 Ha'ı sulanabilir, 12000 Ha'ı ise sulanan tarım arazisi durumundadır. 12000 Ha sulu alanın 840 Ha'ı devlet sulaması, 11160 Ha'ı da halk sulaması şeklindedir.

Tarımsal faaliyetler ile ilgili diğer bir faktör ise toprak koşullarıdır. Sahadaki topraklar, fiziksel ve kimyasal özellikleri, su, eğim ve drenaj şartları ile bu şartların birlikte etkisi dikkate alınarak 8 grupta toplanmıştır. Bunlardan ilk dördünü (1., 2., 3. ve 4. sınıf) çeşitli dereceden tarıma uygun topraklar, son üçünü (6., 7. ve 8. sınıf) ise tarımsal kullanışa uygun olmayan araziler oluşturur. Bu sınıflandırmaya göre araştırma sahası toplam alanının yaklaşık yarısını çeşitli dereceden tarıma uygun araziler, diğer yarısını da şiddetli erozyon toprak sıklığı ve taşlılık gibi problemleri nedeniyle sürülerek tarıma uygun olmayan araziler oluşturur.

Tarımsal Üretim :

İl Tarım Müdürlüğü verilerine göre toplam tarım arazisi, yıldan yıla çok az değişmekle birlikte, yaklaşık % 53,6 sınıfta tahıllar, baklagiller, endüstri bitkileri, bostan ve yem bitkileri gibi tarla tarımı ürünlerine % 46,4 ise bağ, zeytin, antep fıstığı, sebze ve meyveler gibi bağ-bahçe tarımına ayrılmaktadır.

Tarla tarımı ürünleri içinde % 51,9 luk oranı ile tahıllar başta gelir, bunu yaklaşık % 40 lık oran ile baklagiller izler. Sanayi bitkileri, bostan ve yem bitkileri ise tarla tarımı içinde ekiliş alanı itibarı ile fazla bir alan taşımaz.

Bağ-bahçe tarımı büyük ölçüde bağ ve zeytinlikler tarafından temsil edilir. Nitekim bağ-bahçe tarımı arazisinin % 80,5 ini bu iki ürüne ayrılan sahalara oluşturur. Sebze tarımı ise, toplam bağ-bahçe arazisinin % 11,3 ünü işgal eder. Bunun % 7,3 lük oranı ile fıstık, % 0,8 lik oranı ile diğer meyveler izler. Böylece Kilis ili sınırlarında tarla tarımının tahıllar ve baklagiller, bağ-bahçe tarımında, bağ, zeytin ve sebzeler tarafında temsil edildiği söylenebilir.

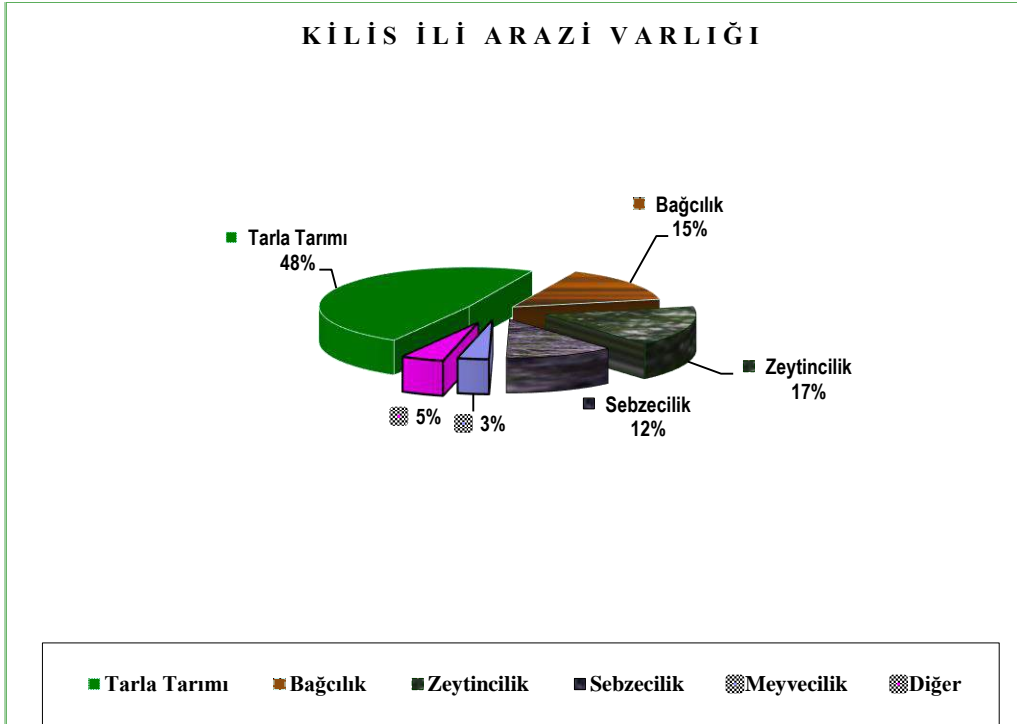
Kilis il sınırları içerisindeki tarım arazisinin kullanım durumu :

Tarıma elverişli alan	: 105.500 Ha.
Tarıma elverişsiz alan	: 16.150 Ha.
Orman ve fundalık alan	: 19.161,5Ha.
Çayır mera arazisi alanı	: 11.800 Ha.
Tarıma elverişli 105.500 hektarlık alanın dağılımı:	

Tarla tarımı	: 51.240 Ha.
Bağcılık	: 15.725 Ha.
Zeytincilik	: 17.750 Ha.
Sebzecilik	: 12.350 Ha.
Meyvecilik	: 3.550 Ha.
Diğer	: 4.885 Ha.

TOPLAM : 105.500 ha.

Sulanabilir alan	: 72 000 Ha.
Sulanan alan	: 14 826 Ha.
Sulanabilecek alan	: 48 645 Ha.
Sulu tarım yapılan alan	: 148 262 Ha.
Kuru tarım yapılan alan	: 865 065 Ha.

Şekil H.2.1. Tarıma elverişli olan arazi miktarının kullanım amacına göre dağılımı

Kaynak : Kilis Tarım İl Müdürlüğü, 2016.

Tarla Bitkileri

Buğdaygiller:

Yörede ekiliş alanı ve üretim miktarı yönünden en önemli tarımsal faaliyeti, tahıl tarımı oluşturmaktadır. Yıldan yıla az çok değişmekle birlikte, hemen her yıl tüm arazilerinin $\frac{1}{4}$ ünden fazlasına, tarla tarımı arazilerinin ise yaklaşık yarısı veya daha fazlasına tahıl ekimi yapılmaktadır.

Sahada tahıl tarımı buğday ve arpa ile temsil edilmektedir. Ekiliş alanlarında genellikle dengeli bir gidiş görülmekte ve her yıl tahıl ekimi yapılan arazilerin % 70 ile % 80 lik bir kısmına buğday, % 20-30 luk bir kısmına da arpa ekilmektedir. Buğdayın arpadan daha fazla ekilmesi, beslenmedeki büyük önemi ve dolayısıyla fiyatının daima yüksek olmasından kaynaklanır.

Tahıl ekiliş alanlarının genellikle yıllar arasındaki kararlı bir gidişe sahip olmasına karşılık, üretim miktarında bu kararlılığı görmek mümkün değildir. Kuraklığın olduğu yıllarda rekolte önemli oranda düşmektedir.

Tablo H.2.1.1.1.1. 2016 yılı buğdaygillerin genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Buğday (Makarnalık)	567	2014	27.466,378	5,60%
MERKEZ	Arpa	853	2201	22.353,592	4,56%
MERKEZ	Buğday (Ekmeklik)	741	1741	21.335,867	4,35%
MERKEZ	Mısır (Silaj)	4	5	57,673	0,01%
MERKEZ	Mısır (Dane)	1	2	28,371	0,01%
MUSABEYLİ	Buğday (Ekmeklik)	865	1511	15.210,145	3,10%
MUSABEYLİ	Arpa	498	781	6.993,343	1,43%
MUSABEYLİ	Buğday (Makarnalık)	141	283	3.161,553	0,64%
MUSABEYLİ	Darı	5	15	135,390	0,03%
MUSABEYLİ	Burçak	1	1	28,300	0,01%
MUSABEYLİ	Mısır (Silaj)	2	3	10,051	0,00%
MUSABEYLİ	Mısır (Dane)	1	1	2,500	0,00%
ELBEYLİ	Buğday (Ekmeklik)	458	8549	37.665,374	7,68%
ELBEYLİ	Buğday (Makarnalık)	358	1971	32.200,464	6,57%
ELBEYLİ	Arpa	183	934	10.394,180	2,12%
ELBEYLİ	Mısır (Dane)	77	239	3.866,316	0,79%
ELBEYLİ	Mısır (Silaj)	29	61	1.424,527	0,29%
POLATELİ	Buğday (Ekmeklik)	345	1095	9.564,340	1,95%
POLATELİ	Buğday (Makarnalık)	217	824	8.402,057	1,71%
POLATELİ	Arpa	352	968	7.045,289	1,44%
POLATELİ	Mısır (Dane)	1	1	15,296	0,00%
TOPLAM		915	2888	25.026,982	5,1%
KİLİS TOPLAMI		5699	23200	207.361,006	42,29%

Baklagiller:

İlimizde üretimi yapılan baklagillere ait genel durum Tablo H.2.1.1.2.1 de verilmiştir.

Tablo H.2.1.1.2.1. 2016 yılı baklagillerin genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Mercimek kırmızı	385	809	11.134,160	2,27%
MERKEZ	Nohut	180	301	3.427,521	0,70%
MERKEZ	Bezelye	13	15	163,325	0,03%
MERKEZ	Bakla	2	5	54,359	0,01%
MERKEZ	Fasulye (taze)	8	10	42,358	0,01%
MERKEZ	Mercimek yeşil	1	1	21,300	0,00%
MUSABEYLİ	Nohut	203	283	2.500,609	0,51%
MUSABEYLİ	Mercimek kırmızı	104	137	1.691,964	0,35%
ELBEYLİ	Mercimek kırmızı	132	545	9.279,290	1,89%
ELBEYLİ	Nohut	27	139	1.488,450	0,30%
POLATELİ	Mercimek kırmızı	186	557	5.022,737	1,02%
POLATELİ	Nohut	45	67	521,860	0,11%
TOPLAM		231	624	5.544,597	1,13%
KİLİS TOPLAMI		1286	2869	35.347,933	7,2%

Kaynak : Kilis Gıda,Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016.

Yem Bitkileri:

Bölgede yem bitkisi olarak baklagillerden olan culban ekimi yapılmaktadır. Tarla tarımı ürünleri içerisinde çok düşük oranlarda olması nedeniyle fazla bir öneme sahip değildir. Zira hayvanların beslenmesinde daha çok arpa, mercimek ve nohut samanı kullanılmaktadır.

İlimizde üretimi yapılan yem bitkilerine ait genel durum Tablo H.2.1.1.3.1 de verilmiştir.

Tablo H.2.1.1.3.1. 2016 yılı yem bitkilerinin genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Fiğ	119	164	1.916,399	0,39%
MERKEZ	Yonca	6	8	56,410	0,01%
MERKEZ	Korunga	1	1	21,875	0,00%
MERKEZ	Caramba	1	1	13,403	0,00%
MUSABEYLİ	Fiğ	102	137	1.568,081	0,32%
ELBEYLİ	Fiğ	5	11	251,557	0,05%
POLATELİ	Fiğ	43	65	792,179	0,16%
POLATELİ	Sorgum Sudan Otu	1	1	10,162	0,00%
KİLİS TOPLAMI		278	388	4.630,066	0,93%

Endüstriyel Bitkiler:

Yörede endüstri bitkilerinden susam,pamuk,yağlık zeytin, salçalık biber ve domates, şaraplık üzüm üretimi yapılmaktadır. Endüstri bitkileri ekilen sahalalar, tüm tarım arazilerinin % 34,97 sini oluşturmaktadır.

Bu bitkilerden özellikle yağlık zeytin ve şaraplık üzüm üretimin büyük kısmını kapsamaktadır. Yöre, sıcaklık koşulları yönünden pamuk, susam ve diğer endüstri bitkileri üretimine uygun olduğu halde bu bitkilerin yeterli sulama yapılmadan –susam hariç- yetiştirildiklerinde verimlerinin çok düşük oluşu, ekiliş alanlarını sınırlandıran en önemli etmendir. Zira yörede ilkle sulama tesisleriyle elde edilen az miktarda su, ancak sınırlı miktarda arazinin sulanmasına yetmekte ve bu alanlarda da çoğu zaman sebze yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tablo H.2.1.1.4.1. 2016 yılı endüstri bitkilerinin genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Zeytin (Yağlık)	2286	6853	58.148,974	11,86%
MERKEZ	Üzüm (Şaraplık)	1931	4350	36.174,575	7,38%
MERKEZ	Biber (salçalık)	132	186	2.356,131	0,48%
MERKEZ	Domates (Salçalık)	15	16	87,838	0,02%
MERKEZ	Pamuk	4	7	48,348	0,01%
MUSABEYLİ	Zeytin (Yağlık)	1661	6075	44.489,104	9,08%
MUSABEYLİ	Üzüm (Şaraplık)	614	1138	11.334,064	2,31%
MUSABEYLİ	Pamuk	6	12	119,636	0,02%
MUSABEYLİ	Biber (salçalık)	5	5	65,686	0,01%
MUSABEYLİ	Domates (Salçalık)	4	4	21,059	0,00%
MUSABEYLİ	Susam	2	2	15,750	0,00%
ELBEYLİ	Zeytin (Yağlık)	119	233	3.441,495	0,70%
ELBEYLİ	Biber (salçalık)	16	31	393,313	0,08%
ELBEYLİ	Üzüm (Şaraplık)	26	102	365,184	0,07%
POLATELİ	Zeytin (Yağlık)	352	859	6.703,273	1,37%
POLATELİ	Üzüm (Şaraplık)	386	706	5.700,691	1,16%
POLATELİ	Biber (salçalık)	92	159	2.054,616	0,42%
KİLİS TOPLAMI		7651	20738	171.519,737	34,97%

Kaynak : Kilis Gıda,Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Meyve Üretimi:

Bölgede küçük çapta meyvecilik yapılmakta olup; en önemli meyvecilik uğraşısı antep fıstığı ve üzüm yetiştiriciliğidir. Antep fıstığı uzunca bir zamanda normal ürün vermeye başladığından, çoğunlukla bağ ile birlikte ara tarımı şeklinde yetiştirilmektedir. Fıstıkta olduğu gibi zeytin de bir devirlik vardır. Verimli bir yılı, düşük verimli bir yıl izler.

Bölgede antep fıstığı, üzüm ve zeytin dışında armut, ayva, erik, kayısı, zerdali, kiraz, şeftali, vişne, ceviz, badem, dut, incir ve nar gibi meyveler de üretilmektedir. Bu meyveler çoğunlukla tek başına bahçe oluşturacak şekilde değil de, su boylarında, bağ içinde veya takımlarda yer almaktadır. Ayrıca bahçe teşkil etmeyecek şekilde eğimli alanlarda tek tek ağaçlar şeklinde yabancı melengiç ve sakızlar da aşılanarak yetiştirilmektedir. Bölgede sözü edilen meyve ağaçları yönünden Kızılkent, Yeşiloba, Belenözü, Söğütlü, Ürünlü Eğlen ve Narlıca köyleri başta gelmektedir. Zeytin ve üzüm üretimi aşağıda daha geniş bir şekilde anlatılmıştır.

Tablo H.2.1.2.1.1. 2016 yılı meyvelerin genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Antep fıstığı	337	546	6.951,068	1,42%
MERKEZ	Nar	58	80	912,841	0,19%
MERKEZ	Karpuz	17	35	615,910	0,13%
MERKEZ	Badem	25	30	416,453	0,08%
MERKEZ	Üzüm Sofralık (Çekirdekli)	16	22	322,335	0,07%
MERKEZ	Ceviz	38	52	238,471	0,05%
MERKEZ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdekli)	14	18	220,835	0,05%
MERKEZ	Üzüm Sofralık (Çekirdeksiz)	9	16	177,246	0,04%
MERKEZ	Karışık Meyvelik	27	31	176,218	0,04%
MERKEZ	Elma (Diğer)	7	12	96,731	0,02%
MERKEZ	İncir	26	29	90,060	0,02%
MERKEZ	Erik	5	6	57,383	0,01%
MERKEZ	Acur	5	5	41,043	0,01%
MERKEZ	Kavun	6	6	39,371	0,01%
MERKEZ	Elma (Starking)	2	8	38,262	0,01%
MERKEZ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdeksiz)	3	3	20,093	0,00%
MERKEZ	Kiraz	3	3	18,833	0,00%
MERKEZ	Çamfıstığı	1	2	11,619	0,00%
MERKEZ	Armut	1	2	11,200	0,00%
MERKEZ	Kayısı	2	3	8,386	0,00%
MERKEZ	Elma (Amasya)	1	1	8,186	0,00%
MERKEZ	Trabzon hurması	1	1	3,244	0,00%
MUSABEYLİ	Üzüm Kurutmalık	675	1251	12.804,459	2,61%

	(Çekirdekli)				
MUSABEYLİ	Antep fıstığı	282	408	3.774,881	0,77%
MUSABEYLİ	Badem	70	78	595,069	0,12%
MUSABEYLİ	Ceviz	124	155	481,520	0,10%
MUSABEYLİ	Kavun	26	28	439,254	0,09%
MUSABEYLİ	Nar	53	64	345,787	0,07%
MUSABEYLİ	Karışık Meyvelik	42	43	208,968	0,04%
MUSABEYLİ	İncir	52	57	163,860	0,03%
MUSABEYLİ	Kiraz	5	6	52,450	0,01%
MUSABEYLİ	Elma (Starking)	7	7	30,561	0,01%
MUSABEYLİ	Trabzon hurması	5	5	22,012	0,00%
MUSABEYLİ	Nektarin	1	1	18,300	0,00%
MUSABEYLİ	Karpuz	2	2	15,450	0,00%
MUSABEYLİ	Kayısı	4	5	11,252	0,00%
MUSABEYLİ	Acur	1	1	8,300	0,00%
MUSABEYLİ	Elma (Golden)	1	1	3,000	0,00%
MUSABEYLİ	Hıyar	1	1	1,800	0,00%
MUSABEYLİ	Erik	1	1	1,700	0,00%
MUSABEYLİ	Çamfıstığı	1	1	1,400	0,00%
MUSABEYLİ	Fidanlık (meyve, kavaklık)	1	1	1,200	0,00%
ELBEYLİ	Antep fıstığı	159	421	3.146,735	0,64%
ELBEYLİ	Karışık Meyvelik	16	18	688,563	0,14%
ELBEYLİ	Karpuz	7	42	650,974	0,13%
ELBEYLİ	Üzüm Sofralık (Çekirdekli)	32	40	561,408	0,11%
ELBEYLİ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdekli)	29	60	374,728	0,08%
ELBEYLİ	Ceviz	1	1	131,634	0,03%
ELBEYLİ	Nar	4	6	60,935	0,01%
ELBEYLİ	Badem	5	12	57,259	0,01%
ELBEYLİ	Elma (Starking)	1	1	16,250	0,00%
POLATELİ	Antep fıstığı	64	82	833,461	0,17%
POLATELİ	İncir	25	30	98,826	0,02%
POLATELİ	Ceviz	22	26	81,077	0,02%
POLATELİ	Elma (Diğer)	6	7	78,190	0,02%
POLATELİ	Nar	11	13	77,299	0,02%

POLATELİ	Karışık Meyvelik	15	19	60,283	0,01%
POLATELİ	Badem	7	9	57,474	0,01%
POLATELİ	Kavun	2	3	38,600	0,01%
POLATELİ	Kiraz	1	1	23,875	0,00%
POLATELİ	Karpuz	1	1	20,600	0,00%
POLATELİ	Elma (Starking)	3	3	17,429	0,00%
POLATELİ	Armut	1	1	13,400	0,00%
POLATELİ	Elma (Golden)	2	3	12,788	0,00%
POLATELİ	Hıyar	1	1	6,520	0,00%
POLATELİ	Elma (Amasya)	1	1	3,500	0,00%
POLATELİ	Elma (Grannysmith)	1	1	1,374	0,00%
KİLİS TOPLAMI		2375	3829	36.570,193	7,43%

Kaynak : Kilis Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Zeytincilik : Bölgedeki zeytinlikler 121.846 da 757 m² alana yakın bir saha kaplamakta ve bu miktarın Kilis alanına oranı % 24,87 sini oluşturmaktadır. Zeytinlikler, Kilis Ovası ve çevresiyle Afrin ve Sabun Suları arasındaki parçalı düzlükler üzerinde yoğunluk kazanmaktadır. Bu sahalarda zeytinliklerin tüm tarım arazisi içerisindeki oranları % 20-40 arasında değişmekte, hatta yer yer % 50 lere kadar çıkabilmektedir. Bu oran, Afrin Çayı doğusundaki bazalt platosu üzerinde yer alan köylerde azalarak % 20 nin altına iner. İlde zeytinliklerin en az olduğu kısım ise, Balık ve Sinnepe Suları arasındaki düzlüklerdir. Bu kısımdaki oran % 1 dolayındadır. Burada yağış miktarının Kilis Ovasına göre azalması, toprakların killi bir yapıya sahip olması zeytin verimini düşürdüğünden daha karlı bir duruma geçen tahıl ve baklagil tarımı yoğunluk kazanmaktadır.

Bölgede zeytinin dikey sınırı 950-1000 metrelere kadar çıkmaktadır. Örneğin sahanın zeytinciliğe en fazla önem verilen ve tarım arazisinin yarısından çoğunun zeytinliklere tahsis edilmiş olduğu Hüseyinoğlu Köyü 870 m yükseklikte kurulmuştur. Bu örnek bir istisna olmayıp sahanın zeytin arazisi fazla olan köyleri genellikle bu çevrede yer almaktadır. Bu durum bölgenin sıcak bir iklime sahip olması yanında, genel olarak güneye bakan yamaçlardan meydana gelmesinden kaynaklanır. Böylece sahadaki köylerin hemen tamamı yükselti yönünden zeytinin yetişme sınırı içerisinde kalmaktadır.

İlimizde mevcut yağlık zeytin çeşidinin yanında il sanayisini olumlu yönde etkileyecek, alternatif değerlendirme özelliklerine sahip, sofralık-salamuralık-yağlık zeytin çeşitleri getirtilerek üretimleri sağlanmıştır.

Tablo H.2.1.2.1.2. 2016 yılı zeytinlik genel durumu;

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Zeytin (Yağlık)	2286	6853	58.148,974	11,86%
MERKEZ	Zeytin (Sofralık)	54	115	1.024,252	0,21%
MUSABEYLİ	Zeytin (Yağlık)	1661	6075	44.489,104	9,08%
MUSABEYLİ	Zeytin (Sofralık)	63	95	1.139,105	0,23%
MUSABEYLİ	Zeytin	42	77	712,107	0,15%

ELBEYLİ	Zeytin (Yağlık)	119	233	3.441,495	0,70%
ELBEYLİ	Zeytin	43	90	1.504,737	0,31%
ELBEYLİ	Zeytin (Sofralık)	3	4	229,436	0,05%
POLATELİ	Zeytin (Yağlık)	352	859	6.703,273	1,37%
POLATELİ	Zeytin	265	605	4.174,200	0,85%
POLATELİ	Zeytin (Sofralık)	15	27	280,074	0,06%
KİLİS TOPLAMI		4903	15033	121.846,757	24,87%

Kaynak : Kilis Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Bağcılık : Toplam tarım arazisinin 1/5 inden fazlası bağ alanlarına ayrılmıştır. Tahıldan sonra en önemli tarımsal uğraştır. Bölgede bağ alanlarının böylesine geniş bir saha kaplaması, öncelikle zeytinle birlikte bu ürünün tarımının diğer ürünlerin yetiştirilmesine pek uygun olmayan eğimli arazilerde de yapılabilmesidir. Bağların zeytinliklere tercih edilişi ise, bağın zeytine göre olan bazı üstünlüklerinden kaynaklanır. Her şeyden önce zeytin, iki yılda bir normal ürün verirken, bağlar her yıl normal ürün verirler. Ayrıca bağlar, dikildikten 5-6 yıl sonra ürün vermeye başlamasına karşılık zeytinlikler 15-20 yılda ancak normal ürün vermektedir.

Geçmişte daha önemli bir tarımsal faaliyet olan bağcılık, 1960 lı yıllardan başlayarak 1970 li yıllar boyunca devam eden floksera zararlısı yüzünden bir ara önemini yitirmiş ve böylece tarla tarımı arazileri ile zeytinlikler genişleme imkanı bulmuştur. Fakat flokseranın görüldüğü yıllardan hemen sonra, kuruyan bağların yerine bu zararlıya karşı dayanıklı Amerikan asma çubuklarının dikilmeye başlamasıyla bağcılık, yeniden bir gelişme eğilimine girmiş ve bugün de bu eğilim devam etmektedir. Buna karşın tarla arazisi ve özellikle zeytinlikler her geçen gün daralmaktadır.

Gerek Kilis Ovasına göre bağların flokseradan daha geç zarar görmesi, gerekse yeni bağların Kilis Ovasındaki olumlu sonuçlarının görülmesinden sonra bağ dikimine başlanması, bölgenin diğer kısımlarında bağların Kilis Ovasına göre daha az saha kaplamasına sebep olmuştur. Nitekim Kilis Ovasında yeni bağların oluşturulmasına 1960 lı yıllardan itibaren başlanmışken, çevre köylerde son 10-15 yıldan bu yana başlanmış ve halen de devam etmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, bölgede elde edilen üzümlerin önemli bir bölümünü işleyen Kilis Tekel Suma Fabrikasının Kilis Ovasında yer alan köylere daha yakın olmasının da etkisi vardır. Bağların Kilis Ovasında yoğunlaşmasının bir başka nedeni de, Kilis Ovasının $\frac{3}{4}$ ünün şehirde oturan ailelere ait olması ve şehir halkının geçimini tarımdan sağlasın veya sağlamasının mutlaka zeytinlik ve özellikle bağlara sahip olma istekleridir. Zira üzümün olgunlaştığı devrede bağlara göç şehir halkının vazgeçemediği bir gelenek olup, bağlar ticari olduğu kadar sayfiye amacına yöneliktir. Şehirde yaşayanlar boş zamanlarında bağlarla uğraşarak değerlendirmektedirler. Ayrıca kuru üzüm, pestil, sucuk ve sirke gibi üzüm mamulleri ile kışlık yaparak, şehir halkının geleneksel ihtiyaçları arasındadır.

Bölgede bağların büyük bir kısmı dikildiği araziye yalnız başına doldururken, az bir kısmı da zeytin ve antep fıstığı ile birlikte bulunmaktadır. Böylece zeytin veya antep fıstığı yetişip ürün vermeye başlayınca kadar arazi, daha erken yetişen bağla değerlendirilmiş olmaktadır.

Bölgede yarıdan çoğu meyve veren yaşta olmak üzere toplam on milyonu aşkın bağ tiyeğinin bulunduğu ve bu tiyeklerden 40.000 ton civarında yaş üzüm elde edildiği sanılmaktadır. Yerden yere değişmekle birlikte bir bağdan 60 ile 100 arasında tiyek bulunmakta ve dekara yaş üzüm verimi 700-800 kg kadar olmaktadır. Bölgede üretilen üzümler hem yaş hem kuru olarak değerlendirilmekte ve kuru üzüm üretiminin 2.500-3.000 tona yakın bir kısmı pekmez imalathaneleri tarafından kullanılmaktadır. 1 kg kuru üzüm yaklaşık 4 kg yaş üzümde elde edilir. 2011 yılında 13.135 ton yaş üzüm 10.521 ton kuru üzüm Mey Alkollü İçecekler Suma Fabrikası tarafından hammadde olarak kullanılmıştır.

Tablo H.2.1.2.1.2. 2016 yılı bağcılık genel durumu

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Üzüm (Şaraplık)	1931	4350	36.174,575	7,38%
MERKEZ	Zeytin-Üzüm	39	59	957,023	0,20%
MERKEZ	Üzüm Sofralık (Çekirdekli)	16	22	322,335	0,07%
MERKEZ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdekli)	14	18	220,835	0,05%
MERKEZ	Üzüm Sofralık (Çekirdeksiz)	9	16	177,246	0,04%
MERKEZ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdeksiz)	3	3	20,093	0,00%
MUSABEYLİ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdekli)	675	1251	12.804,459	2,61%
MUSABEYLİ	Üzüm (Şaraplık)	614	1138	11.334,064	2,31%
MUSABEYLİ	Zeytin-Üzüm	154	210	2.997,160	0,61%
ELBEYLİ	Üzüm Sofralık (Çekirdekli)	32	40	561,408	0,11%
ELBEYLİ	Üzüm Kurutmalık (Çekirdekli)	29	60	374,728	0,08%
ELBEYLİ	Üzüm (Şaraplık)	26	102	365,184	0,07%
ELBEYLİ	Zeytin-Üzüm	6	6	90,666	0,02%
POLATELİ	Üzüm (Şaraplık)	386	706	5.700,691	1,16%
POLATELİ	Zeytin-Üzüm	81	130	1.071,810	0,22%
KİLİS TOPLAMI		4015	8111	73.172,277	14,93%

Kaynak : Kilis Gıda,Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Sebze Üretimi :

Kilis 14.247 da 194 m² ekiliş alanıyla sebze bahçeleri, Kilis ili toplam alanına oranı % 2,89 dur. Bununla birlikte, yoğun bir uğraşı gerektiren ve bol miktarda üretime imkan veren sebzeçilik, ildeki en önemli tarımsal faaliyetler arasında yer alır. Bölgede sulanabilir tarım arazilerinin hemen hemen tamamı diğer ürünlere göre daha zor, fakat daha karlı olan sebze tarımına ayrılmıştır. Sebze bahçeleri bölgenin sulanabilir kısımlarında toplanmıştır. Sebze tarımı arazilerinin yarıya yakını şehrin belediye sınırları içinde kalan kısmında, diğer yarısı da köylerde yer almaktadır. Bu dağılıfta, su kaynakları yanında şehrin yoğun bir nüfus kitlesi ve şehir halkının sebze tarımı kültürüne sahip olmasının da rolü vardır. Şehir civarında sebze bahçeleri kaynaklar yönünden oldukça zengin olan ve ova üzerinde akışına bağlı olarak sulamada geniş ölçüde yararlanılabilen Akpınar Suyunun yer aldığı doğu kısmıyla, basit tesislerle yer altı sularından yararlanılan güney kısmında yoğunlaşmıştır. Aynı şekilde kırsal kesimde de güçlü ve çok sayıda kaynağa sahip olan Yeşiloba, Belenözü, Kızılkent,

Topallar ve Ürnlü gibi köylerle vadi içlerinde arazisi bulunan köylerde (Söğütlü, Taşhalar, Eğlen, Beşenli, Polateli, Polatbey, Ömeroğlu, İnanlı) yoğunluk kazanmıştır.

Bölgede yaz ve kış sebzelerini her ikisi de üretilmektedir. Köylerde sadece yaz sebzeleri yetiştirilirken, daha alçakta yer almasına bağlı olarak kış aylarında sıcaklık koşulları yönünden daha avantajlı bir durumda olan şehir çevresinde hem kış hem de yaz sebzeleri yetiştirilmektedir. Buralarda kışlık sebzeler hasat edildikten sonra yerine yazlık sebzeler dikilmek suretiyle, aynı tarladan yılda iki alınmaktadır. Bu durum sebze ekiliş alanlarının yarıya yakınının şehir civarında yer almasının da bir nedenidir.

Sebze bahçelerinin yaklaşık % 80 ine de kış sebzeleri ekilmektedir. Önem sırasına göre yetiştirilen başlıca yaz sebzeleri; kuru soğan, biber, patlıcan, domates, salatalık, taze fasulye ve bamyadır. Kış sebzelerini ise havuç, turp, yeşil soğan, ıspanak, yeşil sarımsak, pırasa, marul, kabak ve maydanoz oluşturmaktadır.

Yaz sebzelerinin nispeten kararlı üretimine karşın kış sebzeleri açıkta yetiştirildiği için, kış soğuklarında zarar gördüklerinden üretim yıldan yıla farklılık gösterir. Sebzeler bölge ihtiyacını karşılamaktan başka, kışlık sebzeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerine pazarlanmaktadır.

Tablo H.2.1.2.2.1. 2016 yılı sebzeçilik genel durumu

İlçe Adı	Ürünler	İsletme Sayısı	Arazi Sayısı	Ekili Alan (da,m2)	Ekili Alanın KİLİS Toplamına Oranı
MERKEZ	Karışık Sebzelik	263	473	3.910,905	0,80%
MERKEZ	Kırmızı Biber	27	38	840,193	0,17%
MERKEZ	Soğan (kuru)	51	60	637,901	0,13%
MERKEZ	İspanak	4	9	108,040	0,02%
MERKEZ	Patlıcan	5	6	39,420	0,01%
MERKEZ	Sarımsak (taze)	3	3	32,422	0,01%
MERKEZ	Soğan (taze)	2	2	23,050	0,00%
MERKEZ	Domates (Sofralık)	1	1	10,280	0,00%
MERKEZ	Marul (kıvrıkcık)	2	2	7,385	0,00%
MERKEZ	Bamya	4	4	6,127	0,00%
MERKEZ	Maydanoz	1	1	5,776	0,00%
MERKEZ	Biber (sivri, çaliston)	1	1	0,488	0,00%
MUSABEYLİ	Kırmızı Biber	172	340	3.963,094	0,81%
MUSABEYLİ	Soğan (kuru)	55	65	357,529	0,07%
MUSABEYLİ	Karışık Sebzelik	223	295	330,289	0,07%
MUSABEYLİ	Sarımsak (kuru)	7	7	15,915	0,00%
MUSABEYLİ	Domates (Sofralık)	4	4	8,320	0,00%
MUSABEYLİ	Soğan (taze)	3	3	3,274	0,00%
MUSABEYLİ	Patlıcan	2	2	2,730	0,00%
ELBEYLİ	Karışık Sebzelik	11	13	161,670	0,03%
ELBEYLİ	Bamya	1	1	2,000	0,00%

ELBEYLİ	Kırmızı Biber	1	1	1,142	0,00%
POLATELİ	Karışık Sebzelik	183	326	3.378,296	0,69%
POLATELİ	Soğan (kuru)	21	28	227,103	0,05%
POLATELİ	Kırmızı Biber	6	8	157,195	0,03%
POLATELİ	Soğan (taze)	1	2	16,650	0,00%
KİLİS TOPLAMI		1054	1695	14.247,194	2,89%

Hayvansal Üretim

Büyükbaş Hayvancılık:

İlimiz büyükbaş hayvan sayısı 11.500 olup, hayvancılık yapılan bölgeler: küçük işletmeler tüm köylerimizde mevcut olup, genellikle işletme kapasiteleri 1-5 baştır. 50 baş ve üzeri kapasitede 7 adet süt sığırı işletmesi, 6 adet besi sığırı işletmesi bulunmaktadır. Süt sığırı işletmelerinin üretim yönü hem et hem de süte yöneliktir. Besi işletmelerinin üretim yönü ise sadece et üretimi amaçlıdır. Canlı hayvan ihracatı yapılmamaktadır. Büyük işletmelerdeki atıklar gübre çukurunda toplanmakta ve tarım sektöründe değerlendirilmektedir. Küçük ölçek işletmelerde oluşan atıklar hayvan gübresi olarak tarım sektöründe çiftçiler tarafından kullanılmaktadır.

Bölgede ki sığırlar, Güney Anadolu sarı-kırmızı yerli ırkının Kilis sığırı alt türüne ait olup, bu ırkın süt verimi diğer yerli ırklardan daha yüksektir. Yerli ırkların süt verimleri 400-1.900 lt. arasında değişmekte, Kilis sığırının ise 2.500 lt.'yi aşmaktadır. Son birkaç yıldır suni tohumlama yolu ile, bölge sığırları, süt verimi yüksek ırklarla (Holstein, Simmental) melezleştirilmeye çalışılmaktadır.

Küçükbaş Hayvancılık :

Bölgede et, süt ve yapağı gibi ekonomik değeri olan ürünler için beslenen, başka bir değişik yük ve çeki hayvanı olarak kullanılanlar dışında ki tüm hayvanların yaklaşık %98'ini küçükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Bölgede otlak alanlarının miktar ve kalite yönünden yetersiz oluşu, geniş ve verimli otlakların bulunduğu sahalarda gelişebilecek olan büyükbaş hayvancılık yerine, düşük kaliteli mera koşullarında da yetiştirilebilen küçükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır.

Koyun ve keçilerin düşük potansiyelli mera alanlarında da yetiştirilebilmeleri, onların bazı özellikleri ile ilişkilidir. Koyunlar yeteri kadar beslenemedikleri devrelerde besin ihtiyaçlarının bir kısmını, biriken bu yağ ile karşılarlar. Bu ırklar seyrek otlu ve düşük kaliteli bitkilerin bulunduğu otlakları değerlendirirler ve ağır çevre şartlarının ırkları olarak bilinirler. Aynı özellik, başka nedenlerle keçi içinde geçerlidir. Oldukça yüksek bir hareket kabiliyetine sahip olan bu hayvan, çok eğimli sahalardaki otlara erişebilmekte, diğer hayvanların yemediği kaba gıdaları yüksek oranda hazmederek, besin ihtiyacını orman-maki gibi ağaçsı bitkilerden de sağlayabilmektedir. Böylece kötü çevre koşullarında varlıklarının ve verimliliklerini sürdürebilen keçiler, düşük potansiyelli mera alanlarını değerlendirerek, et ve süte çevirmektedirler.

Bölgede küçükbaş hayvancılığın egemen olmasında, yetiştirilen küçükbaş hayvan ırklarının diğer yerli ırklara göre bazı üstünlüklerinin de etkisi vardır. Sahada yetiştirilen ivesi ırkı koyunlar, yetersiz ve kötü çevre koşullarına karşı dayanıklı, kanaatkâr, iri yapılı ve kuzuları da hızlı gelişme özelliğine sahiptir. Uzun yol yürüme ve tropikal hastalıklara karşı dayanıklı olan bu ırkın süt verimi de diğer yerli ırklardan daha fazladır. Bu nedenle, yerli ırklarımızda süt verimini artırmak için ivesilerden faydalanılır. Bir ivesi koyunu, mor karamanın sağladığı gelirin birkaç katını yetiştiricisine sağlar. Diğer yerli ırkların (mor karaman, ak karaman, dağlıç, karayaka) bir sağım devresindeki süt verimi 40-65 lt kadarken laktasyon süresi daha uzun olan (6-7 ay) ivesilerde 90-155 lt civarındadır.

Bölgede yetiştirilen küçükbaş hayvanların % 54 ünü koyun, % 46 sını da keçiler oluşturmaktadır. Geçmişte keçi sayısı koyundan daha fazla olduğu halde, son yıllarda bölge

tüketiminde koyun etine yönelmiş olması, Ortadoğu ülkelerinin canlı hayvan ihracatlarında daha çok koyunu tercih etmeleri ve bölgenin sözü edilen ihracatın merkezi olması, keçinin orman alanlarına verdiği zararlar nedeniyle devletin orman köylülerine uygun ödeme koşullarıyla koyun vermek suretiyle koyuncululuğu teşviki gibi nedenler, keçi yetiştiriciliği aleyhine koyuncululuğun gelişmesini sağlamıştır.

İlimiz küçükbaş hayvan sayısı 175.000 adettir. Bu hayvanların 95.000 adedi koyun ve 80.000 adedi keçidir. Tüm köylerimizde koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılmakla beraber keçi yetiştiriciliği daha çok dağlık olan köylerimizde(Narlıca, Topdağı, Güneşli, Karaçavuş, Dümbüllü, Çukuroba, Deliçay, Kocabeyli, Mağaracık, Kuskunkıran) yapılmaktadır.

Üretim yönü keçilerin süt amaçlı, koyunların ise et, süt ve yapağı amaçlıdır. İşletme kapasiteleri genellikle 10–50 baştır. 100 baş ve üzeri 160 adet işletme bulunmakta olup, köylerimize dağılmış durumdadır.Oluşan atıklar yani gübre çiftçiler tarafından tarımsal amaçlı gübre olarak kullanılmaktadır.

Kümes Hayvancılığı:

İlimizde tüm köylerde 110.000 adet köy kanatlı hayvanı (tavuk, horoz, kaz, hindi, ördek) mevcuttur. Köylerdeki kanatlılar yumurta amaçlı beslenmektedir. Ticari amaçlı olarak il merkezimizde 5 adet broiler etçi işletme mevcut olup her birinin kapasiteleri 20.000 etçi tavuk kapasitesinde olup Gaziantep ve Hatay firmalarına etçi tavuk yetiştirmektedir. Etçi broilerler 45 günlük besi sonucu Gaziantep ve Hatay'daki kesimhanelerde kesilmektedir. 1 adet yumurtacı işletme bulunmakta olup 20.000 yumurtacı tavuk kapasitesine sahiptir. Ürettiği yumurtaları Kilis pazarına sunmaktadır.

Arıcılık ve İpekböcekçiliği:

İlimizde arıcılık yapan büyük işletme bulunmama ile birlikte dağ köylerinde (Musabeyli, Balıklı, Üçpınar, Tahtalı) bireysel amaçlı küçük ölçek aile tipi arı üreticileri bulunmaktadır. İlimizdeki toplam kovan sayısı 2500 adettir. Üretilen ballar Kilis ve Gaziantep pazarında küçük ölçekli bakkal ve marketlerde tüketime sunulmaktadır. Aile tipi işletmelerde yaklaşık 25.000 kilogram bal üretilmektedir. Balmumu üretimi yapılmamaktadır. Ayrıca ilimizde ipekböcekçiliği ve koza üretimi de yapılmamaktadır.

Organik Tarım :

Organik tarımı ilimizde üretimi yapılan birçok üründe uygulamak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Bölgemizin bakir toprakları, bazı ürünlerin doğal yetiştirme ortamı, hastalık ve zararlıların bir çoğundan arı olması Kilis ilindeki organik tarım üretim potansiyelinin gelecek yıllarda hızla artacağına göstergesidir.

İlimizde 2006 yılında zeytin yetiştiriciliğinde organik tarımı teşvik etmek amacıyla proje hazırlanmıştır. 2006 yılı ve 2011 yılı arasında organik zeytin yetiştiriciliği yapan çiftçi sayısı proje ile birlikte 145 kişiye ulaşmıştır.

2016 yılı içerisinde organik zeytin yetiştiriciliği yapan çiftçilerin birlikte hareket etmeleri ve ürünlerini iç ve dış pazarda daha iyi pazarlamaları için Organik Zeytin Yetiştiriciliği Üretici Birliği kuruldu.

Kilis ilinde 2016 yılı itibarıyla 145 üretici organik zeytin tarımı yapmaktadır. Amacımız bu üretim şeklinin diğer ürünlerde ve olabildiğince geniş çiftçi kitlesiyle sürdürmektir.

Tarımsal Faaliyetler

Pestisit Kullanımı :

İlimizde 2010 yılı içerisinde tarımda kullanılan pestisitler ve kullanılan miktarları aşağıdaki gibidir ;

İnsektisitler	: 32.713 kg/Lt
Fungusit	: 31.063 kg/Lt
Herbisit	: 7.745 kg/Lt
Diğerleri	: 16 kg/Lt
TOPLAM	: 71.538 kg-Lt

Gübre Kullanımı :

İlimizde 2010 yılına ait tarımsal amaç için kullanılan gübrelerin cinsleri ve miktarları aşağıda görülmektedir ;

Tablo H.5.2.1.2016 yılında toprağa tatbik edilen kimyevi gübre miktarları.

GÜBRE CİNSİ	MİKTAR (kg)
%21 A.Sülfat	337,70
%26 CAN	889,55
%33 A.Nitrat	791,01
%30 A.N.	3,00
%46 ÜRE	403,50
20-20 Kompoze	1525,95
20-20+%1 Zn Katkılı Kompoze	158,00
DAP (18-46)	147,10
15-15-15 Kompoze	27
T.S.P. (0-42-0)	2,00
GENEL TOPLAM	4.284,81

Kaynak : İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016.

3.7.10. Sanayi ve Teknoloji

İl Sanayisinin Gelişimi, Yer Seçimi Süreçleri ve Bunu Etkileyen Etkiler :

Sanayileşmenin, teknolojinin, iletişimin ve e-ticaretin baş döndürücü bir hızla ilerlediği günümüz dünyasında bu gerçeğin farkına varan sanayici, tüccar ve iş adamlarımız bu gelişmelere ayak uydurabilmek için organize olmaya başlamışlardır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğünce periyodik olarak Kilis ili sanayi potansiyeli konusunda çeşitli araştırmalar yapılmakta ve ilgili kuruluşlarla koordineli çalışarak raporlar çıkarmaktadır. Aynı şekilde Esnaf ve Sanatkarlar Odalar Birliği ile Esnaf Odaları temsilcileri ile gündemdeki konuları görüşerek bunların çözümleri için ortak faaliyetler yapmaktadır.

Kilis ili Yeni Küçük Sanayi Sitesi genişleme alanı ile ilgili kamulaştırma işlemleri sürmektedir. İlimiz Organize Sanayi Bölgesinin de genişletilmesi ile ilgili alt yapı çalışmaları yapılmaktadır.

İlimizin en önemli yerel ürünleri olan zeytin, zeytinyağı ve üzümün hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tanıtılması, layık olduğu şekilde değerlendirilmesi, üreticiden tüketiciye kadar olan tüm aşamalarda modern ve teknolojik ortamda desteklenmesi ve bu şekilde İlimiz ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlaması amacıyla kurulmuş olan tüm kurum ve kuruluşlar ortak çalışmalarda bulunmaktadır.

İlimiz GAP kapsamında bulunan iller arasında olup, aynı zamanda "Yatırımlarda Yatırımları" ve "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki" ile ilgili kanun, karar ve tebliğ hükümleri hükümleri doğrultusunda Yatırım İndirimi, Gümrük Vergisi Muafiyeti, K.D.V. istisnası ve Enerji Desteği uygulamasını içeren çeşitli teşvik imkanlarından yararlanmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda komşu illere nazaran sanayileşmenin yeterli düzeyde olmadığı ilimizde Organize Sanayi Bölgesinde ve İl genelinde yatırımlar gerçekleşmeye başlamıştır.

İlimizde Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına göre;

Anonim Şirketi	47 adet	
Limited Şirketi	362 adet	
Kooperatifler	54 adet	
Gerçek Kişi	593 adet	bulunmaktadır.

İlimizde 49 adet Sanayi Sicil Belgesi almış olan işletme, Esnaf siciline kayıtlı 4400 adet esnaf ve sanatkar bulunmaktadır.

Kilis Organize Sanayi Bölgesinde 50 adet sanayi parseli bulunmaktadır. Bu parseller sonra yatırımcı talebi ve ihtiyacı doğrultusunda tevhit edilerek 37 adete düşürülmüştür. Halen 20 adet faal, 9 adet gayri faal, 2 adet inşaat halinde ve 2 adet tadilatı yapılan yatırımlar mevcuttur. Organize Sanayi Bölgesinde yer alan fabrikalarda; pekmez, baharat, şekerleme ve çikolata, meyhan çayı, zeytinyağı, margarin, plastik ambalaj, çit teli, asma tavan, pamuk ipliği, sentetik çuval, halı ipliği imalatı yapılmaktadır.

Tablo K.1.1. Kilis Organize Sanayi Bölgesinde arsa tahsisi yapılan firmaların sektörlere göre

Sektör	Firma Sayısı
Gıda Sanayi	13
Dokuma ve Giyim San.(Teks.)	5
Plastik Sanayi	2

Petrokimya Sanayi	1
Otomotiv	1
Diğer	11
Toplam Firma Sayısı	33

Kaynak : Kilis Organize Sanayi Bölgesi Bölge Müdürlüğü ,2016.

300 ha büyüklüğündeki bir alanın OSB tevsi alanı olarak gerçekleştirilmesi için yer seçimi işlemleri tamamlanmış ve sonraki aşamalar için jeolojik çalışmalar sürdürülmektedir.

İlimizde halen kurulu ve faaliyette olan 1 adet Küçük Sanayi sitesinde 250 adet iş yeri bulunmaktadır. Ek Küçük Sanayi Sitesinde ise 150 iş yeri için genişletme çalışmaları yapılmakla birlikte şu anda sadece 38 iş yerinin yapımı için blokların inşaatına başlanmıştır.

Genel Anlamda Sanayinin Gruplandırılması :

İlimizde bulunan sanayi tesislerinin çoğunluğu Kilis Organize Sanayi Bölgesi içerisinde yer almaktadır. O.S.B. Gaziantep karayolunun 10. km sindedir. Bunların dışında kalan sanayi tesislerinden 2 tanesi şehir içinde, diğerleri ise yine Gaziantep yolu üzeri, Kilis çıkışında yer alır. Belediye mezbanesi çevre yolu üzerinde bulunmaktadır.

İlimizde kayıtlı zeytinyağı imalathaneleri, Kilis merkezde ve Musabeyli ilçesinde bulunmaktadır. Merkezde 17 adet, Musabeyli İlçesinde 12, Polateli ilçesinde 2 adet zeytinyağı imalat hanesi bulunmaktadır, Elbeyli ilçesinde ise hiç yoktur.

Sanayi faaliyetleri içinde ikinci önemli grubu, motorlu araç tamiri ile ilgili işyerleri oluşturur. Hali hazırda 16.505'i motosiklet olmak üzere ilde, 31.179 civarında motorlu araç vardır. Bütün bu araçların tamir ve bakımı, sözü edilen iş yerlerinde yapılmaktadır. Küçük Sanayi sitesi Gaziantep yolu üzerindeki sanayi sitesinde hizmet vermektedir. Bunların dışında ilimizde İki adet taş ocağı işletmesi bulunmaktadır.

Tablo K.2.1.Kilis ili Organize Sanayi Bölgesi Faaliyette olan firmalar

NO	FİRMA ÜNVANI	SEKTÖR	ELEKTRİK TÜKETİMİ (YILLIK kWa)
1	Deren Yem San. Tic. Ltd. Şti.	Hayvansal Yem Ürn. İmalatı	36.886,70
2	Mutaş Halı İmalatı San. Tic. Ltd. Şti.	Halı İpliği İmalatı	5.904.249,75
3	Teknopak Plastik Amb. Tic. Ltd. Şti.	Plastik Amb. Ürn. İmalatı	557.679,76
4	Cemre Zeytincilik Ltd. Şti.	Salumara Zeytin İmalatı	504,00
5	Maks Bio Kimya San. Tic. A.Ş.	Biodizel İmalatı	11.880,00
6	Ercam Ticaret San. Ltd. Şti.	Porselen Cam Ürn. İmalatı	6.142,38
7	Elkim Gıda Tar. Ürn. San. Tic. Ltd. Şti.	Pekmez İmalatı	47.921,15
8	Atasay Kimya Mak. San. Tic. Ltd. Şti.	Temizlik ve Hijyen Ürn. İml.	1.343,00
9	Saygılı Zeytinyağı Gıda Tic. Ltd. Şti.	Zeytinyağı İmalatı	9.997,53
10	İpek Plastik Kimya Boya Tic. A.Ş.	Sentetik Çuval İmalatı	348.124,14
11	İpek Plastik Kimya Boya Tic. A.Ş.	Sentetik Çuval İmalatı	1.930.900,92
12	Sultan Yağ Gıda San. Tic. Ltd. Şti.	Margarin yağı imalatı	1.438.023,93

13	Detay Proje Mimarlık Tic. Ltd. Şti.	Metal Bahçe Mobilyaları İml.	9.421,15
14	İmamkayalıoğulları Oto. Tic. San. A.Ş.	Renault Servis - Shoowroom	79.731,50
15	Koltukoğlu Vitamin Gıda San. Tic. Ltd.Şti.	Pekmez İmalatı	8.750,19
16	Şekeroğlu Bah. Gıda Tic. Ltd.Şti.	Baharat İmalatı	62.345,14
17	Tutoğlu Gıda San.Tic.Ltd.Şti.	Şekerleme ve çikolata imalatı	140.074,15
18	İzge Gıda San. Tic. Ltd. Şti.	Saplı Şekilli Şeker İml.	18.630,92
19	Deksis Yapı Sistemleri A.Ş.	Asma Tavan panelleri İml.	1.327.026,65
20	Deksis Yapı Sistemleri A.Ş.	Asma Tavan panelleri İml.	93.974,57
21	Kartürk Teks. Oto. San. Tic. A.Ş.	Pamuk İpliği İmalatı	8.201.561,76
22	Ökkeş ARSLANPAY - İpşir Metal	Çit Teli Ürn. İmalatı	4.391,60
23	RA-MA Bayrakdar Meyan Kökü Ltd. Şti.	Meyan Çayı İmalatı	23.922,25

Kaynak : Kilis Organize Sanayi Bölgesi Bölge Müdürlüğü ,2016.

Sanayinin İlçelere Göre Dağılımı :

İlçelerde zeytinyağı imalathaneleri (Musabeyli’de 12 Polateli’de 2 imalathane) dışında sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Sanayi Gruplarına Göre İşyeri Sayıları ve İstihdam Durumu :

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, ilde bulunan sanayilerin sektör bazında çalışan sayılarına göre tablosu K.4.1.’de, Kamu ve Özel Sektörden alınan açık işler ve işe yerleştirmeler K.4.2’de verilmiştir.

Tablo.K.4.1.Sektör bazında çalışan sayısı

NACE2	NACE2_TANIM	10-49 ÇALIŞAN SAYISI OLAN GİRİŞİM SAYISI	50-249 ÇALIŞAN SAYISI OLAN GİRİŞİM SAYISI	250+ ÇALIŞAN SAYISI OLAN GİRİŞİM SAYISI	KİLİSTEKİ TOPLAM GİRİŞİM SAYISI
1032	Sebze ve meyve suyu imalatı	0	0	0	1
1039	Başka yerde sınıflandırılmamış meyve ve sebzelerin işlenmesi ve saklanması	0	0	0	7
1041	Sıvı ve katı yağ imalatı	0	0	0	31
1051	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı	1	0	0	4
1061	Öğütülmüş hububat ve sebze ürünleri imalatı	0	0	0	27
1071	Ekmek, taze pastane ürünleri ve taze kek imalatı	1	0	0	125
1072	Peksimet ve bisküvi imalatı; dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı	0	0	0	2
1082	Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı	1	0	0	2
1084	Baharat, sos, sirke ve diğer çeşni maddelerinin	0	0	0	2

	imalatı				
1310	Tekstil elyafının hazırlanması ve bükülmesi	0	1	0	2
1320	Dokuma	0	0	0	1
1392	Giyim eşyası dışındaki tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı	0	0	0	33
1393	Halı ve kilim imalatı	1	1	0	4
1395	Dokusuz kumaşların ve dokusuz kumaştan yapılan ürünlerin imalatı, giyim eşyası hariç	0	0	0	1
1399	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstillerin imalatı	0	0	0	5
1413	Diğer dış giyim eşyaları imalatı	0	0	0	73
1414	İç giyim eşyası imalatı	1	0	0	1
1419	Diğer giyim eşyalarının ve giysi aksesuarlarının imalatı	0	0	0	1
1520	Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı	1	0	0	5
1610	Ağaçların biçilmesi ve planyalanması	0	0	0	5
1623	Diğer bina doğramacılığı ve marangozluk ürünlerinin imalatı	0	0	0	71
1624	Ahşap konteyner imalatı	0	0	0	3
1629	Diğer ağaç ürünleri imalatı; mantar, saz, saman ve benzeri örme malzemelerinden yapılmış ürünlerin imalatı	0	0	0	9
1722	Kağıttan yapılan ev eşyası, sıhhi malzemeler ve tuvalet malzemeleri imalatı	0	0	0	1
1811	Gazetelerin basımı	0	0	0	1
1812	Diğer matbaacılık	0	0	0	2
2013	Diğer inorganik temel kimyasal maddelerin imalatı	0	0	0	1
2030	Boya, vernik ve benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı	0	0	0	1
2041	Sabun ve deterjan ile temizlik ve parlaticı maddeler imalatı	0	0	0	2
2219	Diğer kauçuk ürünleri imalatı	0	0	0	1
2221	Plastik tabaka, levha, tüp ve profil imalatı	0	0	0	1
2222	Plastik torba, çanta, poşet, çuval, kutu, damacana, şişe, makara vb. paketleme malzemelerinin imalatı	2	0	0	2
2223	Plastik inşaat malzemesi imalatı	1	0	0	13

2229	Diğer plastik ürünlerin imalatı	1	0	0	4
2332	Fırınlanmış kilden tuğla, karo ve inşaat malzemeleri imalatı	2	0	0	13
2362	İnşaat amaçlı alçı ürünlerin imalatı	0	0	0	1
2363	Hazır beton imalatı	1	0	0	1
2370	Taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi	0	0	0	6
2444	Bakır üretimi	0	0	0	2
2512	Metalden kapı ve pencere imalatı	0	0	0	33
2561	Metallerin işlenmesi ve kaplanması	0	0	0	40
2562	Metallerin makinede işlenmesi ve şekil verilmesi	0	0	0	11
2571	Çatal-bıçak takımları ve diğer kesici aletlerin imalatı	0	0	0	1
2591	Çelik varil ve benzer muhafazaların imalatı	0	0	0	2
2593	Tel ürünleri, zincir ve yayların imalatı	0	0	0	1
2599	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerin imalatı	0	0	0	6
2740	Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı	0	0	0	1
2790	Diğer elektrikli ekipmanların imalatı	0	0	0	1
2894	Tekstil, giyim eşyası ve deri üretiminde kullanılan makinelerin imalatı	0	0	0	1
3101	Büro ve mağaza mobilyaları imalatı	0	0	0	3
3102	Mutfak mobilyalarının imalatı	0	0	0	1
3109	Diğer mobilyaların imalatı	1	0	0	7
3212	Mücevher ve benzeri eşyaların imalatı	0	0	0	33
3311	Fabrikasyon metal ürünlerin onarımı	0	0	0	1
3312	Makinelerin onarımı	0	0	0	2
3314	Elektrikli ekipmanların onarımı	0	0	0	4
3511	Elektrik enerjisi üretimi	0	0	0	1
3530	Buhar ve iklimlendirme temini	0	0	0	1
4120	İkamet amaçlı olan veya ikamet amaçlı olmayan binaların inşaatı	10	1	0	43
4211	Kara yolları ve otoyolların inşaatı	1	0	0	1
4221	Akışkanlar için hizmet projelerinin inşaatı	0	0	0	1
4222	Elektrik ve telekomünikasyon için hizmet	0	0	0	1

	projelerinin inşaatı				
4312	Şantiyenin hazırlanması	0	0	0	7
4321	Elektrik tesisatı	1	0	0	4
4322	Sıhhi tesisat, ısıtma ve iklimlendirme tesisatı	0	0	0	22
4329	Diğer inşaat tesisatı	0	0	0	3
4332	Doğrama tesisatı	0	0	0	4
4333	Yer ve duvar kaplama	0	0	0	6
4399	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel inşaat faaliyetleri	0	0	0	1
4511	Otomobillerin ve hafif motorlu kara taşıtlarının ticareti	0	0	0	5
4519	Diğer motorlu kara taşıtlarının ticareti	0	0	0	1
4520	Motorlu kara taşıtlarının bakım ve onarımı	0	0	0	136
4531	Motorlu kara taşıtlarının parça ve aksesuarlarının toptan ticareti	0	0	0	13
4532	Motorlu kara taşıtlarının parça ve aksesuarlarının perakende ticareti	0	0	0	22
4540	Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların ticareti, bakımı ve onarımı	0	0	0	41
4612	Yakıtların, maden cevherlerinin, metallerin ve endüstriyel kimyasalların satışı ile ilgili araçlar	1	0	0	1
4613	Kereste ve inşaat malzemelerinin satışı ile ilgili araçlar	0	0	0	1
4614	Makine, sanayi araç ve gereçleri ile deniz ve hava taşıtlarının satışı ile ilgili araçlar	0	0	0	1
4617	Gıda, içecek ve tütün satışı ile ilgili araçlar	1	0	0	33
4621	Tahıl, işlenmemiş tütün, tohum ve hayvan yemi toptan ticareti	0	0	0	8
4622	Çiçeklerin ve bitkilerin toptan ticareti	0	0	0	1
4623	Canlı hayvanların toptan ticareti	0	0	0	1
4631	Meyve ve sebzelerin toptan ticareti	0	0	0	7
4632	Et ve et ürünlerinin toptan ticareti	1	0	0	2
4633	Süt ürünleri, yumurta ve yenilebilir sıvı ve katı yağların toptan ticareti	1	0	0	5
4634	İçecek toptan ticareti	0	0	0	1
4636	Şeker, çikolata ve şekerleme toptan ticareti	0	0	0	3
4637	Kahve, çay, kakao ve baharat toptan ticareti	1	0	0	2

4638	Balık, kabuklular ve yumuşakçalar da dahil diğer gıda maddelerinin toptan ticareti	0	0	0	1
4639	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalardaki gıda, içecek ve tütün toptan ticareti	2	0	0	10
4641	Tekstil ürünlerinin toptan ticareti	0	0	0	13
4642	Giyisi ve ayakkabı toptan ticareti	0	0	0	1
4643	Elektrikli ev aletleri toptan ticareti	0	0	0	23
4644	Porselen ve cam eşya ile temizlik maddelerinin toptan ticareti	0	0	0	4
4646	Eczacılık ürünlerinin toptan ticareti	0	0	0	1
4647	Mobilya, halı ve aydınlatma ekipmanlarının toptan ticareti	0	0	0	1
4648	Saat ve mücevher toptan ticareti	0	0	0	7
4649	Diğer ev eşyalarının toptan ticareti	1	0	0	12
4651	Bilgisayar, bilgisayar çevre birimleri ve yazılım toptan ticareti	0	0	0	2
4652	Elektronik ve telekomünikasyon ekipmanlarının ve parçalarının toptan ticareti	0	0	0	1
4671	Katı, sıvı ve gazlı yakıtlar ile bunlarla ilgili ürünlerin toptan ticareti	0	0	0	10
4673	Ağaç, inşaat malzemesi ve sıhhi teçhizat toptan ticareti	1	0	0	6
4674	Hırdavat, sıhhi tesisat ve ısıtma tesisatı malzemelerinin toptan ticareti	0	0	0	2
4675	Kimyasal ürünlerin toptan ticareti	0	0	0	2
4677	Atık ve hurda toptan ticareti	0	0	0	2
4690	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalardaki toptan ticaret	4	0	0	38
4711	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek veya tütün ağırlıklı perakende ticaret	4	0	0	522
4719	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda yapılan diğer perakende ticaret	0	0	0	3
4721	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki meyve ve sebze perakende ticareti	0	0	0	13
4722	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki et ve et ürünlerinin perakende ticareti	1	0	0	57
4724	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki ekmek, pastalar, unlu mamuller ve şekerli ürünlerin perakende ticareti	1	0	0	66

4725	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki içeceklerin perakende ticareti	0	0	0	11
4726	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki tütün ürünlerinin perakende ticareti	0	0	0	18
4729	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda ürünlerinin perakende ticareti	1	0	0	39
4730	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda otomotiv yakıtının perakende ticareti	3	0	0	26
4741	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda bilgisayarların, çevre donanımlarının ve yazılım programlarının perakende ticareti	0	0	0	2
4742	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda telekomünikasyon teçhizatının perakende ticareti	0	0	0	17
4743	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda ses ve görüntü cihazlarının perakende ticareti	1	0	0	2
4751	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda tekstil ürünleri perakende ticareti	1	0	0	225
4752	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda hırdavat, boya ve cam perakende ticareti	0	0	0	104
4753	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda halı, kilim, duvar ve yer kaplamalarının perakende ticareti	0	0	0	10
4754	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda elektrikli ev aletlerinin perakende ticareti	2	0	0	15
4759	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda mobilya, aydınlatma teçhizatı ve diğer ev eşyalarının perakende ticareti	0	0	0	47
4761	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda kitapların perakende ticareti	0	0	0	1
4762	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda gazeteler ve kırtasiye ürünlerinin perakende ticareti	0	0	0	35
4763	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda müzik ve video kayıtlarının perakende ticareti	0	0	0	12
4764	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda spor malzemelerinin perakende ticareti	0	0	0	2
4765	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda oyunlar ve oyuncakların perakende ticareti	0	0	0	3
4771	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda giyim eşyalarının perakende ticareti	0	0	0	85
4772	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda ayakkabı ve deri eşyaların perakende ticareti	0	0	0	58
4773	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda	0	0	0	31

	eczacılık ürünlerinin perakende ticareti				
4774	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda tıbbi ve ortopedik ürünlerin perakende ticareti	1	0	0	4
4775	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda kozmetik ve kişisel bakım malzemelerinin perakende ticareti	0	0	0	5
4776	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda çiçek, bitki, tohum, gübre, ev hayvanları ve ev hayvanları yemleri perakende ticareti	0	0	0	24
4777	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda saat ve mücevher perakende ticareti	0	0	0	21
4778	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda diğer yeni malların perakende ticareti	0	0	0	119
4779	Kullanılmış malların satıldığı mağazalardaki perakende ticaret	0	0	0	7
4781	Tezgahlar ve pazar yerleri vasıtasıyla gıda, içecek ve tütün ürünleri perakende ticareti	0	0	0	12
4782	Tezgahlar ve pazar yerleri vasıtasıyla tekstil, giyim eşyası ve ayakkabı perakende ticareti	0	0	0	2
4789	Tezgahlar ve pazar yerleri vasıtasıyla diğer malların perakende ticareti	0	0	0	16
4799	Mağazalar, tezgahlar ve pazar yerleri dışında yapılan diğer perakende ticaret	0	0	0	1
4931	Kara taşımacılığı ile yapılan şehir içi ve banliyö yolcu taşımacılığı	0	0	0	19
4932	Taksi taşımacılığı	0	0	0	35
4939	Başka yerde sınıflandırılmamış kara taşımacılığı ile yapılan diğer yolcu taşımacılığı	12	1	0	594
4941	Karayolu ile yük taşımacılığı	12	0	0	330
5221	Kara taşımacılığını destekleyici hizmet faaliyetleri	0	0	0	29
5229	Taşımacılığı destekleyici diğer faaliyetler	0	0	0	3
5320	Diğer posta ve kurye faaliyetleri	0	0	0	2
5510	Oteller ve benzeri konaklama yerleri	0	0	0	2
5530	Kamp alanları, motorlu karavan ve karavan tipi treyler (römork) park hizmetleri	0	0	0	2
5590	Diğer konaklama yerleri	0	0	0	2
5610	Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri	1	0	0	155
5629	Diğer yiyecek hizmeti faaliyetleri	0	1	0	21
5630	İçecek sunum hizmetleri	0	0	0	99

6020	Televizyon programcılığı ve yayıncılığı faaliyetleri	0	0	0	2
6190	Diğer telekomünikasyon faaliyetleri	1	0	0	6
6201	Bilgisayar programlama faaliyetleri	0	0	0	1
6492	Diğer kredi verme faaliyetleri	0	0	0	25
6622	Sigorta acentelerinin ve aracılarının faaliyetleri	0	0	0	11
6630	Fon yönetimi faaliyetleri	0	0	0	4
6810	Kendine ait gayrimenkulün alınıp satılması	0	0	0	2
6831	Gayrimenkul acenteleri	0	0	0	19
6832	Bir ücret veya sözleşme temelinde dayalı olarak gayrimenkulün yönetilmesi	0	0	0	1
6910	Hukuk faaliyetleri	0	0	0	18
6920	Muhasebe, defter tutma ve denetim faaliyetleri; vergi danışmanlığı	0	0	0	12
7111	Mimarlık faaliyetleri	1	0	0	7
7112	Mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik danışmanlık	0	0	0	11
7311	Reklam ajanslarının faaliyetleri	0	0	0	3
7420	Fotoğrafçılık faaliyetleri	0	0	0	16
7430	Tercüme ve sözlü tercüme faaliyetleri	0	0	0	1
7490	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	0	0	0	1
7500	Veterinerlik hizmetleri	0	0	0	6
7711	Motorlu hafif kara taşıtlarının ve arabaların kiralanması ve leasingi	0	0	0	1
7729	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kişisel ve ev eşyalarının kiralanması ve leasingi	0	0	0	3
7733	Büro makine ve ekipmanlarının (bilgisayarlar dahil) kiralanması ve leasingi	0	0	0	1
7912	Tur operatörü faaliyetleri	1	0	0	2
8010	Özel güvenlik faaliyetleri	0	0	0	4
8121	Binaların genel temizliği	1	1	0	2
8219	Fotokopi çekme, doküman hazırlama ve diğer uzmanlaşmış büro destek hizmetleri	0	0	0	1
8299	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer şirket destek hizmet faaliyetleri	0	0	0	1
8553	Sürücü kursu faaliyetleri	3	0	0	4

8559	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğitim	6	1	0	7
8610	Hastane hizmetleri	1	0	0	1
8622	Uzman hekimlik ile ilgili uygulama faaliyetleri	0	0	0	2
8623	Dişçilik ile ilgili uygulama faaliyetleri	0	0	0	5
8720	Zihinsel engellilik, ruh sağlığı ve madde bağımlılığına yönelik yatılı bakım faaliyetleri	1	0	0	1
8810	Yaşlılar ve bedensel engelliler için barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	1	0	0	1
9311	Spor tesislerinin işletilmesi	0	0	0	3
9329	Diğer eğlence ve dinlenme faaliyetleri	0	0	0	38
9412	Profesyonel meslek kuruluşlarının faaliyetleri	0	0	0	4
9499	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer üye olunan kuruluşların faaliyetleri	3	0	0	27
9511	Bilgisayarların ve bilgisayar çevre birimlerinin onarımı	0	0	0	3
9512	İletişim araç ve gereçlerinin onarımı	0	0	0	7
9522	Evde kullanılan cihazlar ile ev ve bahçe gereçlerinin onarımı	0	0	0	27
9523	Ayakkabı ve deri eşyaların onarımı	0	0	0	17
9524	Mobilyaların ve ev döşemelerinin onarımı	0	0	0	1
9525	Saatlerin ve mücevherlerin onarımı	0	0	0	27
9529	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kişisel eşyaların ve ev eşyalarının onarımı	0	0	0	49
9601	Tekstil ve kürk ürünlerinin yıkanması ve (kuru) temizlenmesi	2	0	0	11
9602	Kuaförlük ve diğer güzellik salonlarının faaliyetleri	0	0	0	205
9604	Hamam, sauna, solaryum salonu, masaj salonu ve benzeri yerlerin faaliyetleri	0	0	0	3
9609	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer hizmet faaliyetleri	0	0	0	1

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, 2016.

Tablo K.4.2. Kamu ve Özel Sektörden Alınan Açık İşler ve İşe Yerleştirme

Meslekler	Açık İşler		İşe Yerleştirme			
	Kamu	Özel	Kamu		Özel	
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	-	36	-	-	21	13
Hizmet ve Satış Elemanları	-	20	-	-	4	13
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	666	622	118	547	41	506
Nitelikli Tarım, Ormanlık, ve Su Ürünleri Çalışmaları	1	-	-	1	-	-
Profesyonel Meslek Mensupları	-	13	-	-	5	6
Sanatkarlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar	-	81	-	-	6	74
Teknisyenler, Teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mens.	40	57	-	40	15	30
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları	1	82	-	-	11	70
Toplam	708	911	118	588	103	712

Kaynak : Kilis İşkur İl Müdürlüğü, 2016.

Sanayi Gruplarına Göre Üretim Teknolojisi ve Enerji Kullanımı :

İldeki sanayi tesislerinde güncel olan son teknolojiler, bilgisayarlı üretim teknolojileri kullanılmaktadır. Zeytinyağı imalathanelerinde ise yine son teknoloji sistemi olan kontini sistem kullanılmaktadır.

Sanayiden Kaynaklanan Çevre Sorunları ve Alınan Önlemler:

1.Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Hava Kirliliği :

Bölgemizdeki sanayi tesisleri içerisinde hava kirliliğine sebep olan bir işletme yoktur. Toz yayıcı üretim sistemleri olan işletmelerde toz tutma üniteleri olduğu için çevre ve çalışan personel toza maruz kalmamaktadır. Kış mevsiminde oluşan düşük orandaki hava kirliliği ise meskenlerden kaynaklanmaktadır.

Sanayi tesislerinin hava kirliliği ile ilgili emisyon izinleri Müdürlüğümüz tarafından yürütülmektedir.

Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Su Kirliliği :

İlimizde bulunan sanayi tesislerinde -zeytinyağı imalathaneleri, Belediye mezbahanesi ve Suma Fabrikası- dışında üretim proseslerinde su kullanan ve üretimden kaynaklanan atıksu çıkışı olan bir sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Zeytinyağı imalathanelerinde, zeytinlerin yıkanması ve zeytinyağı üretiminden kaynaklanan atıksular ile karasu, Bakanlığımızın talimatı gereğince geçirimsiz lagünler oluşturularak orada biriktirilmektedir.

Belediye mezbahanesinin atıksuları şehir kanalizasyonuna bağlıdır.

İldeki atıksu arıtma tesisine sahip olan işletmelerden Suma Fabrikasının evsel ve endüstriyel atıksu arıtma tesisinin kapasitesi 20 m³/h olup çalışır durumdadır. Arıtma tesisi çıkış suları kanalizasyona verilmektedir, herhangi bir geri kullanımı mevcut değildir. Suma Fabrikasının arıtma

tesisi çıkışından alınan 2 saatlik atıksu numunelerinin analizleri, Bakanlığımızdan Yeterlilik almış laboratuarlara yaptırılmış ve neticelenen analiz sonuçları uygun çıkmıştır.

İşletmenin ilgili yönetmeliklere göre rutin olarak yapması gereken atıksu analizleri, fabrikanın atıksu artma tesisi bünyesinde bulunan laboratuarlarda yapılmakta ve sonuçları kaydedilmektedir.

İlimizde bulunan petrol istasyonlarından, taşıt yıkama istasyonu bulunan 4 işletmeye arıtma tesisi yaptırılarak Deşarj İzin belgeleri verilmiştir. İşletmelerden oluşan atıksu debilerine göre yılda bir kez alınan numuneler analize gönderilmektedir.

Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Toprak Kirliliği :

Sanayi tesislerinin yer seçimi aşamasında, I., II., ve III. sınıf tarım arazisi kullanılmamıştır. Sanayiden kaynaklanan toprak kirliliği hakkında yapılmış bir çalışma yoktur.

Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Gürültü Kirliliği :

Yapılan ölçümler neticesinde ilde, sanayi tesislerinden kaynaklanan gürültü kirliliği olmadığı belirlenmiştir.

Sanayi Tesislerinden Kaynaklanan Atıklar :

Sanayi tesislerinden kaynaklanan evsel nitelikli atıklar ve tehlikeli olmayan, genelde evsel atık karakteri gösteren diğer sanayi atıkları, belediyenin çöp kamyonları vasıtasıyla Kesmelik Mevkiindeki şehir çöplüğüne atılmaktadır. Bunun dışında sanayiden kaynaklanan tehlikeli ve zararlı atık bulunmamaktadır. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği gereğince denetimler yapılmaktadır. Ayrıca Kilis Suma Fabrikasına ait atıksu arıtma tesisi arıtma çamurundan numune alınarak analize gönderilmiştir.

Sanayi Tesislerinin Acil Durum Planı :

İldeki sanayi tesislerinden Kilis Suma Fabrikası'nın acil durum planı bulunmaktadır.

3.7.11. Altyapı, Ulaşım, Haberleşme ve Konaklama

Ulaşım

Karayolları

Karayolları Genel :

Kilis İli tarihi devirler boyunca birçok uygarlık merkezini birbirine bağlayan yollar üzerinde yer almıştır. İlkçağda Mısır ve kuzeyde Suriye'nin, Anadolu'nun doğu yarısı, İran ve Mezopotamya ile bağlantısı, bölge üzerinden kurulmaktaydı. Aynı şekilde XVII yy ve sonrası Osmanlı döneminde kuzey Suriye ve dolayısıyla Mısır'ın Kuzeydoğu ve Güneydoğu Anadolu ve Irak'la bağlantısını sağlayan 1.derecede önemli bir yol, Kilis üzerinden geçmekteydi. Halep, Kilis, Birecik ve Urfa üzerinden Diyarbakır'a ulaşan sözü edilen yol burada Anadolu'yu kuzeybatı-güneydoğu yönünden kat eden diğer bir önemli yolla birleşmekteydi. Fakat daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ile birlikte Anadolu, Suriye ve Irak'ın birbirinden ayrılması, bu sahaları birbirine bağlayan yollar üzerinde bulunan Kilis ve Çevresinin ulaşım avantajını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Böylece Türkiye-Suriye sınırının oluşturulmasıyla Kilis ücrada kalmış, ulaşım bağlantıları zayıf bir şehir durumuna düşerken daha avantajlı bir durum kazanmış olan Gaziantep, farklı bölgeleri birbirine bağlayan yollar üzerinde yer almıştır. Bugün Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, Türkiye'nin Batı Bölgeleri ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Irak ve diğer Orta Doğu ülkeleri ile ve Doğu Anadolu Bölgesinin birtakım illerinin Akdeniz ve diğer Batı Bölgeleri ile olan ulaşımı, Gaziantep üzerinden yapılmaktadır. Buna karşılık Kilis farklı bölgeleri birbirine bağlama yönünden önemli bir konuma sahip değildir. Her ne kadar Ülkenin sınır kapılarından birisi

(Öncüpınar) burada yer alırsa da, kapının giriş çıkış kapısı olarak bir önemi bulunmamaktadır. Öncüpınar 1965 ile 1970’li yılların sonu arasında bir süre, Ortadoğu Ülkeleri ile olan ulaşımın bir kısmını kendisine çekmiş ve özellikle Hac kapısı olarak önem kazanmış olmakla birlikte, daha sonraki yıllarda Ortadoğu ile tüm bağlantılarının Habur üzerinden yapılmaya başlanması ve Suriye ile olan ilişkilerin çok düşük bir düzeyde kalması, kapının fonksiyonunu büyük ölçüde kaybetmesine yol açmıştır. Halen kapıdan yılda ortalama olarak 8 bin civarında araç giriş çıkış yapmaktadır. Oysa Körfez Savaşı öncesinde Habur’dan bir veya birkaç günde geçen araç sayısı bile bundan daha fazlaydı.

Demiryolu ulaşımından yoksun olan Kilis ve çevresi, ülkenin diğer kısımlarıyla olan ulaşımını, kuzeydoğuya doğru uzanan 63 km.lik Gaziantep asfaltı ve batıya doğru uzanarak 65 km. sonra Yolçatı (Akbez) Kasabasında Antakya-Kahramanmaraş yoluna bağlanan İslahiye asfaltı vasıtasıyla sağlar. İslahiye asfaltı vasıtasıyla hem Antakya ve İskenderun’la, hem de İslahiye üzerinden Nurdağı İlçesinde E-24 karayoluna bağlanarak, Türkiye’nin Batı Bölgeleriyle ilişkilerini sağlar.

İlde Trafik Tescil ve Denetleme Şube Müdürlüğü’ne kayıtlı çoğu motosiklet olmak üzere toplam 31.179 motorlu ve motorsuz aracın kayıtlı olduğu bildirilmiştir.

İlimizde bulunan araç sayısı çok fazla olmamakla birlikte, halkı rahatsız edecek boyutlara ulaşmıştır. Yukarıda da söz edildiği üzere, çok fazla sayıda olan ve hızla artan motosikletler, yüksek düzeydeki gürültüleri ile trafiğe olumsuz yönde tehdit etmektedir.

Toplu Taşıma Sistemleri :

Kent içi toplu taşımacılıkta sadece minibüsler kullanılmaktadır. Toplam 30 adet minibüs bulunmaktadır. Bu araçların yıllık yakıt tüketimleri hakkında bilgi edinilememiştir.

Kent İçi Yollar :

Eski bir yerleşim yeri olan Kilis İlinde kent içi trafik yolları çok dar, yaya yolları ise yok denecek kadar azdır. Bu nedenle trafik düzensiz bir şekilde işlemektedir. Yolların darlığı, ancak büyük şehirlerde olabilecek bir görüntü ve gürültü kirliliğine sebep olmaktadır. Özellikle motosikletlerin fazla olması bu tip kirliliğin esas sebebini teşkil etmektedir. Bu sorunların ortadan kaldırılması için İl Trafik Komisyonu’nun çalışmaları devam etmektedir.

Araç Sayıları :

Kilis İli Emniyet Müdürlüğünden alınan bilgilere göre 2016 yılı sonu itibari ile kent trafiğinde;

Tablo L.2.1.5.1. Kilis ilinde trafiğe kayıtlı motorlu ve motorsuz araç miktarları.

Motosiklet	16.505
Otomobil	7.218
Minübüs	776
Otobüs	139
Kamyonet	1.827
Kamyon	330
Traktör	3.647
Çekici	375
Özel Amaçlı(Ambulans, itfaiye)	42

Tanker	44
Arazi Tipi Jeep	47
Römork	12
Yarı Römork	217
TOPLAM	31.179

Kaynak : Kilis İl Emniyet Müdürlüğü,2016

Araçların tükettikleri yakıt miktarı hakkında bilgi edinilememiştir. Fakat trafikte seyreden bu araçların hava kirliliğine etkileri pek fazla değildir. Yarattığı en önemli sorun gürültü kirliliğidir. Yolların darlığından dolayı trafikte sıkışıklık meydana gelmektedir.

Demiryolları:

Taşımacılıkta Demiryolları

İl sınırları içerisinde demiryolu yoktur. Ancak DLHİ Genel Müdürlüğü Tarafından “Toprakkale-Kilis-Çobanbey-Nusaybin-Silopi-Habur Demiryolu Projesi ÇED Süreci ve Mustafa Yavuz-Çobanbey Demiryolu Projesi ÇED süreci tamamlanmak üzeredir.

Havayolları:

İl sınırları içerisinde havaalanı yoktur. Havayolu ile ulaşım il merkezine 40-45 km yakındaki Gaziantep Havaalanı vasıtasıyla sağlanmaktadır. Kilis iline olumsuz bir etkisi yoktur.

3.7.12. Madencilik

Maden Kanununa Tabi Olan Madenler ve Taş Ocakları Nizamnamesine Tabi Olan Doğal Malzemeler

Sanayi Madenleri :

Fosfat (P)

Kilis-Boğazkerim, Fericek Glokonili Fosfat Sahası

Tenör : %3.40-13 P₂O₅

Rezerv : 7.055.750 ton görünür+muhtemel rezerv (Fericek sahası).

10.416.000 ton görünür+muhtemel rezerv (Fericek Sahası)

3.500 ton potansiyel rezerv (Boğazkerim sahası) mevcuttur.

Boğazkerim sahası geçmiş yıllarda işletilmiştir.

Kilis İl Sınırları içerisinde bulunan fosfat rezervleri ile ilgili değerler tabloda belirtilmektedir.

Tablo 1.1.1.1.Kilis ili Maden Zuhurları Listesi.(Fosfat)

CİNSİ	İLİ	İLÇESİ	KÖY/MEVKİ	TENÖR	REZERV (1000 TON) G:GÖRÜNÜR M:MUHTEMEL MM:MÜMKÜN	(1/25.000)	SAĞA Y LONG.	YUKARI X LATITUDE
FOSFAT	KİLİS		BOĞAZKERİM	P ₂ O ₅ % 9.00- 13.00	3 500 P	O37b3	314600	4077500
FOSFAT	KİLİS	MUSABEYLİ	FERİCEK	P ₂ O ₅ % 3.40 P ₂ O ₅ %10.00	7 055.750 G+M (% 3.40 P ₂ O ₅) 10 416.000 G+M (% 10 P ₂ O ₅)	O37b3 O38a1 a4	322500	4081200

Kaynak : Başbakanlık MTA Genel Müdürlüğü, 2016.

Metalik Madenler :

Demir (Fe)

Musabeyli –Dostallı, Karabolluk

Tenör : % 47 Fe, % 20,1 SiO₂

Rezerv : 103.500 ton görünür+muhtemel rezerv

Kilis İl Sınırları içerisinde bulunan demir rezervleri ile ilgili değerler tabloda belirtilmektedir.

Tablo I.1.2.1.1.Kilis ili Maden Zuhurları Listesi.(Demir)

CİNSİ	İLİ	İLÇESİ	BELDE/BUCAK	KÖY/MEVKİ	TENÖR	REZERV (1000 TON) G:GÖRÜNÜR M:MUHTEMEL MM:MÜMKÜN	(1/25.000)	SAĞA Y LONG.	YUKARI X LATITUDE
DEMİR	KİLİS	MUSABEYLİ	DOSTALLI	KARABOLUK	Fe % 47	103.500 G+M	O37b2	314350	4087200

Kaynak : Başbakanlık MTA Genel Müdürlüğü, 2016.

Manganez (Mn)

Musabeyli –Dostallı, Y.Kalecik, Kocamustafapaşa, Karadut, Burunsuzlar, Beleken ve Kale Mah. Sahaları

Tenör : % 12,50-46,82 Mn

Rezerv : 330.230 ton görünür+muhtemel rezerv

Kilis İl Sınırları içerisinde bulunan manganez rezervleri ile ilgili değerler tabloda belirtilmektedir.

Tablo I.1.2.1.2.Kilis ili Maden Zuhurları Listesi.(Manganez)

CİNSİ	Lİ	İLÇESİ	BELDE /BUCAK	KÖY/MEVKİ	TENÖR	REZERV (1000 TON) G:GÖRÜNÜR M:MUHTEMEL MM:MÜMKÜN	(1/25.000)	SAĞA Y LONG.	YUKARI X LATITUDE
Mn	KİLİS	MUSABEYLİ	DOSTALLI	ÇAMDEDE	% 44.80 Mn % 12 SiO2		N38d4	325500	4098750
	KİLİS	MUSABEYLİ	DOSTALLI	DOSTALLI	% 45.30 Mn % 27.70 SiO2	2.500 G+M	N38d4	323500	1250
	KİLİS	MUSABEYLİ		DELİFAKİ			O37b2	318500	4091800
	KİLİS	MUSABEYLİ		KÜRTLERÇAKMAĞI			O37b2	315900	4090250
	KİLİS	MUSABEYLİ	TAHTALI	KARADUT	% 12.50-26.50 Mn	107.210 G+M	O37b2	314500	4090250
	KİLİS	MUSABEYLİ		ALİKABİRDERE			O37b2	313900	4086100
	KİLİS	MUSABEYLİ		BELEKEN T.	% 29.64 Mn % 49 SiO2	28.350 G+M	O37b1	312500	4087200
	KİLİS	MUSABEYLİ		BURUNSUZLAR	% 35 Mn	16.875 G+M	O37b1	310250	4089500
	KİLİS	MUSABEYLİ		HUDEDE			O37b3	313500	4086750
	KİLİS	MUSABEYLİ		KALE	% 35 Mn	1.575 G+M	O37b1	310500	4087600
	KİLİS	MUSABEYLİ		KAMAN			O38a1	322750	4094250
	KİLİS	MUSABEYLİ	DOSTALLI	KOCAMUSTAFA	% 43.65 Mn % 21.50 SiO2	145.920 G+M	O37b2	312600	4088500
	KİLİS	MUSABEYLİ		KÜSEYEN			O37b2	311100	4088300
	KİLİS	MUSABEYLİ		MEZRAHATUN			O38a1	323250	4091500
	KİLİS	MUSABEYLİ		PALAZLI S.	% 42.40 Mn		O37b2	313500	4089750
	KİLİS	MUSABEYLİ		Y.KALECİK	% 48.14 Mn % 30.35 Mn	12.800 G+M (%48.14 Mn tenörlü) 15.000 G+M (% 30.35 Mn Tenörlü)	O37b2	320200	4091800
	KİLİS	MUSABEYLİ		HACILAR	% 46.82 Mn % 17.77 SiO2		O37b2	312900	4091100

Kaynak : Başbakanlık MTA Genel Müdürlüğü ,2016.

Maden Kanununa Tabi Olan Doğal Malzemeler:

İlimizde 6 adet taş ocağı ÇED gerekli değildir kararı almış olup bunlardan 2 tanesi faaldir. Bu tesisler kalker ocağı ve kırma eleme tesisleridir.

Madencilik Faaliyetlerinin Yapıldığı Yerlerin Özellikleri :

Madencilik faaliyetlerinin yapıldığı tesisler yerleşim yerlerinin dışındadır. Arazi taşlık ve kayalık olup tarımsal niteliği bulunmamaktadır. Her ikisinde de kırma-eleme bulunmaktadır.

Madencilik Faaliyetlerinin Çevre Üzerine Etkileri :

Maden sahası işletmek için gerekli ruhsat ve izinleri almak uzun bir süreçtir. Bir saha rezervi, ruhsat ve izin durumuna göre uzun süre işletilebilir. Üretim faaliyeti gürültü, titreşim ve toz emisyonuna sebep olabilen delme, patlatma, yükleme ve taşıma gibi süreçleri kapsadığından, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri vardır. İlimizde taş, kalker, manganez, bazalt madenlerinin çıkarılması sırasında patlayıcı madde kullanılmakta olup, çıkarılan madenler isteğe bağlı olarak kırma-eleme tesislerinde işlenmektedir. Maden üzerinde bitkisel toprak var ise sıyırma işlemi yapıp ocağın faaliyetinin sona ermesinden sonra alanın düzenlenmesi sırasında kullanılmak üzere sahada geçici olarak depolanmaktadır.

Taşocağı sahalarının hazırlanmasında arazi yapısının uygun olması nedeniyle çıkan az miktarda hafriyat yine sahada kullanılır. Müdürlüğümüze yapılan müracaatlarda, hafriyat toprağı ile inşaat atıkları konusunda, 18.03.2004 tarih ve 25406 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'nde belirtilen hükümlere uyulması istenmektedir. İlimizde izinli hafriyat depo alanı olmadığından daha çok mevcut arazinin düzenlenmesinde bu hafriyatlar kullanılmaktadır.

Ocaktan malzeme çıkarılması sırasında basamaklı sistem kullanılmaktadır. Patlama milisaniyeli fünye ile yapılmaktadır. Patlatma esnasında yollar kesilip, çevre köylere haber verilerek çevre güvenliği sağlanmaktadır. İşletme sahasında ağaç bulunmamaktadır.

Madencilik Faaliyetleri Sonucunda Arazi Kazanım Amacıyla Yapılan Rehabilitasyon Çalışmaları :

İlimizde ekonomik ömrünü tamamlamış bir taşocağı işletmesi bulunmamaktadır. İlimizde bulunan maden kanunu kapsamındaki faaliyetlerde ekonomik ömürlerinin tamamlanmasından sonra, orman sahalarında zeminin düzeltilmesi ve yeniden ağaçlandırılması vb. çalışmalar yapılacaktır.

3.7.13. Enerji

Birincil Enerji Kaynakları

Hampetrol :

İlimizde Kapdeğirmeni Köyü aşağısında bulunan 1 adet kuyu TPAO tarafından işletilmektedir. Günlük net üretim 7 ton/gün'dür. Çıkan hampetrol depolandıktan sonra suyu ayrıştırılmakta ve Adıyaman TPAO Bölge Müdürlüğü'ne karayolu ile taşınmaktadır.

Güneş:

İlimizde güneş enerjisi en çok su ısıtma da kullanılmaktadır. Güneş enerjisinden yararlanmak için geliştirilen termal güneş santralleri, güneş pilleri, güneş kolektörleri gibi sistemler ile ilgili uygulama yoktur.

J.3. Enerji Tüketiminin Sektörlere Göre Dağılımı:

J.4. Enerji Tasarrufu İle İlgili Yapılan Çalışmalar :

İlimizde enerji tasarrufu yapmak amacıyla yoğun olarak kaçak elektrik kullananlarla mücadele yapılmaktadır. Ayrıca valilik aracılığıyla tüm kamu kurum ve kuruluşu ile meskenlerde tasarruf yapılması amacıyla bildirimler yayınlanmaktadır.

3.8. YÖRENİN TURİSTİK DEĞERLERİ

Kültürel Değerler

Turizm Çeşitleri :

Yörede Mevcut Turizm Çeşitleri Şunlardır;

1. Kültür ve tarih turizmi
2. İnanç Turizmi
3. Av Turizmi
4. Eko Turizm

10521 kilometrelik Kilis coğrafyasında doğa turizmine yönelik alanlar oldukça sınırlı olup; alt yapısı yapılarak işletmeye açıldığında yöre halkına hizmet verebilecek 'günübirlik tesis olabilir'

Tarihsel ve arkeolojik değerler "Açık Hava Müzesi" , "Ören Yeri" , "Arkeo Park" biçiminde projelendirilebilir düşüncesinden hareketle, 2006 yılında:

Oylum Höyük Mozaikli Bazilika ve Açık Hava Müzesi Projelendirilmiştir. Taşınmaz kültür varlıklarının onarımı için "8" tane konuta proje yardımı yapılmıştır.

Turistik Altyapı :

İlimizde bulunan konaklama tesisleri ve lokantalar :

Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli İstanbul Oteli, Yerel Yönetim Belgeli Mer-Tur ve Paris Oteli, Öğretmen Evi, Polis Evi, Belediye Göl Restaurant, Pınar Et Lokantası, Opet Kafeterya, Öğretmen Evi Restaurant, Civan Restaurant, Cemal Ustanın Yeri, Sultan Kebap Salonu, Mangal Et Lokantası, Damak Et Lokantası ,Polis Evi Restaurant, Doğanhan Lokantası ve Yaren Restaurant.

2010 yılında Kilis ilindeki konaklama tesislerine ait konaklama istastiki bilgileri aşağıda tablolarda belirtilmiştir.

Tablo G.3.1.Turizm İşletmeli Belgeli Tesisler

Otelin Adı	MER-TUR	
	GİRİŞ SAYISI	GECELEME SAYISI
OCAK	186	223
ŞUBAT	192	215
MART	273	566
NİSAN	313	482
MAYIS	276	407
HAZİRAN	199	398
TEMMUZ	238	406
AĞUSTOS	215	272
EYLÜL	269	592
EKİM	233	615
KASIM	285	511
ARALIK	244	427
T O P L A M	2.923	5.124

Kaynak : Kilis Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2016.

Tablo G.3.2.Yerel Yönetim Belgeli Tesisler (2016)

Otelin Adı	PARİS OTEL	
	GİRİŞ SAYISI	GECELEME SAYISI
OCAK	261	296
ŞUBAT	199	239
MART	206	218
NİSAN	149	240
MAYIS	136	176

HAZİRAN	171	210
TEMMUZ	100	128
AĞUSTOS	65	92
EYLÜL	78	110
EKİM	75	103
KASIM	90	120
ARALIK	139	176
TOPLAM	1.669	2.108

Otelin Adı	İSTANBUL OTEL	
	GİRİŞ SAYISI	GECELEME SAYISI
OCAK	158	258
ŞUBAT	200	180
MART	216	423
NİSAN	227	462
MAYIS	500	333
HAZİRAN	130	311
TEMMUZ	156	286
AĞUSTOS	110	158
EYLÜL	182	194
EKİM	291	250
KASIM	231	292
ARALIK	210	286
TOPLAM	2.511	3.433

Kaynak : Kilis Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2016.

Turist Sayısı:

Son üç yıl içerisinde Öncüpınar sınır kapısından giriş yapan yerli ve yabancı turist istatistiği aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1.4.1.2016 yılı yerli ve yabancı turist girişleri.

AYLAR	GİRİŞ	ÇIKIŞ
OCAK	61.014	81.866
ŞUBAT	77.772	77.772
MART	91.615	121.335
NİSAN	70.842	89.355
MAYIS	69.243	85.907
HAZİRAN	61.182	77.783
TEMMUZ	70.153	79.145
AĞUSTOS	72.992	99.104
EYLÜL	64.998	100.125
EKİM	60.092	96.418
KASIM	43.664	71.798
ARALIK	36.266	58.355
T O P L A M	779.923	1.038.963

Kaynak : Kilis Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2016.

Turizm Ekonomisi:

İlimizi ziyaret eden turistlerin bıraktıkları döviz gelirlerini hedefleyen bir araştırma yapılmamıştır.

Turizm-Çevre İlişkisi:

Turizm potansiyeli düşük olan Kilis'te çevre üzerine olumsuz etkisi olan herhangi bir faaliyet yapılmamıştır. Ancak kentsel sit alanı olan ilimizde zaman zaman tarihi yapıların tahrip edildiği tespit edilmiştir. Bölgemiz komşu illerle birlikte tarihi eser kaçakçılığının yoğun olarak yapıldığı bir bölgedir.

Tablo 1.6.1.Kilis İli Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri Ulamlı Listesi

KİLİS İLİ		
TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİNE AİT ULAMLILİSTE		
Tescilli Taşınmazların Adları	Toplam	Genel Toplam
A - SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİ		
a-Konular	216	232

b- İmalathane * Mahsere (<i>Zeytinyağı imalathanesi</i>) * Masmana (<i>Sabun imalathanesi</i>) * Pekmezhanesi c-Ticarethaneler d- Kullanılır Durumda Olan Kamu Kurum Kuruluşlarına Ait Yapılar * Neşet Efendi Konağı (<i>Kayıtlarda konak olarak geçiyor</i>) * Çocuk Kütüphanesi * Adliye Binası (<i>Kayıtlarda konak olarak geçiyor</i>) * Kemaliye İ.Ö.O * Eski Cumhuriyet İlkokulu * Eski Ortaokul * Çok Amaçlı Toplum Merkez. (<i>ÇATOM</i>)	5 (2) (2) (1) 3 (2) 2 7	
B - DİNSEL AMAÇLI YAPILAR a- Cami b- Minare c- Havra ç- Mevlevihane d- Tekke / Tekye e- Türbe f- Anıt Mezar g- Bazilika Kalıntısı h- Nekropol	34 (20) (3) (1) (1) (2) (3) (2) (1) (1)	34
C - TOPLUMSAL AMAÇLI KULLANIMLAR a- Çeşme b- Hamam c- Han ç- Şehitler Parkı d- İstasyon (<i>Gar</i>)	16 (6) (5) (1) (1) (2) (1)	16

D - ASKERİ AMAÇLI KULLANIMLAR	1	
a- Ravanda Kalesi	(1)	1
E - DOĞAL ANIT/ANIT AĞAÇLAR	5	
a- Çınar Ağacı	(4)	5
b- Çam ağacı (<i>Kızıl Çam</i>)	(1)	
F - ARKEOLOJİK SİT ALANLARI	23	
a- Höyük	(20)	23
b- Örenyeri	(3)	
G - SOKAK VE KABALTI	2	
a- Salihefendi Sokak ve Kabaltısı	(1)	2
b- Kabaltı	(1)	
H- KENTSEL SİT ALANLARI	1	
a-Eski Kilis Yerleşimin Bulunduğu Alan (<i>Tarihi kent merkezi</i>)	(1)	1
Genel Toplam	314	314

Kaynak : Kilis Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tablo I.6.2.Kilis İli Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri

KILIS İLİ

TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTERİ

SI RA No:	YAPININ ADI VE TÜRÜ	ADRESİ	PAFTA	AD A	PARSEL	TESCİL TARİHİ	TESCİL KARAR NO	DÜŞÜNCELER
A-SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİ								
	a- Konutlar							
1		Halitefendi Sok.No:22	4	58	79	19.03.1999	3349	
2	"	Halitefendi Sok.no:24	4	58	83	19.03.1999	3349	
3	"	Hasan Attar Sk.No:4	11	26	22	19.03.1999	3349	
4	"	Hasan Attar Sk.48/A	11	130	41	19.03.1999	3349	

5	"	Hasan Attar Sk.No:52	11	130	1	19.03.1999	3349	
6	"	Sube Sokak No:19	11	130	12	19.03.1999	3349	Mehmet Yarıcı'nın Evi
7	"	Kirazoğlu Camii S.No:33	11	318	1	19.03.1999	3349	
8	"	Sih Camii S.No:11	22	416	31	19.03.1999	3349	
9	"	Sih Camii S.No:25	22	415	11	19.03.1999	3349	
10	"	Haki Efendi S.No:11	27	323	17	19.03.1999	3349	
11	"	Kesik Minare Sk.No.8	28	321	67	19.03.1999	3349	
12	"	Hacı Pano Sok.No:9	28	321	29	19.03.1999	3349	
13	"	Çağlayan Sok.No:61	78	321	16	19.03.1999	3349	
14	"	Abdussemet S.No:2	96	225	99	19.03.1999	3349	
15	"	Akın Çıkmazi No:8	27	323	45	19.03.1999	3349	
16	"	Akıncı Çıkmazi No:3	27	323	63	19.03.1999	3349	
17	"	Akcurun Cd.No:15/A	27	323	64	19.03.1999	3349	
18	"	Akcurun Cd.No:13	27	323	65	19.03.1999	3349	
19	"	Hacı Hafız S.No:2-4	27	323	66	19.03.1999	3349	
20	"	Hacı Hafız Sk.No:6	27	323	67	19.03.1999	3349	
21	"	Hacı Hafız Sk. No.10	27	323	69	19.03.1999	3349	
22	"	Hacı Hafız Sk.No:1	27	324	32	19.03.1999	3349	
23	"	Akcurun Cd.No:4-4/A-C	23	332	19	19.03.1999	3349	
24	"	Maarif Sk.No:15/17	23	332	11	19.03.1999	3349	
25	"	Salih Efendi Sok.No:4	23	331	35	19.03.1999	3349	
26	"	Salih Efendi Sok.No.6	23	331	36	19.03.1999	3349	
27	"	Salih Efendi Sok.No:8	23	331	37	19.03.1999	3349	
28	"	Salih Efendi Sok.No:12	23	331/ 332	8,38,39, 41	19.03.1999	3349	
29	"	Salih Efendi Sok.No:14	23	331	42	19.03.1999	3349	
30	"	Salih Efendi Sok.No:20	23	331	44-45	19.03.1999	3349	
31	"	Salih Efendi S.No:18-22	23	331	44	19.03.1999	3349	
32	"	Salih Efendi S.No:16	23	331	43	19.03.1999	3349	
33	"	Ömer Efendi Sk.No.12	23	332	7	19.03.1999	3349	
34	"	Ömer Efendi Sk.No:21	23	327	39	19.03.1999	3349	

35	"	Ömer Efendi Sok.No:23	23	327	37-38	19.03.1999	3349	
36	"	Ömer Efendi Sk.No:13	23	327	43	19.03.1999	3349	
37	"	Ömer Efendi Sk.No:15	23	327	42	19.03.1999	3349	
38	"	Salih Efendi Sk.No:3	23	327	102	19.03.1999	3349	
39	"	Salih Efendi Sk.No:5	23	327	102	19.03.1999	3349	
40	"	Salih Efendi Sk.No:5/A	23	327	96	19.03.1999	3349	
41	"	Salih Efendi Sk.No:24	23	331	1	19.03.1999	3349	
42	"	Salih Efendi Sk.No:15	23	327	30	19.03.1999	3349	
43	"	Salih Efendi Sk.No:7	23	327	29	19.03.1999	3349	
44	"	Salih Efendi Sk.No:36	23	329	1	19.03.1999	3349	
45	"	Salih Efendi Sk.No:30	23	329	12	19.03.1999	3349	
46	"	Salih Efendi Sok.No:38	23	329	2	19.03.1999	3349	
47	"	Abidinaga Sok.No:57	23	328	10	19.03.1999	3349	
48	"	Abidinaga Sok.No:55	23	329	3	19.03.1999	3349	
49	"	Abidinaga S. 49-51-53	23	329	4	19.03.1999	3349	
50	"	Abidinaga S.No:43	23	329	15	19.03.1999	3349	
51	"	Abidinaga Cd.No:21	23	331	11	19.03.1999	3349	
52	"	Abidinaga Cd.No:19	23	331	12	19.03.1999	3349	
53	"	Abidinaga Cd.No:17	23	331	13	19.03.1999	3349	
54	"	Abidinaga Cd.No:15	23	331	14	19.03.1999	3349	
55	"	Aysecik Sok.No:55	23	331	18	19.03.1999	3349	
56	"	Aysecik Sok.No:49	23	331	21	19.03.1999	3349	
57	"	Aysecik Sok.No:47	23	331	22	19.03.1999	3349	
58	"	Maarif Sok.No:37	23	331	27	19.03.1999	3349	
59	"	Maarif Sok.No:35	23	331	28	19.03.1999	3349	
60	"	Mehmet Pasa Sok.No:5	91	362	22	19.03.1999	3349	
61	"	Agacesmesi Sok.No:1	92	373	1	19.03.1999	3349	
62	"	Agacesmesi Sok.No:3	92	373	1	19.03.1999	3349	
63	"	Dolappazari Sok.No:14	90	360	71	19.03.1999	3349	
64	"	Dolappazari Sok.No:18/A	90	360	79	19.03.1999	3349	
65	"	Günaydin Sok.No:11	90	360	77	19.03.1999	3349	
66	"	Günaydin Sok.No:13	90	360	87	19.03.1999	3349	

		13/A						
67	"	Günaydin Sok.No:15	90	360	91	19.03.1999	3349	
68	"	Günaydin Sok.No:17	90	360	92	19.03.1999	3349	
69	"	Muallak Camii Sok.No:30	111	777	12	19.03.1999	3349	
70	"	Muallak Camii Sok.No:26	111	777	8	19.03.1999	3349	
71	"	Agalaragasi Sok.No:	111	777	53-55	19.03.1999	3349	
72	"	Hasanbey Ham.No:5/B	111	777 - 782	8-55-57-89-90	19.03.1999	3349	
73	"	Cüneyne Camii Sok.No:32	111	775	20	19.03.1999	3349	
74	"	Cüneyne Camii Sok.No:4	111	779	15	19.03.1999	3349	
75	"	Eski Hamam Sok.No:10	111	790	12	19.03.1999	3349	
76	"	Eski Hamam Sok.No:12	111	790	13	19.03.1999	3349	
77	"	Koçaslan Sok.No:4	112	793	2	19.03.1999	3349	
78	"	Eski Hamam Sok.No:26	111	790	18	19.03.1999	3349	
79	"	Eski Hamam Sok.No:67	112	793	78	19.03.1999	3349	
80	"	Leylak Sok.Çikmazi No:6	112	793	44	19.03.1999	3349	
81	"	Hasanbey Ham. No:77	112	793	36	19.03.1999	3349	
82	"	Kafaf Çesmesi Sok.No:31	112	796	44	19.03.1999	3349	
83	"	Kafaf Çesmesi Sok.No:18	112	792	11	19.03.1999	3349	
84	"	Nuhasil Çesme Sok.No:4	92	377	10	19.03.1999	3349	
85	"	Davutaga Sok.No:1	111	782	40	19.03.1999	3349	
86	"	Deresli Sok.no:15/17	95	397	47	19.03.1999	3349	
87	"	Helvacioğlu Çik.No:8	95	396	41	19.03.1999	3349	
88	"	Efeler Sok.Savaşçı Çik.No:3	94	488	20	19.03.1999	3349	
89	"	Efeler Sok.No:30	94	488	15	19.03.1999	3349	
90	"	Abdulsalam Sok.No:10	95	398	8	19.03.1999	3349	
91	"	Abdulsalam Sok.No:10	95	401	40	19.03.1999	3349	
92	"	Hasan Bey Hamam No:1	-	-	-	19.03.1999	3349	

93	"	Ulucami Sok.No:56	95	404	2	19.03.1999	3349	
94	"	Medrese Sok.No:1	95	404	1	19.03.1999	3349	
95	"	Hasimefendi Sok.No:27/B	95	402	30	19.03.1999	3349	
96	"	Hasimefendi Sok.No: 28	95	401	14	19.03.1999	3349	
97	"	Hasimefendi Sok.No:26	95	401	13	19.03.1999	3349	
98	"	Ulucami Sok.No:32	95	402	2	19.03.1999	3349	
99	"	Ulucami Sok.No:34/36	95	402	3	19.03.1999	3349	
100	"	Ulucami Sok.No:56	94	489	21	19.03.1999	3349	
101	"	Esref Kasteli Cd.No:13	94	486	34	19.03.1999	3349	
102	"	Esref Kasteli cd.no:18	26	341	19	19.03.1999	3349	
103	"	Tokatli Resit No:6	94	489	16-36	19.03.1999	3349	
104	"	Tokatli Resit No:11	94	488	57	19.03.1999	3349	
105	"	Tokatli Resit No:14/A	94	489	53	19.03.1999	3349	
106	"	Tokatli Resit No:14	94	489	53	19.03.1999	3349	
107	"	Hacı Emin Efendi Çık.No:3	94	489	51	19.03.1999	3349	
108	"	Hacı Emin Çıkmazi N0:19	94	489	85-87	19.03.1999	3349	
109	"	Küçük Çarşı Sok. No:85	94	489	72-73	19.03.1999	3349	
110	"	Gaziler Cad.Güllü Çık.N0:8	52	441	39	19.03.1999	3349	
111	"	Gaziler Cad.Güllü Çık.N0:9	52	441	42	19.03.1999	3349	
112	"	Gaziler Cad.Hilal Çık.N0:2/1	52	441	45	19.03.1999	3349	
113	"	Gaziler Cad.N0:14	52	441	57	19.03.1999	3349	
114	"	Çekmeceli Camii Sok.N0:22	52	454	29	19.03.1999	3349	
115	"	Hacı Faik Sok.Atesli Çık.No:8	52	454	9	19.03.1999	3349	
116	"	Binbasi Sk.98 AhmetE.Sk.No:10	52	438	9-20-21-22-23	19.03.1999	3349	
117	"	Ömer Hoca Sok.No:81	52	439	1	19.03.1999	3349	
118	"	Binbasi Sk.No:50	52	439	74	19.03.1999	3349	
119	"	Binbas. Sk.No:42	52	439	67	19.03.1999	3349	
120	"	Binbasi Sok.	52	439	68	19.03.1999	3349	

121	"	Binbasi Sok.No:37	52	441	1	19.03.1999	3349	
122	"	Binbasi Sok.No:35	52	441	2	19.03.1999	3349	
123	"	Binbasi Sok.Uç yol çık.No:14	52	439	56	19.03.1999	3349	
124	"	Binbasi Sok.N0:30	52	440	1	19.03.1999	3349	
125	"	Binbasi Sok.N0:25	52	441	5	19.03.1999	3349	
126	"	Binbasi Sok.N0:27	52	441	9	19.03.1999	3349	
127	"	Binbasi Sok.No:19	52	441	8	19.03.1999	3349	
128	"	Binbasi Sok.No:6	52	440	15	19.03.1999	3349	
129	"	Sihlar Camii Sok.No:37	94	489	2,3,93	19.03.1999	3349	
130	"	Sih Camii Sok.No:19	94	489	12	19.03.1999	3349	
131	"	Muallak Camii sok.No:3/A	111	776	32	19.03.1999	3349	
132	"	Muallak Camii Sok.No:3/B	111	776	32	19.03.1999	3349	
133	"	innapli Camii Sok.No:8	90	368	9	19.03.1999	3349	
134	"	Hattat Hoca Sok.No:16- 18	90	366	3	19.03.1999	3349	
135	"	Islambey Cad.No:23-25- 27	90	360	116	19.03.1999	3349	354,36 m2
136	"	Islambey Cad.No:15	90	360	119	19.03.1999	3349	
137	"	Süt Kas.Cad.H.Mustafa Çık.No:12/A	26	342	26	19.03.1999	3349	
138	"	Faki Ali Çikmazi No:3	26	342	53	19.03.1999	3349	
139	"	Süt Kas.Faki Ali Çık.No:7	26	342	51	19.03.1999	3349	
140	"	Faki Ali Çikmazi No:9	26	342	50	19.03.1999	3349	
141	"	Sih Muhammed Çık.No:45/47	26	342	64-65	19.03.1999	3349	
142	"	Sih Muhammed Sok.No:37	26	342	69	19.03.1999	3349	
143	"	Kartalbey Sok.No:37-39- 39/A	12	344	43	19.03.1999	3349	
144	"	Karabas Sok.No:53/A	12	344	73	19.03.1999	3349	
145	"	Karabas Sok.No:37	12	344	9	19.03.1999	3349	
146	"	Karabas Sok.No:20	4	67	24-25	19.03.1999	3349	
147	"	Karabas Sok.No:19	12	344	7 8	19.03.1999	3349	
148	"	Karabas Sok.No:7	12	344	31-32	19.03.1999	3349	

149	"	Karabas Sok.No:4/A	4	67	10	19.03.1999	3349	
150	"	Sih Mehmet Sok.No:4	4	67	9	19.03.1999	3349	
151	"	Sih Mehmet Sok.No:24/B	12	344	31-32	19.03.1999	3349	
152	"	Sih Muhammed Kartalbey S.No:9	26	342	1 92	19.03.1999	3349	
153	"	Canbazlar Sok.No:53-55	26	342	2 3	19.03.1999	3349	
154	"	Sih Muhammed Sok.No:7	4	100	11	19.03.1999	3349	
155	"	Canbazlar Sok.No:12	4	100	7 8	19.03.1999	3349	
156	"	Canbazlar Sok.No:6	4	100	4	19.03.1999	3349	
157	"	Canbazlar Sok.No:31	26	342	14-96	19.03.1999	3349	
158	"	Canbazlar Sok.No:23	4	61	37	19.03.1999	3349	
159	"	Şehitler Abidesi Cd.No:59	4	61	4	19.03.1999	3349	
160	"	Şehitler Abidesi No:53	4	61	5	19.03.1999	3349	
161	"	Şehitler Abidesi Cd.No55/A	4	61	5	19.03.1999	3349	
162	"	Nemika Cad.No:8	4	65	28	19.03.1999	3349	
163	"	Topaloglu Sok.III Çık.No:28	4	65	13	19.03.1999	3349	
164	"	Topaloglu Sok.III Çık.No:32	4	65	15	19.03.1999	3349	
165	"	Topaloglu Sok.III No:34	4	65	16	19.03.1999	3349	
166	"	Topaloglu Sok.No:40	4	65	19	19.03.1999	3349	
167	"	Halitefendi Sok.No:6	4	58	58	19.03.1999	3349	
168	"	Halitefendi Sok. No:5-7	4	62	5--10	19.03.1999	3349	
169	"	Halitefendi sok.No:9	4	62	4	19.03.1999	3349	
170	"	Nemika Cad.No:8	3	53	10	19.03.1999	3349	Ahmet Efendi Konağı
171	"	Hacihafız Sok.No:33	27	324	15	19.03.1999	3349	
172	"	Hacihafız sok.No:8	27	323	68	19.03.1999	3349	
173	"	Deveciler Mah.Şube Sok.N0:20	11	131	5	25.01.2000	3617	Eski Askerlik Şubesi
174	"	Deveciler Mah.	11	130	15 - 17	16.11.2001	4461	
175	"	Deveciler Mah. Şube Sok.	11	130	13	16.11.2001	4461	

176	"	Deveciler Mah.Şube sok.N0:1	11	130	21	16.11.2001	4461	
177	"	Deveciler Mah.	11	130	29	16.11.2001	4461	
178	"	Deveciler Mah.Yalçinkaya Çıkmazı	11	130	34	16.11.2001	4461	
179	"	Deveciler Mah.Selvili Medrese N0:12	96	225	94	16.11.2001	4461	
180	"	Hakverdi Mah.Hakkı Efendi S.N0:23	27	324	38	16.11.2001	4461	
181	"	Demirciler Mah.Akcurun Sok.N0:14	96	225	96	16.11.2001	4461	
182	"	Demirciler M.Selvili Medrese S.N0:16	96	225	98	16.11.2001	4461	
183	"	Demirciler M.Abdüssemed Çık.N0:4	96	225	101	16.11.2001	4461	
184	"	Demirciler Mah.Selvili Medrese N0:18	96	162	9	16.11.2001	4461	
185	"	Demirciler M.Selvili Medrese S.N0:25	96	166	⁶⁰ - 61	16.11.2001	4461	
186	"	Demirciler M.Selvili Medrese S.N0:19	96	166	43	16.11.2001	4461	
187	"	Demirciler M.Selvili Medrese S.N0:2	96	166	44	16.11.2001	4461	
188	"	Demirciler Mah.Selvili Med.N0:15-17	96	166	⁴⁵ - 46	16.11.2001	4461	
189	"	Demirciler M.Selvili Medrese S.N0:10	96	225	97	16.11.2001	4461	
190	"	Hacıilyas Mah.Akcurun Çarşısı N0:14	23	327	53	16.11.2001	4461	
191	"	Hacıilyas Mah.Akcurun Çarşısı N0:22	23	327	57	16.11.2001	4461	
192	"	Hacıilyas Mah.Maarif Sok.N0:57	23	331	17	16.11.2001	4461	
193	"	Tekye Mah.Tekye Camii Kabaltı N:50	26	340	38	16.11.2001	4461	
194	"	Tekye Mah.Tekye Sok.N0:56	26	340	42	16.11.2001	4461	
195	"	Tekye Mah.Mevlevihane Sok.N0:18/A	26	340	13	16.11.2001	4461	
196	"	Tekye Mah.Mevlevihane Sok.N0:16	26	340	37	16.11.2001	4461	
197	"	Tekye Mah.Mevlevihane Sok.N0:14	26	340	36	16.11.2001	4461	

198	"	Tekye M.Paşa Hamam S.N0:92-92/C	26	340	31	16.11.2001	4461	
199	"	Tekye Mah.Zıddıkoğlu Çık.N0:28	26	339	45	16.11.2001	4461	
200	"	Tekke Mah.i Zıddıkoğlu Çıkılmazı No: 24-26	26	339	46-47	16.11.2001	4461	
201	"	Vaiz Mah. Hilal Salonu Sok. No:23	92	374	27	16.11.2001	4461	Eski Huzurevi
202	"	Şıhlar Mah.Ulucami Sok.N0:11	94	485	17	16.11.2001	4461	
203	"	Şıhlar M.Haşmet Topaloğlu S.N0:17	94	485	18	16.11.2001	4461	
204	"	Şıhlar Mah.Ulucami Sok.N0:12	95	487	9	16.11.2001	4461	
205	"	Şıhlar Mah.Ulucami Sok.N0:4	95	487	2-3-8	16.11.2001	4461	
206	"	Şıhlar Mah.Efeler Sok.N0:15	95	398	1	16.11.2001	4461	
207	"	Maarif Sok.	23	331	20	16.11.2001	4464	
208	"	Tırıklı Mah.Şıh Camii S.N0:1	26	416	30	20.06.2002	4755	
209	"	Hacı İlyas Mah.(*)	23	328	12	26.04.2007	2600	
210	"	Hacı Hafız Sokak	27	323	70	25.02.2008	3540	
211	"	Tırıklı Mah.	22	416	65	26.05.1997	2795	
212	"	Büyük Kütüh Mahallesi	90	366	5 - 35	26.02.2009	4685	
213	"	Meşetlik Mahallesi	111	79	16	26.02.2009	4686	
214	"	Şıhlar Mah.	94	484	11	18.12.2009	155	
215	"	Şıhlar Mah. Medrese Sokak	95	494	2	18.12.2009	157	
216	"	Şıhlar Mah. Haşım Efendi sokak	95	401	17	18.12.2009	156	
217	"	Şıhlar Mah.Ulu Camii Sokak	94	403	16-17	18.12.2009	154	
b-İmalathaneler								
218	Mahsere (Zeytinyağı İmt)	Meşetlik M.Eski Hamam S.N0:8	101	790	10	16.11.2001	4461	
219	"	Hattat Hoca Sok.	90	366	7	24.02.2005	400	
220	Masmana (Sabun İmt.)	Hakverdi Mah.(Tes.Ta.25.01.2000/ 3616	27	324	38	25.01.2000	3616	

221	"	Tekye Mah.Tekye Sok.No:48	26	340	35	16.11.2001	4461	
222	Pekmezhanesi	Medrese Sok.No:22	95	402	23/51	19.03.1999	3349	
c-Ticarethaneler								
223	Konut-Ticarethane	Maarif Sok.No:26	23	333	5	19.03.1999	3349	
224	"	Küçük Çarşı Sok.No:37	26	341	74	19.03.1999	3349	
225	Ticarethane	Tekye Mah.Mevlevihane Sok.No:4	26	340	1-2-3-4-5	16.11.2001	4461	
d-Kullanılır Durumda Olan Yapılar								
226	Neşet Efendi Konağı	Nemika Cad.No:	4	65	42	19.03.1999	3349	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
227	Hükümet Konağı	Cumhuriyet Mey.No:42	26	342	17	19.03.1999	3349	Adliye Sarayı
228	Çocuk Kütüphanesi	Maarif Sok.No:	23	334	1	19.03.1999	3349	Kilis Çocuk Kütüphanesi
229	Kemaliye İ.Ö.O	Mehmetpaşa Sok.	91	362	23	19.03.1999	3349	
230	Cumhuriyet İ.Ö.O	Vaiz Mah.	92	373	14	19.03.1999	3349	
231	Kilis Ortaokulu	İzzettin İyigün Mah.Ortaokul Cad.	5	92	1	19.12.2000	4025	
232	Çok Amaçlı Toplum Merkezi	Cankurtaran Sok.No:-	92	376	5	19.03.1999	3349	ÇATOM
233	YOYAV Binası	Tekye Mah.	26	340	11	14.04.1997	2766	YOYAV
B-DİNSEL AMAÇLI KULLANIMLAR								
a-Camiler								
234	Murtaza Camisi	Murtaza Cad. No:62	4	57	4	19.09.1999	3349	
235	Hasan Attar Camisi	Hasan Attar Cad. No:26	11	130	23-24	19.09.1999	3349	
236	Akcurun Camisi	Benli Sok. No:34	23	327	2-3	19.09.1999	3349	
237	Çalık Camisi		23	332	8 9	19.09.1999	3349	
238	Tabakhane Camisi	Keçikoglu Sok.	90	367	14	19.09.1999	3349	
239	Sih Ahmet Camisi	Sihahmet Sok.	111	780	1	19.09.1999	3349	
240	Sih Süveden Camisi	Özbek Camisi Sok.	111	786	4	19.09.1999	3349	

241	Cüneyne Camisi	Odun Pazarı Sok. No:138	111	790	1	19.09.1999	3349	
242	Pirhoğlu Camisi	Pirlişli Sok. No:20	112	739	15	19.09.1999	3349	
243	Hindioğlu Camisi	Dedeaga Sok. No:95	95	494	8	19.09.1999	3349	
244	Şih Süleyman Camisi	Eşrev çarşısı	94	489	21-30	19.09.1999	3349	
245	Kürtağa (Türkler) Camisi	Binbasi Sok.	52	441	18-19	19.09.1999	3349	
246	Zeytinli Camisi		12	347	13	19.09.1999	3349	
247	Muallak Camisi	Mesetlik Mah.	111	766	33	19.09.1999	3349	
248	Katran (Alacaci) Camisi	Arasta Sok.	90	359	39-50	19.09.1999	3349	
249	Karakadı (Kadı) Camisi	Cumhuriyet Cad.	90	359	2	19.09.1999	3349	
250	Canpolat (Tekke) Camisi	Cumhuriyet Mey.	26	340	28	19.09.1999	3349	
251	Ulu Camisi	UluCamisi Sok. No:40	95	402	4 5	19.09.1999	3349	
252	Hacı Derviş Camisi					21.01.2004	5457	
253	İpşir Paşa Camii							
b-Minareler								
254	Seyh Camisi'nin Minaresi	Şih Camisi Sok.	27	324	69	19.09.1999	3349	
255	Mehmet Paşa Camisi'nin Minaresi	Mehmet Paşa Sok.	91	362	24	19.09.1999	3349	
256	Öksüz Minare	Büyük Kütah Mah.	91	362	24	05.01.1996	2355	
c-Havralar								
257	Havra	Muallak Camisi Sok.No:22-24	111	777	7	19.09.1999	3349	
ç-Mevlevihaneler								
258	Tekke Mevlevihanesi	Cumhuriyet Mey. No:31	26	337	33-50	19.09.1999	3349	
d-Tekke ve Zaviyeler								

259	Naksibendi Tekkesi	Kürtağa Sok.	54	456	3	19.09.1999	3349	
260	Surhabil Bin Hasene	Demirciler Mah.	100	217	8	19.09.1999	3349	
e-Türbeler								
261	S. Muhammed Bedevi Tür.	Bölük Mah.	148	575	140	19.09.1999	3349	
262	Küt Küt Dede Türbesi	Medrese Sok.	95	402	22	19.09.1999	3349	
263	Seyh Mansur Türbesi	Meşetlik Mah.	120	873	20	19.09.1999	3349	
f- Sokak ve Kabaltı								
264	Salih Efendi sokak ve kabaltı	salih efendi sokak.				14.04.1997	2762	
265	Kabaltı	Ketenciler mah. Şih camii. 8sk	24	416	60	27.07.2006	1846	
g-Anıt Mezarlar								
266	Anıt mezar	Polateli İlçesi Ömeroğlu Köyü.			237	16.09.2005	29	
267	Şihmehmet Mah.İstiklal Cad.(**)	71 ve 73 numaralı Koska Apt. Kaya Oygu Mezarı. Parsel :301-303-304				22.12.2008	4484	
h-Bazilikalar								
268	Bazilika kalıntısı	Oylum Höyük			916,935, 936	30.09.1999	3517	
ı-Nekropol								
269	Nekropol	Merkez Topdağ Köyü/ Kuşyakası			261	27.04.2006	1566	
C-TOPLUMSAL AMAÇLI KULLANIMLAR/YAPILAR								
a-Çeşmeler(Kasteller)								
270	Nemika Çeşmesi	İslahiye cad.	43	55	2	19.09.1999	3349	
271	İbşir Paşa Çeşmesi	Santral Sok.				19.09.1999	3349	
272	Fellah Çeşmesi	Gülbağçe Sok	94	392	1	19.09.1999	3349	
273	Salihağa Çeşmesi	Dolappazarı Sok.	92	365	1 2	19.09.1999	3349	
274	Kurdağa Çeşmesi	Kurtağa Sok.	52	432	1	19.09.1999	3349	
275	Hacı Ömer	Maarif Sok.	23	333	1	29.05.2009	5043	

	Ağa Çeşmesi							
b-Hamamlar								
276	Hoca Hamamı		91	362	21	19.09.1999	3349	
277	Eski Hamam	Eski Hamam Sokağı	111	790	1	19.09.1999	3349	
278	Tuğlu Hamamı	Tuğlu Hamamı Sokağı No:32	94	488	6	19.09.1999	3349	
279	Paşa Hamamı	Paşa Hamamı Sok. No:77	26	117 2	69	19.09.1999	3349	
280	Hasanbey Hamamı	Hasanbey Hamamı Sok.	111	782	7	19.09.1999	3349	
c-Hanlar								
281	Han-Tuğlu Han	Tokatlı Resit Sok.No:3	94	488	1-2-3-4- 5-58	19.09.1999	3349	
ç-Park ve Anıtlar								
282	Şehitler Abidesi Parkı	Şehitler Parkı				30.09.1988	152	
283	Mercidabık Anıtı	Yavuzlu Köyü						
d- İstasyon								
284	Çobanbey Tren İstasyonu	Çobanbey -Elbeyli (*)			660	26.04.2007	2602	
D-ASKERİ AMAÇLI YAPILAR								
285	Ravanda Kalesi	Belenözü(Ravanda) Köyü				08.08.1986	2630	
E-DOĞAL ANIT/ANIT AĞAÇLAR								
286	Çınar Ağacı	Belenözü(Ravanda) Köyü				19.09.1999	3349	
287	Çınar Ağacı	Belenözü(Ravanda) Köyü				19.09.1999	3349	
288	Çam Ağacı	Belenözü(Ravanda) Köyü				09.10.2000	3904	
289	Çınar Ağacı	Hacı İlyas Mah. Akcurun cad.				25.06.2004	5759	
290	Çınar Ağacı	Duruca Köyü				29.05.2009	5045	
F-ARKEOLOJİK SİT ALANLARI								
a-Höyükler								
291	Oylum Höyük	Kilis Merkez- Oylum Höyük				10.02.1983	4157	

292	Leylit Höyük	Kilis Merkez	115	971	27	09.04.1982	2530	
293	Acar(Sinnap) Höyük	Kilis Merkez_Acar Köyü				29.08.1988	100	
294	Kumlu Dere Höyük	Kilis Merkez-Arap Köyü				12.09.2002	4853	
295	Çörten (Sinnep) Höyük	Kilis Merkez- Çörten				10.02.1983	A-4157	
296	Karamelik Höyük	Kilis Merkez-Karamelik Köyü				01.04.1989	315	
297	Polatbey Höyük	Polateli İlçesi/ Polatbey Köyü				01.04.1989	314	
298	Belentepe Höyük	Musabeyli İlçesi- Belentepe Köyü				01.04.1989	316	
299	Yavuzlu Höyük	Kilis Merkez-Yavuzlu Beldesi				01.04.1989	317	
300	Taşlı Bakar Höyük	Elbeyli İlçesi-Taşlı Bakar Köyü				20.04.1989	331	
301	Kumsurun Höyük	Elbeyli İlçesi-Geçerli Köyü				10.02.1983	A-4157	
302	Çatal Höyük	Elbeyli İlçesi-Güvendik Köyü				29.08.1989	98	
303	Murat Höyük	Msabeyli-Merkez				21.12.1990	774	
304	Akpınar Höyük	Kilis Mrz.-Demirciler Mah. İçeri Bahçe-Akpınar	108	699	3	29.11.1999	3589	
305	İnanlı Höyük	Kilis Merkez-İnanlı Köyü				19.03.1999	3349	
306	Çamurlu Höyük	Kilis-Elbeyli İlçesi				01.05.2003	5153	
307	Tileyli Höyük	Kilis-Elbeyli İlçesi				21.10.2004	192	
308	Kızıl Höyük	Kilis-Elbeyli İlçesi				24.02.1994	1730	
309	Mağaracık Höyük	Kilis-Polateli İlçesi - Mağaracık Köyü (*)	Parsel :63-64-68-69-70-71			29.11.2006	2188	
340	Karacurun Köyü Höyük (**)	Kilis-Elbeyli İlçesi- Karacurun Köyü	403 - 404 Pasel: - 231			22.12.2008	4490	
b-Ören Yerleri								
341	Ören Yeri	Kuru Kastel Ören Yeri				16.12.2004	264	
342	Ağcakent Örenyeri	Musabeyli				30.03.2006	1439	
343	Kurtaran Ören Yeri	Musabeyli - Kurtaran Köyü (*)	37b-15a		406	22.03.2007	2495	

G-KENTSEL SİT ALANLARI							
344	Eski Kilis Yerleşimi	Kilis Kent Mekezi				19.03.1999	3349-3435
<i>(*) 2007 Yılında Tescil Edilen Taşınmaz Kültür Varlıkları</i>							
<i>(**)20008 yılında Tescil Edilen Taşınmaz Kültür Varlıkları</i>							

Kaynak : Kilis Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Yörenin Doğal Değerleri :

Karataş Parkı (Cumhuriyet Parkı) : Doğasının bir bölümü renkli taştan olduğu için bu adla bilinen Karataş Parkı kent merkezindedir. Çam ağaçlarıyla kaplı olan bu alanda oturma grupları, kafeterya, tuvalet gibi hizmet birimleri vardır.

Akpınar: Doğal bir kaynak suyu olan Akpınar'ın hayat verdiği bu alan, bağ bahçe ve zeytinlikler yanında düzenlenmekte olan çevresiyle yöre halkının kullandığı gününbirlik dinlenme yeridir.

Söğütlüdere: Kilis Belediyesi'nce düzenlenen bu alanda; Akpınar, Zoppun ve Söğütlüdere pınarlarının getirdiği sularla oluşturulan büyük ve derin bir yapay göl bulunmaktadır. Çevre düzenlenmesi yapılan bu alanda, temel hizmet birimleri yanında açık ve kapalı mekanları bulunan lokanta ve kafeterya vardır.

Anıt Ağaçlar: İl coğrafyasında, Belenözü (*Ravanda*) Köyü (iki çınar, bir çam) ile merkez Hacı İlyas Mahallesi Akcurun Caddesi'nde (bir çınar) olmak üzere, toplam “dört” adet ağaç “doğal” anıt olarak tescil edilmiştir.

Kültürel Miras değerleri:

Kültür Turizmi açısından önemli bir yere sahip olması gereken Kilis İli, Sosyal Tesislerin bulunmaması ve iyi tanıtım yapılmaması gibi nedenler ile hak ettiği yeri bulamamıştır.

Yerleşim tarihi kesin olarak bilinmeyen Kilis İli Asur kaynaklarında Ki-Li-Zi, Roma döneminde ise Ciliza Sive Urmagiganti adıyla geçmektedir.

Hititlerden bu yana önemli yerleşim merkezlerindedir. Hitit Roma Bizans kalıntıları yanında, Memluk ve Osmanlı yapıları bulunmaktadır. Çevrede yer altı mağaraları ve eski mezarlar vardır. En erken tarihli Türk yapıları Memluklu dönemindedir. Osmanlı yapıları da plan ve süsleme açısından bu yapıların etkisinde kalmıştır. Yapıların yazıtlarıyla günümüze ulaşması, sanat tarihi açısından önemlidir.

Ravanda Kalesi: Afrin Çayı'nın doğusunda Belenözü Köyü sınırlarındadır. Oldukça geniş bir açısı olan kale yüksek konik bir tepe üzerine kurulmuştur. Kaleye ait yapılar, zirveye ait düzlüktedir.

Surlar ve birbirinden farklı uzaklıkta köşeli ve yarım yuvarlık biçiminde olan burçlarının bir kısmı hala ayakta. Kalenin içinde iki büyük su sarnıcı ile büyük bir yapıya ait olduğu sanılan kalıntılar vardır.

Yörede arkeolojik bir çalışma yapılmadığından aidiyeti hakkındaki bilgiler tahmine ve yörenin ilk sahiplerine dayanmaktadır. Yesemek yerleşimi yöreye yakın olduğundan Hitit yapısı (İ.Hakkı KONYALI'ya göre kalede Hitit Mimarisine ilişkin izler vardır) ya da Hititler tarafından kullanıldığı görüşü oldukça yaygındır.

Kaleye ait kesin bilgiler XI. Yüzyıla ve bu yıllardaki Haçlı Seferleri'ne dayanmaktadır. İslam kaynaklarında “er-Revendan” , Haçlı kaynaklarında “Ravandel/Ravandal/Ravenel”, Ermeni

kaynaklarında da “Aréventan olarak geçen kale, tarihsel süreç içerisinde bölgeye egemen olan tüm devletlerce kullanılmıştır. Özellikle VII.Yüzyılın ortalarında bölgede yaşayan Hristiyan-Müslüman çatışmasında “Avasım,Sugur” adı verilen bölge içerisinde bulunan Ravanda Kalesi, İslam devletlerince Hristiyan Bizans’a karşı verilen savaşlarda önemli bir askeri üs olmuştur.

1097 yılından itibaren adından sıkça söz edilen kale, I.Haçlı Seferi’ne katılan Baudoin’le öne çıktı ve ünlendi. XII. Yüzyıldan XVI. Yüzyılın başlarına kadar çeşitli beylik ve devletlerce (Selçuklu, Artuklu, Eyyubi, Memluk) kullanılan Ravanda Kalesi 1516 yılından sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun eline geçti.

17.05.2006 tarihinde Turizm ve Kültür Bakanlığınca sağlanan “330.000.YTL” ödenekle Ravanda Kalesi’nin “Rölöve,Reterasyon,Retitüsyon,elektrik ve Çevre Düzenleme Projesi” 06.12.06 tarihinde ihale edilmiştir.

Oylum Höyük : Kilis-Gaziantep karayolu üzerinde, aynı adı taşıyan köyde yer alan Oylum Höyük, boyutları itibarıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin en büyük höyüklerinden biridir. Biri 22 metre diğeri 37 metre yüksekliğinde ve bir boyunla diğerine bağlanan iki yükseltiden oluşan höyük, 460 metre uzunluğunda ve 370 metre genişliğindedir. Ovadaki alçak bir yükselti üzerine kurulan Oylum Höyük, yüksek Anadolu platosunun bittiği ve Suriye’ ye doğru uzanan düzlüklerin başladığı verimli topraklar üzerinde bulunmaktadır. Höyüğün batı etekleri boyunca akan ve Kilis Ovası’ndan doğan Akpınar Deresi binlerce yıl boyunca buradaki yerleşmelerin yaşam kaynağı olmuştur.

Höyük, Kilis Ovası’ na hâkim durumdadır. Kilis’ in bulunduğu bölge Mezopotamya’ dan dan Filistin ‘ e uzanan “ Bereketli Hilal’ in” kuzeybatı ucunda yer almaktadır. Höyüğün doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde uzanan eski ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu, Oylum Höyük’ü oldukça önemli bir arkeolojik merkez kılmaktadır. Oylum Höyük, çevresindeki uydu yerleşme niteliğindeki birçok höyükle birlikte, başta Tunç Çağları (M.Ö: 3000 – 1200/1000) olmak üzere çeşitli dönemler boyunca bölgesel bir merkez durumundadır. Gerek yüzey araştırmaları,gerekse gerçekleştirilen kazılar, höyüğün en azından Geç Kalkolitik Dönem’den (M.Ö: 3500 – 3000) itibaren kesintisiz olarak yoğun iskan gördüğünü ortaya koymaktadır.

Anadolu, Suriye, Mezopotamya arasında, stratejik bir konumda bulunan Oylum Höyük, hemen her dönemde iskan görmüştür. Bu nedenle arkeolojik açıdan büyük bir önem teşkil etmektedir. Söz konusu üç kültürün kesiştiği bir merkez olarak yalnız Anadolu Arkeolojisi için de büyük bir önem taşımaktadır. Orta Tunç Çağında önemli bir siyasi güç olan Hititler, güney seferlerinde Oylum Höyük’ü kullanmış olmalıdır. Höyük’te bu nedenle Hitit’lere ait arkeolojik bulgular ele geçmiştir.

Bakırtaş (Kalkolitik) Çağ’ından Helenistik Dönem’e kadar kesin iskan gören Oylum Höyük’te yapılan kazılar sonunda bölgenin tarihinin yanı sıra Önasya’ nın da tarihi aydınlanacaktır.

Oylum Höyük’teki kazı çalışmaları 1989 yılından beri devam etmekte olup, bu çalışmalara Prof. Dr. Engin ÖZGEN başkanlığında Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ve Bilkent Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri katılmaktadır.

Kuzeyne: Kilis’in 5 km kuzeybatısındadır. Hitit, Roma, Bizans İslam Halifeleri dönemlerinden kalıntılar vardır. Köy açık hava müzesi görünümündedir. Kimi ev tabanları bile eski çağ mozaikleri ile döşelidir. İç ve dış kale kalıntıları görülmektedir.

Korus (Kiriz) : Kilis’in 20 km. batısında, Suriye sınırındadır. İskender ve Roma dönemlerinin önemli merkezlerindedir. Günümüzde Süngütepe (bavuk) Köyünün güneyindedir. Çevrede Tiyatro, Kilise, Kale kalıntıları, Sütun parçaları ve Roma sikkeleri bulunmuştur.

Mozaikli Bazilika: Oylum Höyük’ün yaklaşık 200 metre batısında bulunan bu kalıntı VI. Yüzyıl’ a tarihlenen Erken Hristiyanlık Dönemi’ ne ait bazilika’dır.

Uzun dikörtgen planlı olduğu anlaşılan bu yapıda yöresel taş (siyah renkli bazalı taş ile kireç taşı) kullanılmıştır. Batı yönünden girişi olan bazilikanın iç mekanı iki sra sütunla üç nef ayrılmıştır.

Kazı sonucunda iki tane yazıt, çok miktarda Roma ve Ortaçağ dönemlerine ait sikke ve sütun kaidelerine ait kalıntılar bulunmasına karşın, bu sütunlara ait sütun başlıkları (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’ nün bahçesindeki sütun başlığının buradan getirildiği söylenmektedir)

Kırmızı, kahverengi, beyaz, gri, kavuniçi, siyah renkli taşlarla bitki (yaprak), Malta Haçı ve çeşitli geometrik (keşişen daire, baklava dilimi, kare ve zikzak) desenlere kompoze edilen bu döşeme mozaiği, Erken Bizans Sanatı Dönemi' nin özelliklerini yansıtmakta olup, yaklaşık 800 metrekarelik bir alanı kaplar.

Afrin Su Kemerli: Polateli İlçesine bağlı Bağarası köyünün Kuzey batısında açılan dar bir vadide olasılıkla Roma dönemine ait olan iki katlı kesme taştan yapılmış su kemeridir

Kandil Harabesi: Musabeyli İlçesi Topallar Köyünün kuzeydoğusundaki Kandil tepesi üzerinde yer alan bir yamaç yerleşmesidir. Ortaçağ seramik parçaları ve çatı kiremitlerinin toplandığı alanda, yüzeyden izlenebilen yapı taş temelleri bulunmaktadır.

Eski Mahsere:Beşenli Köyü çevresinde üretilen tarımsal ürünlerin işlenmesi için yapılmıştır.iki katlı yapının alt katında mahsere, ahır ve samanlık, üst katta ise işletmecilerin evi yer almaktadır.

Kesmelik Mezrası: Yeşilyurt köyü Kesmelik Mezrasının kuzeyindeki kireçtaşı alanda, Roma devrine ait soyulmuş kaya oyuğu mezarlar ile ana kayaya oyulmuş çeşitli ışık alanları ve mekanları yer almaktadır.

Alahan Höyüğü: Alahan Köyünde yer alan küçük boyutlu bir höyüktür.

Sapkanlı harabesi: Sapkanlı Köyünün batısında yamaç üzerinde yer alan Roma ve ortaçağ özellikleri gösteren bir yerleşmedir.

Tarihi ve Mimari Özellikli Alanlar ve Yapılar:

Ulu Cami : Hacı Gümüş mahallesindedir. Yazıtından 1334'te Memlûklular Döneminde Abdullah Oğlu Hacı Halil'in yaptırdığı anlaşılmaktadır. 1709 ve 1905'te onarılmıştır. Düzgün kesme taştan dar, uzun, dikdörtgen planındadır. Kuzey yüzünde 9 kapı vardır. Ak-Kara taştan orta kapı XIX.yy.da onarılmıştır. Yanlarda sivri kemerli derin nişler bulunmaktadır. Kemerler karelere ayrılmış, kareler yıldız, geometrik geçmelerle süslenmiştir. İki nefli ana mekan derin bir kubbeye örtülüdür. Hafif sivri kemerli mihrap nişi, mukarnas dolguludur. Köşelerde bitkisel motifli, başlıklı sütuncuklar vardır. Vazodan çıkan çiçek motifleriyle süslü ahşap minber yenilenmiştir. İnce uzun minare çok köşelidir. Şerefe altı mukarnas dolguludur. Kuzeydeki avlunun kuzey yüzünde hafif sivri kemerlere oturan çapraz tonozla örtülü revak vardır.

Akcurun Camisi : Hacı İlyas mahallesindedir. Minare yazıtında 1515'de Hasan kızı Seyide Fatma'nın yaptırdığı bildirilmektedir. Son cemaat yeri sütunla iki nefte ayrılmış, çapraz tonozla örtülmüştür. Dikdörtgen planlı ana mekan, ortada kubbe, yanlarda beşik tonozla örtülüdür. Kubbeye geçiş pantiflerle sağlanmıştır. Mihrap, hafif sivri kemerli yalın bir niş biçimindedir. Minbir, mihrap duvarına koşut 6 taş basamaktan oluşmaktadır. İnce, uzun minaresi avlunun batı köşesindedir. Gövdesi çok köşelidir. Taştan silindirik külahla örtülüdür. Şerefe altı mukarnas dolguludur.

Canbolat Bey Camisi : Cumhuriyet meydanındadır. 1553'de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kilis ve çevresi beylerbeyliğine getirilen Canbolat Bey yaptırmıştır. Kare planlı tek kubbeli Osmanlı camilerinin ince örneklerindedir. Son cemaat yeri hafif sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmış 6 sütuna oturan 5 kubbeye örtülüdür. Sütun başlıkları üç dizi mukarnas süslemelidir. Taçkapı baklava motifleriyle süslüdür. Ak-Al taştan pano biçiminde iç içe iki kemerlidir. Yanlarda mukarnas başlıklı sütunlar vardır. Mukarnasların üstü Rumi süslemelidir. İçten kubbeye geçiş tromplarla sağlanmıştır. Tromp aralarında kemerli nişlere açılan pencerelere renkli cam konmuştur. Kubbe eteği yuvarlak kasnaklıdır. Sivri kemerli mihrap nişli köşelerde ak, mermer sütuncuklarla süslüdür. Burada sarı, kara, ak, ve al mermerler bir arada kullanılmıştır. Minber mihrabın sağındadır. Sarı, kara, ak mermerden on taş basamakla çıkılan taht bölümü, mukarnas başlıklı sütuncuklara oturan kubbe ile örtülüdür.

Evliya Çelebi Seyahatname'sinde camiden övgü ile söz etmektedir: "Kilis'in camilerinden biri aydınlık, zanaatlı, süslü ve çok cemaatlı Canbolat oğlunun camisidir ki yüce bir kubbesi, çok zanaatlı mihrabı ve minberi vardır."

Sevh Camisi : Büyükkütah mahallesindedir. Yazıda 1596'da II. Selim döneminde Bulgar oğlu Hacı Baki Murad'ın yaptırdığı bildirilmektedir. Beş sütunlu, düz çatılı son cemaat yerinin önünde küçük bir avlu vardır. Taçkapı, bası yuvarlak kemerlidir. Yanlarda sivri kemerli pencereler vardır. Ana mekan, basık bir kubbe ile örtülüdür. Kare kaideye oturan minare silindirik, kısa kalın gövdelidir ve taştan koni biçimi külahla örtülüdür. Yapı içten dikdörtgen planlıdır. Mihrab önü kubbe, yan bölümler beşik tonozla örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Sivri kemerli mihrab süslemesizdir. Minber yenidir.

Şeyhler Camisi : Şeyhler mahallesindedir. Sülüs yazıyla yazılmış iki dizelik yazıtında, 1655'de Abaza Hasan Paşa'nın yaptırdığı bildirilmektedir. Mihrap nişin koşut iki nefli ana mekan ve sivri kemerlerle bağlı 6 sütunlu son cemaat yerinden oluşmaktadır. Sekiz köşeli minare kalın ve kısa gövdelidir. Ana mekanı iki nefe bölen dört sütun yuvarlak gövdeli, sivri kemerlidir. Düz ahşap çatılıdır. Mihrap sivri kemerli niş biçimindedir.

Şeyhler Camisi : Şeyhler mahallesindedir. Sulus yazıyla yazılmış iki dizelik yazıtında, 1655'de Abaza Hasan Paşa'nın yaptırdığı bildirilmektedir. Mihrap nişin koşut iki nefli ana mekan ve sivri kemerlerle bağlı 6 sütunlu son cemaat yerinden oluşmaktadır. Sekiz köşeli minare kalın ve kısa gövdelidir. Ana mekanı iki nefe bölen dört sütun yuvarlak gövdeli, sivri kemerlidir. Düz ahşap çatılıdır. Mihrap sivri kemerli niş biçimindedir.

Hindioğlu Camisi : Hindioğlu Mahallesindedir ve yazısızdır. 1664'de Kilis Voyvodası Hüseyin Ağa yaptırmıştır. Düz çatılı yalın, küçük bir yapıdır. Son cemaat yeri mukarnas başlıklı iki sütunludur. Minare, avlu kapısının üstündedir. Kalın ve silindirik gövdelidir. Dört sütunçeye oturan külah, Geç Dönem Barok üslubundandır. Hafif sivri kemerli mihrap ve yedi basamaklı mihrap özgün değildir.

Çalık Camisi : Büyükkütah mahallesindedir. Taçkapı üstündeki beş dizelik yazıtından 1638'de Hacı Halil Ağa'nın yaptırdığı anlaşılmaktadır. Avlusunda olduğu bildirilen Medrese odaları yıkılmıştır. Yapı, geniş bir son cemaat yeri ve dikdörtgen planlı ana mekândan oluşmaktadır. Son cemaat yeri düz çatılıdır. Ana mekan derin, oval bir kubbe ile örtülüdür. Çatının batı ve kuzeyinde geniş bir avlu vardır. Batı kapısı geometrik desenli taş süslemelidir. Yapıya bitişik minare çok köşeli, silindirik ve küllahlıdır. İçten orta mekânı örten kubbe yapıya egemendir. Yanlarda beşik tonozlu bölümler vardır. Minberle hafif sivri kemerli mihrabın dikkat çekici bir özelliği yoktur.

Cüneyne Camisi : Odunpazarı semtindedir. İlk yapım tarihi bilinmemektedir. XIX yy. başında Salih Ağa'nın yaptığı onarım ile ilgili yazıtı vardır. Düzgün kesme taştan dar, uzun dikdörtgen planlı bir yapıdır. Doğu yüzünde kapı ve pencerelerle devinin sağlanmıştır. Minare, avlunun giriş kapısı üstündedir. Düzgün kesme taştan çok köşeli, piramit biçimi çok küllahlıdır. Hafif sivri kemerli mihrap nişli süslemesizdir. Minber, asma minber biçimindedir.

Kadı Cami : Büyükkütah mahallesindedir. Vakıf kayıtlarına göre VII yy.da yapılmış 1822'de onarılmıştır. Şair Haki'nin dizelerinden oluşan yazıtına göre yapıyı, 1822'de Hacı Abdurrahman onarmıştır.

Düzgün kesme taştan, dikdörtgen planlı, düz çatılı bir yapıdır. Son cemaat yeri çapraz tonozla örtülüdür. Camiden uzak minare, kare kaideli, uzun silindirik gövdelidir. İçten mihrap duvarına koşutiki neflidir. Nefler çapraz tonozla örtülüdür. Makarnas bailikli sütunçelerle süslü mihrap ve minberde 1822'de yapılmıştır.

Muallak Camisi: Cami Meşetlik Mahallesindedir. Muntazam ak kesme taşla yapılan camii ve minaresi çok başarılı mimari değerdedir. Caminin avlu kapısı batıya açılır. On altı renkli taşla kemerlenen kapısının üstünde minaresi yükselir.

Mevlevihane : Cumhuriyet Meydanında Hükümet Konağı karşısındadır. Taçkapının üstündeki sülüs yazıyla yazılmış yazıtında 1525'de' Abdulhamit Mürtaza'nı' yaptırdığı anlaşılmaktadır. Mevlana Celaleddini Rumi adına yaptırılmıştır. Ak kesme taştandır. Halk arasında Ak Tekke adıyla bilinmektedir. Konuk odaları, dinlenme yerleri, mutfak, şeyh odaları, havuzlu fiskiye kabristan bölümleri yıkılmış, semahane günümüze ulaşmıştır. Burası ortada büyük, yanlarda küçük kubbe ile örtülüdür. Batı yönünde, pencere ve kapılar bakış düzenindedir. Burası beş dikey bölüme ayrılmış, aralara iki dizi pencere açılmıştır. Saçak altları, iki dizi mukarnas süslemelidir. Yapının içinde 1876 tarihli onarım yazıtı vardır. Orta mekan, dört kalın payeye oturan kubbe ile örtülüdür. Kubbe kasnağına yuvarlak kemerli 12 pencere açılmıştır. Köşelerde bulunan kare mekanlarda küçük kubbelerle örtülüdür. Sivri kemerli mihrabı üstünde sülüs yazı ile "Ya Hazreti Mevlana" yazılıdır. Mihrabın nişi istiridye ve mukarnas süslemelidir.

Şeyh Abdullah Efendi Tekkesi : Bölük mahallesindedir. Dört dizelik yazıtında 1858'de yapılmış bir Nakşibendi Tekkesi olduğu anlaşılmaktadır. Geniş avlu içinde düzgün kesme taş bir yapıdır. Avlunun doğusunda derviş odaları, güneydoğusunda semahane vardır. Semahane düz toprak damlıdır. İçten mihraba koşut iki nefi ayrılmıştır.

Canbolat Türbesi : Canbolat Camisi'nin avlusunda, mihrap duvarı önündedir. Sarı Kara taştan 6 köşeli, kubbeli bir yapıdır. Duvarlarda iki dizi pencereyle devinim sağlanmıştır. Alt pencereler düz atkılı, yuvarlak kemerlidir. Türbenin çevresinde dönemin ünlü hattatlarının yazdığı mezar taşları bulunmaktadır.

Şeyh Abdullah Efendi Türbesi : Şeyh Abdullah Efendi Tekkesinin avlusundadır. XIX yy. sonunda yapılmıştır. Kare mekanlı kubbeli yalın bir yapıdır.

Surahbil Bin Hesene Zaviyesi ve Türbesi : Mescid, zaviye ve türbeden oluşan bu kutsal mekan kent merkezinin kuzeyindeki Karataş Tepesi'nin Demirciler Mahallesindedir. Hazreti MUHAMMET ile birlikte savaşa katılan bu zat, aynı zamanda O' nu gören ve O' nunla birlikte söyleşilere katılan sahabelerden biri olup; 639 yılında vefat etmiştir.

Baytaz Hanı : Cumhuriyet Caddesinin köşesindedir. 1879 tarihli vakfiyesinden, Nakşibendi Şeyhi Hacı Abdullah Efendi'nin yaptırdığı anlaşılmaktadır. Çok yıkı olan yapı onarılarak çarşıya dönüştürülmüştür. Giriş çapraz tonozludur. Birinci kat kemer aralarında aslan kabartması vardır.

Hoca Hamamı : Aşıt mahallesindedir. 1545'de Kanuni Sultan Süleyman zamanında Canbolat bey yaptırmıştır. Soyunma yeri, soğukluk ve sıcaklık bölümlerinden oluşan sade bir yapıdır. Soyunma yeri kare planlı, büyük kubbelerdir. Kubbenin tepesinde aydınlık feneri, piramit küllahlıdır. Soğukluk bölümü kare planlı, pandantifli kubbelerdir. Sıcaklık, dört kollu haç biçimindedir. Orta mekan biri büyük beş kubbeyle, eyvanlar beşik tonozla örtülüdür. Köşelerde kubbeyle örtülü halvet hücreleri vardır. Taçkapı sivri kemerlidir. Kemerin içi çiçek motifleriyle bezenmiştir. Saçak değişik motiflerle süslü konsollara oturmaktadır.

Eski Hamam : Meşhedlik mahallesindedir. Yazıtından 1562'de Kanuni Sultan Süleyman zamanında Canbolat bey yaptırdığı anlaşılmaktadır. Tek hamam planında, düzgün kesme taştan, üç bölümlü bir yapıdır. Soyunma yeri kare planlı, büyük kubbelerdir. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Dikdörtgen planlı soğukluk basık, yuvarlak bir kubbeyle örtülüdür.

Sıcaklık bölümüyse, haç biçimi planlıdır. Orta mekan pandantifli kubbeyle, eyvanlar beşik tonozla örtülüdür. Köşelerde kubbeli halvet hücreleri vardır.

Paşa Hamamı : Tekke mahallesindedir. Canbolat Beyin Kilis'te yaptırdığı üçüncü hamamdır (1567). Kilis hamamlarının en büyüğü ve süslemesidir. Ön yüz, tümüyle yöreye özgü sarı ve kara taşla örülmüştür. Büyüklü küçüklü 11 kubbeleri vardır. En büyü soyunma yerini örten, sekiz köşeli kasnağa oturan kubbedir. Öbürlerinden ayrı olarak, burada soğukluk bölümü de üç bölümlü haç planlıdır. Taban, ak-pembe mermerden olup ortası baklava motiflidir. Sıcaklık dört kollu haç biçimindedir. Eyvanlar beşik tonozlu, köşelerdeki halvet hücreleri küçük kubbelerdir. Ortadaki al-ak mermer dizelerinden oluşan göbek taşı sekiz köşelidir.

Hasan Bey Hamamı : Çaylık mahallesindedir. Yol düzeyinden aşağıda olduğundan Çukur Hamamı diye bilinir. Yazıtından 1599'da Tanrıverdi Oğlu Hasan Beyin yaptırdığı anlaşılmaktadır. Düzgün kesme taştan, soyunma, soğukluk ve sıcaklık bölümleri ard arda dizilmiş kubbeli bir yapıdır. Dikdörtgen planlı soğukluk, tonozlu bir eyvanla genişletilmiştir. Eyvanın köşesinde mağtıs denilen küçük bir hücre vardır. Soğukluk biri büyük iki kubbelidir. Sıcaklık dört kollu haç biçimindedir. Bu bölüm ortada bir, yanlarda dört kubbeyle örtülüdür. Ortadaki göbek taşı Paşa hamamının bir benzeridir.

Tuğla Hamamı : Şeyhler mahallesindedir. Yazıtında 1785'te Kilis Mir-i miranı (Beylerbeyi) Daltabanzade Mehmet Paşa'nın yaptırdığı bildirilmektedir. Düzgün kesme taştan, çok kubbeli bir yapıdır. Ön yüzde ak-kara mermer, süs ögesi olarak kullanılmıştır. Kuzeyinde kirpi saçak türünde kornişler, doğusunda ince görümlü dört çörten vardır.

Derin kubbeli, dikdörtgen planlı soyunma yerinden, üç kollu haç biçimi eyvanlı soğukluğu geçilmektedir. Eyvanlar sivri kemerli, beşik tonozludur. Köşelerde küçük kubbeli hücreler vardır. Sıcaklık dört kollu, haç biçimi eyvanlıdır. Sekiz köşeli orta mekan kubbeyle örtülüdür. Ortada al-ak mermer düzeninde göbek taşı vardır.

Kurdağa Çeşmesi : Bölük Mahallesindedir. Düzgün kesme taştan sivri kemerli Osmanlı Çeşme Mimarisinin güzel örneklerindedir. 1635'de Kilis Voyvodası Kurdağa yaptırmıştır. Kuzey yüzünde sivri kemerli derin bir niş. Önünde yalak vardır. Ön yüzden batıya doğru uzanan hayvanların yıkandığı ikinci yalak savak olarak adlandırılır.

İbsir Paşa Çeşmesi : Şehit Sakıp mahallesindedir. Yazıtındaki şair Nahifi'nin dört dizesinden, 1654'de dönemin Sadrazamı Mustafa Paşa'nın yaptırdığı anlaşılmaktadır. Osmanlı Çeşme Mimarisinin başarılı örneklerindedir. Ön Yüzü (güney) silmeli ve sivri kemerlidir. Kemerin çevresi zincir, yanları bitkisel ve geometrik süslemelidir.

Fellah Çeşmesi : Fellah mahallesindedir. İki yazıtlıdır. Dört dizelik talikte yazılmış yazıtından 1623'de Hasan Ağanın yaptırdığı anlaşılmaktadır. İkinci yazıtındaki Şair Ruhi Efendinin üç dizesinden 1787'de Üçtüroğlu Seyit Abdurrahman'ın onarttığı bildirilmektedir. Düzgün kesme taştan dikdörtgen biçimlidir. Doğuya bakan ön yüzü yuvarlak kemerli niş biçimindedir. Kuzeyinde savak vardır.

Küçük Çarşı Çeşmesi : Şeyhler mahallesindedir. Yazıtı yok olmuştur. Düzgün kesme taştan dikdörtgen biçimli bir yapıdır. Doğu ve Kuzey yüzleri nişler, geometrik kurslar, kırık çizgiler, çiçek ve yaprak motifleriyle süslüdür.

Haffaf (Kavaf) Çeşmesi : Aslan mahallesindedir. Aynataşı üstündeki süslü yuvarlak içinde, 1884'te yapıldığı yazılıdır. Yazıtında ise Kavafzade Hacı Osman'ın yaptırdığı bildirilmektedir. Dört yüzü, dikdörtgen biçimlidir. Batıya bakan ön yüzü kubbelidir.

Fiziki Özellikleri :

Ravanda Kalesi : Kalenin Hititler'e kadar uzanan çok eski bir tarihi vardır. Bizans eseri olduğundan bir kısım tarihçiler tarafından ifade edilmektedir. İslami devirlerde de ilaveler yapılmış, tahkim edilmiş ve genişletilmiştir. Kapısının solunda bulunan ancak daha sonra kaybolan kitabenin fotoğrafından okunan Türkçe'si şöyledir. : “ Eyyüb oğlu El Melik-ün Nasr Yusuf, Allah mülkünü (yurdunu) muhallad etsin” Bu büyük İslam Kahramanı Eyyübi Devleti'nin kurucusu En NAsT Yusuf'tur. Bu Melik M.S. 1236-1260 yılları arasında bölgede hükümlü yapılmış M.S. 1261 yılında Moğol istilası sırasında öldürülmüştür. Yavuz Sultan Selim Suriye'yi fethettiği zaman M.S.1517 yıllarında Ravanda Halep'e bağlıydı. Başbakanlık arşivinde 146 numaralı kayıtlı Kanuni zamanında M.S. 1527 tarihinde yani buraları Osmanlı sınırları içine geçmesinden yaklaşık II sene sonra tutulan bir defterden Ravanda'nın Halep'e bağlı bir kaza olduğu anlaşılmaktadır.

Oylun Höyük : Oylun Höyükte kazı çalışmaları 1989 yılından beri devam etmekte olup, bu çalışmalara Prof.Dr. Engin ÖZGEN başkanlığında Hacettepe Ün. Arkeoloji Böl.ve Bilkent Ün. Arkeoloji Böl. Öğrencileri katılmaktadır.

Kilis Yemekleri :

Dolmalar

Acir Dolması

Kabak Dolması

Şıhlıl Mahşe

Yaprak Sarması

Patlıcan

Rami

İşkembe

Kaburga

Köfteler

İçli Köfte

Oruk

Kübbülmüşviyye

İç Katması

Çiğ Köfte

Corbalar

Talı Malhıta

Ekşili Malhıta

Köllük Aşı

Kelle Paça

Lebeniye

Tatlılar

Peynir Helvası

Zerde

Hedik

Gerebiç

Züngül

Katmer

Belluriye

Şıllık

CennetÇamuru

Pilavlar

Otlı Aşı

Simit Aşı

Firik Pilavı

Keşkek

Bulgur Aşı

İran Pilavı

Müceddere

Etsiz Yemekler

Heylan Kabağı

Pirçikli kavurması

Et Yemekleri

Kibe

Mazlum

Mıkşi

Orman Yemeği

Musakkalar

Alinazik

Silkme

Teşrübe

Acur Musakka

Patates Musakka

Kilis El Sanatları :

Kilis Nakış İşlemciliği: İğneyle işlenen nakışlar, tamamıyla el emeği ve göz nuru eseridir. Çiti badem, mercimek, çiğerdeldi, kartopu, cemaliyan, çiniğnesi, kanava / kanava iğnesi, sim-sırma ... gibi iğne teknikleri uygulanarak işlenen nakışlar genellikle insan, yaprak, çiçek, meyve motifli ve geometrik desenlidir

Yemenicilik: Kilis'te yaşayan birkaç el sanatından biri, yemeniciliktir. Üstü, (ön yüz, saya) renkli (siyah, kırmızı, yeşil, kahverengi), yumuşak deri (genel olarak sahtiyan adı verilen bu parça yörede 'havır' adı verilen işlenmiş oğlak derisidir); tabanı kalın deri (gön) olan ve köşkerler tarafından elde dikilen ökçesiz bir ayakkabıdır.

Yorgancılık: Saten kumaş üzerine iğneyle işlenerek biçimlenen "Kilis Yorganı" Kilis'le özdeşleşmiş bir el emeği ürünüdür. Yüzü parlak kumaş (saten), altı (astar) patiska olan "Kilis Yorganı'nda", astarlık bezin önemi, "astarı yüzünden pahalı" sözüyle belirtilmiştir. Yün ve pamukla doldurulan yorgan arası (yorgan yüzü ile asta arası) günümüzde elyafla doldurulmakta ve yorganın yüzü de satenle aynı renkte olan sentetik iplikle iğne yardımıyla işlenmektedir.

4. KİLİS İLİNİN DOĞA TURİZMİ ARZI

4.1 KİLİS İLİNİN DOĞA TURİZMİ DEĞERLERİ (DOĞA TURİZMİ ARZI)

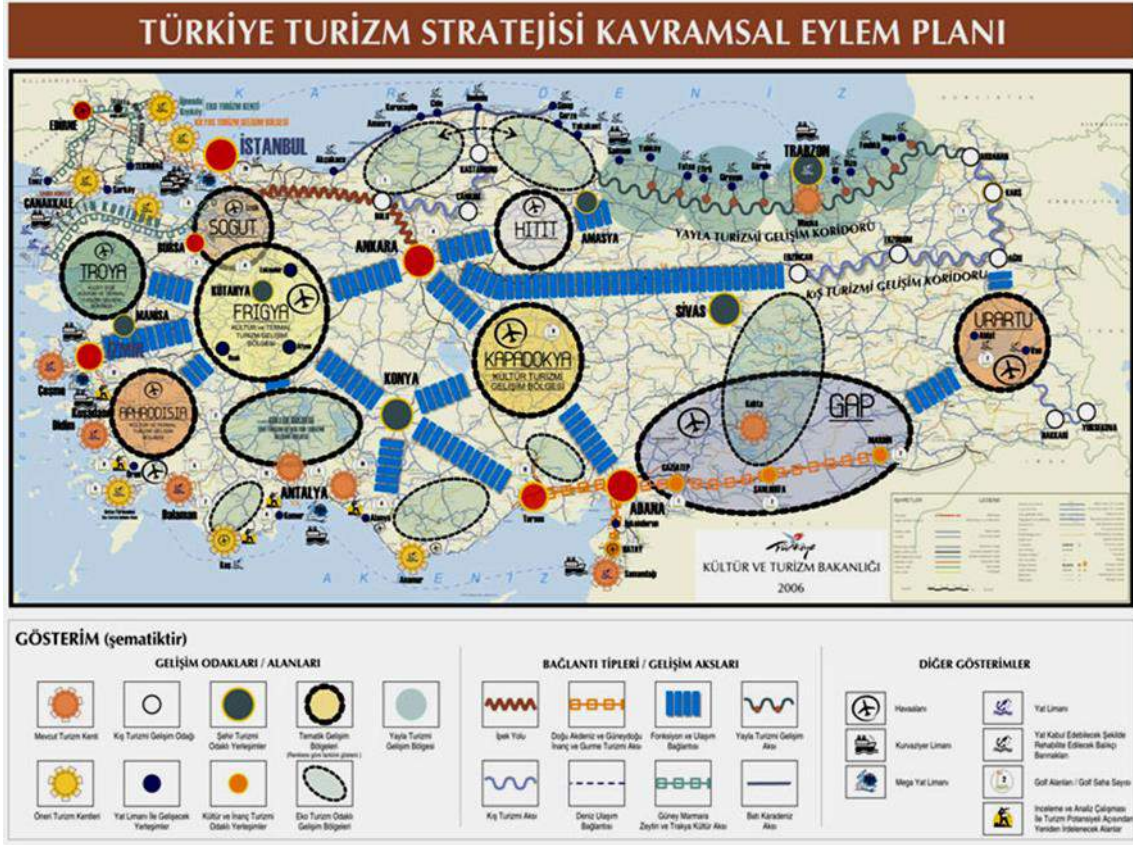
Kilis il merkezinde ovaya hakim tepe üzerinde bulunan Karataş, ismini siyah renkli taşların oluşturduğu tepeden almıştır. Karataş ağaçlık ve yeşillikle örtülü olup, akarsular bulunmaktadır. Çam ağaçlarıyla süslü olan bu tepeden Kilis Ovası bütün güzelliği ile gözler önüne serilmiştir.

Kilis Akpınar mesiresi çevre projesi uyarınca İl Valiliği tarafından düzenlemesi yapılan tepe Kilis'in önemli bir mesire yeridir. Akpınar'ın çevre onarımı, "Kilis Akpınar Mesiresi Çevre Düzenleme Projesi" ile Valilik tarafından yapıımı programa alınmıştır. Projenin içinde büfe, tuvalet, oturma, dinlenme, oyun yerleri, otopark alanı, yemek yeme alanları, su başı oturma yerleri yer almaktadır.

Dört yanı zeytinlikler, bağ ve meyve bahçeleriyle çevrilmiş, çimenden halılarla kaplı bu mesire yeri bahar ve yaz aylarında Kilis'lilerin akınına uğrar.

Dinlenme konaklama ve piknik yeri olarak düzenlenmiş olan Söğütlüdere Kilis halkının sıkça akın ettiği doğal güzelliklerden birisidir. 32 km² alana sahip yerin 5656 m²'sinde gölet meydana getirilmiştir. Göletin içerisinde 390 m²'lik bir alan üzerinde bir restaurant hizmet vermektedir.

Göletin batısındaki 375 metrekarelik alana yapılmış olan çay bahçesinin ortasında su havuzu bulunmaktadır.

4.2. Kilis ilinin Doğa Turizmi (Arzı) Değerleri ve Bilinirlik Değerlendirmesi

Değerin bilinirliği; Bölgesel seviyede B, Ülke seviyesinde T, Milletlerarası seviyede: M

Milli Park ve Benzeri sahalara		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Hisar Çamlığı Tabiat Parkı	Merkez	B

Kilis Milli Park ve Benzeri Sahalara Ait SWOT Analizi	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<p>HÇTP'nin yaz mevsiminde ağaçların altında açık alanı kullanma imkanlarına sahip olması,</p> <p>BTP'nin geleneksel müşteri kitlesinin olması,</p>	<p>HÇTP'nin mesire yeri özelliklerinin olması, cazip özellikler içermemesi,</p>

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> -Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın ödenek gönderme yönünde imkanlarının olması, - Coğrafi bilgi sistemlerinin gelişmesi - Ücretsiz/ücretli tanıtım fırsatlarının olması, 	<ul style="list-style-type: none"> -Beklentilerin gerçekleşmemesi ihtimalinin varlığı, -Yerel yöneticilerin kırsal kalkınmada turizmi gerek ve yeter şart olarak görmeleri,

Tatmin edici yaban hayatı izleme imkanı (Varsa)

Tatmin edici yaban hayatı izleme imkanı	Memeliler	Kuşlar	Açıklama
Garanti edilen türler var mı?			
Genellikle rastlanma ihtimali	Yaban Domuzu	Keklik	
Şans veya mevsime bağlı olanlar	Tilki	Tahtalı Üveyik Bıldırcın Kara tavuk Şahin	
Alanda bulunan tesisler			
Sahadaki tesisler	Yetersiz	Yeterli	İyi
Rekreasyonel tesisler	X		
Spor tesisleri	X		
Diğerleri	X		

Taşıma Kapasitesi Analizi

Sosyal ve ekonomik taşıma kapasitesi Değerlendirme Şekli: 1- Tamamen Sağlanabiliyor, 2- Genel Olarak Sağlanıyor, 3- Veri Yok, 4- Çoğunlukla Sağlanamıyor 5- Hiç Sağlanamıyor					
Göstergeler	1	2	3	4	5
Tüm ilgi grupları turizmden elde edilen gelirden eşit pay alırlar			X		
Tüm ilgi grupları turizm gelişimine oranlı bir miktar para yatırımı yapabilir			X		
Yerel ekonomi için turizm faydaları açıktır		X			
Turizm gelişimiyle ilgili paydaşların ihtiyaç, istek ve önerileri ele alınıyor				X	

Tüm ilgi gruplarına önem veriliyor				X	
İlgi gruplarının birbiriyle olan ilişkileri iyi				X	
Beraber çalışmanın önemi biliniyor				X	
İyi bir işbirliği içindeler				X	
Belirli kararların alınma amacı saklanmıyor			X		
Yerel ilgi grupları karar almada söz sahibi		X			
Bölgesel ilgi grupları karar almada söz sahibi		X			
Diğer sektörler de turizm gelişimine fayda sağlıyor			X		
Turizm kırsal ekonomiye destek veriyor				X	
Geleneksel faaliyetler ve üretim türleri turizm gelişiminden sonra gelişme gösterdi		X			
Turizm gelişimi istihdamı artırma beklentilerini karşılıyor		X			
Yerel halk, özellikle gençler için yeni iş imkanı ortaya çıktı			X		
Kendi turizm işini kurmak isteyenlere yeterli destek veriliyor				X	
Turizm işi kurmak için eğitim ve öğretim veriliyor				X	
Planlı turizm uygulaması yapılıyor			X		
Yerel köyler ve kamusal alanın özelliği turizmden sonra zarar görmemiştir.	X				
Turizm temel olarak yerel mal ve hizmetlerden faydalanır		X			
Bölgemizi ziyaret eden turist sayısı yeterlidir				X	
Turizm kültürel mirasın devamına yardımcı oluyor				X	
Turizm endüstriyel mirasın sürdürülmesi için yardımcı oluyor				X	
Turizm gelişimi peyzaj dokusuna zarar vermiyor	X				
Turizm doğanın korunmasına yardımcı oluyor				X	
Turizm kültürel manzaranın korunmasına yardımcı oluyor				X	
Turizm hayat kalitesini artırıyor				X	

Sosyal ve Ekonomik Taşıma Kapasitesi Verilerini Değerlendirme Sonuçları;

Ekolojik taşıma kapasitesi analizi					
Faaliyet	Genel etkiler Müspet /menfi	Korunan alan üzerindeki etki	Etki		
			Kabul edilebilir	Kabul edilemez	Kabul edilebilir ancak;
Kamping&piknik	Müspet	Müspet	Müspet		
Ahşap Hediyelik eşyaların satılması,	Müspet	Müspet	Müspet		
Dağcılık,trekking	Müspet	Müspet	Müspet		
Olta balıkçılığı	Müspet	Müspet	Müspet		
Normal spor etkinlikleri	Müspet	Müspet	Müspet		
Yeme içme	Müspet	Müspet	Müspet		
Doğa yürüyüşü	Müspet	Müspet	Müspet		
Mağaracılık	Müspet	Müspet	Müspet		
Kanyoning					
Yaban hayatı gözlemi	Müspet	Müspet	Müspet		
Bilimsel geziler	Müspet	Müspet	Müspet		

İzlemeye esas olan Ekolojik Göstergeler aşağıdaki şekilde incelenmelidir.

1- Tamamen doğru, 2- Genel olarak doğru, 3- Veri yok, 4- Çoğunlukla yanlış, 5- Hiç yok,

Ekolojik taşıma kapasitesinin etkileri;					
Ekolojik göstergeler	1	2	3	4	5
Bitkiler turizm artışından etkilenmemektedir	X				
Yürüyüş yollarından yürümeyen turistler bitkilere çok zarar veriyor		X			
Turizmden dolayı daha fazla toprak erozyonu meydana gelmektedir					X
Korunan alanın suları gözle görünür şekilde kirlenmektedir				X	
Turizm gelişimi sebebi ile balık miktarı azalmıştır			X		
Korunan alanın yer altı suları içme suyu olarak kullanılabilir	X				
Turistler yaban hayatı için rahatsız edici bir faktördür		X			
Turizmden dolayı flora ve faunada ölümler artmıştır			X		

Ekolojik Taşıma Kapasitesi Verilerini Değerlendirme Sonuçları;

Fiziki/İdari Taşıma Kapasitesi İncelemesi ve Değerlendirmesi;

(1-Akıcı, Yeterli 2- İyi, 3- Fena Değil, 4- Kötü, 5- Çok Kötü)

Fiziki/İdari taşıma kapasitesi							
	Yer	Kapasite	1	2	3	4	5
Altyapı	Korunan alana giriş yolları			X			
	Korunan alandaki yol ağı			X			
	Korunan alan içindeki toplu taşıma araçları					X	
Park girişi	Park etme			X			
	akış			X			
Park yeri imkanları	Yer sayısı			X			
	Biletleme					X	
	yönlendirme						X
Bilgi imkanları	İşaret levhaları				X		
	Yetkililer				X		
	Ziyaretçi merkezi				X		
	Ofisler					X	
	Basılı ve görsel materyal				X		
Yiyecek içecek temini	Tedarik				X		
Ticaret	Seçenekler					X	
Kolaylık tesisleri	Tuvaletler					X	
	Atıkların toplanması					X	
Patika ağı	Yeterlilik durumu					X	
Yaban hayatı izleme noktaları	Sayısı ve uygunluğu				X		
Aktiviteler	seçenekler				X		
	Paket doğa turları						X
	Bisiklet kiralama						X
	Araç kiralama				X		

	At-katır kiralama						X
Çalışanlar	Yeterli sayıda						X
	Donanımlı						X

Fiziki/İdari taşıma kapasitesi yönünden yapılan değerlendirme;

KİLİS İLİ VE İLÇELERİNİN KIYAS YÖNTEMİ İLE KISA DEĞERLENDİRMESİ

Karşılaştırma yöntemi, kapsam dahilindeki unsurun benzerleri ve rakipleri ile arasındaki farkı görmesi ve daha ilerlemesine itici güç olması amaç edinilerek verimliliği artırma yöntemidir. Karşılıklı bilgi alışverişi olarak değerlendirilen bu yöntemde, kopyalama değil, kendi ürünlerimize yönelik ilham almak, uyarlamak hedefdir. Gelecek eğilimlerini şimdiden görüp, müşterinin isteklerini şimdiden karşılamaya hazırlıklı olmayı gerektirir. Karşılaştırma yapılan ilçenin/ilin başarılı oluşu hususta takip ettiği yolun ilçede/ilde alınabilirliği araştırılmalıdır.

1. KİLİS İLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR DOĞA TURİZMİ STRATEJİLERİ

6.1. Gelişme Stratejileri

Strateji 1: Master planda doğa turizmi potansiyel alanları olarak işaret edilen bölgelerde detaylı çalışma yapılarak doğa turizmi konulu tematik tabiat parklarının ilan edilmesi çalışmalarını yapmak. Bu kapsamda aşağıda belirtilen projeleri 2023 yılına kadar tamamlamak.

6.2. Pazarlama Stratejisi

Strateji 1: Kilis İlindeki doğaturizmi imkanlarının değerlendirilmesi.

Strateji 2: Doğaturizmi verilerinin ekonomik alana kaydırılması.

6.3. Ziyaretçi Yönetimi Stratejisi

Strateji 1: Doğaturizmi kapsamında ziyaret edilen alanlar hakkında ziyaretçilerin görüş ve Önerilerinin alınması.

Strateji 2: Ziyaretçi memnuniyetinin temel hedef olması.

6.4. İzleme ve Değerlendirme Stratejisi (Turizmin etkilerinin ve sürdürülebilirliğin izlenmesi)

Strateji 1: Doğaturizmi master planının Kilis için önemli olduğu ve amaçla uygulanmasının önemi.

Strateji 2: Periyodik zamanlarda doğaturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi.

6.1 .KAPASİTE GELİŞTİRME Amaç: ilgili paydaşların doğa turizmi (ekoturizm) açısından kapasitelerini geliştirmek

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi							Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
1	3	Örnek: Ekoturizm eğitimi	Yerel halkının eko-turizm hakkında eğitimi, Ekoturizme sunulabilecek ürünlerin geliştirilmesi ürünleri geliştirilmesi konusunda eğitilmesi. Bu konuda plan süresince 2 kurs açılarak 50 kişinin eğitilmesi sağlanacak.	Orman su işleri Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü	Belediyeler, muhtarlıklar Ekoturizm Dernekleri	2014									

6.2. FİZİKSEL ALTYAPININ OLUŞTURULMASI Amaç; altyapıyı güçlendirmek veya geliştirmek,

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi							Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
1		Örnek :Atık yönetimi	Katı atıkların yönetimi konusunda, vahşi depolama yapılması engellenecektir.	Muhtarlıklar(M) belediyeler,(B) İl özel idaresi (İÖİ)	Dernekler(D) Çevre ve Şehircilik md (ÇŞM)	2014									

6.3. ENVANTER, ÜRÜN OLUŞTURMA, ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME VE GELİŞTİRME, SERTİFİKALANDIRMA, TANITIM VE PAZARLAMANIN YAPILMASI Amaç: mevcut ekoturizm ürünlerinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi, tanıtımı ve pazarlamasını yapmak.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi							Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1		Örnek: Kültürel ürün envanteri ürünleri sunuma hazır hale getirme	Geleneksel hayat tarzı, kültüre ilişkin olarak doğadan toplanan, üretilen gıda maddeleri veya doğal materyalden üretilen el sanatları vb. Değerlerin tespiti, satılabilir hale getirilmesi, sözlü değerlerin envanteri, bunların turizme sunulabilir hale getirilmesi.	HEM, MEM, KÜLTÜR md.	Dernekler, üniversiteler	2014									

6.4 . İZLEME VE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK EYLEMLER Amaç: ekoturizm faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin kriterlerin belirlenmesi, izlemenin yapılması, raporlama, değerlendirme ve geri bildirimlerin yapılması.

Eylem no	Öncelik	Eylem	Açıklama	Yapacak kişi ve kuruluşlar	İşbirliği ortakları	Başlangıç tarihi	Süresi							Bütçesi ve Finans kaynağı	Göstergeler
							2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
1		Örnek: Değişimin sınırlarının belirlenmesi	Doğal ve kültürel değerleri etkileyen tüm turizm faaliyetlerinin kabul edilebilir değişimin sınırlarının belirlenmesi, bu çalışmanın hedefi yöresel düzeyde kabul edilebilir sınırların tespitidir.	Üniversiteler	Dernekler	2014									

SONUÇ VE ÖNERİLER:Doğa turizmi ya da ekoturizm, dünyada turizmin en hızla büyüyen alt sektörüdür. Doğaturizm doğanın bozulmadan korunmasını amaçlamaktadır. Türkiye ve bölgemiz doğa açısından çok zengin olmasına rağmen, doğa turizmi eğitimi ve tanıtımı yetersiz olduğundan, bölgemiz bu konudaki büyük potansiyelini değerlendirememektedir. Oysa ülkemiz bu konuda en ileri ve en çok gelir kazanan ülkelerden biri olabilir. Türkiye'nin doğasını incelemek için her yıl binlerce turist yurtdışı kaynaklı turlarla Türkiye'ye gelmekte, yurdun dört bir yanında kuşları, bitkileri, böcekleri ve diğer canlıları gözlemlemektedir. İlimizin sınır ili olması ve saha olarak küçük bir alana sahip olması İlimizin Doğa turizmi potansiyelini azaltmaktadır. İlimizde doğa turizm alanı potansiyeline sahip başkaca bir bölge bulunmamaktadır.

ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel M¼d¼rl¼Đ¼) III. BÖLGE M¼D¼RL¼Đ¼	
HAZIRLAYAN	KONTROL EDEN
Kilis İl Şube M¼d¼r¼ Ayhan ÇOŐKUN	Milli Parklar Şube M¼d¼r¼ Deniz ÖNDER
Uygun Takdim	
Bölge M¼d¼r¼ İsrafil ERDOĞAN	Vali Yardımcısı Mehmet S¼L¼N

Doğa Turizmi Master Planının Uygulanması UYGUNDUR

S¼leyman TAPSIZ

VALİ